BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LVI
B
48
NAPOLI

L. 105. 64.

AMERICA
SEPTENTRIONALIS.
Regnum Anianum.
Quivira Regnum
Tol. mũ regnũ
California
Virginia:
Terra Corterealis
Hispania Nova
Nicaragua
Florida
Mexicum
Iaponia
MARE PACIFICUM
TROPICUS
Archipelagus S.Lazari
Occidens.
Oriens.
OCEANUS
ATLAN: TI:
Insulæ Fortunatæ
Hibernia
Anglia
Hispania
CANCRI
Margarita
Linea Æquino: Seu ctii: MERIDI: alis.
Amazones
PERU:
Brasilia
Cusco
Potosium
ZURI:
Nova Guinea
Aliquib: Continens
Ins: Salomonis
TROPICUS CAPRICORNI
CUS.
UM.
Chila,
Fluvius Argenteus
Philippina
Fretum Magel:
TABULA, In Argonautica Victoriæ
AUSTRA. Meridies.
LIS IN CO GNITA

OANNIS BIS
ELII E SOCI
ATE JESU
onauticon
ricanorum
LIBRI XV.
PETRUS DE VICTORIA

L.VI
B
18.

JOANNIS BISSELII
è Societate JESU,
ARGONAUTICON AMERICANORUM,
SIVE
HISTORIÆ PERICULORUM PETRI DE VICTORIA AC SOCIORUM EJUS.
LIBRI XV.

GEDANI,

Proſtant apud
ÆGIDIUM JANSSONII à WAESBERGE.
M. D. C. LXXXXVIII.

ILLUSTRISSIMO DOMINO,

Domino

FERDINANDO LAURENTIO,

COMITI DE WARTENBERG, Domino in Wald, & Hachenburg, Sereniſſimo Electori Bavariæ à Cubiculis, & Conſiliis, Equeſtris militiæ Tribuno; ac Vice-Domino Burghuſiano, &c.

JOANNES BISSELIUS, è Societate JESU,

S. D.

ILLUSTRISSIMÆ Tuæ gentis Inſignia, FERDINANDE LAURENTI, COMES, in ipſo ſtatim laborum meorum veſtibulo, velis nauticis inſerta; manifeſtè profitentur: Non *meum* eſſe magis, quàm *Tuum*, hoc *Opus Argonauticum*. Nec mirandum. Nam, ſi verum *Leges* dicunt (quarum tu

 nunc

nunc *antiſtes* ac præſes es, *in Noricorum ſummo prætorio*) NOSTRUM *illud* Æs *cenſendum eſſe*, QUOD AB ALIIS NOBIS DEBETUR, *tametſi nondum ſit in manu noſtrâ*: quippeni *Tuus* jam tum fuerit, etiam antequam *Tibi*, *publicòque* daretur, hic calami mei *Partus*? ut, qui profectò *ſub oculis*, pænéque manibus Tuis, *concipi* ſimul cœperit, atque *naſci*. Cùm enim, abhinc triennio ferè, *Te*, ſalutiferi fontis cauſsâ, Rhęticas in Alpes ſecedentem, etiam ipſe, cum amantiſſimo tui, germano tuo, *Maximiliano*, ſecutus eſſem; ac diuturnior nos mora *Ladiſii*, non procul Oeni fluminis fontibus, attineret: diſpicere cum cura mecum ipſe ſum orſus; Quonam exercitationis litterariæ genere, minùs arduô, deſides horas fallerem: &, lubricos in pomeridianum ſoporem oculos, ſuſpenderem? Erant tum in conſpectu pleraque propemodum, *alieni* magis, quàm *Europæi*, tum *cæli*, tum *ſoli*. Videbamus enim, & ſentiebamus

bamus

bamus (adultâ quamvis æſtate) *niviales* auroras, nebuloſos *meridies*; inſolenti *calore* flagrantes *veſperas*, atque noctes; *florentes*, feneſcente jam Junio, *ceraſos*; rigeſcentes, *in lapidem*, *arbores*, ac fontanos, *è larice*, margines. Jacebant ante nos, nil niſi depreſſæ *Valles*; in immenſum editæ *rupes*; & pererratæ damis armentiſque, ſylveſtres *Alpes*. Monſtrabantur præterea, cœlo, quàm nobis, viciniores, è longinquo *montium vertices*; ſtupendo naturæ prodigio, *ſtagnis* & *lacubus inſeſſi*, ſubindéque copioſo natati piſce: quorum fluctus, impulſi ventis, aut occulto voraginum ſpiritu concitati, tanquam in tonitruûm iras fracti, reboabant. Quid multis? In *peregrinum* neſcio quem *Orbem*, *ex* aſſolitis *Bojariæ campis*, extruſi nobis videri poteramus. quod ut copioſiore fide nobis inſidéret; faciebant alia non pauca, *terris noſtris exotica*. Nam & *metalli pretioſioris* multô ſimulacrô, paſſim ſco-

puli micabant, ſolaribus verberati radiis: &, quà *nitor fulvus* defecerat, *cryſtalli* ſphengitæque fulgor *argenteus* ſuccedebat. Nec deerant, qui, deſignatis locorum ac menſium limitibus, nobis *Auri* neſcio quos, & *obryzi* fluidi, *fontes* prædicarent; ſive ſuo, ſive rumoris publici, ſenſu. Certè quidem latentis *exuberantiſque* terrâ ſuâ *pretii*, monſtrabant argumenta, populis illis receptiſſima: Flores, rariſſimi coloris & germinis. in quibus, adhuc meminimus, teſte dexterâ *Tuâ* (cui ſunt oblata) *tranſmarini* prorſus *generis* Lilia; medias inter Alpes, conſueto cæteris caule, coloréque croceo ſurgentia: cæterùm, *foliorum* inſolenti *fertilitate*. Nam hæc elementorum *Alphabeti Græcanici numerum*, ſingulis in liliis, æquabant. Ne longior æquo ſim: tam *peregrinâ locorum imagine*, *mens* tunc ablata mea; *cœpit* ipſa quoque *peregrinari*: propterque tot *coeli diverſiſſimi* ſimilitudines, effigiem ſibi quandam

dam

dam *horridioris*, ſed AURIFERÆ tamen, AMERICÆ proponere; cœpit quoties cœruleſcentem, neſcio quam ſegetem (ſiliginis abortum) aſpiceret; Mexicanum ſibi Mayzium in animo pingere: cœpit, viſo *Rhæticone*, cum arctis *Engadinorum* vallibus; ſibìmet *Peruvii* montana *Tramontanàque* fingere. Donec, imaginum ejuſmodi crebro recurſu, demum *illud deſiderio ſedit, quod ſederat ingenio*: lubuìtque, *ſtylum ſaltem ſucciſivum*, deducere per *Occidentalis Indiæ* proximam quamquè *Rerum memoriam*. Commodum autem fuit, ut in PETRI VICTORIÆ brevem *Commentariolum*, ſub eas ipſas horas, inciderem; dum ſarcinularum mearum abſtruſa ſcrutor. Ejus laboris, pæne jam in fabulæ ſuſpicionem defluentis, ex ipſa brevitate; miſerationem pariter & cupiditatem concepi, quàm primùm in HISTORIÆ juſtæ volumen redigendi. Quapropter ego tertiô pòſt, quàm adveneram, die, manum con-

 feſtim

feſtim admovi: quotidianàque, ſub *luminibus* Tuis, & aſpectu, *lucubratione*, *nihil* fortaſſe quidem *ad Ariſtophanis & Cleanthis lucernas*, aliquid tamen ad ſtomachum meum, & animi flammam, perfeci. Nam *Tres primos* illic *libros*, ut meminiſſe potes, expedivi. *Pauciores* ne concinnarem, pręſentiæ tuæ creber interventus effecit; qui *dormiturientem* ſtimulabat: Ne *plures* autem; temporis arctæ leges, & *Tua*, pro mea valetudine, gratioſiſſima *ſollicitudine*, præſcripſit; crebrum *laboribus frænum injiciens.* Uſque adeo, pulcherrimo temperamento, conatus meos & *incitabas* pariter, & *inhibebas*: digniſſimus, hac tuâ ſuavitate, qui novus *Scipio*, novus *Gajus Mæcenas*, *Alphonſuſque Siculus*, audires; ſiquid in me melioris *Ennii*, ſi quid *Maronis*, & *Panormitani*, reperîſſes.

Regreſſus porrò *Tecum* & ex *vallibus* Oenanis, *campo* terrarum ac litterarum reſtitutus; *reliquos Argonauticon*

ticôn duodecim libros partim *Monachii*; *Landſpergæ* partim, prioribus illis adjeci, per diverticula curarum, & otium; quantulumcunq; mihi *Suggeſtus* indulſit *Eccleſiaſticus*. Nam, qui ſolet in lapide quoque, violenter impulſo, durare, neque ſtatim concidere, volantis impetus; idem in me, *Tui Nominis*, ac recordationis auctoritate (quanquam inter difficultates non paucas) perennavit: affectum ſcriptionis fovit, & protruſit: quoad in meta denique ſuſcepti laboris, ſeipſo defungeretur: operique ſummam manum imponeret.

Hinc ergo prodiit, *Tibique nunc* ad obſequia præſtò ſit, toties promiſſus ille PETRUS; ille, *Jaſone* melior, & priſcis *Argonautis* veracior, VICTORIA; quem hiſce, quos paullò priùs demonſtravi, titulîs patrocinio *Tuo* debitum, tametſi deſponſus non eſſet; favoris tamen in me *Tui*, beneficiorùmque grata recordatio, jure pleniſſimo *Tibi* tranſſcriberet. Cùm

Tuus igitur *in ſolidum* ſit; reliquum eſt, ut, legitimi ritu poſſeſſoris, in ejus Navim *pedem ponas*: & PETRUM hunc univerſum, *Tuis* ſolius obſequiis *mancipatum*, *manu capias*; non ut *Patronus* duntaxat, ſed etiam (ſiquod aliquando *Tribunalis* tui curæ tibi reſpiraculum indulſerint) *ut Lector.* NON *Tu* quidem (fateor) parem in hac hiſtoria, *Tuis Tuorùmque* geſtis *cothurnum* invenies. nam, demiſſioris argumenti *ſoccis* uſus, primi Scriptoris candor; ſine manifeſtiſſimo *Veritatis* adulterio non poterat ad grandiora, per figmentum, inſurgere. Non hîc ergò leges, inquam, *Sereniſſimi Genitoris Tui*, FERDINANDI *Ducis*, Martium ſpiritum: cujus arma victricia ſenſit, defenſa quondam *Colonia*; redacta ſub obſequium *Bonna*; fugatus *Inſulæ profanator*, & in *Batavos* ejectus; expugnatæque tot validiſſimæ munitiones & oppida. NEC Tuametipſius quidem hîc caſtra, bellicàque geſta, FERDINANDE

Laurenti, reperies; quæ *Tu* ſub ſignis quondam *Tillianis*; uni primùm, mox geminis legionibus *Tribunus* & *Ductor* impoſitus, fortiter expediſti. Sed, quanquam Operis hujus *Acta* nihil *ad Te*, *Tuaque* pertinebunt; quippe, tota *memorandis Americanis* impenſa: nihilominus tamen haud pauca *meorum leviorum*, admonere te legentem *Tuorum* poterunt *graviorum*. Ità, cùm hîc *flumina*, cùm *torrentes* crebros, cùm *æſtuaria maritima* pervolves, ingenti cum diſcrimine ſuperata; tunc animo recurrent, perſultati *Tuis* à turmis, perſtricti *Tuis* armis atque conflictibus, & hoſtili cruore tincti, *notiſſimi* Germaniæ *fluvii*; *Rhenus*, *Albis*, *Allera*, *Lupia*, *Viſurgis*, *Odera*, *Moſella*; quòſque referre, prolixum foret. Cùm in *naumachiam* incideris *Hiſpano-Scoticam*; cujus *pars magna*, Petrus meus, adhuc *parvus*, fuit: tecum ipſe recoles, *Baltici* maris inſulam, *Uſedomum*; turmis tuis, & tuômet Marte, Cæſa-

tis

buno mente; qui, cum pauciſſimis multitudinem aggreſſus hoſtilem, *Te*, non abſque prodigii clariſſimis veſtigiis, in pedes & incolumitatem, reſtitueret: & hoc quidem, *nondum evolutâ temporis metâ*, quam Voto ſpeique tuæ tute præfixeras. Quod *Tu* Cœli de te grande meritum, haud aliter, ac VICTORIA noſter, *litatione ſollemni* quotannis, & animo gratiſſimo, recolere gaudes; in Oetingano *Liberatricis Tuæ* Templo: tanto Te profeſſus obligatiorem, quantò tunc Te meminiſti, caſtris Tuis *majore cum gloria* reſtitutum. Namque vinculorum indignitate vixdum exſolutus: raptim, & à veſtigio primo recuperatæ *Libertatis*, contractîs, quantulas potuiſti, copiis: *Ducem eundem*, cujus nuper in manus per dolum incideras, es ultrò perſecutus. Eum, arce licet, & præſidio firmô ferocem, obſidione tamen aggreſſus; imperata coëgiſti, mox & vincula *Tua*, victum accipere: bonîs omnibus ſucceſſui

Tuo

Tuo plaudentibus, & vulgatum illud acclamantibus; CEPISTI, QUI TE CEPERAT! Quo *Tu* factô, COMES fortiſſime, *Cæſarem* nobis *Dictatorem*, poſt tot ſæcula, revocâſti: qui comprehenſus quondam à prædonibus, ad *Pharmacuſam* Inſulam; ac, lytro perſoluto, tandem expoſitus in littore: continuò, deductâ claſſe, piratas illos ipſos perſecutus, ac nactus; primùm eos in compedes, deinceps & in crucem, compegit.

SED, quò (quæſo) quorſùmve, *præter oleas* (quod dicunt) *& deſtinata* feror? atque, dum *Nuncupatoriam* meditor; *Hiſtoriam*, & pæne *Librum* jam ingredior? Nempe, plus dicere non volueram: quàm, *Argonauticôn* meorum lectione, multam *Tibi* veterum Tuorum, tam *Geſtorum*, quàm *Periculorum*, memoriam, obiter occurſuram. Quare *volens favénſque* Libros hos cape, COMES *Illuſtriſſime*: PETRIQUE noſtri NAVEM hanc, ſub inclyti Nominis & INSIGNIUM

Tuorum Velo, permitte quieſcere: *ſecuram* utique (ſi *Tutelam* ſpondeas) & indemnem, adversûs injuriæ cujuſvis procellas, futuram. Nam, ſi *Myrmécidæ* ſculptam *Quadrigam*, & huic inſidentem *aurigam*, alis ſuis etiam *Culex* potuit, aut *Muſca* tegere: *Palladis* hunc & *Neptuni Currum maritimum*, id eſt, Argo *meam*, non multò latiùs feliciùſque proteget Leo *Tuus*? Cujus vel ſolum *Caput*, *regio décore conſpicuum*; meis Argonautis *auſpicuum* facit ſecundiſſimum, & *priſcis* omnibus inconceſſum. Nam, quam illis *revehere*, magnum erat, poſt curſum; nobis (ab ipſo ſtatim portu) donatum eſt, *emittere*, Navim *Coronatam*. Vale, Comes Illuſtriſſime. Monachii 3. Non. Maji.

A u c t o r

LECTORI BENEVOLO.

Super Operis hujus inſtituto, conſilioque; nec non, de ſcribendi ratione, geſtorum Veritate, deque Tituli cauſſis & explicatione, quid ſentire, Lector amiciſſime, debeas: commodiùs non potes, quàm ex ſubnexa ſtatim epiſtolâ, quâ doctisſimum Amicum ſum allocutus, intelligere. Quam Tu proinde ſine gravamine, ſi vacat, percurras licet: Unde, tanquam ex littore, totam hanc Argo *noſtram, eminus prius contempleris; ne prorſus in eam hoſpes*, &, ſine Palladis ductu, (*quod ajunt*) in Palladis fabricam, *intres.*

JOANNI SAMSONI

Viro Clariſſimo

Reip. Monaſterienſis, apud Weſtphalos, Archiatro. S.

Quid agam nunc, aut in quo ſe ſtudio curæ meæ fatigent, tertiis jam, iiſque ſollicitis litteris, interrogas, SAMSON, Amicorum veterrime. Non committam, ut longiùs differam exſpectationem tuam: ſed, quànquam adhuc multo Marte viis inſeſſis; aliquid ad te conatuum meorum tranſmittam: in penna tamen duntaxat & charta. Vellem equidem, eâ felicitate, quâ Cæſaris quondam, ad Q. Ciceronem epiſtola; per medias hoſtium acies, ad tragulam amento deligata, jactu pervolaret! SIC igitur, poſt longum intervallum, de me, Vir Clariſsime, quod nôris, ac teneas, habe per compendium. Ex quo tempore divulſa noſtra, non animorum, ſed corporum, mutua præſentia fuit,

fuit ; cùm tu , nobis invitiſsimis, ad Eburones, puto, tuos, noſtratis cœli faſtidio, regredereris : ego, non pleno pòſt interpoſito menſe, Ratiſponam , ſecundo Danubio, defluxi. Clauſis autem tunc, Suecici fremitûs formidine, publicis ut plurimùm Lycéis; vel certe timidiùs ſonantibus Muſis, ut in Pythagoræ Sigéa crederes pleraque tum Athenæa demigrâſſe: tunc demum amicorum aliquot, Tullii, Bruti, Pomponiique repetitis exemplis, de privato quodam Tuſculano nobis circumſpicere cœptavimus: &, Academiæ cujuſdam umbraticæ titulo, non ut Arpinas Orator, ad Platanum, ſed ad arborem tamen, ni fallor, Mori, quotidie pactis horîs, ad ſtudiorum veterum exercitamenta repolienda, coire; ne, contracto ſitu, ſqualerent ac ſeneſcerent. In his litterarum collegis erant, qui vivunt etiamnum, & quorum tu pleroſque noſti, Georgius Aheno-

bar-

barbus, Didacus Oryzius, Sebaſtianus Summontius, Magnentius, Lagus, Apellius, Renvvardus, ac cæteri; Rheni pariter, & Iſtri riparum alumni: nunc, multarum in litterariis Olympiis coronarum, viri. Scis, cùm Ingolſtadii ſimul eſſemus, & uterque noſtrum Illuſtriſsimos Regni Polonici Palatinos Nieſwyzios, Alexandrum ac Georgium, fratres germanos, ad Eloquentiam formaremus; ego de cathedra, tu domeſticis palæſtris: ſcis, inquam, & meminiſti, quam crebra nobis, ac pæne quotidiana, diſſertatio, mutuos per dialogos, inteceſſerit, ſuper conſummatiſsimo, non ſolum Facundiæ, ſed etiam Hiſtoriæ, tum opere, tum diſcrimine, delectùque: cùm ego meam tibi diſcutiendam Adelphidem, tu Bertii curas Geographicas (Rerum geſtarum condendis narrationibus planè neceſſarias) utendas dares. Qui tunc igitur utrique noſtrum; idem poſtea, te jam à nobis

bis digreſſo, ſermo recurrebat, in meridiationibus illis Academicis: ſuper Hiſtoria plerumque, ſuperque diverſis ejus generibus, agitari ſolitus; idque ſpatio pluſquam ſemeſtri, partim inter dictamina, partim inter experimenta declamatoria. Præcipua tamen, & diu fuit, ac frequentior, Commentariorum mentio: de quibus, quod res erat, diſſerebamus. Semen eos eſſe quoddam, ac veluti Plantarium diffuſioris, & ex profeſſo ſe ſpargentis in grandius volumen, Hiſtoriæ. Commentariorum eſſe; nudam ponere, ſine comptu, ſine veſtium luxu, colorumque pigmentis, & certè ſuccinctiſſimam, Geſtorum veritatem: cujus è ſimpliciſſima narratione, paratum (ut in Bruto ſuo Cicero loquitur) habeant, unde ſumant, qui velint operioſiorem hiſtoriam ſcribere. Sed è diverſo; ſpatioſioris, &, velut adulta jam ſegete, per ampla camporum luxuriantis Hiſtoriæ, partes eſſe; non jacere brevia per conci-

ſas narratiunculas ſegmenta rerum ; ex quibus Lector plus habeat, quod divinet, quàm quod ſciat, ac teneat: ſed potiùs plenîs quaſi manibus ac volis diſpergere totum illud, quod dicendum eſt, ad rerum captum. Nec id quidem uſquequaque ſollertis Hiſtorici videri, parce ſeminantium more, dicere quædam pleniùs; & omittere plurima: quaſi rei geſtæ lacunis quibuſdam, per intervalla, relictîs; ſed potiùs implere ſulcos pariter atque porcas (ut ſic cum Varrone dicam) deſcriptionibus, judiciis, dictaminibus, documentis, digreſsiunculis, concionibus, ſuaſoriis, diſſuaſoriis, affectibus. In ſumma denique, Conditoris rerum geſtarum plenioris, eſſe ; non incedere per ſumma tantummodo narrandorum faſtigia; ſed potiùs ſtylum ad negotiorum, quæ percenſet, radices, ac profunda, demittere: vel in explicandis (ut Tullius ad Luccejum diſſerit) rerum novarum cauſsis, vel in remediis incommodorum:

rum : cùm & reprehendit Auctor ea, quæ vituperanda ducit ; &, quæ placent, exponendis rationibus, comprobat : &, uno verbo, liberiùs agit, quàm Commentarii ſcriptor : cujus multò reſtrictiores eſſe limites debent. Ad hunc fere modum Commentarios ſuos, de bello Gallico, C. Cæſar feſtinavit, inter medias caſtrorum turbas (Hirtio teſte) : qui Salluſtio cuipiam, aut Livio ſucceſſuro, præbere quondam argumentum poſſent operis amplioris. Ac tametſi ſanos Cæſar à ſcribendo deterruit, etiam inimico Cæſaris atteſtante, non tamen id naturâ factum eſt Commentarii, ſed felicitate facundiâque primi ſcribentis : qui, gloriâ dictionis & ubertatis longiùs ablatus, legitimum Opus compoſiturus, non tam adumbrationem fecit actorum ſuorum ; quàm prorſus umbram & caliginem, ſplendore ſui. Pari ratione, M. Tullius, ſui Conſulatûs Commentarium, Græcè ſcriptum, miſit ad Poſido-

ſidonium, hominem Græcum: ac mox alium, Latinè confectum, promiſit ad L. Luccejum, rerum Romanarum conditorem: ex quibus uterque deducerent plenioris & ornatioris Hiſtoriæ corpus. Ut præteream Q. Curtium Ruffum; cujus Decem de geſtis Alexandri regis Libri, planè non aliunde videntur, quàm ex Ariſtobuli, Nearchi, Megaſthenis, & Ptolemæi Lágidæ compendiis, in tantum, tot deſcriptionibus Concionibùſque refertum Opus, excreviſſe. Nam deſcriptionum quidem illam, & Orationum militarium, venuſtatem atque copiam, nec apud illos, quos memoravi; nec apud ipſummet Arrianum, illis longè poſteriorem, reperias. Omitto Madaurenſis Philoſophi mentionem ac teſtimonium; ut cujus, vel ob ſolam obſcœnitatem, & novati ſermonis horrorem, minoris habenda ſit auctoritas, quàm ratio. Quem ſane tamen conſtat; Luciani, Sophiſtæ Græci, librum, qui Lucius, & ONOS,

& ONOS, inſcribitur, non plus decem aut duodecim foliorum opuſculum; in Grandiſsimum Aſinum, & Undecim librorum Metamorphoſin, extendiſſe: nominibus tantùm immutatis; & Lucianæi ſermonis anguſtiis, in latiſsimum narrationis campum eductis. Sed eorum neutrum, in Hiſtoricorum non modò curiam, verùm nec in Senaculum quidem admittimus; quippe læſæ Veritatis ac Pudoris reos; & præter hoc, Fabulatores. Mihi verò nunc de Commentariis, &, rerum veriſſimarum Actis, Digreſsio ſuſcepta fuerat; fortaſſe longior, quàm vel tua, Sampſon doctiſſime, patientia ſufferret: vel Epiſtolæ leges reciperent. Sed tu memineris, quoties meas, tanquam debitum legeris; & de ſilentio diuturno queſtus ſis? Nunc igitur & Epiſtolam habes, velut Officium Amicus: & Prolixam, ceu Sortem ſuam Creditor, cum fœnore. Quò pertinuit igitur (inquis) hæc tua de

Commentariis & Hiſtoriis excurſio? Statim intelliges; me non præter Caſam evolâſſe. Tu namque, Quid agerem ego, frequenter interrogabâs. Ego, quò planiùs quæſtionem explerem Tuam; tantò coactus ſum altiùs, & à fonte, procemiari. Nunc igitur in viam revertor. Illius Academicæ, de qua ſcripſi, Philologiæ, cùm mihi quotidiana pæne, ſanéque dulcis, memoria recurreret: conſtitui denique, mecum ipſe ſpecimen aliquod, privatos intrà parietes, exprimere. De materia porrò cogitanti; commodiſſimum eſt viſum, Petri cujuſdam de Victoria, nobilis Hiſpani, periculoſum Iter americanum: quod ipſe, qui cum Sociis id expertus erat, poſtquam, omni jam diſcrimine perfunctus, in ſicco conſtitit; ſecum Limæ, quaſi per otii luſum, in Commentarioli formam redegit, Hiſpano maternóque ſermone: qui tamen poſthæc translatus & in noſtram linguam eſt. Illius autem Commentarii,

VICTORIAM eſſe, nec alium, cumque veriloquum Auctorem; deprehendere potes ex Alegambæa tibi non peregrinâ, Societatis IESU Bibliothecâ: ſi te fortè, cæterorum otioſum, ipſe litterarum ordo detulerit ad Petri Goveæ nomen.

Hunc porrò Commentariolum, in multis planum & perſpicuum; in quibuſdam nonnihilo ſicciorem, & pæne dixerim, ſterilem repérimus: locis quoque non paucis perplexiorem, & tot ſubinde noctibus offuſum (neſcias, Auctoríſne potiùs, an Interpretis, admiſſo, nebulas affectantium?) ut non raro pugnantia; quandoque verò, niſi quis ex Hiſtoriæ Peruanæ cognitione, Geographiæque radiis illuſtraret, penitùs incredibilia videretur, & in America mediâ Cretam, narrare. Nec me tamen abſterruit hic opacus, & implexus in ſe lucus: quò minùs, promoto, quem ſuſceperam labore, perrumperem obſtantia; difficultates extri-

tricando, diſcordia conciliando, languidiora feſtivitate narrationem erigendo; quæque ſupra fidem apparebant, ſimillimorum ab aliis geſtorum auctoritate firmando; vel, cauſſis denique modiſque negotiorum & caſuum eruendis, Hiſtoriæ certitudinem omni figmentorum ſuſpicione liberando: quin & locorum urbiùmque, ſiquas (ut ſæpe) Commentarioli compoſitor prætermiſiſſet, Deſcriptiones, quoties res poſceret, intermiſcendo. Breviter! quid præſtiterim; ſiquando primum ipſum Auctoris Compendium videre tibi luſtraréque contigerit, deprehendes: & difficultatum, ſi non æſtimator, certè quidem admirator, tecum illud fortaſſe Virgilianum repetes; in Tenui (ſed non Tenuis) labor! Nec tamen interim illud mihi Civilis Prudentiæ pronuntiatum arrogaverim: quo, Factum ſubtiliter Emendans, laudabilior eo prædicatur, qui primus Invenit. Namque novi vulgatum illud:

In-

INVENTIS ADDERE, FACILE videri. Quòd porrò VICTORIAM, viderem, non ſolùm ingentes inter ſpes, ſed inſuper numeroſo cum comitatu, trans Oceanum deportatum; velut noviſſimum quendam Iaſonis æmulum (qui, ſi fides Orpheo, non Phaſin ſolùm & Colchos, verùm, Herculis ultra Columnas, Atlanticum æquor adiit) poſt tot alios, ſed poëtas, auſus ſum & ego (quanquam Hiſtoriam & profeſſus, & complexus) Operi meo titulum ARGONAUTICÔN imponere; verùm AMERICANORUM. Id autem tantò præſtiti fidentiùs, quòd multa, per hos omnes libros, aliorum etiam Heroum insereretur mentio; qui, ſuperiori maximè ſæculo, factis ex Orbe noſtro velis, gloriâ pluſquam Iaſoniâ, Novas Inſulas & terras aperuiſſent. Exegi verò laborem LIBRIS (ut videbis) Quindecim: Quorum pleroſque tamen, minimè longos compoſui; Græcorum, & in his, Euſtathii, ſecutus exemplum: quin & Romanorum, non dico Iuſtini, cujus profeſſio tota fuit, in Abbreviatione Trogi, Brevitas; ſed Cn. Gellii, veteris Annalium ſcriptoris, & aliorum. Nonnullos autem Libellos (maximéque Poſtremos) feci Breviſſimos: ritu quidem noſtratis ſæculi novo; ſed interim fortaſſis non ingratiſſimo. Quippe, poſt longiorum faſtidium, cæterorum conſtrictio, vel ipsâ ſucciſionis varietate mereri veniam debet: Et libelli, cito ſuum ad finem fugitivi, tamen hoc dulcedinis habent; ut lectoris guſtum, ſi placent, acuant: ſi diſplicent, non diu torqueant. Ha-

Habes occupationem mearum, Vir inclyte ſi non campum, at profectò pulverem, ſudoris filium: quem tu, licebit, ſiquando nanciſceris (nam certò mittam) utcunque merebitur, ità ſub trutinam, aut vannum, voces: & vel, ſi videbor operam feciſſe, ponderes, ſin luſiſſe, decepiſſéve, ventiles & excutias. Ac certè vereor, ne de duobus his poſtremum malis, & deligas. Potes enim (jam dudum præſagio) meum in hoc, ſi non ſtylum, at argumentum, incéſſere: potes licentiâ vetuſtiſſimæ familiaritatis, dicere reprehendentis indutus frontem; Cur tu rurſus, in tanta ſplendidiſſimarum ſegete materiarum, prætermiſſis grandibus, exilem Victoriam, tanquam ad ſeriam tibi curam, aſſumpſiſti? Quare Profectionum potiùs & itinerum Amœnitates, quàm Annalium armatas expeditiones & caſtra, ſéqueris? Sic eſt, mi SAMSON: & confitentem habes Reum; cæterùm, propter hoc ipſum utique, clementi Tabellâ dignum; quòd is non tam ſuo, quàm genii ſui vitio delinquit, ex triſtibus curis ad faciliores quandoque luſus inclinantis. Trabeas, & paludamenta, cum Regnis Rebùſque publicis, alii deducant; ad hæc talia celſiore ſpiritu facti: vel méametipſius ſerior (ſi Superis cordi ſit) ætas. Hactenus juverit, & ignoſcatur, aliquantò remiſſioribus, in humano liberóque ſtylo, thematibus indulſiſſe: Sicut Pictorum nonnullis, videmus, laudi potiùs, quam vitio, dari: quod ædificiis, caſtris, ac vultibus hominum

minum ferarúmque prætermiſſis; artem omnem, & colores, montibus, ſylvis, fluviis, æquoribus, & id genus cæteris regionum deliciis, impendant. Quod enim quiſque cupidiùs ac nativiùs; hoc & feliciùs, præſtat. Puto, me, perpenſis hiſce rationibus, non tibi modo, viro capaciſſimæ facilitatis; ſed, in te, cæteris etiam, ſi non probatum, ac excuſatum iri: cum præſertim, non epiſtolam duntaxat meam, ſed (quod non multò pòſt erit) VICTORIAM ipſum acceperis: cui Tu, rogo, forulum aliquem, inter Muſei tui veteres inquilinos indulgeas; & ſi locus alius non vacat, Imaginis ſaltem Primi Sæculi Societatis (quam ad me donum gratiſſimum miſiſti) Grandis libri, Parvulum ſucceſſorem eſſe permittas: non, ut lacunam illius abſentis impleat; ſed, ut liberalitati tuæ, quoties aſpicietur hic meus, gratias acclamet; & tam magno volumini, pro quo, tam exiguus ſtat ſuccenturiatus libellus, tantò ſæpiùs & manifeſtiùs Imparem ſe confiteatur. Adelphidem, Jocovérum, & Illuſtrium Rúinarum Propylæum, nondum tibi, quamvis toties efflagitanti, mitto: ſed adhuc premo, premámque; quoad tu, Monaſterienſibus à Mercuriis, nobis Caduceum, ac ſcilicet Irenen ipſam, Pacémque firmam, nunties; neque fallas. Nunc enim, dum adhuc Martis in campo Comitia fiunt, vix Togatis illis meis, Curulíque locus eſt. Convitium videbitur Ignaviæ Recenti facere; quiſquis Priſcorum Vir-

tutibus, hac tempeſtate, grande præconium. Itaque manum, non quidem de tabula penitus tollo; ſed tamen ſuſpendo. Tantiſper tu Vale, ſalvus ex me, cum utriuſque noſtrum Amiciſſimo, quem nôſti, quemque ſoles AlterumTe nuncupare. Puto, ſatis intelligis, me deſignare Nierenbergii felicem Interpretem. Eum tu beatus, è viciniori, quoties vis, alloqueris, apud Ubios conſtitutum; propemodum (ſi mecum componaris) de ripa Rheniripam ad alteram, tramiſsâ voce: cùm interim ego, trans Danubium & ultra tot amnes projectus, tantùm à vobis diſtem. Ob hoc ipſum, Tu me tantò felicior; ſi nihil aliud, illud certe compendii præ me conſequeris: quòd illi Tu Pyladi noſtro, SALUTEM PRAESENTIOREM, &, ut Propior Amicus, Dicere potes: &, ut nobilis MEDICUS, Præſtare, Monachii, prid. Kalend. Majas. Anno CIↃ. IↃ. XLVII.

Tuus, *quem ex* Icaria *nominare ſoles.*

ILIBESSUS.

HIS

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA.

LIBER I.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *PEtri de Victoria natale ſolum, & genus. Ejus deſiderium, Orbis Novi, maximeque Peruvii, luſtrandi: cui tamen obnixè parentes repugnant.* De his agit ipſe Petrus Victoria, in Commentariolo Itineris ſui Americani; quod, ab eo conſcriptum Hiſpanicè, poſtea Germanicè verſum, & Ingolſtadii typis excuſum eſt. Pagina 1. & 2.

II. *Patris obitu, Victoria votorum compos, Hiſpali navim ſolvit, in Africa confinia: non ſine morſu recurſantis memoriæ, de paterna domo, de amore materno, quin & ipsâ Hiſpali; quam, unà cum vicinis urbibus ac locis, obiter deſcribit.* Commentarioli paginâ 5.

III. *Atlantici Maris amœniſſimus intuitus. Pectus Victoriæ, rerum maximarum exſpectationibus impletum, ultro fortunam adverſam in ſe provocat. Prænavigantur Africæ littora* Comment pag 8. & 9

IV. *Inſulis Fortunatis appellitur navis; quas Victoria deſcribit, cumprimis verò Caprariam & Ferram narrationibus illuſtrat? ac proditorum in bellis obſidionibusque perfidiam deteſtatur.* Comment. pag 10.

V. *Primus Americæ conſpectus. Celeritatis nauticæ in pelago Vetus, ac Recentior, ſed diverſiſſima ratio. Laus magnetis acuſque nauticæ. Inſula Barloventæ, cæteraque Americanæ: & in his Matalina, cum incolis eorumque moribus.* Comment. pag. 5.

VI. *Ad Inſulam Margaritam utcunque appelluntur. Ea deſcribitur, una cum inſula Cubagua, & utriuſque inter ſeſe diſcrimine.* Comment. pag. 5.

VII. *De iiſdem Inſulis duabus, maximeque Cubaguâ, per Hiſpanorum ſollertiam inventis ac retectis. Narratio paullò diductior, de Chriſtophoro Columbo, ejus comitibus, & Regulo Cubaguæ: déque margaritis.*

VIII. *Celocem, unionibus onuſtam, cum nauta ſimul Americano,* Victoriana *Navis in conſortium ſuum aſſumit. A Caribanæ Provinciæ Prætore Hiſpanienſi per epiſtolam Hiſpani evocantur adverſus Scoticos piratas in* Oceano *Atlantico prædantes.* Comment. pag. 5. 6. & 7.

IX. *Ducibus Acugniâ & Roâ, vectores animantur ad pugnam, cum Scoticis committendam. Præparatio ad navale certamen, conſiliumque de invaſione nocturna.* Comment. pag. 7. & 8.

ANdaluſiæ, quæ pars eſt HISPANIÆ BÆTICÆ, caput HISPALIS eſt urbs; SEVILIÆ vulgò nomine, fluvioque Bæti, cujus ripis incumbit, per orbem famoſa: mercibus quidem maximè transmarinis, rerumque copiâ cæterarum, quarum fructu mortales in lauto victu, vitaque ſunt, celebris: incolarum tamen, convenarumque frequentiâ, longè celebratior: ac nobilitatis multà ſtirpe ſplendoreque magnifica. Quam Urbem producere verboſiùs, non eſt nunc animus, neque conſilium: ne ſcribere quibuſdam ſtudioſius quàm veraciùs, videar; amore natalium, & affectibus, pro more calamum influentibus. Quippe paternum mihi ſolum, Hiſpalis: nomen,

men, Petrus Govea, Victoriarum clarâ de familia: domus avita paternaque, tum & auctores vitæ; ſicut utrimque genere fortuniſque conſpicui, ſic indulgentiâ piâ filii notabiles. Nam & illos populus, ob opes & gloriam; & illi me, propter ſpem poſteritatis, in hoc uno capite ſtantem, intuebantur. Sed mater præcipuè, muliebri genio filii teneram ætatem adulata, fovebat Infantiam, amplectebatur pueritiam meam, cujus tamen jam tum aures, blandimentis mollioribus occluſæ, ſubferocis rigoris quiddam præ ſe ferebant: ad altiora ſcilicet indole trahente; peregrinaſque, neſcio quas, glorias ac ſpes, eminus oſtentante. Deteſtabar itaque ſegnis otii deſidiam inexpertam; &, trans cognitum Solem exporrectis deſideriis; Ulyſſis, Jaſonis, & ARGONAUTARUM, labores curſuſque, cum eorum Erroribus, animo volutabam. Neque parvum propoſito magno calcar addebant; quotquot ex Inſulis, aut exterâ continenti, quotidie remeantes, longè diſſita referebant: Fortunatas, Braſiliam, Mexicum, Caſtiliam Auream, Hiſpaniam Novam, Hiſpaniolam, longiſſimeque ſupra pelagus Atlanticum projectas Philippinas: ubi ferebatur, in Orientem ſuum, abſoluto curſus circulo, Sol noſter Occiduus revolvi. Sed cupiditatum acerrimus ſtimulus, Peruvianus Orbis, Mexicanas inter & Antarcticas plagas, in obliquum jacens, alliciebat *Novorum admiratricem Adoleſcentiam*; cùm, præter regionis peregrinam faciem, jactarent maritimæ plagæ theatrum; aëris clementiam; montium aurum & argentum, gemmarum foſſilium latebras; æquorum pacifica monſtra, quarundam urbium magnificum nitorem, ac regium luxum: &, ſi quid præterea, poſt Americum Veſputium, aut Columbos & Pizzaros, audaces nautæ, vel viſum repererunt, vel hauſtum fabulis nuntiârunt. Hæc omnia, rariorum avidam mentem impellebant, ad

extera ſequenda. Quibus accedebat, animi celſioris incitamentum ingens, experiundarum difficultatum altus impetus; cui, longinquis in Navigationibus, nunquam deeſſe materia virtutis poſſet: &, ſuper hæc, quotidianis incrementis gliſcens, libertatis amor; domeſticæ diſciplinæ repagula perrumpere, pædagogique dictaturâ tandem exſolvi, præproperus; *vix aliâ magis re pueritiam, quàm obſervatoris oculo, cruciante.*

Cæterum huic obſtabat conſilio primùm omnium, communis parentum reverentia, pæneque terror quidam Filii votum, quotidie jactatum, aut amaro cum riſu diſcutientium; aut, ob oculos poſita roboris & annorum immaturitate, deteſtantium. *Nec enim duodecenniô* (ſicut eram) *tunc primum excedentem, Navigationibus, & periculorum incertis, fore parem: quæ res duæ non pueros duntaxat, ſub Hylæ fabuloſo nomine; nec ſolas Ariadnas, ſub iiſdem figmentis: ſed prorſus Hercules ac Theſeos, virilis audaciæ nomina, finxiſſent. Ducum, & Heroum eſſe tales animos, tales ſpes: & ideo Duces, & Heroum vires quærere; non Puerum, adhuc bullâ nitentem, &, niſi pudor audacis poſtulati deterreret, crepitacula crepundiaque quaſſaturum. Vbinam lacertos illos, & firmitudinem? ubinam ingenium, prudentiam, experimenta? Quem, & unde, rerum uſum, alienas gentes ac mores invaſuro præſtinatum & præſcriptum? Pubertatem adhuc longè; quanto longius Indias, & totô Cœlo ſepoſitas Inſulas, puſioni jacére: vix paternorum penatium limen, citra nutriculæ comitatum, tranſgredi ſueto? Quid aliud hæc intempeſtiva deſideria, quam anicularum deliria, quàm infantulorum ſomnia, quàm prægnantium picas, & in pariete depictorum militum, cum umbris digladiationes eſſe? Quieſcerem igitur: &, intrà vaſtos ſecuroſque felicis Hiſpalis muros, mihi pro certo proponerem; univerſum eſſe Terrarum meliorum Orbem incluſum.* His Parentum dictis, tanquam

aſcia

aſcia quadam, præciſis Spei ramis, velùti Truncus & rude lignum, intrà patrios hærebam parietes: contentus, dum ſors melior ſe daret, ſilenti mecum murmure premere devoraréque dilatas cupiditates.

II. Sed (ſic Numine diſponente) non ità multo poſt, toties iterato, jamque pæne conſepulto poſtulato, latius oſtium caſus patefecit. Pater enim, quò nemo contentiùs obſtiterat; die ſuo clauſo, mortalitatem tandem, & imperium domûs, explevit: matri fortunis omnibus, & unico filio, cum vacuo thalamo, relictis. Hujus ego viduitatem, vixdum perſolutis Inferiis, intentiùs aggreſſus: omnes rationum & argumentorum arietes advolvebam; quibus animum illius flexiliorem (& tunc ſolitarium, mœroribuſque luxatum) in conſenſum perpellerem, & expugnarem. Neque defuit importunitati ſucceſſus ſuus. nam illa, ſexui luctuique ſueta lamenta, facilè diluebam conſtantia: cùm mater Solitudinem objectaret ſuam, & cum juventa formam, contumeliis obnoxiam; ſi teſtis ego, cuſtoſque decederem: cùm ætatulæ meæ teneritatem inſequeretur; &, in corpore quantumvis fortiuſculo, tertium decimum nondum expletum annum: cùm lacrymas, cùm ploratus ſuos, funebreque peplum, cùm paternos conjugaleſque manes, & omnia diſceſſu meo turbanda, crepitaret. Quæ poſteaquam bona mulier (& filio, quàm ſibimet, indulgentior) diebus aliquot occinuiſſet; id totum vox una mea, tanquam clypeus quidam, retudit ac perfregit: cùm reponerem obnitenti; *Victoriarum* univerſo ſanguini ſuetum atque glorioſum, & Matri quondam lætum plauſibileque futurum: quandocunque per famam ac fortitudinem inclareſcerem. Tunc enimverò, minimè pugnacis mulier indolis, acquievit: ſuiſque poſthabitis commodis, filii votis generoſis manum dedit; ad

quaſcunque vellem terras, commeatum & vitæ ſubſidia pollicens. Ità prorſus nihil eſt, quod non precum importunitas, & obſtinata voluntas, extorqueat: *Certóque (neſcio cui) Sanguini cedunt adamantes; & aſsiduis natorum aſsultibus, maternus affectus atque Sanguis.*

Tam ſecundo Succeſſu lætior ego; premendamque, nequis corrumperet, occaſionem ratus: triremem Hiſpali reperio, pronô Bæti delapſuram in Freti Gaditani fauces; & hinc, per Oceanum, Carthagénam Americæ Septentrionalis urbem, procurſare certam. In hanc, cum ſociis, & multa vectorum remigumque turba, tanquam Novam Argo, cum inſcendiſſem; Quod bene feliciterque ſuccederet! paſſis velis è navalibus provolo: Matre manum filii, tanquam vaticiniô quodam ultimi conſpectus, arctiùs teneriuſque ſtringente; littiuſque ſiccum copioſis fletibus irrorante. Nos autem, Jaſone firmiores & Theſeo, Bæti noſtro ſupremùm decurrimus, flumine gentilitio: quod priſci Tarteſſum quoque, recentiores autem, Arabicà barbarie, Guadalquivirium nuncuparunt: quaſi dicas, Fluvium Magnum. Hic alicubi vadoſior, plerumque tamen juſtiſſimo profundo (quod & ideo nautæ ſequuntur) in Atlanticum ſe Mare provolvit: oſtio, leucæ noſtratis ſpatium in latitudinem æquante. Læva Gades jacebant: ac paullo ſemotius, Fretum ſtrepitabat Herculeum, compreſsis littoribus arctatum. At ex obliquo latere, provectis in altum: Africæ celſiora, primaque montium dorſa, renidebant: & Mauritaniæ citerioris veſtibula. Dextra vero Luſitaniæ ſupremus ad Occidentem angulus: Sacrumque, quod appellant, Promontorium remicabat. A fronte, quacunque ferrent oculi, totius Atlantici maris immenſa vaſtitas, placidiſſima fluctuum, ſed nonnihil criſpante planitie, procumbebat. Hoc

æquor

æquor Aegæum, hoc Euxinus mihi Pontus, ad meos Colchos, erat: certô deſtinatoque mentis (ut putabam) robore; quidquid poſt tergum reliquiſſem, oblivione ſempiterna ſepeliendi.

Sed, ut videas *naturæ motus primos inemendabiles, & affectuum indomitos ſpiritus: tametſi rationis lupato regere coneris:* primam ego ſtatim noctem, in navi ſine ſomno duxi. Recurſabant curæ vigiles; &, cum amabilis materculæ mœſta recordatione, turbidiſſima penatum paternorum deſideria. *Tamen, utcunque ſit, Iuvenculam eſſe, nobilis ortûs, totius jam domus ſubſidium; & interim intimo nunc fulcro deſtitutam: placidam moribus: compoſitam animi dotibus, ſupra ſui ſexus leges: indulgentem cum temperamento; ſeveritatis ac blandimentorum mediam. Et, quod hîs omnibus vivacius mentem penetrabat, Ex illo, nec alio ſanè, Petrum Goveam utero progreſſum eſſe; qui nunc tamen fugeret eam, cujus pectore lactatus eſſet. Vt omnia cætera deleret* Oblivio, Longi temporis certiſſima Filia: *Genitricis certe nomen, & teneritudinem, expungi corde nullis ſæculis poſſe.* Quæ cùm mecum ipſe crebro cogitarem, ac dicerem; fluebant (neque diſſimulaverim) repugnantis per genas, tacitæ jugéſque lacrimæ: non ſine flagrantium genarum purpura: quarum ruborem (alioquin *erubeſcere neſcia*) triſtis *illa nox* totidem, quot refulgebat, ſideribus, in lucifugis meis luctibus accendebat. Ac ne patriæ quidem urbis, & Hiſpalenſium deliciarum, in imagine memoriæ meæ ſilentium erat: cùm inquietiſſimus cogitationum turbo circumſonaret animum, in totius Bæticæ recordatione demerſum, &: *Illam, illam* (diceret) *relinquere terrarum partem potuiſti, quæ partes orbis omnes poſt ſe felicitate relinquit? Illum utraque ripa pinguem & uberem amnem? hinc quidem cum Iulia, cumque Sala Cariſſaque Conſtantiam, Sanlucaris oppidum, ac Trianam? ulteriore*

vero Batis ripa, Palantiam, Cabécas, Nebriſſam, & alterum illud vetuſtiùſque Luciferi fanum? Præter hæc, in medio (quà ſe partitur fluvius) ſpatioſam, ad Syenæ Ægyptiæ modum, inſulam, juventutis Sevilianæ luſibus ſepoſitam? Parva ſunt hæc (ingerebam ultro mihi, mœroribus augendis) *Potuiſti, malè ſane, potuiſti valedicere ſiccis oculis Hiſpali tuæ, tot aliarum urbium (niſi quis vera negat) Gemmæ; ſiquis autem invidet, etiam Reginæ? Siccine poſthac cariturus es (& hoc quidem ſæculis perpetuo ſecuturis) illius urbis pomœriis amœniſſimis? illis magnificis mœnibus, atque propugnaculis? illis, tanto ſtructis ac ductis impendio, fontibus, canalibus, viridariis, pratoriis, palatiis? Potes illud deſerere memorabile, quoque decentius nec omnis habet* Hiſpania, *Capitolium? illam Speciosæ* DEIPARAE *clariſſimam veréque regiam baſilicam? cujus amplitudini majeſtatique, cujus lato pariter ac venerabili ſplendori, vix orbis Chriſtiani templa, ſimul juncta,* (a) *certent! Et non erit deinceps in oculis tuis illa celſiſſimi faſtigii Turris; unde latiſſimus, ac voluptatis plenus, in circumjectas plagas, & in ipſam propemodum Africam, proſpectus?*

III. HAEC ipſe mecum, pugnante phantaſmatum viciſſitudine, donec dilueſceret, agitabam. Sed tunc, occurrentibus alterius & recentioris cujuſdam amphitheatri ſpectaculis; priores mentis imagines (ut aſſolet) poſterioribus ceſſerunt. Id, Oceanus erat Atlanticus: cujus paullatim, magis ac magis, tota prodibat in conſpectum facies. Hoc mare cæteroquin, Hiſpali Gadiumve Sinu ſolventibus, plerumque ſub principia navigationis procelloſius, inclementiuſque nobis, cum omnium admiratione, ſecundiorem divino favore curſum indulſit; tanquam per otium, & non per laborem atque periculum. Illius igitur uſus ego blanditiis: ex æquoris aſpectu mille voluptatibus oculos paſcebam; mille conſiderationum luſibus animum differebam.

rebam. Arridebat, in immenſa diffuſum ſpatia, pelagus; &, in unum collecta viſûs compendium (immaniter alioqui diſtantia) Pontus atque cœlum, influebatque blando miraculo, non aſſuetis intuitibus, aquarum ſine fine campus; & vibrantium fluctuum, quoties vento ſinuarentur, criſpati ſulci. Tantaque ſpectandi dulcedo viſcavit intentum animum: ut me neque ſueta noviciis vectoribus nauſea multum avocaret, & inſuper juvaret ſtantis malaciæ blandus viror, cœrula ſubopacus umbra, ſubindéque ſolaribus etiam radiis gratioſus. Tunc enimvero vel maxime, tanquam indicto navigationis juſtitio, deliciis imaginationum me paſcebam: ſexcentiſque diſpoſitis in mente votis, aliud ex alio deſideriorum filum trahebam. nunc, quidquid optando comprehenderem, id indubitata ſorte proceſſurum: nunc, quidquid unquam veris vaniſve præconiis Hiſpania jactaſſet, ex *Indipetarum* ore: totum illud fore meum. Alias Americæ veteres opes, ac, neſcio cujus Gvanacaxæ regis, ſolidum auro palatium, cupiditate volvebam: tanquam alter Iaſon Aurei velleris rapinam. Interdum & terrarum undæque prodigia, Cete, Sirenas, Glaucos, ac quidquid longè petita credulitas fabulatur, itineris longi levamenta mihi fingebam, Immo (ſiqua fides juvenilibus, & adhuc inexpertis, impulſibus eſt) ipſas *moleſtias ac tadia, quorum fertilitate redundat mare*, diligebam. Venirent ſanè ventorum adverſi flatus! ingruerent cum procellis & tempeſtatibus decumani fluctus, typhones, naufragia! deſcenderet, & incumberet meo ſolius capiti, cœlum omne cum nimbis ſuis: &, cum aquarum furore Neptunus totus! Inventuros parem tot malis VICTORIAM: & in pectus, ſolidè præparatum, concurſura calamitatum prælia. Fluctuarem ſanè, quotidiéque perirem: dum modo curioſitati meæ nullum pelagus, nullus Orbis angulus, vel clauſus eſſet, vel inexploratus. Tales

inter Fortunæ provocationes, animus ibat: & unà, triremis noſtra. quæ primum quidem ſecundum Mauritaniæ littora, tranquillè deductos, Feſſani regni cuidam portui nos applicuit: quem La-Rachium nuncupant. indè, litus idem obliquo legentibus curſu, Salam, flumini (quem Rebatam dicunt) impoſitam urbem, ac Portum: poſt Hainocallam, Benizium, Titam, oppida navaliaque maritima, deportavit. Donec, ad lævam tandem, omni procùl excuſsa Mauritania, Marocchianoque regno, maris alto tranſversis velis influximus; & Africam radere deſtitimus. Ibi malacia nos affixit; nec moleſta tamen, neque diuturna. Quare, revulsis anchoris, & in Oceani vaſtitatem emota triremi: velis, remis, & vento Cæcia pariter colludentibus; ad eas, quas nos hodie Canarias, priſci Fortunatas etiam dixerunt, inſulas adpellimur.

IV. HARum, indetortô ſervatô procurſu, ſineque navigationis ambagibus, ſpatium, ab extremis Hiſpaniæ finibus, eſt trecentarum Leucarum. Contra Mauritaniam, quà monte premitur Atlante, ſitæ ſunt? ſex quondam numerô, nec non diverſis ab appellatione noſtrati pleræque nominibus; cùm olim *Ombrion*, *Iunonia Prima*, *Iunonia Secunda*, *Capraria*, *Nivaria*, *Canariàque* dicerentur. noſtra vero tempeſtate Septem inclaruere; quarum nomina celebrantur & loca, *Lancarota*, *Forteventura*, *Grandis Canaria*, *Tenariſſa*, *Gomera*, *Ferra*, *Palma* [b] repertæ noſtris ab hominibus, & pariter appellatæ, ſub annum ſalutis milleſimum quadringenteſimum quintum. Hæ cunctæ vetuſtum *Fortunatarum* nomen emeruerunt aëris clementi genio, fructuumque tum feliciſſimo proventu, tum copia de Septem autem Inſulis ea, quæ potior; quia *Grandiſsimorum Canum* jam olim multitudine redundavit, CANARIAE nomine ſéque ſororéſque ſuas, per orbem traduxit: duratque-

que ſæculis etiam noſtris, ignobilis tam nobilium inſularum nuncupatio.

Porro placidiſſimam omnes cœli plagam ſortitæ ſunt; quippe ſub Cingulo temperato ſitæ; propterea quod, ab tricefimo ferè gradu poſitionis Arctoæ, per tranſverſum jacent; octonis propè Gradibus ab Æſtivo Tropico remotæ. Multaque ſunt, quæ Fortunatas nobilitent, non hodie minùs, quam olim: juſtis aliorum ſcriptorum voluminibus memorata. Cæterum ego cùm ſingularum, uti quæque recenſebatur, nomina mirarer: &, ungue roſô, mecum rationes appellationum exquirerem; vidit hoc de vectoribus quidam, maturus (quantùm apparebat) & longo maris uſu nequaquam Canariarum hoſpes.

Hic ad me converſus: In vocabulis, inquit, hærere te, noto. Singulis quæ cauſſæ, quæque ſint origines, diſcutere longum eſſet. Ego ſolius Capraria titulum, in exemplum tibi cæterarum exentero. Quid eſt? inquam ego. Caprisne, ſicut illa Grandis Canaria canibus, abundavit? Et ille; Non multùm, inquit, abis à vera conjectura. Capraria, quam vides, iſta, primùm Inagua dicebatur. At Hiſpani [quorum regibus nunc omnis hic inſularum ordo ſubſternitur] cùm in eam principio victricibus armis penetraſſent: adverterunt, lætiſſimas ſegetes non aratro, non vomere, non bidente bipalioque, vel ſarculis, ac ne boum quidem ungulis, exerceri; ſed (quod ſtupeas) capris in juga ſociatis, & inæquales ramoſoſque truncos per jugera trahentibus, (c) indigenas fregiſſe terram, & comminuiſſe glebas. Caprino præterea cornû, nec alio paſtino, ſpecus & latibula montium, in hyemis ſuffugia, tanquam domos, aperire ſolitos.

Hic ego, narratiunculâ fidei tam probabilis non indelectatus, longiùs arceſſere præcedentium ſæculorum annales ſum rſus: &, compluribus in-

terrogatione ventilatis, ſciſcitari tandem; ſiquid de Ferrea quoque, quam nominarent, inſulâ comperiſſet? Non cunctatus ille; Bene, bene mones, inquit. nam nec hujus quidem Inſulæ memoria ſub rubigine jacére debet. Ferreum (ut ſcias) illi cœlum, ferreum terræ ſolum; quod inter ænigmata numeres, in tanta gignentium fertilitate. Sed, mihi crede; Durus illis (uti dixi) Sol; adamantina ſidera, noverca tellus, videri poterant: cum anno toto nec pluvias deorſum cœlum dejiceret? nec rivos fontéſque ſurſum humus propelleret. Ergo ſiti perpetuâ plantæ, ſegetes, animantéſque marcebant: & vacaſſent cultore terræ; niſi mirabili quodam ingenio natura parens ſuccurriſſet. id talé fuit. Quotidianis ardoribus, quantulum fuit vaporum, attractum, & in nebulam collectum; per veſperam in aere pendebat. noctu verò (quo tempore cœlum alibi rorat) & ante crepuſculum matutinum, deſcendebat: neque tamen, uti nebulæ noſtrates, fortuito, vel in quemvis ſubjacentis ſoli tractum; ſed in locum, quaſi præ cæteris dilectum. ARBOR enim ſtabat, in inſulæ propè meditullio, ſpatio diffuſa; foliis, æterno virore lætis, denſa ſurculis, & opaca ramis: Nuci ferè ſimilis, ſed peregrinioris fructûs atque genii (d) Muris eam & foſſis inſepſerant incolæ; non aliter, ac nos, ſiticulosis in locis, publicos fontes atq; puteos. Et revera fontis erat inſtar ſtirps illa. nam humor iſte, quem dixi, per noctem omnem in aëre ſuſpenſus, ſensimq; recidivus; poſteaquam ipſo moræ tractu coaluiſſet in Nubem, incumbebat arboris illius cacumini. Roſcido deinde lentoque ſtillicidio reſolutus, omnes imbuebat ramos atque folia: quem, ſub lucis exortum, quaſſatis ſurculis, in ſubjecta vaſa doliaque decutiebant: hominum pecorumque ſolo quidem & unico, ſed copioſo tamen quotidianoque refrigerio. Porterant hoc ſubſidio noſtrorum hoſtilitatem

mul-

multos in annos Ferreani diſtinere; ſi Nubeculam illam & Arborem in ditione tenuiſſent. Ac certè ſtupebant oppugnatores Hiſpani; quid tandem obſeſſis, in communi fontium penuria, tanto cœli fervore, ſitim mitigaret? Iamque de ſolvenda, quam tormenſibus urſerant, obſidione conſilia, deſperationi proximi, volutabant; cum, ecce tibi, ſcortum inſulanum perplexis rebus operam interpoſuit. Hæc libidinoſa mulier, ne continentioris linguæ, quàm ſexûs eſſet: non contenta ſagacis naturæ vulgare myſteria, quibus ſui cives ad eum uſque diem ſuſtentati fuerant; aditu per lenocinia meretricia reperto, poſt proditum corpus ſuum, etiam murum ac munimentum cum Arbore, ſuis amatoribus, patriæ libertatis hoſtibus, vendidit & ſubegit. Arbore ſub poteſtatem Hiſpanorum redacta; ſpes pariter & animus, ac libertas Ferreanorum, concidêre. Maluerunt enim, ſub alieni dominatûs jugo, jus ſuum; quàm, ſub intoleranda ſiti, vitam & animum projicere. SED tamen laſcivam perfidiam, capite poſteà meretrix luit; popularium ſuorum mutuò dolo, procùl, aliam in inſulam, avecta; patriæque peſſumdatæ, tanquam in iniferas & funebre ſolatium, jugulata; non improbantibus, poſteaquam de ſupplicio compererunt, Hiſpanis. Hæc cum diceret ille, quem memoravi, vector; exclamat, qui tertius nobis aſſidebat, Sacerdos quidam Caſtellanus, &: *O, factum fortiter* (inquit) *ac ſecundum talionis leges! Sic, ſic omnis perfidia ruat in auctores ſuos! Sic, & non malis artibus, vincere perſiſtat noſter ſanguis, Hiſpanus miles! vel certè, ſi peregrinas & inconductas aliquando fraudes, ex eventu verterit in ſuas occaſiones & victoriam? prodita teneat, proditorem execretur. Alioquin ſi ſæpe nobis Tarpejâ ſit opus ad Capitolia perfringenda? ſi, Trojanum ad excidium, Sinonis artibus, & Helena pravaricante? ſi Scylla fabuloſis amoribus, ad Niſi regis*

pur-

purpureum & capillare fatum; aut Romilda [*e*] *noctibus hiſtoricis ad Forum Iulii capiendum: Si denique bella vel nulla gerimus, vel nulla conficimus, niſi per Scorta; quem, quæſo, ſpecioſis ſub Arcubus, immo Fornicibus, triumphum ducemus?*

V. HAEC nobis, narrationum grata viciſſitudine verſantibus; ſecundus ab tergo ventus, & mox excitator, ſupervénit; In parato jacére pontones; navigationis momentum inſtare: properaremus, ſi, præter Canarias, alium etiam Orbem, & Americas, cogitaremus. Ad monentis igitur vocem, nulla mora, pariter conſurgimus: &, in priſtinam recepti navim ac ſtationem [*quodque Cœlites omnes approbarent*, precati] curſum reſumimus. Is fuit, ſine diverticulis; ac nullis exſcenſibus interruptus. Nec adeo multi dies interfluxerant, cùm, apparentibus eminus veluti quibuſdam montibus, conclamare nautæ cœperunt, Americam, Americam! &, Se Primas alterius Orbis inſulas conſpicere; Se Caribum littorales Alpes agnoſcere. Mihi miraculo Navis noſtræ celeritas erat; ut, quæ die, non ampliùs quinto decimoque, quàm Europæ conſpectum reliquerat, jam primas Americæ frontes & veſtibula, nobis commonſtraſſet. Cui vetus ille meus, qui Canarias mihi nuper explanaverat, polyhiſtor; Parùm, inquit, eſt hoc; quod tu nunc primùm, tanquam inſuetum, ſtupes. Priſcis quidem temporibus, cùm adhuc, ſicut omnia cetera, ſuis in incunabulis [ut ſic dicam] Ars jacéret nautica, nec, præter Theſſalicam Argo, facilè claſſis ulla miraculi colorem haberet; tardis remigiis hæ tabulæ natantes incedebant. Nam, vel à littorali deligatas loro puppes, ſecundùm continentis oras, agebant; Actam legentes, ut Securitati curſús conſulerent. Vel (ut Phœnices ac Græci remiges) ab alterutrius urſæ cœleſtis, certorumque Siderum motu pendebant, indimota vigilantium oculorum

lorum cuſtodiá. Vel [*f*] extincto cœlo, ſtratisque ventis, Aves emittebant; continentem alicubi, vel Inſulas, perito volatu petituras, & hoc ipſo claſſibus aliquid de via meliore locuturas. id quod Taprobanes inſtitoribus fuiſſe familiare memorant. At hodie poſteaquam excogitatum Ferrum eſt, cujus lingulam mucronémve Magnete gemmà perungunt, hoc eſt, Acus, quam dicunt plerique NAUTICAM: hanc jam ſolam (ſicut ipſe vides) ſedens in puppi nauclerus in conſpectu ſemper habet. Ex hujus, in partem omnem converſione; tanquam ex Dodonæis quercubus columbisve vaticinans, omne gubernaculi regimen ſolis pæne nutibus attemperat: & magiſtro navis, remigumque directori, celeritatis tarditatisque, recti deflexique curſûs leges, ſine naufragii periculis & metu dictat. Quô fit, ut, Cæciis maximè flantibus, & Hiſpanas triremes à tergo trudentibus; horarum non amplius quaternûm ac vicenûm intervallô, centum milliarium Germanicæ Geometriæ (putà, Ducentarum leucarum horarûmque) ſpatium maritimum, quotieſcunque volumus, vulgò tranſcurramus.

Quibus dictis, ego magis, quàm priùs, attonitus; Credere tamen peritiori malui, quàm Pelagi vias ad calculum, ſcrupuloſa ſupputatione, redigere. Stabat inter hæc magis ac magis in oculis Novus orbis; augentibus cœpti clamoris lætitiam, quotquot eum eminus agnoſcebant, jam antehac aditum. Nongentorum millium intercapedinem ab Africæ poſtremô portu, peritiores Pelagi menſores numerabant. quô percursô ſpatiô; primas Americani Maris ad inſulas proram adjecimus,

Harum inſularum ingens, in hemicycli figuram numerus, ab Auſtrali Maris Atlantici tractu jacet; &, flexu curvato, ſinuatur in æſtivum Occidentem; ad Inſulas uſque, quas noſtri Barloventas appellant. Eas diſtare compertum eſt ducentis circiter paſſuum

um millibus à continenti: licétque (ſiqua Fides expertis) è locis editioribus oculos, hinc quidem ad Floridam, illinc autem ad Patagônum uſque terras, & ultimis Auſtris vicinam Chicam, immenſiſſimo ſpatio, circumferre. (*g*) Sunt in his, inſigniori nomine, Diva Lucia, Tabagus, Barbados, Guadalopa, Deſſeada, Bartholomais, Granata, Barbara, Martinias, Anguilla, Sombréra, Virginéſque: cujus poſtremi nominis ampliùs quinquaginta recenſentur. Cingulum eſt hoc Inſularum exterius; & ab littore longiùs diſcedens. Interiore verò flexu ſparſæ jacent, Vincentia, Matinina, Marigalanta, Monſerrata; cùmque Divæ Crucis, Inſula, quam Aves dicunt; & Eſtaſia. Principem in his omnibus locum, ſicut & medium pæne ſitum, tenet Matinina: quam & Matitinam nonnulli, quidam etiam Matalinam, indigitant; portu commodam, & aquationi peropportunam. Cæterùm, omnes has inſulas, ad uſque Barloventas, Caribum gens (ſeu Canibales) ſuis lembis & excurſibus infeſtant, effera natio, déque lintribus, quos Canôas ipſi dicunt, graſſari ſolita telis veneno tinctis; agitare terrâ marique (tanquam in ſaltu beſtias) humana corpora quotidianis venatibus, & comprehenſa, ſine diſcrimine truculentérque, jugulare: mox, cocta crudave, nullo gulæ diſtinctu, devorare. Quo factum, ut Caribum quoque Canibalumque nomen hæ ſortiantur Inſulæ: quoniam complures earum, quà præſidia deficiunt Hiſpanorum, vel tenent illi, vel terrent; quippe propter deſertas littorum, & interiùs jacentium terrarum vaſtitates, barbarorum ac latronum aſyla: nec non perduellium, & quiſquis Chriſtianam ſervitutem fuga rupit, perfugia, doloſaque receptacula. (*h*) Cæterùm nos, jam pridem dulcibus deſtitutos ad portum undis, ad ſe Matinina pertraxit; aquationi, cujus ipſa perliberalis eſt, intentos,

VI. SIC

VI. SIC, paucis inſumptis ad neceſſitatem & quietem diebus, curſum reſumimus: & , proſperè nos ferentibus Euris, poſt dies item non multos, in conſpectum Inſulæ cujuſdam, vulgo Margaritæ, decurrimus. Hanc falſo quidam à Diva Margarita Virgine, nuncupant; cùm iſtud ſibi nomen ex meritis & opulentia ſua, non ex Patrocinio vel auſpiciis, induerit; unionum quippe (quos & margaritas Græci Romanique dicunt) in paucis opulens & copioſa. Nec tolerabilior eorum error, qui cum Margaritarum Inſula, Cubaguam confundunt. Quanquàm enim mari cingatur utraque, quanquam littus utraque meridianum urgeat, ac neutra priores alterutri concedat, unionum piſcatu vel copia: tamen penes Cubaguam vetus opulentia, cum veteri diſſonoque nomine, penès Margaritam autem divitiæ ſimul, & vocabulum recentius, hæſerunt. Diſtant prætereà locis, haud exiguo (quod compérimus) littorum ac maris intermeante ſpatio: quod Cubaguam ad Orientem, Margaritam autem ad Occaſum (interponentibus ſe Teſtiganis Inſulis) ſemovit. Neque minus eſt inter utramque, ſeu telluris, à magnitudine; ſeu fertilitatis, ab indole, diſſidium. CUBAGUA namque, paſſuum millibus haud ampliùs octodecim ſpatioſa, ſi Margaritis deſtituatur, ac Nitri ſpuma, quam incolæ legunt: inter deſpectiſſimas marium terrarumque particulas jacebit: ſordida, ſqualida, cœlo ſoloque juxtà ſicca, ſterilíſque: nullo neque graminum, nec herbarum aut olerum, ac ne cæduarum quidem, adjumentô vel ſolatiò. Sine fontibus præterea, ciſternis, puteis, atque rivis: dulcium laticum egeſtate, quotidie cogitur in continentem meridianam aquatum excurrere; ſeptem millium intervàlio, quo fluvius Cuama dirimitur à Cubagua: cujus ab ripis undam potabilem petunt, ac reportant.

AT Margaritarum Inſula, tricena Germanicæ

Geometriæ milliaria circumplexa: tametſi fontanæ ſubinde tam inops, ut æquali pretii pondere, vino refettus cadus, & alius unda, vænum eat: tamen, hac maximè tempeſtate, commitigatum terræ ſolum, pabulo, plantis, frumento gentilitio (quod Maizium Ameticani dicunt) ſale prætetea, cuniculis, & armentis, ſuper unionum ingentem copiam, pæne luxuriat. cum horum, è diverſo, plerorumque Cubagua, terræ quadam intractabilitate, ſit incapax: exaſperante præſertim agrorum faſtidium indigenarum ingenio: quibus alicubi nihil ferocius. Horum fuſcus color, capillamentum rarum, barba nulla, victus ex oſtreis, quid poſſunt in hominibus illis aut magnum, aut bonum, aut humanum, polliceri?

VII. CAETERUM ego, cum dierum aliquot ingratum otium traherem: luce quadam, productis in multam veſperam ſermonibus, interrogare cœpi, ſuper origine nominis, quo MARGARITARUM Inſula præ cæteris triumpharet? itémque, quibus principiis, & hæc, & Cubagua, ſe Regibus Hiſpanis præbuiſſent? ut quibus vel ſola poſterior, ex unionum annuo quincunce, perhiberetur nummûm Aureorum quindena millia, fiſci cenſibus locupletandis, inferre. (i)

Sciſcitantis ſermonem excepit idem ille, qui ſæpius antehac; verteranus, inquam, Polyhiſtor; quem inter ARGONAUTAS Orpheum dixiſſes Nauplium: aut inter Græcos ad Trojam, Neſtora Neleium, ut, cujus ab ore (non minùs, quàm Orphæo Neſtoreoque) melle dulcior plerumque flueret oratio. Talis hic, plurimi Maris & experimenti vir, neque rudis annalium gentis noſtræ;

QUAEDAM, infit, loca, ſicut homines, ab inveterato nomine nuncupationéque, peregrè decedunt; ibi præſertim, ubi pertinax indigenarum indoles acceſſit ad conſuetudinem; quibus odioſa ſuſpectaque Novitas omnis eſt. Ea ſi non obſtitiſ-

ſet,..

ſet, CUBAGUA diceretur hodie PRIMA MARGARITA: Secundæque nomen altera ſortiretur. nam aliquanto priùs ad illam eſt, quàm ad hanc, commerciorum factus gradus: donec, etiam ad Occiduam Inſulam promotis velis, utriuſque Piſcatus intravit unam in ſagenam & lucrum Hiſpanæ felicitatis. Id in hunc modum eveniſſe, de majoribus ego comperi.

Chriſtophorus Columbus (is, qui primus, Caſtellanorum regum auſpiciis, Occidentales Indias detexit) quater omnino Calibus, quas Males cognominant, ſolviſſe dicitur; & Oceanum pervagatus Atlanticum. Cæterùm illâ navigatione, quæ ſerie tertia, fertur in annum incidiſſe milleſimum, quadringenteſimum, nonageſimum ſeptimum octavumve (namque variant rumores) CUBAGUAM eàm ipſàm, de qua tu, VICTORIA, quæſtionem moves, attigit: inſtructa rebus neceſſariis claſſe, ſed haud quaquam populosâ. nam præſidiis Dominicam, cæteraſque noſtratis juris Inſulas, firmaverat. In anchoris fluctuanti prætoriæ navi, Tabagum inter & Cubaguam, ac littoris inſulani faciem eminus ſpeculanti, piſcatorum ſe globus offert, operi gnaviter intentus: nullo tamen (quod vehementer noſtri mirabantur) in exonerandis retibus piſce, vel aliâ maris vivâ prædâ, renidente. Columbus igitur, expeditâ ſcapha de ſuis, quas ad prætoriam deligatas circumvectabat, mittit animoſiores: qui de piſcantibus exceptos, ad ſeſe pertrahant, ſciſcitatum; quod genus negotiationis, aut artis, quæſtuſque ſequerentur? Sed Barbari, quod res erat, ſuſpicati: ſimul peregrinarum magnitudine navium perterrefacti (multò namque minores ipſi Canòas, noſtriſque ſcaphis contemnendas, agunt) in littus Cubaguanum priores evaſêre: ſubductis eodem momento lembis quoque: quos, more gentis, de palis littoralibus revinxerant. Ibi jam in tuto conſtitutis, & globatim viris

ris fœminiſque ſpectantibus; eſſe miraculo claſſis Columbæa, prætoriæ granditas, remorum ordo, velorum ac rudentum volatus & inquies, habitus omnis atque cultus claſſiariorum, barbatô mentô virilem majeſtatem oſtentantium. Stabat in eo cœtu, cujuſdam de piſcatoribus uxor. hujus collum, dens à lucentium margaritarum ſerie coronatum, conſpicatus è Caſtellanis nautis unus: cùm non dubitaret de muliebris ingenii levitate, quin ad permutationem nullo negotio, ſoloque curioſitatis ſtudio, pertraheretur: de *Patellis è terra Malacaica* fictis, & præſigni nitore lucidis, unam aliquam protulit, ac perfregit. Mox, in littus concepto ſaltu, fragmenta raræ teſtæ (rem, nulli barbarorum ad id uſque temporis conſpectam, ac propter hoc ipſum pretioſam) ad omnes mulieres circumtulit. Earum pleræque baccatæ, monilia ſua Caſtellano conceſſerunt: fragmenta luti Malacaici, tanquam dignum pretium, receperunt. Ità nauta, pro rei minimæ diſpendio, maximas opes reportavit.

Columbo primùm ea res videri permira; potine magis, an ſobrii barbari, negotiationem tam diſparem iniſſent? An ex ipſa potiùs copia, merci tam pretioſæ vilitas annaſceretur? Alios igitur alioſque ſubmittere, lembis alteris atque tertiis: quorum pars nolas ac tintinnabula; pars acus nétricias, & ſartorias forficulas; nonnulli de *limo Valentino* fictiles patellas, ac fragmina, venditarent, & invicem ipſi margaritas licitarentur. Valuitque ſucceſſus. namque nec iſtis emptores emptricéſque defuerant; & noſtri, pro ſuis nugis, ſex ampliùs margaritarum libras retulerant, variante quidem baccarum magnitudine: cæterùm nulla fraude vitiatis, aut degenerantibus, unionibus. Ibi Columbus exclamaſſe perhibetur, Commilitones! rem factam habemus! in parte terrarum ea ſumus, quæ facilè Crœſum etiam, & avaritiam Midæ

dæ ſatiet! ſtatimque littori prætoriam applicuiſſe.

Confluente tantiſper Inſulanorum omni multitudine (ſed exermi) totùmque littoris marginem prætexente; *Cumánas* quoque, Cubaguæ tunc regulus, famâ nova gentis excitus, supervénit. Is Columbum, per ſermonis interpretem, prolixè ſtatim ac perquam humaniter invitare: ſuas, quantulaſcunque facultates, & hoſpitium offerre: denique multis orare Ne dubitaret navalibus néve tectis, ſuccedere. Sed Columbus, ut in in re nondum exploratiſſimâ: prætereàque ſagax cumprimis, diſtinguere promiſſorum conſtantiam à facilitate verborum, officiique ſimulatione; perplexus hærere,loco perſiſtere, moras quærere nectereque; prorſus nec homini ſe, nec cœtui pollicitiſque, præceps credere. Cùm interim, de Cubaguanis ſimpliciores quidam, &, qui cæteros omnes è ſua ſinceritate moribuſque conſuêſſent æſtimare; Columbi navim ac lembos ultrò conſcendère: miratique veſtium, barbarum, & gladiorum habitum; poſteaquam etiam ſariſſas Hiſpanicas, ac formidandas acie curvatâ bipennes, viderunt: & ad extremum immanes quoque tormentorum militarium machinas conſiderârunt: in ultimum ſtuporem dati ſunt; ac jam non inſpicere tantùm revererique, ſed prorſus, tanquam cœlo lapſos,adorare cœperunt. At aliquanto major ab noſtris ſtupor & miraculum invaluit,tot millium unionum contemplatu, quibus Cubaguanorum omnium, in comitatu Reguli ſui, cervices circumfluebant. Hoc enimverò dignum tot periculis, tot Syrtibus, & naufragiis, ac mortibus, affe!ſiſſe pretium, cujus fructu, non pœnitenda videretur, etiam ipſius (ſi foret opus) lucis ac ſpiritûs hujus jactura. Thalaſſiarchus igitur ipſe jam totus in lucrum inhians, interrogare ſignis ac nutibus: vndénam has colli divitias eruiſſent? At Barbari digitos in Mare, littoribus proximum, intén,

tendere: Canoáſque ſuas, ſeu lembulos, inſtrumenta fortunati piſcatûs, commonſtrare: Quibus, uti quàm plurimùm & ſecuriſſimè Columbus crederet, cùm tamen præſentiam ſuam interponi rebus incompertis nollet, Reguli poſtulatis & invitamentis hactenus indulſit, duos ut lembos, Hiſpanis onuſtos audacioribus, ſubmitteret: in altum ipſe, dum illi promiſſorum fidem explorarent, regreſſus.

At Hiſpanos in terram expoſitos, magnâ populi ſtipante ſequentéque multitudine, *Cumànas* (quem dixi) Princeps Inſulæ, fide bonâ, citra dolum ullum malum, excepit: pérque turbæ medium, deduxit in urbem (ut tunc) Regiam, ac gentis primam. Vbi, poſteaquam in ædes palatinas introducti ſunt, opus, circulari fabricâ ſtructum, ac templo Pantheòque per omnia ſimillimum: conſidére legatos juſſis in ſedilibus, gentis ritu ligneîs atriſque, cæterùm artificio dolabræ perpolitis, & nigroris ſplendorem cum lemniſcorum atque torni varietate confundentibus; ad oculorum uſque miraculum & ſuſpendium. Tunc & epulas, quales amiciſſimis ſolebat, appoſuit: ex penore ſubvectitio, nec illic natô: panis multum: pomorum fructuùmque plurimum vini, quantum ſatis erat, albi purpureique, partim è dactylis, partim è radicibus, incertum quibus, expreſſit. Ac ne bellariorum quidem prætervivit urbanitatem, poſitîs in medium phialis, quas ille non condimentis aromatéve, nec tragematis & Athenarum deliciis: ſed (quod rarius & gratius Europæis eſt) electiſſimis iiſque ſiccis unionibus impleverat; &, quantum cuique viſum, tanquam apud nos coriandri grana ſaccharô conveſtita, plenis raptanda volîs permiſit.

Exactîs epulîs, quarum profuſior exitus, quàm ſpes & principii ſpecies, fuit: animi cauſſa convivas deduxit in Regiæ penetralia, veriùſque Gyneconitidem, ubi fœminarum ſtabat agmen, tanquam

quam in ſpectaculum & amphitheatrum ſui diſpoſitum. Omnibus his (quippe regium ad thorum delectis) velut margaritarun faſtidiô, quas ſcilicet etiam plebejæ vulgò geſtarent, circùm lacertos armillæ, circùmque colla torques, ex auro Peruano puroque. Nec *Cumànæ* Principi, *ſueta* cæteroquin *barbaris*, ineſſe *zelotypia* viſa: ſive commonſtrandis concubinis, ſive, quod plus mireris, indulgendis. namque rumor eſt: ſolitâ noſtris & execrabili levitate quoſdam in aurum mulierum, corporùmque cultum invaſiſſe: quoſdam autem in ipſum pudorem atque corpora, turpitudinis incontinentiâ. Cui ſceleri, poſteris non parum erubeſcendo, januam patefecit, tum ipſius *Cumànæ* facilitas, tantiſper ſecedentis: tum, pluſquam ſeminuda, proſtantium mulierum laſcivia; nec invita mens ad injuriam.

At *Columbus*, intellectò tanto compendio; quamquam in ſpes infinitas palpitante corde, preſſiſſe tamen cupiditatem fertur: & ſuis, coloniam firmàſque ſedes in Inſula flagitantibus repoſuiſſe: *Vires Hiſpanas adhuc tantis rebus impares: differrique meliùs, quàm tam incertis barbarorum cervicibus imponi jugum dominatus: quod illi paullò poſt, vel ſolo paucitatis irriſu, poſſint & auderent excutere.* Sic, disjectis poſtulatis, in Dominicam Inſulam relegi curſum juſſiſſe. Cæterùm ipſum, in animo ſuo ſecum abſtuliſſe diſpoſuiſſéque, ſuſpicantur, opum immanium occulta deſideria: quæ tamen interim premeret; dum, Præturæ ſuæ conventibus per cæteras Inſulas actis paullò majus & ſecurius otium ſuis curis reperiſſet. Verum inter hæc, *Ferdinandum Caſtellæ regem*, tardâ novæ felicitatis repertæ notitia, Columbique taciturnitate peroffenſum, memorant, ad uſque læſæ majeſtatis ſenſum, & mandata vinculorum, exarſiſſe. quæ Rex tamen, injeceritne viro, tam præclarè de noſtris Hiſpaniis promerito, præſtat in incerto, quam in ulcere, relinquere. Sit penès narrantes rerum fides, qui

ſæpe

ſæpe, *ſtudio gentis ſuæ, de laudibus exterorum detrectant: & criminationibus obruunt, quibus parem rependere gratiam, arduum; debere, turpe credunt.* Vtut eſt: ab hiſce, quæ retuli, principiis, ad *Cubaguam* & baccarum piſcatum facta via, ſucceſſu temporis pervaſit ad Inſulam Margaritarum, omneque littus bacciferum, à promontorio Cancasino, Salinas uſque. quod tu, VICTORIA, poſueras in tua quæſtione.

Quæ cùm meus ille Neſtor dixiſſet; omnes nos (etenim plures ad auſcultandum adrepſerant) ſenis optimi fidæ memoriæ, tam prudentibus conjunctæ documentis, gratias egimus: ac cœnati, tabulatis navis indormivimus. (*k*)

VIII. POST noctis medium, revulsîs anchorîs, conabamur Inſulam intrare. Sed portu triremem arcebat, coortus repentè Caurus, pertinaciſſimis flatibus ex obliquo violentus; ac præter hoc perfrigidus, alternoq; fluctuum aggeſtu turbulentus. Cùm igitur plurimùm, & nullo tamen ſucceſſu, remigâſſemus; ac, de voto jam deſperantes, permittere ventis & fortunæ noſtram induſtriam cogitaremus: ſub ipſum, ecce, lucis crepuſculum, celocem ſecundò vento propulſam, adverſùm nos rapi conſpicimus; ac mox conjunctam excipimus. Eam conchis onuſtam margaritiferis, & unionum opulento quæſtu, nauta barbarus remô protrudebat, jam ſponte ſuâ Caurique violentiâ curſitantem. Is erat, gentis atque Solis vitio, penitùs inveſtis. qui tamen, inſupèr habitô nuditatis opprobriô; curſuque, quem ad aliud littus deſtinaverat, in neceſſitatis & procellarum obſequium diflexô: nihilô trepidior aut pudibundior, in conſpectum & ſocietatem noſtram properavit. Amplectimurque nos lembi peregrini conſortium; vel eo nomine non aſpernati: quòd, præter maritimas divitias, etiam propinquæ telluris alicujus nuntium, aut ſignificationem, portare poſſet. nec

ſpes

ſpes abluſit. Paullò namque poſt, depacata maris ſeditione, portum, tunc quidem ignotum; ſed poſtea peropportunæ ſtationis manifeſtum, ad Margaritarum inſulam, invehimur.

SED vixdum etiam ad exſcenſum pontones ejecceramus in littus: vix penè ſubſtrictis velis antennas levaveramus: ſalutantibus læta conclamatione terram nautis; cùm, ecce, de nec proviſo, litteræ nobis à Prætore provinciæ Caribanæ (quæ maris Atlantici proximo littori, meridiem versùs, adjacet) redduntur, in hunc modum ſcriptæ.

VIRIS *fortiſſimis Hiſpanis, ſalutem. Si per hoſtem, & myoparones, ac (quod impedimenti caput eſt) per noſtrorum paucitatem licuiſſet: non vos epiſtola mea, ſed occurſus, & juncta coram dextera, ſalutaſſent. Nec enim (ſiqua ſpecula turrique littoribus impoſita, fides eſt, cujus ex culmine conſpecti procul eſtis) latére nos potuiſtis: quin Hiſpani, populareſque: quin manu prompti, gentiſque fortiſſima delecta pubes, ſitis. Sed occurſus officium, mutuoſque congreſſus, intercludit, præter exiguum præſidiariorum numerum, hoſtica triremis: in vicino circumvolitans. Piratæ ſunt hi, gente Scoti, ſecta Calviniani: copia claſſiariorum, & apparatu, quavis ad latrocinia validi. nec tamen idcirco formidabiliores. Nam & Numen (quod ſperamus) adverſum habent, propter religionem profanam: & in ipſo pæne portu quo minus arena potiantur ac voto; cum ventis obluctantibus bellum gerunt, quod cum mortalibus maluiſſent: ab infeſto turbine circumacti. Nec longe poſita rei bene gerendæ jacet occaſio. nam quintam decimam, ab noſtris navalibus, leucam, nec ultrà, diſtant. Quapropter nolite, per Superos! nolite tam illuſtrem, o fortes heroës, opportunitatem deſidia tranſmittere. Sunt in manibus veſtris gens perfida, religionum hoſtes, pacatorum marium infeſtatores, Hiſpani nominis odio feroces, & ob hoc invicem odio ſancto digni. Sunt in poteſtate noſtra (ſi modo viri vultis eſſe) manubiis raptoque plenæ naves, ſcaphæ, ciſtæ. Veſtras manus reſpectat, tot, per ſummam injuriam*

 riam

riam ſpoliatorum, ultio nec non hominum noſtrorum, per Indica commeantium æquora ſalus; & in futurum ſecuritas; in præteritum tempus, vindicta fortis. Stant in arbitrio denique veſtro decus, gloria, divitiæ: quæque, copiis anteſtat omnibus, Philippi Regis, cui virtutem veſtram approbabitis, gratia: ceuque roboris veſtri fama, favor, ac munifica pro meritis liberalitas. Tantùm, quæſo, tantùm veſtris in viribus animus, ac ſanguis: in dextera verò Mars, & gladius & celeritas, ſunto. Valete, pugnate, vincite!

IX. RECITATIS hiſce litteris, nemini dubium fuit: quin tam illuſtris, rei bene gerendæ, premenda quàm primùm eſſet opportunitas. Præcipueque duces id cenſebant: *Ioannes Acugnias*, & *Laurentius Roas*, mihi propinquitate conjunctus. Hi duo, quidquid apud nos claſſiariorum, vectorum, remigùmque fuit, convocatos docent; Quid petat ipſa res, quid ipſis auctor ſit Prætor Caribanus. *Tot maria, plusquam Argonauticâ generoſitate, tot ſcopulos & inſulas Cyaneas ſuperantibus, in hunc uſque diem: nulla diſſimulatione prætermittendum, nulla conſternatione pavendum, unum maris hoſtem, Scotum. Tantummodo, ſi veterem gentis Ibericæ virtutem ac decora cenſerent urgenda, perſuaſiſſimum haberent: in animoſa feſtinatione totum eſſe victoriæ momentum conſtitutum.*

Secundùm hanc incitationem, cùm omnium una vox in cœlum iret; *Dimicaturos ſe: Ducerent! quacunque Deus, & caſus, fortibus animis viam ſternerent: ſe nullâ ſanguinis parſimoniâ ſecuturos*: benignè prolixéque Caribani Prætoris poſtulatis eſt promiſſum. Verbiſque juncta mox facta; ſingulari mentium ac manuum contentione præparatîs & expeditîs, quæcunque neceſſaria certamini viſa forent. Ac primùm omnium, de conferendis in loco temporéque manibus, ſententias rogantibus: in commune decretum eſt: Opperiendam noctem; & prædonum ſoporem in ſuammet perniciem convertendum.

tendum. Opprimi poſſe debereque, nihil minùs ſuſpicantes, ſui ſecuros, omiſsis armis improvidos, ſomno ſemivigilive languore torpidos. & hoc potiſſimùm opus eſſe: triremis noſtræ non admodum populosâ militiâ. Cùm igitur omnium animis hoc inſediſſet conſilium: ad arma ſtatim, & inſtrumenta prælii, decurritur. Fit Navi totâ cœtus, labor, & impetus omnium unus; hinc quidem puppim, rudentum aggeſtu, tanquam vallo propugnaculoque, communientium: illic autem proram, adversùm incurſuros Scotos, vasis, doliis infertis, & ſarcinis conſtipatioribus, in caſtelli ritum: obſtruentium: Aliâ parte tormenta militaria, cum fiſtulis ac tubis æneis, diſponentium; alibi verò loricas, & thoraces chalybinos, & armorum omne genus, ſibimet cum telis & enſibus accommodantium: paſſim denique futuri conflictûs ſimulacra præluſoria (tanquam in hoſtem jam ſeriô Marte moveretur) agitantium: ut, *Quales in ipſo diſcrimine paullò pòſt forent, ex umbra diſcriminis conjectaretur. Omne tempus*, omnis hora, præcipuéque noctis adventus, *alacritati feſtinantium annus videbatur*, & ævum; accerſentibus importunô votô Lunam, & Heſperum, & omne ſtellatum incendium: tum ſuper hæc pulveres funéſque pyrios: & globos, ignes, gladios prætrectantibus claſſiariis: donec, propemodum ante tempus & legem (tanta, ſemel incitatæ fortitudinis. impatientia gliſcebat) cornua, buccinas, & caſtrenſia tympana, miſcerent.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER II.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. P*Etri Victoriæ, ad certamen navale, animus. Deſtinatur ab Duce Acugnia ad cuſtodiam nobilis gynacéi. Sed huic imperio auctoritas Ducis alterius, Roæ, cum minis intercedit.* Comment. pag. 29, 30, 31 & 32.

II. *Andradius, & Villandradius, unà cum ſuis, auxilio veniunt Victorianæ triremi. Milites vectoreſque denuo, ad rem fortiter contra Scotos gerendam, inflammantur ab Ducibus.* Comment. p. 33.

III. *Congreſſus primus claſsium, Scoticæ & Hiſpanicæ. Principium pugnæ animoſum, interturbat Victorianæ navis magiſter. Diſcrimen ingens illius triremis, corrigitur paulo poſt; magiſtro navis fideliore, dimicatur acriter ab utriſque: victoriaque omen primo ſtare penes Hiſpanos incipit.* Comment. pag. 34, 35, 36 & 37.

IV. *Petri de Victoria vicinum periculum. Andradii cognati interitus. Scotorum ingens, adversùs Hiſpanos victores, animus; propemodum eis palmam de manibus extorquet. Cæſorum numerus; ac ſepultura. Victoriana Claſsis, victrix, Carthagénam Americæ portum & urbem, petit, ac tenet.* Comm. p. 38.

Car-

V. *Carthagéna Americana deſcriptio. Canibales, ſeu, Caribes, populi; quales, & quam feri? Belluæ, & aves illius regionis. Promontorium Canoa. Accolæ fluminis S. Martha. Novæ Amazones. Valentiola, ſeu Venetovela deſcribitur (in qua Welſerorum quondam procuratores) & Fluvius, cognomento Grandis.* p.39.

VI. *Victoriam, Carthagena ulterius tendere parantem, Laurentius Roas, avunculus, modis omnibus attinere conatur. Cujus rationibus, Petrus ſtudiosè occurrit, vincit, & invitiſsimo proficiſcitur.* Comment. p.44

VII. *Carthagena in Peruvium abiturus Petrus; primo Nombrediosam urbem (Hiſpanis, Nombre de Dios, nuncupatam) navi: dein, itinere campeſtri, Panamam pervenit. Urbis utriuſque ſitus generatim: nec non loci aëriſque natura, & portuum uſus, ſtrictim depingitur.* Comment. p.48.

VIII. *Nombrediosæ urbis principia, nominiſque cauſa afferuntur. Inſulæ, circum eam, aut ad latera ſita, attinguntur: quas inter, Hiſpaniola paullo fuſiùs deſcribitur. Admirandum in ſummis rupibus ſtagnum. Palus item in Valle, formidabilis.*

IX. *Panamæ urbis, ex alto repetita, origo. De Vaſco Valboa, Duce Hiſpanæ militiæ; déque Panchiaco, Americano Regulo, & auri ſiti contemptuque, narratio & doctrina. De Caſtello Aureo.*

MIHI, ſub tanto certaminis apparatu, nequaquam animus infantili formidine palpitabat; quippe jam olim a teneris, & aviti ſanguinis ſpiritu, bellorum cupienti. Metus unicus impræſentiarum, fluctuantem agitabat; Ne qua me ſortis invidia, tam deſideratis experiundæ virtutis caſibus ſeponeret: inexpertémque congreſſûs velut inotioſum ſpectaculum, alieno ludibrio reſervaret. Neque temerè formidabam id, in quod propè propiùs impegiſſem: niſi dede-

cus hoc per alienam facundiam, pertinaxque patrocinium, evaſiſſem. Quod in hunc, quem memorabo, modum evénit.

Erant ſub velis noſtris, ab Hiſpaniis uſque portùque Bætis, nobiſcum Oceanum ingreſſæ, Fœminæ nobiles haud paucæ; nuptæ pariter, & nuptiis deſtinatæ. quæ partim viros, partim ſponſalitia ſecutæ pacta, pares ſpes, & æquata pericula, portabant in Americam. His adjunctus, ex more dignationéque, plebejarum grex, in famulitium & obſequia; triremis noſtræ partem non minimam impleverant, Sarcina major utique, quàm ſalus, aut neceſſitas: certè quidem Argûs illius veteris præpoſterâ (ni fallor) æmulatione: quæ Medeam & Colchicum gynæcéum non importavit Phaſidi, ſed abſtraxit. Earum igitur omnium, non modo ſecuritati, ſed etiam dignitati quietique conſulturus Dux *Acugnias:* ac militum interim curas in id unum, quod præſens neceſſitas expoſcebat, contenturus: me cum duobus aliis coævis, & propinquitate connexis, accerſiri jubet in prætorianum cubile. Tum introductis, præſente Roâ ſimul, avunculo meo: *Quanta res*, inquit, *o nobiles adoleſcentes, quantùmque dimicationis periculum, cum exercitatiſſimis prædonibus immineat: ipſi juxtà nobiſcum & auditis & (puto) creditis. In hac diſcrimina nec ætas veſtra ſufficiet, armorum ad hoc uſque temporis inſolens, bellorum exſors, & unico ternione veſtri, non multum acceſſionis ad fortiſſimorum militum fortunam factura, vel victoriam. At è diverſo, vulneribus veſtrîs aut funere, neceſſitudinum veſtrarum in patria luctum quamplurimùm incendetis: ac nos, tanquam ætatulæ veſtræ crudeles productores, invidiâ, neutris utilî, gravabitis. Sunt inſuper in gynæconitide mulieres, ſicut ſcitis: ingenui ſanguinis illæ quidem, ſed imbellis ac prætimidi: ſexus fractus, & ad omnem claſſici ſonitum defecturus, ad omnes tormentorum exploſiones*

ac flammas exclamaturus, ad quamcunque gladii ſtri-ćturam, & cruoris conſpectum, pallore deliquióque moriturus: univerſum denique proſperæ pugnæ momentum gemitu, fletu, lamentíſque turbaturus. Virilia robora, muliebris chorus enervabit. Quare ſanè, totum hoc genus exſcendat: ac nos tantiſper turbâ tumultúque liberatos, vel exſpectet in terra, maris & hoſtium domitores: vel glorioſo functos exitu, procùl & ſecurâ næniâ deploret in portu. Vos autem, tu VICTORIA, *comitéſque gemini: ne nihil agere videamini: Rem omnium cuſtoditu difficillimam*, Mulieres *ſervantes: præſidiis & curâ vallatas veſtrâ, nobis integras & incolumes redhibete: venturi propter idipſum in partem noſtri decoris atque laudis: ſi redeuntibus, quales eas accipitis, tales reddatis.*

HAEC ad nos *Acugnias* Dux; &, tanquam nemine contrà dicturo, conticuit: obſequium imperii ſui præſtolatus. Nos autem hac denuntiatione fulminati, tantùmque non buxô pallidiores; nec, quid agere nos, neque quid dicere conveniret, reperiebamus. Ego præ cæteris, ſaxô ſtupidior, in veſtigio ſtabam eodem; terram intuens in ipſo mari: pudoréque manifeſto labia mordens, exſpectabam, qui pro me reſpondendi partes obiret. Nec fefellit hoc Roam, mihi genere cognatum, ſed fide ſollicitudinéque multò conjunctiorem. Is igitur, jam ſuapte ſponte conceptam iracundiam, nunc etiam meo nomine profuſiùs in Acugniam exonerat, &; *Quod ad alteros* (inquit) *hos duos ſpectat, aſſeclas* PETRI *mei; minùs equidem laboro. Pro ſe forſitan ipſi facundi fient. Cæterùm ego nepotis mei* VICTORIAE *cauſſam ago: de quo miror equidem oppidò, quid in mentem tandem venire tibi potuerit, Acugnia.* NAM, *ſi Fœminarum potiſſimùm te cura tangit: &, ſi meum hunc adoleſcentem, earum maximè tutelæ factum natùmque cenſes: ad Terentianum potius aliquem, aut Perſarum regis, cubiculi cuſtodem*

rem, ſuaſiſſem ires; qui Thaidas iſtas (ſit in hoc verbo verecundia!) ſervaret. Iſſes ad Darii vel Arſacidarum Bagóas, ad thalamorum Parthicorum exſectas cuſtodias: quibus mandata dares, ne fax iſta navigii (quam honoris cauſſa nomino) ſine janitoribus & excubiis ſuis degeret. Sin autem, in hoc mandando munere, citra ſexus reſpectum, tantummodo præcipuéque VICTORIAE *noſtri commodis, & ætatis teneritudini, cupis indultum; ut, quæ per annos nondum armis habilis, ſecuritati ſeponenda ſit: quantum in primo peccares, tantundem in hoc altero deciperеris & errares. nec id adeò pro mutua, quæ nos intercedit, amicitia; neque pro* VICTORIAE *noſtri gratia, faceres. Quod enim ad Roam attinet, negat Roas, ſe paſſurum; ut ex ſe ſuiſve prognati, turpitudinis minima labecula proſapiæ gloriam contaminent: & ſcilicet vita nimio deſiderio, mortiſque muliebri fuga, Fœminis præſideant: quaſi virilis adhuc roboris incapaces. Quin id potius agant, ac diſcant mei, meis inſiſtere veſtigiis; ac per maria, fluctus, pericula, perque ferrum, mortem, & interitum: ad gloriam atque claritudinis incrementa graſſari. Quod autem nominatim pertinet ad hunc* VICTORIAM: *non eſt, non hercules is eſt hic adoleſcens, quem tu qualemve tibi proponis; ut quem, necdum licet puberem, necdum quatuordecenni grandiorem, plus juvet pugna, quam pax; plus palma, quam pluma: quique non tam annorum ſpatio, quam alacritate pectoris, curſum impetumque virtutis metiatur. Sicut enim præmaturo membrorum robore, corporiſque proceritate, prævertit ætatem, ſic fortitudinis ſtudio, longè multorum antevenit æqualium ſpiritus. Et inſtigatur ad altiora, parentum ac majorum ſuorum exemplis: memoriaque ſeminis, longa per æternos Heroas linea deſcendentis, fervet ac bullit, juvenculi ſanguis: ut, inerti trepidatione proſcripta, nihil ducat latebra probroſius, nihil illuſtrius victoria: quam nominis etiam & vocis ſocietate ſpirat. Quare, ſi veterem, Acugnia, Sodalem: ſi Roam tuum diligis, & in amicis habes: da*

teſ-

teſſeram amoris, in hoc adoleſcente contra piratas expediendo. vel, ſi recuſas (quod non debes) prius, ecce, gladium hunc ſtrictum (& ſtringebat revera rotabatq; gladium) *in alterutrius, aut utriuſque noſtrum pectus demerſum, circumage. Iuverit enim, hunc unà mecum potius è vivis, quàm de navalibus egredientem, conſpicari; faciliuſque ſuſtinebo, belluis æquoreis, quam ignavis portubus expoſitum, lugere. Tu quoque* (ſuperadjicit, ad me converſus) *tu*, VICTORIA, *memento, te ſanguinem meum; quantuſcunque poteſt ab avunculo per ſororios partus in cognatum defluere. propterea que, ſimulac cieri prælium videris, & naves navibus, manuſque manibus conſeri; præſta tu quoque te virum: &, ſi minùs ad te, propriumque tuum decus potes (cujus rudimenta nunc primum ingrederis) at ad me ſaltem meamque dexteram reſpice, certaminibus intentam: quam equidem ad Sanctum Numen, ad Superos atque è cœli ſidus levo; conteſtatus clariſſimo jurejurando: Sicut fortitudinis tuæ remuneratricem, ſic ignaviæ, maleque geſtæ rei, vindicem extituram.*

II. ISTA Roæ, tam fortis ac vehemens declamatio quantùm Acugniam à cœptis atque mente prima deterruit; tantùm è diverſo nos exhilaravit. Vnde pariter, & ille gynæcei curam in alios tranſmovit: & nos à turpiſſimæ functionis ſervitio, velut manumiſſi, lacertos & animos armis applicabamus, nunc enſem tractando, nunc fiſtulas jaculatrices: omnia nunc denique facere volvereque ſollertes & alacres, quibus non modò tiro, ſed multorum ſtipendiorum ac Veteranus miles, ſeſe duci ſuo probaret. Animavit juvenilem alacritatem, ſub eum ipſum temporis ac diſcriminis articulum, nobis additus, Io. anes Villandradius, qui Margaritam inſulam Præt r obtinebat: & cum eo LOPESIUS Andradius, ductore militum ejuſdem inſulæ prognatus; mihique, præter hoc propinquitate ſociatus. Horum ſuperventu, cum comi-

tatu non ſpernendo, vireſque noſtras auctuto; non parùm omnium arrecti ſunt animi, repu- tantium: in certaminis vicinia, ne transfugia quidem, ſervitiaque, nedum auxilia ſocialia, repudianda. Sive jam de compoſito nobis acceſſerint; etiam ipſi prætoris Caribani litteris evocati: quò numerum & manus firmarent Acugnianorum; ſive, quia conſilia profectionis eorum longè diverſa, Numinis providentia verterit in ſolatium noſtrum. Inquirere namque veras & penitas cauſſas, alio verſis cogitationibus, tunc minus vacavit.

Cæterùm triremi noſtræ cum ſua navi conjunctos, univerſim quidem omnes; ego verò Roaſque ſingillatim, tanquam ſanguine fœderatos, officioſè conſalutavimus: tandemque curatis corporibus, ſub ipſum noctis principium, procùl portu naves in altum detorſimus.

Ac nocturnus quidem omnis nautarum remigumque labor, abſumptus in effugiendis cotibus atque ſcopulis; & everberandis, quos Africus concitarat, fluctibus. Acugniæ verò, cæterorumque ducum, in confirmandis claſſiariorum animis, adversùm hoſtem, magis ac magis jam propinquantem, ſedulitas intenta diſcurrebat. *Nunc, nunc concepti quiſque ſpiritus, nunc ardoris proximi meminiſſent, & Hiſpani décoris: cujus curam à ſuperis ſuſcipi, vel ex ipſis his elucere periculis ac difficultatibus: utpote quos, medias inter Scyllas & Saxa naufragiis infamia, ſalvos, & incolumi remigio tranſportatos deductoſque, nollent in Scotos incidere ſomno ſtratos, ſicut conſilium ſederát: ſed in vigiles, ac prælio paratos. Glorioſiorum Iberico nomini victoriam fore: qua non tenebris, neque dolo, vel caſui: ſed bellatorum vnica dextera, poſt Numen, deberetur.*

III. ADHUC loquebantur, per foros atque tranſtra, nunc milites, nunc remiges, interdum ſingulos, ſæpiùs univerſos, obeundo ſtimulandòque:

cùm repentè, diſpulsô noctis opaco, diluculum pariter, & hoſtilis myoparo prægrandis, ſuper Oceanum præſtò fuerunt. Et Sol quidem, purpureô radio ſenſim magis crebreſcens; clariùs ſuum utrique parti diſcrimen, ac, quid opus facto, commonſtrabat. Piratica verò navis, cùm, præter omnem exſpectationem, cunctis ſubſidentibus ventis, ingrata malacia ſtupens hæſiſſet: tribus omninò defixis anchoris, catenatæ vinctæque ſimilis in ſalo torpebat. At jam pridem in ordines ac ſtationes ſuas diſtributi noſtri: ductorum imperia, cum novis animis, accipiebant: ad omnem ſtrenuè gerendæ rei dexteritatem intentis mentibus. Præcipuè, quibus commiſſa puppis ac prora myoparonis fuerat, ſine diſpendio militum invadendi convellendique; vias omnes & occaſiones juſſa faciendi ſpeculabantur. Præter hos autem, in principiis Hiſpanæ triremis collocati claſſiariorum excercitatiſſimi: fiſtulas, enſes, haſtas, præferratoſque contos & fariſſas, in Scotum occurſurum dirigebant. Alacerrimi verò turrim ligneam inſederant, quam ſub veſperam pridianam, opere tumultuario, ſatis eminentem & conſpicuam eduxeramus. Hanc enim ex omni robore delectos juſſit Acugnia dux occupare. quod illi magnis animis exſequebantur: &, conſtitutos humiliore ſitu prædones, laudabili ſuperbia deſpiciebant ex arduo: certiſſimi (ſicut & plerique noſtrorum) vel hoſtium potiri, vel certè mortem, alterutris inevitabilem, oppetere. Prior triremis noſtra (quoniam venti ſucciderant) remis propulſa: connitentibus indefeſſo lacertorum motu ſervitiis, Scoticam navim, ad proram illisa prora, concuſſit. ad cujus afflictæ ſonitum, longè reboantem, ſecutus illico noſtrorum ingens clamor; victoriæ ſpes & augurium. Nec minor à Scotis (ne trepidationis calumniam incurrerent) adverſùm nos regeſta conclamatio: tumultuan-

te tot diverſiſſimis vocibus quaquaverſùm mari; diſſonamque littoribus, & confuſione multiplicatam, echonem eminus replicantibus. Simùl ab hoſtibus anchoræ revelluntur; & navis in libertatem agitur. ſimùl arma, ſi quibus ea nondum proviſa, capiuntur: ac, nudatis enſibus, oneratiſque nitrato pulvere tormentis currilibus, dum myoparo ſe circumagit; *In Hiſpanum*, *In tumentes Iberos*, *In Philipporum tranſmarina mancipia*! minaciter ab omnibus conclamatur. nobis ſanguis, & mors, & internecinus interitus. denuntiantur. Contra quæ, ne quid minus nos agere videremur, paribus ab noſtra parte conviciis reſponſum eſt: & mox utrimque, miſtô tympanis cornuum tubarùmque concentu, claſſicum aëris vario claroque reliſu perſonuit.

SED inter hæc naumachiæ tumultuantis tam inimica principia; res, ad noſtrorum conſternandos animos non levis, ex nobis ipſis evénit. Cùm enim, ex omni naviculariorum numero, virum exercitatiſſimum dux Acugnias ad clavum & gubernaculum delegiſſet: & ille provinciam eam, nulla tergiverſatione ſuſceptam, ex ſpe votoque noſtro coegiſſet; ſic, ut hujus unius dexteritati deberemus, quòd primo ſtatim concurſu proram Scoticam navis noſtræ roſtrum arietaſſet: repentè, ſubortô lituorum tentarumque pellium fremitu, cum furibundis hoſtium occlamationibus; deſertor factus ac transfuga, qui gubernator fuerat, relictô claſſis regimine, deligatam in ſcapham ſceleſtus deſiliit: præciſoque funis nexu, ſeſe fugæ totoque pelagi commiſit. nos autem, miniſterio deſtitutos, ultimo ſub diſcrimine reliquit Et id quidem iniquiſſimo noſtro tempore. Namque triremis Hiſpana, poſt primam illam prædatoriæ concuſſionem innoxiam, refuga; cùm, omni remigum adniſu, mox alterum in hoſtes impetum urgeret, perruptura

ſine dubio vel laceratoria proram Scoticam: gubernaculô repentè manca, proditoris unius ſcelere, pro recto navis incurſu, tenuit obliquum iter; & in latus hoſticæ navis, tranſverſo triris impulſu, violenter impegit: nullo tamen notabili Scotorum damno. Simùl celerrimo receptu, propemodum ſine myoparonis omni ſtricturâ, vacuum eſt in pelagus præterlapſa. Verùm properè correctum remigii vitium eſt: utique, poſteaquam & fugitivo gubernator ſuffectus alius, ſedulitate connîſus eſt, adprobare ſe ducis judicio, ne delectûs pœniteret: & ipſa Navis, emendato curſu, velociſſimè reducta, tutum eſt in locum minuſque prædonibus obnoxium deducta: revolatura protinus ardentiore congreſſu; niſi, mirabili Ponti levitate, reſuſcitatus poſt diuturnam tranquillitatem Auſter, ſecundior hoſtibus, quàm nobis, affluxiſſet. Tunc enim, pede factô, diſpaſſiſque pleno ſinu velis; piratæ ſeſe longiùs in altum abſtulerunt, ubi colligendi ſui ſpatium & animos reſumerent. Noſtram autem triremem, victoriæ jam cœptæ votis dejectam & eluſam, inſequi ſe coëgerunt. Ceſſatum igitur ab neutris: &, ipſa fruſtratione Martis animorum indignationem inflammante; tunc primùm, quaſi ſigno datô mappaque jacta, certaminum exarſêre ſtudia. Tunc laxata, fomitibus admotis, tormenta militaria. tunc, pyriô fartæ pulvere, fiſtulæ portabiles exoneratæ. tunc ſimul fulgure fulmineque, ſimul fumo, pice, ſulphure, nidoreque nitrato, cum horrendô fragorum tonitru, ruptus & confuſus aër; terrificum ſine fabula Chaos, auribus & oculis pugnantium ingerere: prorſus undæ flammis, cœlum pelago, dies nocti, vita funeri, fluctibuſque ſanguis ac cæles permiſceri. Tunc planè, *Nullam virtuti difficultatem imperviam eſſe*, monſtravit noſtrorum ad vincendum obfirmatus animus. Nam, quanquam & numero multùm inferiores Scotis noſtri (quod ſtatim patuit)

tuit) & ventorum favore deſtituti, manifeſtè viderent; in lubrico præcipitique ſui prælii fortunam ſtare: nec audaciam tamen, neque dexteras omisêre. Sed alii quidem, grandinantes inter ſclopos ac tubos, interque volitantes grandioris plumbi globos, Piraticam nihilo ſegniùs irrumpere laborabant; depulſantibus hoſtem, haud minore roboris fiduciâ, Scotis: & multo vulnere deſuper inflicto, virtutem Hiſpanicam plectentibus. Alii verò de noſtris, periculorum contemptu longiùs abrepti, propemodùmque (ſi fas eſt, contra fortes viros, confiteri verum) vincere præfeſtini; triremem adverſariam transſultu petebant. Cæterùm, fallente conatu, præcipites fluctibus hauriebantur; indeplorato quidem caſu, quia ſic ipſi voluiſſent; nec tamen idcirco ſpectantium & ſuperſtitum virtutem abſterrente. Nam hos ipſa commilitonum incruenta funera, proritabant in ſanguinem; ne ſicci perirent & invulnerati: mutuô ſemet hortatû noſtrîs exſtimulantibus; &, quod invidiâ Fortunæ non poſſent, id per obfirmatam violentiam perfringere prorſus connitentibus. Donec ad extremum Hiſpana res ſuperior fuit; utique, poſteaquam conſumptâ balliſtarum & arundinum bellicarum irâ, propiuſque ſuccedentibus Ibericis, quàm ut in eos quidquam poſſent Britonum æneæ minæ; concors in Navim prædonum inſultus eſt factus. Sed priuſquam ad hanc prælii ſummam ventum eſt; multa devoranda globorum & flammæ tempeſtas fuit. Hæc aſcendentibus in Piraticam, iter nequaquam incruentum ſtravit.

IV. STABAM inter fulminantes ac refulminantes ego quoque: ponè me verò, coævi mei, tunc primum aciem experti præliorumque guſtum, adoleſcentuli. Quos inter, Lopezius Andrada, ſuprà relatus ab inſula Margaritarum, cum Prætore Villandradio, pridie nobis adjunctus. Hunc juvenem, eadem mecum & cum fortiſſimis tentantem viris,

pri-

priuſquam Prædatoriam penetraremus, jam in fruſta globus æneus, excuſſus tubo grandiore, diſcerpſerat: plurimùm (nequid diſſimulem) dolente me cognati ſanguinis interitum: ſed oculis nihilominus ſiccis luctum premente. Nam periculum, mihi jam proximum, cogebat, ab alienis ad propria, curam & conſilia convertere.

Sed jam pridem myoparone potiti noſtri, tumultuabantur in Britannicos, indomitis impotentibuſque furiis: non cædibus, non præcipitiis, non ætati, non formæ ſexuive parcentes; ſed uno miſcentes interitu, nullo diſtinctu, nullis reſpectibus, ut quemque, de partibus inimicis, caſus & ſors in manum dediſſent. Et jam in diei tertiam (neque fallor) horam, cum diluculo cœpta, dimicatio prorogabatur, cum penes Hiſpanicos ſine controverſia ſtaret ſumma victoriæ. Sed tanta fuit Scotorum pertinacia, tam infracta virtus; uti ne victi quidem palmam concederent. Et, ut appareat, *In rebus deſperatis ſolum* etiam *Animum*, cæteris amiſſis, *omnia reparare:* quanquam noſtrorum nullo Spartam ſuam deſerente: ſuperati tamen, etiam Victores, ſumus. Ac, quoniam paucitate claſſiariorum jam ab initio laborarant Acugniani: Britannicorum identidem recentium affluxu numeroque preſſi: tandem myoparonis capti poſſeſſione per vim ejicimur: navéſque noſtras infami natatu repetimus. *Concedendum enim eſt, etiam Hoſti, virtutis & bene geſtæ rei teſtimonium*: ut Hiſtoriæ non ſola narratio, ſed Fides quoque veritaſque conſtet. ſine quibus non ſcribentur Argonautica Chriſtiana, ſed veteres & Colchicæ fabulæ: quod ab nobis plurimùm abhorret.

Sic igitur turbatâ prælii verſaque fortuna, prædatoria Scotica, ſecundiſſimis uſa flatibus, altoque mari decurrens; in perpetuum ſe tempus nobis eripuir. Ità tanti moliminis ac Spei res, nulla neque ductorum noſtrorum, neque militum igna-

ignavia; propè propiùs in incaſſum & ventos recidit: fatorum tamen (ſicut arbitror) prudentiſſimô temperamentô; ne, geniô nationis noſtræ ſi virtuti per omnia ſucceſſus ſuus colluſiſſet, faſtu luxuriantes & gloriæ tumore, ſuperos adverſos irritaremus. Diſceſſum igitur, æquatô pænè decore: niſi, quod paucorum adversùs multitudinem audacia, ſuâ potiore palmâ carere non debeat; ut, quæ magis in arduo: nec in ſua navi, ſed alienâ, non abſque prædonum notabili clade, ſteterit. Ac de cæſorum quidem & deletorum hoſtium numero (*quoniam in mare ſparſos nemo computat*) conſtare nobis non potuit. Noſtrorum autem, tam acri diuturnoque conflictu, viceni, neque plures (quod merito mireris) cecidêre. nec vilia tamen omnia, nec illacrymata ſuis, capita. Quorum potiſſimi, Ioannes Villandradius, Margaritæ Prætor; &, modo mihi memoratus, Lopezius Andrada. Vulneribus fœdatorum, ſumma fuit major; neque ſpernendorum juvenum.

Sed nos, de purgato prædonibus Oceano, memorabilem, & Pompejanæ proximam, (ut putabamus) roſtratam coronam nacti revinctis fronde viridi navibus, pridianum invehimur portum Neque multò poſt, in Vrbem a Diva Martha nominatam, ſaucios exponimus. Amiſſis autem in conflictu, ſuprema funeris, pro rerum & apparatûs præſenti copia, perſolvimus. Nec ità multùm illic demorati; ventorum opportunitate captata, triremem Hiſpanicam unà nobiſcum maris alto reddimus: & in paucis diebus Carthagénam (jam olim Hiſpali nobis deſtinatam) aura ſub votum fluente, tenemus.

V. EST Carthagena portus & urbs; inter Sinum Vrabanum, & Fluvium, quem Grandem appellant, ſita: quorum illum ab occaſu reſpicit, hunc ab ortu. Nomen ſibi reperit a figuræ ſimilitudine (*a*) qua Carthagenam Hiſpanicam, in Murciæ litto-

littoribus, æmulatur. nam & hæc Inſulam habet adnexam, Codégum nomine; non ſecus, ac noſtra quondam Scombrariam, aut Heracléidem. Cæterùm accolæ multùm diſpares Europææ Carthagénæ. Sunt enim, univerſi tractus illius non tam cultores, quam vaſtatores, Caribes ſeu Canibales: gens procero, feréque dépili corpore, colore nigredinem inter ac livorem mediô, luridoque: membrorum omnium obſcœna nuditare: niſi,quod ſéxus imbellior, tegenda velet ab umbilico, genuum tenus: paucæ, de primoribus, totos pedes. Mortalium, quoſcunque Sol aſpicit, peſſimi ſunt ferociſſimique: callidi, ſagittas ſpargere, non ex belli more rituque, præferraras; ſed oſſe præfixas marini cujuſdam piſcis, quem Rhangiam ipſi dicunt: & aculeîs ſpiculorum, toxico nocentiſſimo delibutis, exitiales. Ludus illis & jocus eſt, humanæ carnis dapes inire: nec diſtinguunt, recentes, an ſalitas? ad ignem deſiccatas, an crudas? dummodo glutiant & vorent. Exſecranda quin etiam ingluvie, ſuæmet pueritiæ teneros artus & pulpas concupiſcunt. ac, propter hoc ſolum, corpora maſculorum évirant: catulorum & nefrendûm ritu; quò ceteri corpuſculi partes in teneritudinem, & delicatam mollitiem infringant. In hac Americæ totius ſola parte, Leones (cæteroquin illis in terris fugaces ac timidi) cum Libycis Marmaticiſque ferocia contendunt. Putares; incolarum imitatione magiſterioque belluas etiam efferari. Pſittaci volant apud eos, vario colorum diſtinctu: Veſpertiliones quoque coturnicum granditate Suprà Carthagenam (libet enim tractum illius oræ totum exſequi) Canoæ promontorium ingens, Orientis ad plagas, in Oceanum excurrit. Ab hoc, littorum inæqualis ac vaſtus error curvatur; ad uſque promontorium illud, quod Velæ caput appellant. Littori medio fluvius interludit, à Diva Martha (ſicut & inſula quæ-

quædam, & urbs ſuperior) nuncupatus. Regio continentis, dives auri, dives ambræ, gemmarumque; Sapphyri verò cumprimis, Smaragdorum, & Onychis Arabicæ, quam Chalcedonium vulgus nominat: quin etiam unionum ac baccarum. Ingenium illis indigenis, non quale Canibalum; ſed placidum, & ad artis opera non abſurdum: æri potiſſimum inaurando; texendis in ſtoreas tapetiaque palmis; telâ, margaritis, & auro diſpungendâ; piſcatui denique, cum exquiſitiſſimis inſidiis, exercendo. Nec exulant, à gente cæteroquin idolorum cultrice, Chriſtianæ virtutis lineamenta quædam; ac vitiis interlucentes, bonorum picturæ morum. Namque ſunt, nec exiguo numero: quæ cum telis & arcu Martem exerceant; nec Venerem tamen ullam nôrint: ſic, ut Amazonum gloriâ ſuperiores, inter æternas cum viris pugnas, virum & congreſſum ignorent; virginitatis ævo tam longo, quàm vitæ.

Longiùs, Orientalia radentibus littora, poſt Canóam, promontorium occurrit aliud; quadratâ quidem ipſum figura, ſed acumine gemino prominente. quorum id, quod objacet Occidenti, Velæ nomen; quod autem Euro perflatur, Conchibacóæ barbaram appellationem gerit. Poſterioris latus prævélant Inſulæ, quas Bacóas Americani dicunt. Eas continuò Sinus excipit, ingens in Auſtrum; & Adriatici maris quadam effigie. nam & in iſtum Flumina non pauca, nec incelebria, de montibus Andaluſiæ Novæ, ruunt; & in eo ſparſim Inſulæ, ſicut in Adria, renident. Denique, Sinûs ad finem, quà Decarraro miſcetur amni, medias inter undas rupes erigitur; ingens altitudine, conſpicuo ſitu, lato planoque vertice: cui barbarorum induſtria, muris incinctæ, turres quondam, & urbem ac propugnaculorum minas, impo-
ſuit

ſuit. Eam à Ferdinando (ni fallor) Corteſio, redactam in poteſtatem, auſpiciis Caroli Quinti Cæſaris, memorabant: & ab noſtris hominibus Valentiolam: quin etiam, Venetiarum honorifica memoria, VENETOVELAM nuncupatam: quod illa nomen, etiam hac tempeſtate, retinet. Et hanc nos, cùm è Margarita Carthagénam peteremus, conſpeximus eminus; Velæ promontorium navigatione ſtringentes. Illic audire me memini, neſcio quem Rhæticæ gentis è Germaniis militem; ſed idiomatis Hiſpani gnarum; cùm in hunc modum narraret; (b)

HANC illam opportet eſſe VENETOVELAM, quam, maritimo cinctam undequaque Sinu, Carolus is, qui ſimul Hiſpaniis & Imperio Romano jura dedit, aliquamdiu præſidium & arcem eſſe voluit: continendis in obſequio gentibus, quæ Caſtiliam Auream in propinquo frequentabant. Ac videbatur hæc (ut certè fuit) inexpugnabilis. Sed poſteaquam Cæſar, acciſô bellis Germanicis ærario, grande conflavit æs alienum: genti Welſerorum patritiæ, quæ Vindelicorum Auguſtam nunc quoque Duumviratu moderatur, pignori dedit VENETOVELAM: in mutui ſalvam fidem. Sed Welſeri, ſpes tam longinquas, prudenter poſt patriam habuerunt: ac, miſſis trans maria, qui procurarent, quique dominorum interea vicem lucra tractarent: vectigales ipſi cenſus, & Auriferæ Caſtiliæ fructus, per quietem exſpectabant. At curatores, à Caribibus circumſeſſi, procul tunc fortè (ſicut ſit) Hiſpanis agentibus: ad famis ultimam neceſſitudinem redacti ſunt. Ac, niſi *fama* fallit (*quæ trans maria ſemper liberiùs narrat*) per eruptionem, an inſidias? aliquot nacti Caribas, ex his tres, poſt omnia cætera victus abſurdi nutrimenta conſumpta, mactarunt: & in epulas

las verterunt. Hæc tunc Rhætus ille, gentilitiis (velut ajebat) ex Annalibus repetebat: me nec indulgenter nimis fidem accommodante narratis; nec per ſuperbam temeritatem derogante.

Poſt Carthagenam porrò, ſicut antè retuli: lævum ad latus, in Oceanum Atlanticum denatat Fluvius, cognomento GRANDIS, Amazonicus vulgò dictus. poſteri, diverſis ab repertoribus ac navarchis, alii quidem Orellanam; Maragnonum alii, nominârunt. Peruanis è montibus oriundus? ut primùm fonte ſuo digreſſus eſt; torrentibus incurſatur, & liquefactis nivibus: quæ paſſim illic, Alpeſtribus ex jugis, præcipitant. Inde, flexu ſinuatus, anguis in morem, Septentriones tandem rectiore curſu petit: & innumeris dextrâ lævaque profluentibus in conſortium admiſſis; amni quoque Decarrarô ſociatô: poſt ampliùs centena quinquagena milliaria Germanicæ dimenſionis exacta, vix tandem è regione Margaritarum & Trinitatis Inſularum, Atlantico ſe confudit æquori. Cujus immane tamen oſtium, etiam ipſum inſulis amplis interſectum eſt: ac, præter hoc, immenſo diffuſum ſpatio, diu claſſes prætervectas in dubio tenet; Flumenne tantùm, an planè jam Pelagus, navigent? & profectò, niſi dulces haurirent aquas; pro Pelago potiùs, quàm amne, pignus deponant. Adeò, littoribus adhuc procùl, & in medio flumine, circumferentibus oculos, non urbes hinc & hinc ullæ: non villæ ripis aut turres impoſitæ; non ipſi tam vaſtæ celſitudinis montes (qui fluvio Grandi prætexuntur) renident. Cœlum duntaxat, & undæ, ſunt in conſpectu. Quibus è ſignis, certiſſimam Amnis Granditatem, citra nominis ullam vanitatem, deprehendas. *(c)*

VI. CÆTERÙM Carthagénæ, ceu qualiquali profectionis tranſmarinæ repertâ metâ, comi-

tum

tum meorum magna pars hæſit : & in his Laurentius quoque Roas, avunculus (ut dixi) meus. Is in poſterum tempus, quoad lucri commodorumque ſpes, & negotia ſic exigerent; conductis locatò tectis, pro Carthagenæo ſenſim inquilino ſe ferebat : Hiſpali totâ de curis & animo deletâ. Quod ipſum neque mihi penitùs moleſtum erat, primis quidem diebus; quibus, jactatione nauticâ defetiſcens corpus, in quietem componebam. poteratque, ſi Peruvium in urbe Carthagenæ præſtò fuiſſet, non eſſe prorſus inamœnum; adhærere Roæ, comitatuque pariter & convictu, ſic expetentem, frequentare: cùm præſertim cognati juris officio, me tanto viro viderem obligatum. Sed ſcilicet, *Obſequia Nulla ferunt ætatem*; *quoties exprimuntur* duntaxat, nec ſponte totâ fluunt. nam, impetu juvenili, mox vel refrigeſcunt, vel tepent; donec denique velut exſpirantia vaneſcant. *Fratrum quoque Sororumque* (nedum remotioris ſanguinis) *Amor*, *propriô commodo* tandem *obruitur*; atque cedit.

EGO certè, moræ factus oſor, & navigare properus, poſt menſtruam ferè deſidiam, oblata triremi nova, Roam intrepidus accedo: petoque, mihi bona propinqui venia liceat inſiſtere deſtinatis; quodque jacentis trans Oceanum Atlanticum Indiæ reliquum eſſet, id in Peruvianis præſertim luſtrandis regnis, tanta navis opportunitate, penetrare.

Tulit indignè Roas; &, veluti plagam aliquam, ità diſceſſum à ſe meum, profundiùs, quàm unquam veritus eſſem, in pectus demiſit. Igitur primò, quaſi pro Morum præfecti jure, patruive fronte; neque perfunctoria verborum ſeveritate, cœpit increpare. Mox, ut incuſſo terrore ſimul attonaret, ſimùl proſterneret: præciſè negare: Se dimiſſurum. Sed, cùm obluctantem cerneret; ac vultum meum intelligeret,

etiam

etiam adverſùm minas & aſperiora duraturum; phraſibus aliquantò collectioribus, &, in rogitantis humanitatem traductâ voce, placidius eſt aggreſſus; nunc hortando; nunc obteſtando; ſubinde miſereſcentis quoque partes induendo. *Darem bienne, vel, ut ſummum, trienne contubernium; ſi non mei ipſius tutelæ, ſecuritatique: certè tamen avunculi precibus atque ſollicitudini. darem amantiſſimæ Matris memoriæ, reverentiæ, votis; quæ Filium non ſub aliis magis, quàm ſub fratris oculis, vivere quotidie deſideraret, darem Sanguinis pietati, quam, violento diſceſſu contra tot preces turbare, perfidiæ ſpeciem & partem parricidii futuram. Reſpicerem etiam (ſiquid apud me valere poſſet priſtinorum memoria meritorum) impenſos, jam ab incunabulis, mihi favores amoréſque; ſolius Sororis affectibus ceſſuros: Reputarem inſuper; Ecquô potiſſimùm promotore cauſſæ, tam clauſis maternîs auribus, iter Americanum extudiſſem & explicaſſem? Quo deductore, Batis alveum, Gades, triremem, & comites, puer vix duodecenni grandior, evolviſſem? Quis per tot Ponti diſcrimina, per Scoticos piratas, fœminina cuſtodia depulsâ turpitudine, per importuoſa Mexicani maris littora juvenculum expediſſet? Rependerem hanc itaque quantulamcunque tot benefactis gratiam: neque ſe barbaras inter gentes deſtitutum vellem, omni neceſſitudinum ſolatio cariturum. Cùm præſertim ad longè forſitan barbariores ipſe vela facturus eſſem: & utcunque tolerabili relictâ ſede, quam Carthagèna promitteret: inſequerer itinera non ferendis æſtibus ac malis aſpera: quæreremque colonias, quas forſitan, per invia pèrque devia repertas, ad extremum ſolâ morte poſſeſſurus eſſem. Nunquam ſecundos eventus illis obtigiſſe, qui bene monentibus contumaces animos oppoſuiſſent: & utique Superûm iracundia futurum: ut, qui nunc inter mortales unum omnium benevolentiſſimum, deſertum irem: inter ignota loca deſertus aliquando, re-*

rum

rum vicibus immutatis, alieniſſimorum hominum opem, lamentis nihil obtenturis, inclamatem.

HUIC Orationi ROÆ, quæ diſceſsûs mei propoſitum tam multiplici gravabat invidiâ, par utique non fuiſſem; ſi tunc Prudentiam aliquam, ætatiſque maturitatem in conſilium admittere potuiſſem. Sed inconſultus Adoleſcentiæ, quo tunc raptabar, impetus; & improbum PERUVII deſiderium, diurnis juxtà, nocturniſque ſtimulis (non invitis fortaſſe Fatis meis) agitabant animum: difficultates omnes impudenti generoſitate perrupturum. Igitur avunculi, lacrymis infuſos, oculos, ſiccis ipſe luminibus ex adverſo devorans: in hæc ferè verba conciſè reſpondi: ſedentiſque ſuper lectulum complexus dexteram: *Si quid unquam* (ajo) *vel Affectus apud me, vel Sanguis, valuiſſent, in toto meo profectionis Americanæ conſilio: primas enimverò tum (nec immeritò) Genitricis ejulatibus conceſſiſſem; cùm illa me, Per quidquid ſacrum profanùmque retinere niteretur. Illa me, quod tu nunc rogas, rogitabat: illa, quod tu mones, hortabatur: illa, quod tu nunc objicis, exprobrabat. Pace tua, dulcis avuncule, dixerim! Illa de me, quidquid dici tacerique poteſt, & multùm ultrà, promeruit; partu, nutritione, charitate, ſtudio, dulcedine pietatis. Neque tamen his tot nominibus, uti retineret abiturum, evicit. Injuriam itaque poſthac amabiliſſimæ matri grandem inflixero; ſi, quod à Filio non uterus, non lac, lacrymæque potuerunt, id os & querela Fratris eblandiantur. Plus genitrici gnatus, quàm Avunculo nepos, debeo. Fateor equidem, & ultrò præ me fero, Roa; multis obſtrictum me tibi: nec id unquam inficias ibo. Tu quoque cùm multa tuæ liberalitatis adverſum me promerita modo produceris; in ſermone tuo non cuncta poſuiſti. Nam plura commemoratis, ac longè grandiora, ſecum ipſa recolit, aſſiduoque celebrat, mea conſcientia, quorum hoc ipſum non eſt infimum*

ſimum! Quòd tu me validiùs, quàm ego memet, amás: & ob hoc tam ſollicitè retentare propemodum per violentiam, conaris. Hos tuos ſummos conatus, non niſi ſummus Amor intendit: & idcirco ſanè gratiam ex me mutuam requirunt. Sed, chara mater, charus avunculus, chariſſima peregrinandi voluptas eſt. *Experiri totam, quàm latè jacet, Americam, deſtinatum ac fixum ſedet. Quòd ſiquando nihil Peruvii, nihil Americæ, ſuperfuerit: cum Rege Macedonum Novos potius mundos aliud cœlum & Soles alios, inquiram. Neque tu moleſtè tuleris hanc adoleſcentuli cupidinem nondum in hoc propoſito turpem, nondum honeſti fines egreſſam.* HUMANÆ gentis hæc indoles eſt; experiri, videre, peragrare, quidquid ipſe Sol circuit & contuetur. Nec eadem omnibus Theatra ſunt. *Me, ſpectare Peruvii plagas, urbes, ac littora, delectat: Te tua Carthagéna tenet. Si nihil rationes tuas, in hac deligenda ſede, conturbant alii; ſi tu potes, & ſoles, etiam ſuadentibus Hiſpaniam Novam & Mexicum, opponere pro ſcuto libidinem tuam, ac dicere; Carthagéna me juvat, non aliis in terris, habitare: Carthagena mihi, non Mexicum, placet! qua, rogo, qua tandem tua pietatis eſt invidia: Peruvium & Cuſcum & Limam negare nepoti; qui Peruvium, Cuſcum, & Limam omni terrarum amphitheatro præhabet? Summàtim igitur, ſive permittis, favore tuo; ſive reſiſtis ulteriùs, tuâ venia conceſſuque, proficiſcor: & è portu ſolvo, dulcis Roa. Cum his, vale!*

Quibus in hunc modum peroratis; ego flentis ubertim, ac verba mea ſilentio refutantis, manum complexus & exoſculatus: ſimul humeris ejus impreſſa facie ſuperinjectus, animô ferreô digredior; ac, protinus auram nactus è votô, vela facio: jam alteram ac tertiam Argo mihi viſus inſcendiſſe. Roa meo quid factum poſtea ſit; magis non novi, quàm non inquiro.

VII. CÆTERUM nos Oceano, quà (Braſiliam

ſiliam inter & Mexicum) in Occidentem obliquum protenditur, evecti: paucis in diebus, Portui primùm & Urbi, quam à DEI Nomine Nombrediofam noſtri nuncupant, applicamus. Cui non ità multùm immorati: Panamam, urbem & portum alium, è regione Nombredioſæ ſitam ad Auſtros, itinere terreſtri progredimur. Urbes hæ, duobus, magnitudine diſtinctiſſimis, at loci coitu pervicinis conjunctiſque Pontis adſitæ: fauces ipſas Iſthmi ſic mœnibus obſident: ut Nombredioſa quidem Oceanum Atlanticum, Panama verò Pelagus Zurium ſeu Pacificum, claudant: alteram alteram reſpicientes. Octodecim milliariûm (quæ Magna ſeu Germanica nominamus) ſpatium inter iſthæc loca comperimus. Urbs utraque CASTILIAM AURIFERAM, pro cujus fronte ſunt locatæ, ſimùl inchoant ab Occidente: ſimùl, ceu capita cæterarum urbium, nobilitant: Provinciam alioquin malè frequentem, peſſimeque noſtris ab hominibus interdum habitam; per aſſiduas injurias eam incolis exhaurientium. Et ea tamen, & ſi concuſſiones avaræ deeſſent, in ſemetipſam recidiva marcidaque jaceret; tum aquarum putore, tum peſtilentis aëris inſalubritate. Sed hæc intemperies præ cæteris urbes illas, quas modò nominavimus, exercet. Ac Panamam quidem Euri vaſtant, & Cæciæ Vulturnique venti, Nombredioſam autem Africus, Caurus, & quidquid Auſtralium Occiduorumque flatuum numerô cenſetur, ne Favoniis quidem, (quod mirêre) ſatis propitiis. Verùm parciùs Panama, ſæviùs Nombredioſa, Libitinam ſentit: Urbs haud aliis magis, quàm Ibericis corporibus, funeſta, quam idcirco triſtî, ſed vero vulgatoque verbô, SEPULCRUM HISPANORUM, indigitant. Quanquam me quidem, converſo fato, clementer Nombredioſa, truculenter autem Panama, non multò poſt, habuit: ſicut in loco referam. His tamen omnibus

bus incommodis inſupèr habitis, & hæc frequentatur, & illa: navalibus portubùſque percomodîs, & emporiis Europæ toti felicibus. Ac Panama quidem mercibus floret Americanîs, in Orbem noſtrum tranſvehendîs. Id in hunc fere modum fieri ſolet. Quidquid ex Chila regione, quæ trans Peruvium in Auſtros jacet, vel auri, vel opulentiæ cæteræ congeritur; id ex urbis Aréquipæ portu Limam; Limano de portu, cum reliquis Peruvii mercimoniis, tardo quidem, at ſecuro littorum tractu, Panamam navibus onerariis tranſportatur. Panama vero, deoneratis navigiis, & in plauſtra translatis molibus, itinere terreſtri Nombrediosſam opes; & hinc, reſumptis remigiis, Havanam, inſulæ Cubæ nobiliſſimum Portum: ex hoc tandem in Europam devolant. E diverſo, quidquid Europa ſuarum facultatum Americanis vendit; id Olyſippone Gadibuſve per Oceanum Atlanticum, ponè Fortunatas inſulas, in Caniballum & Margaritarum inſulas: ex his deinde Carthagénam ac Nombrediosſam commeat. Ibi, levatis navigiis, onera transferuntur in axes ac rotas: quibus pervecta Panamam, poſtmodum in Peruvii regna velis decurrunt: ſecundùm littora maris Pacifici. *(d)* Verùm hæc hactenus, de geminis Iſthmi velut portis atque cuſtodiis: propter crebram Panamæ Nombrediosæque recurſuram mentionem, paullò diligentiùs expoſuiſſe ſufficat. Ad ſingulas nunc adnectere, quæ magis ex uſu cognitioneque videbuntur: non erit abs re, nec extra propoſitum.

VIII. NOMBREDIOSAE Portum, in commodiora navalia redegerunt noſtri: quibus, proceſſu temporis, paullatim & ædificia cum propugnaculis adſtruxerunt; & muros in legitimæ formàm Vrbis circumpoſuêre. Nomen autem ex DEI NOMINE mœnibus illis imponere placuit; ne Divi Pauli documentum Apoſtolicum præteri-
rent,

rent, quo Chriſti cultoribus imperat, A DEI NOMINE *rerum ut omnium* ac negotiorum *principia capiant*: quippeni proinde Navigationis etiam, & Exſcenſionum?

A tergo Nombrediosæ, quà reſpicit Aquilones, Cuba jacet ac Iamaica, quamque dicunt Hiſpaniolam, celebres Inſulæ. CUBAE littoribus, Trinitatis inter & Albajumam, ad Auſtrum objacet Inſularum innumerabilis multitudo; quas, viridanti ſemper ceſpite conſpicuas, & ſerie quadam, velut lectulorum hortenſium, in areolas ac germina digeſtas: ISABELLAE *reginæ* VIRIDARIUM noſtrates vocant. IAMAICA, Citria profert & Medica vulgò poma; quæ Græcis Aurea ſunt, noſtris Aurantia Nerantiave. Goſſypium quoque gignit tenuiſſimum; & ipsâ ſui ſubtilitate validum ad telas ac pretium. Infeſtatur ſtatis turbinum furiis, quas Turacanos indigenæ vocant; tam validis, ut ſtantes in alto naves, ſuper littora ſiccumque momentô trajiciat. HISPANIOLAM indigenæ priores. Quiſque jam dixerunt; tanquam *Supra modum Amplam* (quæ vis vocis eſt) *magnificamque*: vel, ſi barbaræ pronuntiationis emphaſin in eo vocabulo plenius expendas; INCOMPARABILEM. Tenebroſis quaquaverſum densisque ſylvis, littorum tenus, prætexta: quæque jacent ante ſylvas, aſperis rupibus arduiſque montium prævallata jugis; eminus ad ſe tendentibus ab alto maris, ſpeciem Cimmerii cujuſdam, aut ſi quis triſtior eſt, horroris præbet. cùm interim Inſulæ penetralia, ſimulac intraveris, lætiſſimâ pulchritudine rideant. Quinque Provinciis inſigniorlbus unica diſtinguitur Hiſpaniola; quarum tamen ſingulis, minores inſuper aliquot regiunculæ ſubjunguntur. Longitudo, quæ protenditur ab Occaſu Solis in Orientem, quingentîs quadraginta paſſuum millibus: at latitudo, quâ ſpatioſior exſiſtit, trecentîs abſolvitur. Habitatur

urbibus; quibus ea, quæ Divi Dominici nomen præfert, ut caput, imperat. Montes illi, quos Cipangos vocant, Auri ditiſſimis venis redundant. EST hæc Inſula, pleraque ſui parte, propemodum ad luxuriem, bonæ telluris, ſaluberrimi cœli, frugum tam ſponte ſua quam cultu naſcentium feraciſſima. Sacchari felicitate proventuque tanto: nuſquam ut gentium ſpiſſitudo proceritaſque cannarum Quiſquejanis certet; medullis arundinum tam confertis, ut unius alicujus fiſtulæ liquor excoctus, vicenas, nonnunquam & tricenas explere phialas memoretur. Adhæc ſaltus ingentes, lanæ ſativæ divites: arbuſta, maſtichês atque ſuccini, nemora viretaque, germinum aromaticorum omnis generis, copioſa. Ne longum faciam, non eſt calamus, non ingenium: quod hujus Terrarum partis felicitatem æquare ſcripto vel eloquio poſſit. Paucjſſimis, qui Boream reſpiciunt, tractibus exemptis, cæterorum Ver & Auctumnus eſt aſſiduus, continua pæne dierum noctiumque paritas: ac, ſiquà diſcordent, non ultra menſuram horæ brevioris diſſenſus exorbitat. Quod igitur in tanta ſiderum ac terræ clementia conſequens eſt, æternus illic hortorum, nemorum, pratorumque viror exſultat: nec illa duntaxat, ad Septentriones vergente valle, quam ob amœnitatem à PARADISO nominant, ſed toto prorſus interiore telluris ſolo. Nec ullo penitùs menſe non indulgens Annus eſt, recentibus temporique congruis fructibus, in menſas ſecundas inferendis. Intrà Lunam inchoatam & exactam, certeque triceſimum intra diem, à defixo ſemine, cucurbitæ, pepones, cucumeres; dimidio vero celeriùs braſſica, lactuca, beta, naſturtium, & id genus olera cætera, vigent, & ad maturitatem perveniunt. Fidem autem pæne tranſcendit (non item veritatem) tritici ſiliginiſque luxus, qua-

quarum frugum ſpicæ, dodrante multò longiores, virili brachio ſpiſſiores habitioreſque; duo granorum millia perfacilè claudunt in ſiliquis. Quod & ſi manu cultis areolis eadem ſemina depanxeris; illum ipſum, modò relatum, granorum numerum longè vincunt. & hoc (quod ſtupeas) quartum intra menſem; quo fructum & folliculum feſtinant. Sylvarum odoratæ radices, etiam apros villaticoſque porcos, nec alia magis terrarum plaga, ſaginant pariter atque condiunt; ad ventris peregrinam voluptatem, & ſaporis invidiam. Flumina quoque fonteſque ſalubritatis ſuæ mirandæ genium Auro debent; quod paſſim omnes aquæ vehunt, inexhauſta fulgentis ſabuli devolutione.

Talis cum tot naturæ dotibus Inſula, non mirum, ſi jam olim, & ante noſtrorum hominum appulſum, inquilinos invenit; quos deliciarum & opum amor, vel ex ipſis Romanæ majeſtatis ſedibus ac terrîs excitos, illis in agris collocavit. Cujus argumentum, Nummus eſt ex auro ſolido; cum Auguſti Cæſaris effigie laureata vetuſtiſſima, noſtrorum avorum memoria refoſſus. (f) Nec deſunt illi terrarum parti, ludentis naturæ prodigia: quibus accenſeas Montem quendam, ſexaginta circiter paſſuum millibus ab urbe Dominicæa ſepoſitum; ingentem jugis, & inſerta nubibus altitudine: cæterùm, horridô rupium invioque ſuccinctu, vel inacceſſus undequaque, vel non, niſi cum ſalutis projectu, penetratus. Supremo verticis ſui ſinu ſtagnum circumplectitur, mille paſſuum ambitu: dulcibus ac piſculentîs undîs. Circumſident hanc paludem, in coronæ civicæ vel turrigeræ Cybelês imitamentum, cautes altiores: juſtis intervallîs, perque capitum interciſa ſurgentes. De rupium porrò fiſſuris atque rimis, toto paſſim montis cir-

circuitu, fontes ac rivi limpido precurſu gelidòque latice, prorumpunt; & introrſum, veluti lacûs conchâ quadam, coëunt. qui tamen ipſe lympharum confluxus, nuſquam exitu repertô, vel hæret ſecum, quotidianîs ſolibus imminutus: vel (quod propiùs fidem) ſubſidit ac ſorbetur, voraginibus occultîs hauſtus, & indè novarum ſub rupe ſcatebrarum alimentum effectus.

EST, præter hæc, in ea, quæ Cajaba dicitur, Hiſpaniolæ provinciâ, VALLIS: quam triſtium undarum formidanda palus occupat. Hujus profunditas, & proximi maris ſinum, & complura prætereа vaſta, naviùmque patientia, flumina deglutit. Lacus hic CAIÒNA dicitur, ter mille paſſuum longitudine: duodecim quindecimve millium latitudine: profunditatis autem indeprehenſæ: cùm nec merſus quiſpiam, neque naufragus, unquam indè revenerit: qui periculi ſui menſuram narraret: quippe ſolitis, ab omni retrorſum memoriâ, navibus pariter ac vectoribus, hærere fundô, quem ſemel abrepti ſubierant: nec in littus ullum (ſicut alibi) ſuetîs expelli tabulîs & oneribus: ac ne quidem cadaveribus. Nam iſta quidem Balænæ grandes, & piſcis quoddam atrox genus (Tuberones illi dicunt) vel hiatu pleno confeſtim glutiunt; vel dentium uno morſu tota corpora pervadente, diſcerpunt. (g)

IX. De Nombrediosa, proximeque ſitis Inſulis, quibus illa fruitur, & deliciatur: per diverticulum iſta dicta ſunto. Cæterum PANAMAE Civitatis originem, ex altiore paululum principio repetere, non fuerit injucundum.

Vaſcus quidam NUNNIUS, cognomento VALBOA, noſtræ vir gentis: miles ingenio ſuo turbidus; at peregrina licentia, proculque regiis oculis, inquietior: cùm in Peruvii ſterilioribus plagis, minorum adhuc ordinum curis, & infiâ.

frà præfecturæ dignationem, alieno de nutu præſideret: *innata Superbis* omnibus *pervicacia*, *detrectare* primùm *imperia* cœpit: mox, ſeditionem exorſus, Anciſo Baccalaureo, Provinciæ Prætore, ſeſe, ſuorumque gentilium complures, abrupit. Principio Ducis, mox propemodum & Regis ipſius, ad tempus aliquod, exutô ſacramentô: nova ſibi vexilla, novas ſumpsêre ſedes: non jam per ſolum animi tumorem, ſed etiam per avaritiæ vecordiam: quam in manipulis tam paucis nec univerſum potuit explere Peruvium. Quærentibus nova fœdera, ſicut fit in Deſperatis: non potuêre deeſſe novi conjurati: conciliante præſertim ſocietates, mentium & inquietudinis ſimilitudine. Nam erant ultra Quitum, Septentrionalis Peruvii nobilem urbem: erant extra jus & viciniam Hiſpani nominis, Reguli quidam provinciales, Iſthmum Americanum circumſidentes. Tum, præter hoc, exulceratis invidiâ metuque cogitationibus, infeſti barbarorum primores: ex peregrinæ gentis diverſis moribus lividi, cumprimiſque nationis Hiſpanæ gliſcente *dominatu* ſuſpicaces: *Qui viciniſſimo cuique ſemper nimius videtur.* Se in iis omnibus, uti copiis, ità nexu potiſſimus, PANCHIACUS erat, Toparcha: quem tam arctè ſibi Valboa cum ſuis omnibus devinxit: ut eoſdem pars utraque pace belloque ſumerent amicos & hoſtes. Hunc Panchiacum Vaſcus, quà ſuaſu, quà pollicitis ac blandimentis, ad baptiſmum denique, poſt Chriſtianæ magiſteria doctrinæ, perduxit: ac, de ſalutari fonte ſuſceptum, CAROLUM nominavit. Nec immemorem benefacti ſe Regulus præſtitit. Etenim Auri gemmarumque vim ingentem, tanquam donativum, die quodam feſtivô, Valboanis militibus ipſique Duci, ſub epulas in medium protulit. Primæ potioreſque doni partes

ad Vaſcum ſine controverſia pertinebant: quas etiam ad ſe, nullâ morâ, manus avida traxit. Inter aſſeclas, ut quiſque ſe vel Ducis, vel Reguli ferebat intimiorem; lis erat & contentio, quanta nec inter Gallos olim, captam Romam auro promercali nundinantes. Nec herculès aliter hîc, atque tunc in foro, cui Camillus intervenit, in ſtateris ac libris bilancibus jacebat Aurum; ad ponderum leges examinandum. Iamquè ventum ad rixas erat & jurgia: ſuccenſiſque cupidine mentibus, Avaritia ferrum ſpectabat atque ſanguinem. cùm diremit controverſiam PANCHIACUS, ingenuâ reprehenſionis libertate. Contractam etenim in pugnum dexteram, alteque ſublatam, furioſo cum impetu reduxit: & in bilancem, quâ theſauros ponderabant, impegit, ictu tam valido; qui cum Smaragdis Aurum omne diſcuſſum, huc illuc pavimento toto disjiceret; *deque Congiario ſparſionem faceret.* Adjecit (frendentibus licet illis) cum ſtomacho; *Veſtram Fidem! Hiſpana gens!* *Et Chriſtiani vos eſtis, quibus Theſauros in Cœlo Deus veſter imperavit,* ac ſepoſuit? *in Terris, vetuit? Ecce, nos* ex Gentibus Peccatores, *& ab longis tenebris, nunc demum lumine cognitionis cœleſtis aſperſi, tamen id, quod* VERUM *eſt, videmus, & hoc, quod vos* AURUM *vocatis, nos* TERRÆ MASSAM *dicimus, inque medium & commune, tanquam poſſesſionem plebejam, projicimus. At vos, in jubare Soleque Religionis primis ab natalibus verſati: tanquam* DEAM *quandam adoratis ac rapitis Globam neque veſcam, neque potabilem, nec ullo modo nutrimentis humanis genitam. nam alioquin, cur abdidiſſet illam Natura, quæ vitæ totius cuncta ſubſidia ponit in propatulo? Quod amplius eſt. In me, qui ſprevi veſtras æſtimationes, qui disjeci, qui pro-*

protrivi, dentes infenſos ac lividos oculos diſtringitis: indignaminique, quòd IDOLUM *veſtrum, noſtris illis priſcis multò damnabilius, conſpuam & proculcem. Atquin ego vos, & Numen hoc veſtrum, quod adoratis, nihilominus cito placabo, ne diutiùs in diſſidio ſimus. Ego vos (ſi Felicitatem hoc appellatis) ad ſummas ſtatim Fortunas perducam, ex quibus non tantùm manus, & ſinus, & arcas, actriremes veſtras, & maria, terraſque; ſed, quod his omnibus vaſtius eſt & inſaturabilius (hoc eſt, Avaritiam veſtram) expleatis. Ibi, quantum poteſtis concupiſcere, tantum rapite, trahiteque, ſed ſine rivalibus, & lite ponderationum. Vos tantummodò mihi credite, meque ſequimini.* Secundùm hanc, quam retuli, Satyram Panchiacus haud aliter, atque pollicitus fuerat, fidem exſolvit. Novis etenim arrectos votis, à mediterraneis, in quibus hucuſque militiam triverant, ad Americæ ſuperiora, Boream verſùs & Iſthmum, deduxit: & ex aliis alia commonſtrando loca, foſſilis auri maſſis aut fluïdi metalli glareis opulenta; Regnum Hiſpanis his apuerit, quod AURIFERÆ poſtmodo CASTILIÆ nomen eſt ſortitum. Poſtea, progreſſus ad Occiduas partes; Zurii maris portus & oſtia, ſitientibus reſeravit; ad id uſque temporis navibus Europæis inacceſſa. Præter hæc, montium Darienæ regionis latentes opes &, quibus ex littoribus Lima, Potoſſium, Chila, cæteraque fortunatiſſimæ continentis abdita penetrarentur, retexit ac propalavit. Ne verò dictis ejus diſcors appareret eventus; in ipſo ſtatim itinere, quod ad Iſthmum ferebat, Panchiaci Reguli ductu, VALBOA repertis auriferis ſpecubus, obryzo copioſo militares currus & impedimenta referſit: donec ad æquoris Pacifici littus illud pervenit, quod nunc urbi Nombredioſæ ſtat oppoſitum. Illic & Portum, utcunque prius ru-

dem, in formam commodiorem redegit: &, partim, ut repertæ felicitatis fidem præterito firmaret; partim, ut ſpes ſubſequentium in tempus futurum vallaret; Arcem erexit, ſuper ipſum litoris marginem: cui nomen AUREO CASTELLO fecit. AC, ne gratuitus eſſet tam ſpecioſus titulus: quidquid Auri prius, ac poſtea, VALBÒA congeſſit; id univerſum illius munitionis laquearibus intulit: non ſibi tantùm, ſed & Regi; cujus in obſequium redierat. Verùm, exempto rebus humanis VALBÒA, redactiſque ſub imperium perduellibus: Regii curatores conſiderare lucrorum compendium, & ſub rationes vocare cenſus annuos exorſi, qui redundare poſſent in Philippos: Caſtello paullatim domuum frequentiam, & hinc urbem; mox turres & propugnacula, circumportârunt. ET hæc nunc eſt illa, toties memorata, ſæpiùſque memoranda PANAMA: cujus principia ſeſe debent VALBOANAE, velut retulimus, rebellioni: *fortuna Regis, etiam è læſa Majeſtatis decremento, majeſtatem augente.*(h)

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

Liber III.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. P*Etrus Victoria, Panama navigaturus in Peruvium, primo ventis retinetur: deinde febri graviſſima, ex æſtivis caloribus. Eam Victoriæ lethiferam, Medici pronuntiant.* Commentarioli. pag. 60. fin. & pag. 61.

II. *Petri dolor atque lacrymæ, ex mortis denuntiatione. Pœnitudo præteritæ vitæ; &, hanc conſecuta, febris remiſſio.* Comment. pag. 62. fin. & pag. 63.

III. *Confirmatiore valetudine, Petrus tandem, cum Sociis, navem inſcendit; verùm, adverſùs tantum iter, perperam inſtructam, & imparem. Tumbeſianorum admiratio, primis Europæorum conſpectis triremibus.* Comment. pag. 64. & 65. princ.

IV. *Ab deſtinato in Peruvium Navis curſu, ventis obliquis avelluntur procul, in Occiduum pelagus. Legunt, invito remigio, Novæ Hiſpaniæ, Californiæ,*

Quiviraque littora. Tatarraxi Senu Regia, & opes: ac regni prodigioſa animalia. Quadam adduntur, de Inſulis Salomonis, ac Nova Guinea. pag. 67.

V. *Vi procellarum, in Inſulas denique Philippinas abripiuntur. Ea deſcribuntur, cum ſuis opibus. Reſarto navigio, ab iiſdem retrograediuntur, in Peruvium vela facturi.* Comment. pag. 70.

VI. *Nova coorta, eaque Java, tempeſtate: navis Victoriana in anchoris, & vectores in formidine, fluctuant. Pace maris reddita, curſus, in Peruvium cœptus, reſumitur: qui tamen navigantes, ob nimiam longitudinem, grandi ſollicitudine affligit.* Comment. pag. 72 & 73.

VII. *Magiſtri navis, callida ad vectores oratio: qua eis, de annona in futurum ſollicitis, perſuadere nititur: ut commeatum omnem in commune comportatum, ſibi, ceu cuſtodi & diſpenſatori, concredant, æqualiter ac viritim diſtribuendum.* Comment. pag. 74.

VIII. *Vectoris, adverſus naucleri conſilium fraudulentum, queſtus, murmura, proteſtationes. Sed vincit illius prava ratio: non ſine damno, rixis, & indignatione Sociorum.* Comment. pag. 76. 77.

IX. *Poſt multum temporis, Peruvium tandem aſpiciunt: ſed non agnoſcunt. Scapha exploratoria incaſſum emiſſa, Panamam verſus denuo rapiuntur ventis: & verſum Hiſpaniæ Nova littora. Ad eam uti navem advertat, gubernatori perſuadere nituntur.* Comment. pag. 22. & 23

X *Pertinax adverſum ſalutaria conſilia magiſter navis: relictis utilibus Panamæ, Novæque Hiſpaniæ portubus, navigium procelloſo cuidam Promontorio applicat. Mox fraudulentia nova, auctor eſt Vectoribus: ut eorum dimidium, ad levandam annona gravitatem, navi relicta, pedeſtri itinere procedat, ad innominatam quampiam urbeculam.* Comment. pag. 80 & 81.

XI.

XI. *Nauclero, fraudis ſuſpecto, & fidem apud vectores non reperienti: fidem animoſque complurium conciliat nonnemo Sociorum, per dolum aut vanitatem. Victoria ſolus unus in ſententia contraria perſiſtit.* Comment. pag. 83.

XII. *Ab hac tamen eum denique demovet, quantumcunque diſſentientem, Pedioſa cujuſdam amicitia, & importuna preces. Vectorum ergo magna pars, & in his Victoria, ſcapha terram petunt: navim & mare relinquunt.* Comment. pag. 85.

POSTEAQUAM Panamam pervenimus: Peruvium confeſtim, inoffenſo maris, ut ſperabamus, curſu cogitabamus. Sed ventorum torpore ſpes pariter & naves ſuſpendente (ſubſiderant enim Aquilones, quorum præcipuè ſucceſſu velificandum erat) in urbe, malè grata quiete, deſedimus. Et tunc æſtatis adultæ curſus erat: cujus intolerandus ardor, vix aliam, totius Americæ terram ſæviùs accendit, aut perſeverantiùs exurit. nam, præter ſpiſſatos directo Sole radios; æquoris inſuper reflexo fervore plaga paluſtris & uliginoſa marcet: toſtique per immenſa littora ſabuli caloribus, corpora torquentur. Ætnæ Siculæ, Veſuviique Campani, diceres viciniam: perpetuis ignibus flammatam. Ita non tam æſtuant illic homines, quàm aſſantur: cute ſemuſta puſtulis, ac Maurico pæne nigrore rumpi ſolita, fœdarique. Quare, citò viſcera penetrante ſidere, flammáque correptis inteſtinis: morbi gliſcunt, & contagia vulgantur: inter corpora præſertim inſueta, vel alioquin ob teneritudinem floxa. Vectorum itaque non pauci, mari ſoleque feſſi, concepto languore, decubuêre.

MIHI moleſtius nihil erat, quam auræ ſecundioris exſpectatio; diuturna ſanè, jamque ſextum

tum in menſem effluente morâ. Cujus, dum & tædio conficior, & incertâ meliorum ſpe diſtendor: ecce! quæ tamdiu me diſtulerat intactum, in me vi totâ ruens acuta Febris incumbit; tantò gravior utique, quantò tunc alieniore meo tempore. nam, ne triremis interim curſum ſuum urgeret & expediret; metus nec immeritus erat, neque parvus. Intendebatur inter hæc morbi vis; & valetudinis moles, proſtratum ad extrema deduxerat: cùm (dictu miſerabile!) ſuper hæc omnia Medici quoque, deſperato curationis ſucceſſu, mihi ſuprema denuntiant; adjectô; *Non artis ſuæ, non virium & corpuſculi mei, tantîs depaſti caloribus, eſſe poſſe, proferre vitam. Cederem itaque Numini, quod ſuum eſſet, repoſcenti: darémque manus Naturæ, pari rigore ſenium juveniléſque pedes, in conditorium citanti. Sic eſſe conſtitutum æternîs legibus; ut inoffenſo paſſu procedat moriendi neceſſitas. Cui proinde, ſi virili fortitudine pueriles annos impénderem, dimidium mali ſuperatum fore.* PRIMAM *eſſe Mortis facilitatem, non Timere Mortem: longeque negotioſius Pavorem interitus, quàm ipſum interitum, exantlari.* Fulminatus ego tam tragica, tamque præter opinionem jacta criſi, plane peremptoria; ſiqua fides eſt vitæ dulcedinem continuata felicitate quondam expertis, & mox ab hac in luctum ſempiternum deſcenſuris: dubitare mecum ipſe cœpi; verene ſic haberent ſeſe, quæ valetudinis arbitri protuliſſent? an vero per ſoporem & delirium hæc audiſſem? Sed ſimulac, illorum abſceſſu meæque ſolitudinis ſilentiô, quies & otium fuit; cuncta per rationem meditatiùs exputandi: tunc enimvero cœpi, conſiderata funeris propinquitate, fletibus non perfunctoriîs diffundi: cubitoque ſuper pulvinum, quoad vires dabant, nixus, memetipſum hiſce ferè lamentis, ante fatum, extuli;

II. PEREUNDUM *eſt igitur? & pereundum, inter*

gentes

gentes non tantum exteras, ſed etiam ultra notum Solem projectas, & omnem humanam conſuetudinem exutas? Moriendum ante diem? & hoc quidem impuberi? modò quatuordecenni? vixdum etiam delibatis vitæ dulcioris principiis? Et, nondum exactis adoleſcentiæ ſpatiis, jam tempus ego, jam ſenium explevi? Quid ergo nunc generis claritas? quid opulenta congeſtis copiis domus? quid latè ſparſa, per cognationes, per & affinitates nobilitas, in ſaculum aliud abituro conferunt? Fruſtra, mi VICTORIA, *fruſtra, multúmque pœnitendo, tot marium Inſularùmque circuitu; Feſſam, Marrocchium, & Mauritaniæ decolóris extrema, Peregrinus Europæus raſiſti! Stultâ navigationis laſſitudine totum Atlanticum cucurriſti; Fortunatas luſtrâſti; Margaritæ portus intraſti; Carthagénam & Nombredioſam obiſti: caeteróſque maris importuoſi flexus & angulos pervaſiſti: quo pretio laboris? ſcilicet, ut Bæticam, ut Hiſpalim, ut penates paternos, ut amabiliſſimam genitricem, fugeres! & inter tuos vivere ſecurè noluiſti; quò periculoſius atque turpiùs inter alienos perires! O, me calamitoſum, torviſque fatis in lucem editum! Ergò non potui Tempeſtatibus vitam ponere? non, Braſilorum Canibalumque littora prætervectus, barbaricis configi telis? non piratico certamine: cum Andrada Villandradioque, ſicut periculum, ità mortem, ſociare? non mille diſcriminum ruinis, in tanta maiorum fertilitate, tanta Ponti levitate, conſepeliri? Nùnc denique, nunc, avuncule dilectiſſime, repulſa precum tuarum, quales commerui, pœnas dependo. nunc, tui contemptum pelle mea deplecto. Tu monebas: tu retinebas: tu lacrymis, minis, vaticiniis abſterrebas: nec tamen vel hilum in contumaci pectore proficiens, quantum mater in filio, tantundem verborum propinquus in nepote, dilapidabas. Et nunc quidem fortaſſe irridet fugitivi ſui protervìam Roas. Fortaſſis impietatem degeneris nati pia genítrix exſecratur: & inter ſolitaria viduitatis quotidiana lamenta, fletibus iſtis meis, juſtiſſimo ſupplicio, Nemeſis*

Nemeſis aquas adfundit. Hoc ſcilicet, hoc nunc curioſa pertinaciæ pretium; hunc exitum refero, non reverentis cognatum ſanguinem, temeritatis: ut Matris deſertor, Avunculi contemptor, periculorum irriſor, avi levis, conſcientia gravis, ſolatiorum omnium egens, Chriſtiani funeris & exſequiarum extorris; procùl paternis cineribus, & tumuli communione, deputreſcam. Sed parva ſunt hæc. Ille potiùs, ille mentem meam nunc pavor lancinat; ille ſub præcordiis horror, mortis in vicinia, conſternat: Præteritorum pudibunda memoria; ſcurrilium in lubricis annis errorum recordatio; neque paucæ grandiores ætate ſua noxæ: quarum nec expers jam olim Hiſpalis fuit, & nauticus, per tot vectorum ac ſcelerum irritamenta, curſus fertiliſſimus. Nunc (eheu) deliciæ vanuerunt, animi remorſus durat: uſura flagitiorum tranſvolavit, & pœnitudo ſucceſſit;, quæ Promethéo quocunque vulture crudeliùs viſcera fodicat Peccatum peractum eſt; peccati ſupplicium impendet. Jamque, ſimulac damnatum, VICTORIA, *ſpiritum effuderis: miniſtri, qui præſtò ſunt, Tartarei, teterrimique Stygis apparitores, tetrum & ſibi concolorem Reum ad Puteal raptabunt horrendum; ad Prætorem, quovis Caſſio rigidiorem, improbitatis omnis ſcopulum: ad Iudicem ac tribunal, a quo tam Neſciri malefacta capitalia, quam poſt funus Abſolvi, nefas eſt. Sequetur reum convictum & indefenſum, inexorabile ſine fine ſupplicium: ſequetur horribilis immenſa profunditate Vallis, inextinctis Tartarorum incendiis æſtuoſa; cujus Flammas immanes, nulla Panamæa Canicula vel Sirius æſtivus æquat; nullum Atlanticum Zuriumque Telagus obrueret aut temperaret. Ad quæ nunc omnia (miſer* PETRE) *cauſſa parùm præmeditata, nullóque patrono, feſtinas.*

QUÆ cùm in hos ego, ſimileſque plures queſtus, largiſſimis infuſus lacrymis, egeſſiſſem: revolutus in lectulum, ad CHRISTUM. Deum ac Servatorem, oculis animoque converſus; quan-

to potui mentis & præcordiorum dolore, rogare meorum admiſſorum veniam, omnium ſingulorumque cœpi: non voce minùs, quàm manibus, cœlo tenſis. Vnde, quotquot domeſticorum ægri lecticam circumſiſtebant, in fletus uberes effuſi; mecum eadem orabant, ac dolebant. Viſumque placari mox Numen. nam remiſſiore protinus æſtu, de morbi vi plurimùm deceſſit. Relevari capitis ac viſcerum ardor; minùs jam rigere lingua; meare legitimo temperamento venæ; prorſus emendari valetudo; ciborumque patientia vitiato ſtomacho reviviſcere.

III. Non fefellit hic ipſe rei melioris rumor Medicos. Vnde, qui nuperrimè decretoria me cenſura ſepelierant, iidem ad me paullò poſt, quaſi reſuſſuri, concurſant: &, ſive ſincera gratulatione, ſive (quod familiares conjectabant) à convaleſcentis hilaritate liberalius lucrum & Soteria prolecturi; tanquam per officium frequentant. Largis interim, & ad animum recreandum quæſitiſſimis ſermonibus, primô; mox altero, tertioque, tum & pluribus diebus aggreſſi: celeriùs omnium opinione mihi ſalutis aut firmitudinem attulerunt: aut (quod idem eſt) fidem & credulitatem. *Plerumque namque, qui ſe valere putat; ille jam valet.*

Cæterùm ego Medicis non ſine luculento præmio remiſſis: cùm dilapſam jam pridem triremem tacitus dolerem: devoratis tandem animi tædiis, ad urbis Panamææ procerum nonneminem accedo: propoſitoque Peruanæ navigationis deſiderio, commeatum ab eo, ſimulque de meliore nota commendatoras litteras, ad Proregem Limanum, extorqueo. Mox, ulterioris moræ faſtidio, quoniam triremium biremiumve juſtarum copia non erat: navium ordinis minoris aliquam (veriùs Celocem grandiorem) inſcen-

ſcendo; plebejam ſanè trivialemque: præterea nominibus aliis multis miſerabilem: quippe nec annonâ, niſi negligenter; nec armamentis ſuis aut utenſilibus, inſtructam. non illic vela, contra procellas duratura; non malus, ſuſtinendæ carbaſo firmus; non rudentes in longum ſolidi; non carina laterave, fluctibus inſultaturis paria. Dicam ad ſummam: ne magiſter quidem navis vir gnavus aut alacer videbatur; lentiſſimique remorum ductûs miniſtri, qui per tranſtra ſedebant: prorſus ut appareret, niſi venti nos protruderent, tertiò quoque die tres paſſus eos in Pelago promoturos; & in eorum ſocordiam meritò Bilbilitanus noſter vates, præluſiſſe credi poſſet: cùm id genus remigum, NON NAUTAS putavit eſſe, ſed ARGONAUTAS.

Et talis quidem erat ARGO *mea Quarta*, qualem depinxi modò; depingamque poſthæc ſæpius. Sed tam malè materiato vehiculo, nihilominus animam & ſpes noſtras auſi concredere CENTUM viginti quinque vectores, præter nauticam turbam, Panamæô portu ſolvimus quos inter etiam Neſtor ille meus, facunduſque polyhiſtor, erat. Peruvium autem omnes æquè tendebamus. Et navigationis quidem principia, ponè littora, præclarè ſe dare viſa ſunt: non tam naviculariorum induſtriâ, quàm cœli ſereno, ventorumque non diu duraturâ fide: narrante præſertim ex aliis alia Neſtore; quorum tam copioſus erat, quàm arenarum mare. Sicut enim ſingula quæque rerum obviarum ſermonis anſam ei dabant: ita loquendi flumen ad ea vertebat. Cùm autem & barbaros animadverteret pro littore conſiſtentes, ac celocem noſtram non maximam, tanto cum onere, mirantes: Atquin (inquit) hæc illis pacata navigia, ſine pompa triremium, & armorum terrore, jucundiora viſa ſunt: quàm maria, Darii Xerxiſque claſſibus

con-

conſtrata. Sunt enim indigenæ partis hujus Americæ (ſicut & Peruvii) ſubtimidiores, ſuſpicaces: &, ad grandia poriſſimùm machinarum ſpectacula, formidoloſi. Certè, qui Peruanorum primi (quod Tumbeſiam incolentibus præcipuè ſignateque memorant eveniſſe) triremes & onerarias Europæas conſpexêre, diſpaſsis velîs antenniſque volitantes, & alternatione remorum incedentes: homines, omnium rudes, & tranſmarinorum inſoliti, quique præter Canoas, Peraguas, & Balſas ſuas (id eſt, lembulos) nihil unquam nauticum oculis uſurpâſſent; principiò, tanquam ad prodigium quoddam, concuſſi feruntur. Avulſas ingenti terrarum tremore rupes, aut ſemiinſulas, incertô ferri fluitareque pelagô ſuſpicati: poſteaquam propiùs admotas, æquali ſemper agitatione moveri, nec uſquam impariter mergi, deprehenderunt; admiratione propemodum lapideſcere. Donec ad extremum etiam hominum formas in triremibus conſpexère; per foros, pérque malum, per proram ac puppim, & navium marginem diſcurſantes; donec conſideravêre vultus peregrinæ frontis & oris; nec perinde, ſicut ſeipſos, inveſtes ac depiles, ſed aptiſſimîs membrorum tegumentîs, & cum gravitate barbæ. Tum enimverò prorſus extra ſe poſiti, *Deos! Deos! & non Mortales*, clamare, credere, venerari, ſunt orſi. (*a*)

IV. SED jam pridem, dum nos in Neſtoreas has pluresque ſimiles enarrationes, intenti pendemus; & ſerenitas aërem, & ventus ſecundus navim, deſtituerat; in Eurum ſubitò rapidiſſimamque procellam commutatus. Et nauclerus, nec ſcientiâ torquendi clavi, nec induſtria laboris, tempeſtati par; remiſsîs manibus, Oceano nos permiſit, ac fortunæ fluctuantis arbitrio. Quo factum; ut ab littoribus maris Orientalibus, quæ Peruvium nos pervexiſſent,

mo-

momentò celeriùs abrupti, longiſſime raperemur in Occidentalis æquoris vaſtitatem: & inemendabili dierum aliquot noctiùmque curſu (cum Vulturni violentiſſimi nec punctum de flatu remitterent) plerumque margines Hiſpaniæ Novæ, dextrâ jacentes, legeremus. Paulò poſt ulteriùs provecti, Californiæ, quæ ſuprà Novam Hiſpaniam ad Occaſum porrigitur, Sinus intramus. Ab his ipſis tamen mox diſpulſi, Cæciâ vento nos proturbante; tranſverſim in alta maris aliquouſque raptamur. Ibi, coorta repentè malacia, dierum aliquot ingratiſſimam trahimus moram; non prorſum, non retrorſum, progrediente celoce. Poſtquæ, recrudeſcentibus Vulturnis, ad continentis Americæ Borealia, deflectere cœpimus; errore tam omnibus manifeſto (ſed quis, ventis nolentibus, corrigeret?) ut, vectorum quidam, veteri littorum peritia, Regiones agnoſcerent. Monſtrabatur veteranorum digitis, eminùs & in extremo maris ac terrarum angulo, QUIVIRAE Regnum; Archipelagus inter, & Anianum Fretum, medio ſitu. Qui luſtraverant olim, miranda referebant. Canes, leonum magnitudine: cæterùm tranſportandis oneribus habiles, & inſuefactos. Tatarraxi præterea Regiam: Senis, majorum noſtrorum memoria decantatiſſimi; quique regio jure nomineque Quiviranis præſederat, cujus opum exciti fama quidam noſtrorum hominum: & credulitate temeraria certis incerta præhabentes, ſigna reliquerunt, ſub quibus ſacramento meruerant: ac, præſidiis Mexicanis imminutis diſceſſu ſuo: poſt iter longiſſimum, & millena pericula, Tatarraxum denique Regem invenerunt; Solio reſidentem ignobili, ſine veſtitu, ſineque gloria, vel apparatu, regnantibus ſuetos: niſi, quòd collum obibat, ære fuſili plebejô (quod cuprum vulgus vocat) ductus plexuſque torques. Hæc erat omnis illa

illa Midæ tranſmarini Regia: *tanta fama tam vile crepitaculum!* Celeriùs itaque deſertores illi, quam ſpe ſibi finxerant, obſaturati; correcta ſtultitia, pedibuſque reprehenſis, Americæ citeriora repetierunt. nec in Mexicum quidquam, præter longinquæ fidei portenta, reportarunt, in quibus memorabant Animal quadrupes, equi forma proceritateque: colore puníceo, fronte media cornuta. Quod cornu, quia ſimplex & unius ſine flexu mucronis eſt; MONOCEROTIS nomen & auctoritatem illi Belluæ conciliavit. Caput ejus propemodum cervinum, ardua ſubrectaque cervice; pedes quoque tibiis, caprearum in ritum teretibus, atque macris. Ferox aſpectu, ſævumque feræ genus, quoties inardeſcit; præcipueque, ſi lædas; cæterùm ira citô deferveſcente, placabilique; ne quis multùm dubitet, de veritate Monocerotis. (*b*)

AQUIVIRÆ deinde littoribus, interſpirante Borea tranſverſiſque tempeſtatibus disjecti: vela convertere cogimur in Auſtros. iterumque, nec multò poſt, cadentibus Aquilonibus, & Euro nos propellente, mediô decurrimus Archipelago; relictis ad lævam (quas oſtendebant eminus periti maris illius) Inſulis Salomonæis, Novaque Guinea

De Salomonæis in hunc modum referebat noſter polyhiſtor. Alvarum Mendavium, Limano ſolventem portu, poſt menſium tredecim continuam, & directi curſus, navigationem; in multas incidiſſe, permagnaſque Maris, quod à Divo Lazaro nominant, Inſulas. Eminentiorum, hac tempeſtate, nomina memorabat, Jeſum, Malayam, Malartam, Atregadam, Trium Mariarum, Divi Chiſtophori, Jacobæam, Zambamque, quarum poſtremam, affirmabat, cæteris omnibus ambitu magnitudineque præſtare. Sed Mendavius (inquit) priuſquam ſuis ſingulæ nominibus inſig-

inſignirentur à poſteris: eas generatim, pro jure libitùque Repertoris, SALOMONIS Inſulas appellavit. An, quod ex iſtis uſque crederet ab illo Ieroſolymorum Rege, Davidis filio, petitum & advectum Aurum Ophiræum? an potius fortuitô quocunque mentis luſu, vel arbitrio? Diſtare porro dicuntur ab America leucarum ſpatio circiter octingentarum: faciliore (quod omnes confitentur) ad eas triremium curſu, quàm ab eiſdem in Peruvium recurſu: propter ventorum & Oceani diverſos mores, non æque recedentibus faventium, atque venientibus ad eas oras. (*c*)

NOVAM autem GUINEAM (ab Africanæ Guineæ quadam ſimilitudine ſic appellatam) primus omnium Villalobus, anno Salutis CIↃ. IↃ. XLIII. cum navibus, ad indagandas Moluccas, emiſſus è recentis Hiſpaniæ regnis aperuit. & ob hoc Argonautarum Hiſpanici ſanguinis non ultimam aſſecutus eſt palmam. Incolarum nigra corpora, ſed agilitate miranda, non ingenii minùs, quam membrorum, prædicantur. Sunt autem, quibus hæc GUINEA continens eſſe videatur: quique Salomonæas Inſulas ei per Cherſoneſum Iſthmumve connectant. (*d*)

V. SED nos interim, quanquam Neſtoreis his narrationibus non indelectati, Peruvium (quod ſolum quærebamus) remîs veliſque fugiebamus; & in paucis diebus, Archipelagi quoque ſpatiô decursô, ſenſim Oceanum Orientalem, & Indiam Gangetidem intrabamus, quam nunquam deſtinaveramus. Id ventorum accidit pertinaci malevolentia: quorum indomitis furiis ablata celox noſtra: ne Tiphyi quidem (Argûs veteris magiſtro) paruiſſet. Ità toto jactati Zurio Lazaræoque mari: Philippinis tandem Inſulis curſum advertimus; non invito ſanè nauclero noſtro: quippe cujus actuaria jam nec contra famem ſitimque, neque ſatis adversùm tempeſtates ac fluctus inſtructa, manifeſtè fatiſcebat

& peri-

& peribat. Sed libet (priuſquam Philippinas ingrediamur) eas obiter deſcribere: ſicut accepimus. Sunt Inſulæ complures, ſuper æquor Divi Lazari per pelagus Indicum ſparſæ: feruntque PHILIPPINARUM nomen, commune cunctis, ab Regum, quibus ſubſunt, nomine: cæterum, præter hoc, diſtinctis ſingulæ nuncupationibus inter ſeſe diſcretæ. Circumluuntur ab ortu Solis eo mari, quod Archipelagus (velut dixi) nominatur. Ab occaſu, Sianis regno Chinæque parte terminantur, & India, quam Orientalem & Tranſ-Gangeticam dicimus. Ab Auſtro, Moluccis inſulis & Borneâ ſtipantur. ad Septentriones autem Cantone finiuntur. A viceſimo ferè cœli gradu, Boream versùs, inchotæ; pertingunt ad quintum, ſuper Æquatorem. Inſularum porrò nominatiores ſunt: Luconia, cujus caput eſt Manhila: tum Mindanaa, Calamiana, Vizaia, cæteræque, ſub harum claritudine latentes. Earum pleraſque MICHAEL retexit LOPIUS, cognomento LEGASPES (etiam ipſe noſtris Argonautis inſerendus, ex merito) ſub annum reparatæ Salutis Milleſimum, quingenteſimum, quartum ac ſexageſimum. (e) Sed multò jam antehac in eaſdem penetrârat, Alvarus Sajavedra, nobilis Jaſon & ſimul navarchus: qui, Ferdinandi Corteſii miſſu, Cinatlâ (maris Zurii portu) ſoluta navi, procurrit in Orientem; Moluccas Inſulas inveſtigaturus. Per eam enim occaſionem, Mindanaam quoque, Vizajam cæterarumque nonnullas adiit; quas deinde poſteritas appellavit PHILIPPINAS.

Porro cauſſam tam laborioſarum navigationum (præter Regum Hiſpanorum voluntatem & mandata) ſplendidam habuêre plerique; Famam ipſam ingentium & exoticarum opum, quibus tam Philippinæ, quàm MOLUCCAE, ferebantur affluere. nec ex vano. namque ſanè, quales rumor cantabat; tales, ut plurimùm, repêrere. Præter aurum, &

aromatum

aromatum copiam: etiam Margaritæ jactabantur, non cujuſmodi vulgò ſunt in cervicibus & pretio principum fœminarum: ſed, quibuſdam in Inſulis, ea granditate, qua turtures ova nituntur, alibi, Gallinarum etiam & anſerum partus æquare, dicebantur. Ac, ſiqua fides idoneis Annalibus: invenêre quidam uniones, quales fama cantabat, & in Europam devexerunt. (*f*) Nos Margaritam, nec ad nucis avellanæ magnitudinem, uſquam locoorum illorum conſpeximus; nec uno grano locupletiorem navim reduximus: quam idcirco, diebus pauculis inſumptis, ex anchora revulſimus; & in mare priſcum propulimus. Nam, quæ nos cauſſa retineret? Non fuerat neque conſilii noſtri, neque compendii: vel Moluccas intrare, vel adeò Philippinas. Sed nempe, mille locis lacera velorum carbaſa, cæteraque navigationis inſtrumenta manca, præter aquandi, frumentandique neceſſitatem, etiam invitos advertere telluri navim coëgerunt. Ad Palmeram igitur (quæ Mindanaæ, Vizaiæque media prætenditur, folii querni ſimilitudine) deſcendimus. nam iſthæc, uti prima tractûs illius Inſularum, ſic opportunior, occurrebat. In qua tamen haud ultra biduum exegimus, ac mox antiquo curſui vela reddidimus.

VI. CAETERÙM, immutata repentè maris fides, in anchoris actuariam tenere compulit; nec retrò, nec prorſum, velificandi libertate conceſſa, tempeſtatum culpâ. Nam, præter diſturbatum procellis aërem, & furentium Auſtrorum violentiam, ex obliquo pelagus miſcentem, etiam nubes, æſtivis incenſæ caloribus, inter ſeſe collidebantur, creberrimoque ruptæ tonitrû, fragoribus aures noſtras, tumultu Pontum ac Cælum, fulgurum flammis oculos, ignium jactu proxima littorum, & pavore palpitantia corda,

da, verberabant. Inſuper etiam tenebris ſuppreſſus diei nitor, nocte præpoſtera nautarum miniſteria ſuſpenderat; nulla regendæ navis neque ſpe relicta, neque modo, vel adjumento didiciſſes, in antiquum omnia revoluta chaos; quodamque mox veluti cataclyſmô ſuperfundi. Nam etiam, nequid ad malorum cumulum deeſſet, præcipiti ruina fracta nubila (cùm procella, quam Ecnephiam dicunt, nimbos impelleret) improbis imbribus deſcendebant: &, aſſiduo caſu labentia, mari veteri maria nova videbantur affundere. cùm interim & ab anchoris, ancipiti fide pendens, navigium noſtrum fluctuaretur; in momenta ſingula ruptis rudentibus: & ſævô tot fluctuum agitatu, ſaxis littoralibus celox impingeretur. Sylvæ quoque, propinquis prætentæ littoribus, mari magis ad horrorem, quàm ad ſubſidium periclitantium, incumbebant; non frangendis ventorum incurſibus, quàm augendo terrori, validiores: inſanô mugitu tot millibus arborum inter ſeſe colliſis, & ramorum fremitu longè lateque tumultuante. Grandi quoque terroris incrementô, tempeſtati nubium, horribilis rupium atque nemorum Echo conſonabat. Iam pridem itaque tot malorum terror, ac vectorum quoque nautarumque miſtus clamor, omnia turbaverant; exigua ſalutis relicta fiducia: ne mihi quidem, ſicut antehac, animi robore durante. QUID *enim facilius eſt, quàm, natura rerum omni bellante, mente collabi?* vel, UBINAM *citius ac ſæpius, quàm in mari, deſperatur?* ubi, *quot fluctus in procella, tot mortes, oculis* offunduntur. Quod igitur reſtabat unicum; ad cœlum, & vota ſupplicabundi confugimus. neque caſſa prece. Nam, exactô continuos inter nimbos atque turbines, die gemino, totidémque noctibus: lux tandem cœlo nubibuſque ſilentium & concordia rediit: ſuppreſsîs etiam imbribus, & ventis tantummodo

nondum plenâ pace compoſitis. Horum bonitatem dum opperimur, paucis in eis inſuper ad corporum curam ſumptis horis; aquam & commeatum, fluctibus deſtructum, reparamus: quæque cætera ſarciendæ navi deſiderabantur, integramus. Sed erat interim exigua ventorum emendatio: quorum, maleſido licèt durante flatu, relictis à tergo PHILIPPINIS, raptam è retinaculis actuariam, iterum in Peruanum curſum impellimus; remorum improbâ contentione.

JAMQUE menſis alter & alter navigatione proceſſerant: &, quantum tempora, tantum alimenta, diffluebant: dum, prædevoratâ Peruvii ſpe propinquitateque, nihil quiſque minus, quam parcimoniam, meditatur, &, abſumpto præſenti victu, ſibi cuncti futura pollicentur, ad uſque luxum & copiam; in tanta præſertim littorum feraciorum exſpectatione. Sed hæc, quantò ſperabantur, tantò fugiebant errabundos; & iter, cum tædio cunctorum, tendebatur in longinquum. Jamque vectorem pleroſque ſollicitudo torquebat proferendæ vitæ, producendique commeatûs; maximè, tam frequenti populoſoque navigio. Nauclerus igitur, in iſtam jam pridem intentus, & nunc tam oppoſitam nactus, occaſionem; vocatis ad concionem, quotquot in tabulatis & tranſtris erant; in hunc ferè modum verba facit: &;

VII. PER *aliquammultos abhinc*, inquit, *dies quiritantium voces & murmur excipio, de prorogata, præter omnium metum ac ſuſpicionem, navigationis mora. Debet igitur hic ipſe querulorum affectus admonere nos; ut incommodis quibusſvis impendentibus remedium in tempore comparemus. Et, ſi quidem mea remigumque tarditas incuſaretur; ſi ſcopuli, ſi Scyllæ mariſque Syrtes, ſi naufragia timerentur, quorum diſcrimen humana depellere valeret induſtria: totum in me meiſque crimen eſſet, & manus ne-*

noſtra, ſaluti vectorum conducta, velut noxia reſpicerentur: ſi quando nos, rebus in arctis, langueremus. At nunc, incertis & nullo mortali conſilio prævertendis, conflictamur, omnes ex æquo: Fatis ſcilicet, & Futuro, quæ poſita ſunt utraque, cœleſtium in poteſtate. Numinis volâ dexteraque Venti continentur, non, arbitrio meo; qui nuper, tam ſecundi, tam fluxiles: ut etiam incogitantes nos Salomonais ac Philippinis Inſulis impingerent: paullò poſt in contrarium converſo ſucceſſu, nunc pluſquam bimeſtri tarditate nos affligunt. Iidem ipſi quoque, qui nunc pravi ſunt, in deterius variato flatu, fieri praviores poſſunt: turbinumque mobilitate (quod Superi tamen avertant omen!) forſitan in Auſtralis Oceani, vel Archipelagi Septentrionalis diſtantiſſima littora, navim diſjicere. Non inſueta (mediusfidius!) nec ab humanis maritimiſque caſibus aliena, loquor. Poſſunt iſta, ſolentque contingere, gravius, lenius; prout Superis cordi ſumus: &, ſi (quod precùl ſit!) contigerint, interrogo; Quid facturi tunc ſimus? Equidem, quod mearum fuit partium, ad hanc uſque diem cum fide præſtiti. Panamâ navim eduxi. laceratam æquoris injuria, velis, malo, rudentibus, antemnis, remis, inſtauravi. penuria preſſam potabilis aqua, tum & quibuſdam utenſilibus imminutam, ſupra neceſſitatis leges inſtruxi. Vitæ cætera ſubſidia, quorum uſus indigebat, importavi. Nihil horum omnium facilè deinceps, ne producta quidem in quartum quintumve menſem profectione, deſieri poteſt. Soli victui (vectores mei) ſoli diario, periculum ex futuris eventibus, ſemper, & in omni Ponto, ſub omni navis rectore, poteſt ingruere. Quis enim gubernatorum ventos unquam? qui Oceani fidem, in capiſtro tenuit? Aut quænam res eſt ad obſequium minus nata, quàm procella, vel aura? Quantuin tempeſtates, tantum extendi navigationis mora, poteſt. & tunc (ut oraculo quàm clementiſſimo vaticiner) nos famebimus. tunc inopia ſuccumbemus, qui ferocia maris non ceſſimus. Certum hoc eſt, & extra

controverſiam, periculum; niſi paucis in diebus, Peruvii littora teneamus. Fingamus tamen curſûs noſtri, vel unicam adhuc, & menſtruam duntaxat moram. quot turbela tantiſper? quot caſus agitare puppim hanc poſſunt? Et tunc vos (utcunque proviſum mihi meiſque ſit) ex penuria languebitis; ex languore, ſuccumbetis. Toties annona ſolet incendi, quoties fervere mare: nec ulla (quod ſcitis) in Oceano ſegetes, nulla fruges, ut in continenti ſiccove, ſurgunt. granaria procùl hinc, & horrea. Quapropter, ut ad conſilii mei caput aliquando veniam, ô vectores: Siquid experto præteritorum, ſiquid venturorum præſago viro, creditis; jam nunc in medium, quidquid apud vos copia, quidquid annona deſidet, conferte. Communis omnium veſtrum nauclerus, communis etiam diſpenſator ero: commune, faxo, ſit omnium noſtrum promptuarium: & penus in navi, meâ fide clavibuſque, claudenda vobis; &, quoties res poſcet, reſeranda. Nemo providentiam cujus nunc auctor ego ſum, damnet: nemo ſibimetipſi plus, in inopiæ diſcrimine, quàm publico curatori, fidat. Quoties enim in longum navigatio tenditur; improvidè ſibi quiſque, gulâ ſtimulante, conſulit: &, quantum appetit, tantum abſumit. in diem, ſine futuri cura, vivit: & ante diem rapitur, frigoribus, nauſea, ſtomachi doloribus: qui primùm ex ingluvie; poſtea ſenſim ex penuria, gliſcunt. Tunc igitur promus condus optimus is eſt; qui providentia medio victum diſpenſat. Sua cuique diæta, ſuo canone, deinceps vivitor. non ad cujuſque libidinem (qua ventribus, rabidè famelicis, inexplebilis eſſe ſolet) ſed ad rationis medimnum, frumentum deſignator: nec alia menſura, quàm ad Oceani latitudinem, commeatus exigitor: ut, quoad Ponti curſus, tantùm uniuſcujuſque victus & vita, porrigantur.

VIII. Non fefellit nauclerus, privato magis ſuoque quæſtui, quàm communi noſtrum commodo, diſertus eſſe. quem contra plerique muſſitabant; *Enim vero non gratis tam ab alto repetitam orationem,*

rationem, huc demum evaſiſſe; Panarium ut ſibi, remigibuſque menſam, actuaria praclarus rector quæreret. In hoc ergò ſtudium productas congeſtaſque reſuti navigii laudes? Cur igitur non ſimili ſermonis crepitaculo celebratam gubernantis inſcitiam, velorum pannucias, mali fragmenta, laterum atque tabularum infirmitatem, pudendos per vaſtum æquor errores, & invitiſſimis obtruſas Philippinas, fœdeque fluctuantem ex ipſis ancheris celocem? Cur autem non ab ipſo confeſtim navigationis exordio, propoſitam profecturis tam infantilem comportandi commeatus conditionem? Tunc certè neminem unius alicujus fuiſſe navarchi remis ac rudentibus illigatum; ut non vel alium reperturus fuiſſet, in ſuas leges & commoda, vel maritimum iter in tempora rectiora dilaturus. Sed ſcilicet haud id agi, ne vectores egeant; quorum nemo non ſuas neceſſitates, (antequam alto ſeſe committeret) in conſilium vocarit: ſed id quæri, ne probroſæ mendicitatis rector, ne navicularia mancipia, fameant, homines mortalium omnium exhauſtiſſimi, pumiceque jam dudum aridiores, ac ventorum vacuo paſci conſueti. Miſerum ipſum, obæratum, capite cenſum, animæque ſuæ debitorem; poſteaquam domi ſua conturbarit, nunc, incitis urgentibus, foris naviculariam factitare cœpiſſe; nulliſque, ne triduanis quidem, repertis futuri ſubſidiis, ventrem famelicum, & operas jejunas, in navim importaſſe. Conſumptis nucum & amygdalorum corticibus, quos in angulo navigii raſiſſent, nunc ad mendicationes confugere, ſubdolo Communis Neceſſitatis prætextu palliatas. Ergone, qui ſibimet frugi non fuiſſet, alienis jam malis (quæ fingeret) obviam iturum? An autem alienas cuique curas largius, quàm proprias, eſſe conſulturas? Cur diuturnæ navigationis moras, quas ille nobis metueret, non induſtria potiùs ſuccideret; quàm ignavia ſua mendaciiſque prorogaret? Poneret tamen, & de compoſito texeret, longos curſus, navis interitum, ejectionem in Inſulas ignotas, & huma-

ni cultûs expertes. Nempe, tali quoque rerum eventu, ſibi noſtrûm unumquemque navigaturum, ſibi victurum eundem ac moriturum, potiùs, quàm circumſcriptori nauclero, remorùmque motoribus, in prædam ac direptionem cederet.

ISTA clanculùm principiò; mox valentiùs, & pæne cum clamoſa rebellione, dicebantur. Tamen, omnibus denique penſitatis; ac maximè detrimento periculoque, quod ex rectoris contemptu repulſaque creari nobis poſſet (nam, cui parcerent, oblatâ frangendæ navis occaſione, viles ac venditæ remigum animæ?) tandem in vota gubernatoris deſcendimus: &, ad præſcriptum, annonam unà cum clavibus comportavimus.

Verùm illico fraudis exitus in aperto fuit, iniquiſſimâ diariorum diſpenſatione: cùm, qui quàm plurimum contuliſſent in publicum, minimô fruerentur; & è diverſo, potiſſimam victus portionem ad ſe naucletus ſuoſque ſervos traheret; qui tamen omnes ſimul, nec ſemodium attuliſſent. Indè rixæ ferè quotidianæ; clamores diſſoni; mentes averſæ; litigiorumque minacium acrimoniâ, tantum non bellum denique nauticum, mali conſilii peſſimum excrementum.

IX. INTER hæc tamen, emendatis utcunque ventîs, navigatio promovebat. Jamque dies, ex quo Philippinas reliqueramus, diluxerat quintus & octogeſimus: cùm ad primos Auroræ radios, nihil jam pridem extra Pontum & nubes aſpicere ſolitis, regio quædam ſeſe procul oſtentare cœpit. Neque tamen, cujus nominis aut terrarum hæc eſſet, pro comperto tenebamus; nebularum denſitate, locorum cognitionem diſcrimenque conturbante: cùm revera PERUVIUM id eſſet. Hujus ignoratione, quoad exploratiora deprehenderemus, in altum converſo detortoque curſu; maluimus pleno nos æquori, quàm ignotarum gentium littoribus, committere. Ne tamen in

inſci-

inſcitia diuturniore nautæ perſeverarent ; dromadem, phaſelo noſtro connexam, vulgoque Gorgonellam dictam, expedire viſum eſt: ad Orientales plagas directô curſu, certiora cognituram. quæ tamen, profugatum more, nunquam deinceps ad matrem, & ſcilicet actuariam noſtram revertit. Tantò pejus actuariæ conſultum, in maris medio fluctanti: nec ullum, cui ſe tuto crederet, oræ maritimæ locum reperienti: quippe, ſcaphîs jam nullis ad explorandum relictis. Inexploratis autem regionibus inſuliſve, quis navim appelleret; in tanta littorum importuoſorum iniquitate? Cum præſertim, ſuper hæc, ingens quoddam illius tractûs Promontorium, in Oceanum immenſo procurſu ſic exeat, in cuſpidis ritum & acumen: ut incredibilis ſpatii ſinum, moleſtiſſimô navigantium circuitu, conficiat. Illic, vorticoſô pæne turbine gyratum mare, naves (etiam è remoto propinquantes) impetu violento trahit, ac raptat. Cujus inſanâ proinde vi, noſtra quoque Liburnica tandem abrepta, nec contra ventos quidquam, neque contra Typhonem, potuit. Ergò nec volentes, neque cogitantes, Panamæ quondam relictæ, rurſus finibus inſluebamus: volantibus ſimiliores, quàm navigantibus: velocitate tantâ puppi veliſque raptîs, uti nec ad anchoras quidem jaciendas, aut ad retinacula defigenda, ſpatium ſupereſſet, ac tempus.

IN hac igitur fortunæ malevolentiâ deprehenſi, conſilium ponere cœpimus; Panamamne rurſus Urbem, (cujus in conſpectu pæne portuque conſiſteremus) an æquoris immenſum, peteremus? *Toſſe Panamæ, quidquid erroribus nauticis peccatum eſſet, recomponi. poſſe commeatibus vectores, conſiliis nauclerum & nautas, inſtrui; navimque tum denique, veluti reſumpto ſpiritu, curſuram acriùs & ſecundius, in loca regnaque deſtinata.* Nemini ſententia tam compendioſa, præterquam

magiſtro navis, diſplicuit. Hic enim, remis veliſque Panamam fugitans, Suaſoriam noſtram ne quidem ad aures admiſit; *Scelerati* (ſicut ipſe loquebatur) *& æſtuoſi Portus* exſecratione: quippe qui calore ſuo peſtifero ſanam adhuc, & morbis intactam, actuariam incendere lue poſſet. Revera tamen, ſapienter rem æſtimantibus, manifeſtus erat; inopiæ ſuæ mendicitatiſque conſcientia meliora conſilia reſpuere; Vir utique triobularis, quique probe noſſet; fortunæ tenuitate, vix in Panamæo littore cum unius impendio teruntii ſe cœnaturum; nedum in remotas PERUVII plagas, juſtis ſumptibus, biremem aut triremem expediturum. Tantum *impedit commune juſtitiæ bonum privati diſpendii formido!*

RESTABAT nihilominus, poſteaquam adverſùs prima conſilia præfractum invénimus, ſecunda, boniſque proxima, ſuadere. *Sitam eſſe non ità procul, & ex latere ſiniſtro nobis opponi,* NOVAM HISPANIAM: *Americæ Septentrionalis regionem ampliſſimam feliciſſimamque, ſalubrem, perhoſpitam, noſtrum pleroſque quietis & fomentorum corporis indigos; illic maritimæ jactationis laſſitudinem depoſituros. Interjunctione tam brevi (quæ tamen ad affectorum reſpiramen eſſet valitura) non retardatum iri nauticum iter: ſed, interpolatum potius, ſtimulos nacturum. Reſpiceret regionis montana, cultiſſimarumque turres urbium, eminus renidentes! aſpiceret terræ viridis amœnitatem: quæ fertilitatis ſuæ tantum non loquacibus illecebris, pro'iceret Hiſpanos in cognominem ſibi provinciam. Quin, ſi cætera cuncta tam ſalutaris diverticuli momenta deeſſent; nonne ventos ipſos, eò rectà nunc fluentes ac ferentes* (& profecto tunc Ortus hiberni flamen, Vulturnus, ſpirabat) *ſucceſſibus perquam commodis, invitare pariter & impellere?*

X. SUGGEREBANTUR iſta: ſed non fiebant; *Minimè gentium*, clamante nauclero, qui ſcili-

ſcilicet, non minoris incommodi, quàm, quod in priore conſilio fugerat, metu (licet id ipſum graviter diſſimularet) explodebat, quidquid in medium omnes ſuadebant: ac pertinaciam ſuam, tanquam oraculum & adorabat ipſemet; &, ut idolum, adorari volebat à nobis.

Ergò longi Senatuſconſulti ſumma denique fuit hæc, & decretum; Ad illud ipſum Promontorium, quod ante nos ſitum eſſet, ut appelleremus: ventis licet, inter littorum rupes atque flexuras, reluctantibus: & omni ratione, Prudentiaque, reclamante. Quibus malis ingens acceſſit, ad irritandos vectorum animos, incrementum: æquoris videlicet, tanquam in arcto deprehenſi, continuus quidam, in Euripi morem, acceſſus receſſuſque moleſtiſſima vicis alternatione reciprocus. Has tales Symplegadas atque Scyllas, huic tali Tiphyi Palinuroque debebamus. Quatriduumque ſolidum illa navis ignavæ tenuit agitatio; per opportunum *navarcho* (quem ſe dici volebat ac gaudebat) ſpatium, ad novam fraudulentiam excoquendam. Eam, ſimulac ſuis omnibus numeris vertebriſque conſtare vidit: non diſtulit, nobis, longam deſidiam pertæſis, proponere; fronte (quod exercitatæ fallaciæ, præſidenteſque nebulones ſolent) inter conſilium imperiumque mediâ. REPERISSE *ſe, dum veteres per hoc otium navigationes, & loca nota recoleret; reperiſſe tandem itineris fini adi ſalubre conſilium: & ex omni voto compendium: eorum maxime bono, qui tardas exoſi vecturas, Peruanæ regionis aditum per viarum breviaria, feſtinarent. Ad hanc tamen, tam inſperatam felicitatem, opus fore vectorum aliquot, ad breve tempus, divortio. nec dubium, quin nonnullis luctuoſum id, acerbumque charorum diſceſſu ſodalium & amicorum divulſione ſit caſurum. Sed meminiſſe tamen utroſque debere; Niſi per acerba, nunquam ad dulcia perveniri. Solatium autem hauriri poſſe non minimum; partim ex abſentiæ brevitate: partim ex utilitati-*

tatis, indè proventura, voluptate. Navigium, utique centum ac viginti quinque vectoribus gravatum, pondus ſuſtinere, ſuis tabulis & lateribus impar; longéque majus. Indè celeritati curſús (quam omnes exoptarent) remoras enaſci. Cæterùm, cùm in hac ſententia nihil non expeditum ac facilè futurum eſſet: illam tantummodo difficultatem nonnullàmque litem fore; quæ vectorum pars naviget? quæ verò navim relinquat? Eam tamen omnem controverſiam (ſi ſe, rerum expertem, attendant) finitum iri profectò priùs, quàm cœptetur. Nam, & illos, qui remanerent, quietiùs quidem ſeſſuros; ſed tardiùs periculoſiuſque portum nacturos: & illos, qui deſcenſionem prætulerint (inter quos, niſi quód rectore ſuo navis carere nequiret, ſe certe primum ac ducem futurum) aliquantulum quidem ex itinere terreſtri moleſtiæ; ſed diſcriminis nihil, & contrà, lucri plurimum capturos. Abeſſe, circuitu littorum haud adeo negotioſo, Portum, Manta cognomine celebratum: iter, propter regionis ſitum, & dulcium aquarum occurſum, tum amœnum, tum breve ſuccinctumque. Portu Mantæo, coituros rurſus in amplexum, & eos, qui navigii moleſtias retinuiſſent; & illos, qui profectione terreſtri nonnihil pedes exercitaſſent. Hujus conſilii temperie, minùs poſthac, etiam cum inopia, conflictaturam actuariam, convictorum multitudine ſuccisa. Seceſſuris contrà, rerum omnium cornucopias, ex continentis fructibus & mercatu, præſto fore. Quod ſiquos ipſorum, ceu maritimi victus faſtidio fatigatos, oppidanæ potius deliciæ, vel dapes exquiſitiores ſollicitarent: diſtare non procul ab hoc ipſo, cui tunc adhæreremus, Promontorio, municipium & urbeculam: ab Hiſpanis olim exſtructam, profeſſionis Chriſtianæ, juris Caſtellani: digniſſimàmque, propter civium liberalem indolem, quæ vulgò noteſceret. Sed huius quidem, per temporis, ex quo divertiſſet in ea, longinquitatem effluxiſſe ſibi nomen. Ab quovis tamen, etiam barbaræ gentis, obvio viatore monſtratum iri; dummodo ſeceſſûs ab littore permodicè

nemi-

neminem pœniteret pigeretve. Sed inter hæc præmonere ſe nihiloſecius: ne, locorum amœnitate capti, moræ vel digreſſibus nimio plus indulgerent: neve Mantæ portum oblivione vel incuria neglectum irent. Præ cæteris autem illi, quibus nec urbecula multùm cordi foret: nec pes ad ambulandum durabilis: oram maritimam perpetuò ſtringere meminiſſent: ut recipi, quoties poſtularet uſus, ac permutari poſſent: per vices aliis aliiſque navim relicturis, & relictam denuo reſumpturis. Ejus rei gratia, ſe, paullo cunctantiùs meditatiuſque factis velis; de compoſito ſemper littoris margines raſurum: ut, clamore ſublato teſſeràve, quæcunque nobis collibuiſſet, pariter edita, navigium ipſe confeſtim ad nos adverteret; nos autem nulla mora conſcenderemus. Quod bonum igitur, quod felix eſſet & auſpicatum! *Vectorum dimidium in ſcapham* (quam per quatriduanum otium ex tabulis, & naufragiorum reliquiis, ad promontorium hærentibus, compegerant) *ſeſe dimitteret, terras petiturum: dimidium autem turbæ reſiduum, navigationis ſolita compertàque mala, tolerare fortiter inſiſteret. Sic ſentire ſe, ſic velle.*

XI. NEMO ſecundis auribus, neque ſine doli mali vaniloquentiæque ſuſpicione, gubernatoris ſermonem excepit: palam etiam pleriſque frementibus; *Commeatu per ſummam fraudem circumſcriptu, nunc novas inſidias tendi: nunc mentes ipſas & animas & Salutem oppugnari.* Quidam etiam clariſſimò convitiò barbam & os hominis inceſſere; NIHIL *eſſe Nautæ & nunciis ſubleſtius: nihil eorum narrationibus contaminatius, in verba ſingula fumos & mendacia venditantium. Semper ab illis adferri Peregrina: tot decipulis inſidioſa, quot ſimplices aures nacta ſint: his præſertim moribus, quibus receptum jàm publico dicto ſit:* MUNDUM *velle Decipi.* Perſtitit ille nihiloſecius in aſſeveratione, frontis oriſque ferrea contumacia: conteſtatus frequenter omnia Sacra Profanaque: jurans,

jurans inſuper ac dejerans tertio quoque verbo Fidem ſuam. Quibus tamen omnibus, pondus ſanè nullum inveniſſet: niſi perjurio ſuo NUMEN etiam ac Superos involuiſſet. Tunc enimverò labare nonnullorum conſtantia, flectique; lentè primùm, ut aſſolet: mòx, tanquam excantatis animis, prono per præcipitium aſſenſu, complurium que ſuffragio. Cauſſa ſtolidæ credulitatis acceſſit nova, Vectorum nonnemo, terræ filius; & in quamvis adulationem mendaciumque venalis. Hic diſſenſu primùm ſimulato, ne ſubornatus pateſceret; deinde ſenſim, quaſi rationum nauclerí congerie victus & immutatus; ad extremum in impoſtoris ſententiam pedibus, ac propalam, conceſſit; auſus inſuper (facundia ſine dubio conducta) multo diſertiùs copioſiuſque ſingula confirmare, quæ magiſter navis confinxerat. Pedeſtris viæ commoda, maris tædia, littorum vallium que Tempe: cætera præterea quàm plurima, commentis expingere: nec appellatione quidem urbeculæ, quam alter amiſerat, prætermiſſa; cùm Thalaſſiam eam nominaret. Neque ſimplici nequitia contentus: necui parùm comperta celebrare videretur, Se vero (retulit) viſa ſuiſmet oculis, non audita duntaxat lectàve memorare. Luſtraſſe quondam oram illam maritimam univerſam; neque ſine lucris. Utque plurimùm crederemus; ſe referebat, quanquam ſtomachi languore conflictaretur, etiam nunc in comitatu cæterorum, eàdem loca denuo luſtraturum.

Valuit & affirmatio tam audax, & exempli proprii promiſſum nequam; multorum ad corruptelam potens. Clamare plerique jam, etiam eorum, qui contentiſſimè priùs reſtiterant, *Concederet Scapham! præcideret vinculum ac funem! valeret tarda moleſtaque navis! Se vero pedibus itineris reliquum exacturos. Tantummodo Mantam, ex condicto (flammarum nempe ſignificatione nocturna, diurna*

diurna vero Divi JACOBI *teſſera) pars utraque conve-niꝛent , ac , quoties navim reſumi poſtularet uſus. Et hoc, Ex animi ſententia, fideque conſtanter inconcuſſa.* Quæ cùm fierent omnia dicerentùrque : nihil tamen, ne tum quidem, ab animi firmitate demotus ego, ſtabam petra quavis inconcuſſior; & partim mendaciis indignabar, impudentiſſimè comminiſcentium, ut navigio nos dejicerent, ac ſpoliis ipſi noſtris potirentur; partim ſtoliditatem ſubſannabam cæterorum, qui certa dimitterent; & incertiſſima ſequerentur. *Sic ergo notum Vlyſſem? An in ſola continenti prædones impoſtorèſque, verborum largos eſſe; promiſſorum falſos? In Oceano ſcilicet nullam fluctuare fidem? Non hoc ſuperi* (dicebam) *non Numen neque ratio ſiverint; ut veteri deceptori, novam, & priſtinis omnibus perniꞇioſiorem, ad fraudem pateam. Ex hoc enimvero loco, quem naulo meo teneo, nemo me, niſi vel viribus expellet, vel naufragio.* Dicebam hæc, & mihi conſtabam; etiam adversùs torrentem, & omnium ſententiam, iturus. SED, *mirum* ſanè dictu; *Quantum in Amicitia molis ſit* & ponderis, *ad conſtantiam labefactandam?*

XII, ERAT in navi Joannes quidam, cognomento PEDIOSA; non modò patria mihi, ſed ſanguine quoque propinquo junctus: tum, præter hæc, vinculis fortioribus educationis ac condiſcipulatûs, planiſſimè concretus. Cujus juvenis amori, mihi tam firmè jam à teneris hærenti; ſicut charitatem nullam facilè præferebam componebamve: ſic eundem nullius poſtulati repulsa temerè lædendum exiſtimabam. Is, principiò naucleri fallacis nugas animoſo contemptu rejecerat, & exſibilarat: auſus etiam, clara conteſtatione, peracriter adversùs væcordiam promiſſorum illius, & vocem & manum extollere. Paullatim deinde, tot aſſeverationibus ac juramentis, & mercato præcipuè teſte, quem dixi, debilitatus: ad extremum fractus ac proſtratus, manus mendacio dedit; ad-

versum

verſum rationis evidentiſſimam lucem. Et hic, ne ſibi ſoli deſiperet, in partes ſuas me quoque pertrahere connixus; cùm argumentorum momentîs parùm promoveret; tandem precibus, & Amicitiæ ſacroſanctîs fœderibus, quæ crebrò commemorabat, aggreſſus eſt: iîs ſolîs, tanquam Hectore fortiſſimo, pugnans in ſuum VICTORIAM. Ità, cæterà firmum & inflexilem, Affectu denique (fateor) & obteſtationum improbitate, ſuas in leges ac vota perduxit. Sic, *Amicam veritatem amiciore Platone triumphante*; cauſſam optimam tandem, & cum cauſſa navim, deſerui; rantummodo ne deſeruiſſe Sodalem viderer. In ſcapham itaque, conſtantiæ transfuga, pediſequus amicitiæ, me cum cæteris demiſi, quinquaginta circiter comitibus. Cum iis in terram, ad lævum pelagi latus procumbentem, exſcendi: Neſtore meo, cujus tot quondam narrationibus oblectabar, prudentiam ſimul & celocem ſuam retinente. Quo factum, ut & aurium mihi voluptas, & diſciplinæ fructus, unius abſentiâ capitis interciderent. Nos porrò littore, poſt longum Oceani tædium, alacres potiti; ne, ſine ductu, belluarum in morem, ageremus: univerſo de numero, profectionis rectorem & itinerum velut modimperatorem, deligimus. Hujus in verba placitaque, quoad Mantæ portus in conſpectum veniret; corpora ſimul & voluntates (citra ſacramenti tamen religionem) oppignoramus.

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER IV.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. L*Ectori ſe purgat Victoria; quòd per aliquot deinceps libros, regionibus ac locis propria ſua nomina non ſit aſſignaturus; notitiâ eorum deſtitutus.* p.88,89.

II. *Expoſitis in terram Sociis pedariis; Victoria, dum in nemore fontanam inquirit, in caſulam incidit, crocodili pelle contectam. Reverſus autem, Sociorum non paucos invenit repentinis torminibus ſtratos, & quiritantes.* Comment.pag.90,91.

III. *Ægritudinis ſociorum cauſſam docetur: quam, inconſultò devorata, poma venenoſa præbuerant. Remittuntur ad navim ægri.* Comment. pag. 92. & 93.

IV. *Cæteri progrediuntur itineribus, propter promontoria, difficillimis. Fontem, dudum indagatum, denique reperiunt: repertoque fruuntur.* Comment. pag. 94, 95 & 96.

V. *Victoria, contra votum pervigil, ſecum adverſus inſtantia mala (renitente licet ſemper timore, & prævalente) philoſophatur: atque in omnem ſe fortunam obarmat,* Comment: pag. 97.

VI. *Viarum in progreſſu locorumque, amœnitati permiſta, aſperitas. Calor, Situs, refrigeria. Rivus (ac mox amnis) è rupe geminus, & admirandus. Occurſus torrentium fluminùmque creber & permoleſtus: quonam pacto à viatoribus ſuperatus?* Comment. pag. 100. & 102.

VII. *Creſcentem, cum itineris duritiâ, famem, viatores ſpe promiſſi ab nauclero oppiduli conſolantur; verùm irriti. Victoria interim, ac de Sociis nonnemo, pane depoſiti, ſeipſos animi magnitudine erigunt. Via tadio, plerique optant ac ſuadent navim, imprudenter relictam: & tunc aliquoties oculis oblatam.* Comment. pag. 105.

VIII. *Aliis tamen ſuperbe contra ſentientibus, in itinere pedeſtri perſiſtitur. Famem, radicibus arborum, cancriſque, mitigant. Laſſitudine plerique franguntur. Problema; Cur viatores, à quiete interpoſita, ad iter continuandum ægriùs reſurgant, ac pergant?* Comment. pag. 108.

IX. *Spatioſo flumini trajiciendo, tumultuariam ratem apparant: &, qui priores, quique poſteriùs tranſportentur, ſorte deſignant. Relictorum in ripa, ſuperflua, fatuáque cautio, eventilatur.* Comment. pag. 112. & 113.

X. *Balboas; unus è ſociis Victoriæ, in fluminis tranſitu, loco vadoſo, ſubmergitur.* Comment. pag. 115.

XI. *Balboæ ſubmerſi vita, moreſque; quibus tam lugubre exitium viſus commeruiſſe.* Comment. pag. 117.

PROXIMUM fuit; ſemel ſtultè navim egreſſis, ſemper, & in immenſum, errare: neque loca tantummodo (quod in ſolo peregrino ferè neceſſarium) ſed nomina quoque regionum ac populorum, ignorare; quippe, ſine ducto re gnaro vagantibus. Tanto magis ego, jam nunc in

in anteceſſum, iſthæc Argonautica mea lecturis, me cupio purgatum; ſi non, ut hucuſque ferè, ſic etiam in poſterum, ſuis quæque nuncupationibus, Europæis exoticiſve, conſignavero. Nam priùs, quàm in hanc malorum neceſſitudinem induti ſumus; ab uſque Bætica, familiaria nos nomina comitabantur & ducebant, per geſtorum ordinem ac denarrationem. Hiſpalis, Gades, Pontus Atlanticus, Africana littora, memorabantur. Præter hæc, Canariæ, Mantinina, Margarita; necnon urbes, Carthagèna, Nombrediofa, Panama, cum inſulis Salomonæis & Philippinis, tum cæteræ portuum ac regionum Inſularumque, ſub propriis appellationibus, deſcriptiones; nautis recto ribuſque per quotidianum uſum extritæ.

SED poſtea, quàm invidia fortunæ, naucleri que Panamæi perfidià, recto maris ac littorum tramite ſumus excuſſi: tunc enimvero fùgere miſeros ipſa rerum natura, ſimul cum ſui notitia, cœpit mortales, quorum ore, digitove certa duceremus, vel penitus nulli; vel, ſiqui rariſſimi ſub conſpectum veniſſent noſtrum, immanes atque barbari: quorum tu non linguam ſolum ignotam; ſed perinde fidem omnem, & indicium, ſuſpecta duceres. Nobis igitur abundè f[illegible]it; locorum intractabilem genium, & horrida regionum expertos eſſe. Nec quiſquam ſuper hæc (tanquam alioquin vacillatura narrationum veritate) nomina, quaſi ſub teſtimoniis juratis, quærat. Fatemur enim ingenuo candore; nos hæc ut plurimùm ignorare. Cæterùm ea ſtyli ſollertia nihilominus flumina, ſolitudines, montes, Promontoria; quin & ſaltus, præcipitia, portuum flexus, ac ſiqua prætere a viarum erroribus annexa ſunt, exſequemur: ut, etiam prætermiſsà nuncupatione, gentes illæ (ſiquid Europæè Romanève nòſſent) ſua ſingulæ loca, ſuas colonias viciniàſque deſignari, ſine dubitatione recognoſcerent. Id quod, in tanta nominum

num verorum noctes, ſatis eſſe debet, ad Hiſtoriæ retinendam dignitatem. Sed jam tempus, ad incepta remeandi; geſtorumque ſeriem, per itineris & calamitatum ingens æquor deducendi. quibus lectitandis, ipſa (quod ſperare videor) occurrentium rerum varietas, quanquam in tenui ſæpe, non tenue tamen levamentum aſperget.

II. POSTEAQUAM igitur ſcaphâ (ſicut expoſitum eſt) cum ſociis proximo littori ſubductus, arenam atque continentem tenui; ſtatim, ut è mari vehementer accenſô, ſabuloque ſolaribus radiis exuſtô, ſitire moleſtè cœpi. neque labor alius prior cupidinem inſedit, quàm fontis indagandi fluminiſve; cujus hauſtu dulci calentia viſcera refrigerarem. Dum igitur in his curis, & undarum deſiderio, cæterorum immemor omnium, incedo; divulſus paullatim à contubernio reliquorum, in loca ſolitaria, clauſaque ſylvis, incido. quibus, dum palabundus hac illac inerro: repentè caſulam reperio, perexiguam, fabricâ materiaque plebejâ ſtructam; pedes longam novenos, nec amplius ſeptenos in altum eductam. Ac latera quidem & parietes, non diſſidebant ab Americana conſuetudine. neque tectum aliter, niſi gentium illarum ad regulam. Cæterùm tegumentum tecti novum, nec unquam antè temporis à me conſpectum, CROCODILI maculoſâ præ longaque pelle refulgebat: quam, quiſquis architectus fuit, compoſitè, perque conſpicuam artem, ſuperextenderat. At ſuper has exuvias, pari miraculo, clypeus jacebat ingens. Is, nequà dilaberetur, neu' ventis aut rapinæ pronus eſſet: circumficis ad tecti margines *vexuris*, quaſi denſâ tutiſſimaque ſepe, diligenter incingebatur. VEXUROS Americani vocant, junci quoddam arundiniſve genus, ſine nodo: quod ab radice paullò craſſius, deinde ſenſim cacuminatur in caſpidem, altitudine ſcipionum; contrectatu glabrum planumque, pondere veluti

pa-

palearum aut acerum: ut aërem te portare credas aut plumam; non baculum, aut juncum, cannamve. Cæterùm firmitudine conſtat ſuprà ferri robur infractâ durabilique. Quod equidem non conjectura ſcribo, ſed experimentô damni; quippe vulnere ſauciatus non pertunctoriô: poſteaquam, velut in ſtipulæ levitate nugaturus, temerariam volam, per luſum & jocum, in culmi verticem violenter impegi; ſed mox alta, vera, ſanguinolentaque plaga perforavi. Perrupi nihilominus (ira cruoriſque conſpectu dolorem ſtimulante) noxium ſeptum: &, indimotô Crocodili coriô, (nam & clavîs infixum erat) Scutum tamen deripui: ſuppoſitô pedibus arboreô truncô, qui jacebat in proximo, ſaxorumque congerie, quorum omnium ſubſidiô, nulla mole, ſublatus ſum in gurguſtii faſtigium. Videbatur Barbari cujuſdam ſive Ducis Heroiſve, ſive Prædonis, confecta victoria, monimentum eſſe tropbæumque: quod, ſtratô vicinis in littoribus hoſte, fluviatilive monſtro, ſibi debellator ipſe ſtatuiſſet. Ea nunc rapina, nullo ſacrilegii metu ſcrupulove, mihi verterat in corporis mei munimentum. Ergò ſolô vulnere mœſtior, cæterà lætus & novitate rerum alacer, abibam: ſimùl in e[illegible]ationem intentus feliciter aquandi, ſimùl [illegible] inventi faciem & monſtra mecum expendens. Ac fluvium quidem fontanamque, poſt diuturnam & laborioſam indaginem, reperi nuſquam: ad locum autem, unde digreſſus principiò fueram, relictîs viæ prioris veſtigiis, reverſus: ſocios tandem renactus ſum: una quidem omnes infelicitate, cæterùm diverſo malorum habitu ſenſuque, conflictantes. Nam alios quidem cœli violentus calor, & intolerанda ſitis ſtraverat, marcido languore terræ defixos, vel arborum radicibus applicitos: tanquam in mortis viciniam. Alios verò deprehendebam, velut ipſo cum funere jam luctantes; humique ſpar-

ſparſim, furentium ritu ſupinatòque corpore, volutatos, non ſine clamorum & ejulatus inſania. Nec apparebat, procul propiuſque ſpectanti; *qua cauſſa nova, velut Vlyſsis quondam comites a Circe furiati, grunnirent? niſi fortè, (quod tunc ſuſpicabar) veneno vitalibus imprudenter ingeſto, vel toxico noxiive germinis cicuta per errorem abſumpta, baccharentur.*

III. ERRABAM itaquejam pridem, ſine voce; non tamen ſine lacrymis, & in miſericordiam attonito vultu; neque, quid id tandem eſſet, aſſecutus, interrogabam meipſum tacita. diſputatione, *Meos, an alienos, an denique ſpectra quadam & lemures, aſpicerem?* Donec ex amicorum nonnemine (quem & ipſum ſitis torpor & impatientia vix ſinebat in verba conſurgere) quid eſſet, didici. Nam is, ſimulac me conſpexit: ratus id, quod erat, à dulcis aquæ veſtigatione regredi; quanquam Clypeum videret ignotum, de Clypeo rogare ſuperſedit; ſed confeſtim, vehementer appetentium more, verſus ad id, quod ſolum expetebat; Et quid tu, Petre? quid? inquit: aut ubi fontem rivumque reliquiſti? Nam me quidem herculè, niſi, te monſtrante, fontanam hauſero: jam fugiens extremis è labris, anima deficiet. Cum ego negarem, poſt ſedulam ſcrutationem, vel guſtulum aquæ, vel guttam nactum; & hoc, tardiſſimè credenti, vix tandem aſſeveratione graviori perſuaderem: in impatientiæ delenimentum ei ſum orſus exponere reperti mapalis, & Corii crocodilæi, clypeique miraculum. Deinde; Sed interim hi, qui ſic miſerabiliter volutantur, quid? (inquam) aut ex quo fonte biberunt? quanam Medea phrenetici Jaſones potionati ſunt? Tum ille; De fonte nihil (infit) neque de Colchica ſaga, libarunt. Vtinam eadem parcimonia cibos quoque vitaſſent! Quid igitur? (inquam ego) num magicam quampiam, aut aliter ſceleratam herbam, momorderunt?

runt? Immò, reſpondit ille; Non herbam, nec folium: ſed ipſam arborem, ac peſte contactos fructus. Cùm enim per littoralis hujuſce ſaltûs (ut fit) avia deviàque, parùm certi vagarentur; & alius quidem ſcatebras humectando gutturi perſequeretur; alius autem diverſis deſideriis, quia liquorem jam deſperaveramus, poma prunàve ſuſpiraret; quorum ſucco linctúque, viſcerum ardorem commitigaret; infeliciſſimo tandem & vere malevolo Fortunæ favore, ſimul plures in frugiferam hujus ſylvæ particulam incidimus. Erat in hac arbuſtum, pomîs (ut æſtate, jam in Auctumnum vergente) gravidum. Et erant mala, cujuſmodi totam Aſphaltici lacus crepidinem in Palæſtina prætexunt; colore vivida, carptu prompta, contactu mitia, guſtatúque non inſuavia. Sodomæ fœtus eſſe, quamquam in orbe longiſſimè diſſito, facilè conjectaſſent: niſi *rabida cupiditas nec modum adhiberet, nec conſilium & oculos*. Carpſerunt igitur: & in decerptos fructus, nullo prohibente cuncti, quos cruciari nunc cernis, præfeſtinis morſibus involàrunt; veſcos illos quidem ac prædulces, cæterùm intrinſecus nativa refertos peſte Nec poterat, priuſquam bolum totum glutirent, inter ipſam vorandi moram, eos ex toto fallere latens pernicies. Sed ſcilicet, *Indomabilius nihil eſt ventris impetu*: *qui*, gulæ prava ſuaſione, dummodo ſenſum & aviditatem expleat, *inter ſalutaria noxiàque non diſtinguit*, ac, deprehensa quoque fraude, cœptæ voracitatis inſaniam abſolvit. Et hoc eſt (inquit) peccatum illud, hæc illa Circe Medeaque; quam nunc tanto viſcerum tormentô malè conſulti luunt.

Secundùm hanc amici narrationem, ego, meuſque PEDIOSA, non magis jam miſericordia, quàm futurorum metu, molles; ſuadere miſeris cœpimus (accedente tandem cæterorum quoque conſilio, qui ſani remanſerant) ut deſertam modò

navim,

navim, quanta poſſent, feſtinatione repeterent: diſpulſuri venenum per opportuna pharmaca: quæ facilè vel Neſtor illis, vel quivis inſtructiorum vectorum, ſuppeditaturus eſſet. hic enim quid eſſe tandem; niſi vel rerum omnium penuriam? vel, quod penuria deterius, pro medicina luem? Pro nobis autem ex animo ſollicit, verebamur & præſagiebamus: Quoniam tam funeſtè noſtrum iter, in ipſis ſtatim exordiis, initiatum eſſet: ne pejore deinceps progreſſu claudicaret: & ad extremum lapſu peſſimo præcipitaretur. Diſſimulavimus tamen, quoad licuit: &, contra mentis ſenſum, *Bona verba* præfati: Superûm illis favorem, omniaque ſecunda precamur: ac dividimur.

IV. Et languentes quidem, quo potuêre greſſu, dolorem inter & neceſſitatem luctante: perfidum gubernatorem, ac mare, repetiêre: ſucceſſu nunquam poſtea nobis comperto. Nos verò, quos corporum aliquantò major firmitas, in delecti ducis auctoritate retinuerat; mutuis accenſi ſermonum incitamentis, inſidioſo nemore digredimur: atque littoris propinquiora ſtringimus. Et, quanquam jam in noctem veſpera vergente, per æqua tamen & iniqua, fereque per ſalebroſa loca progreſſi: ſub crepuſculum denique, quandam in convallem deferimur, anguſtam, prælongamque: cujus mons alter editior, horridoque devexus ſitu, latus omne ſylvis, deſuper incumbentibus, intexerat. Eratque ſanè, præter arcti tramitis moleſtias, iter illud tum opacô montium, tum depreſſæ vallis: ac, præter hæc, ſqualore peregrinarum frondium, & tenuitate fulgentium ſiderum, cumprimis inamœnum. Succeſſit, etiam evictis jam confragis, labor atrocior; Mons novus, in immenſum elatus, & acceſſu prægravis: tametſi pedes etiam recentes & integros accepiſſet. quantò difficilior ergò noſtris, jam prælaſſatis? Eo namque loco (ſicut

per

per pleraque Septentrionalis Americæ littora) Promontorium à continenti cœptum, aſperis, præruptis, jugoſiſque verticibus exſurgens; primùm quidem commodiores maris oras viatoribus ſubducit. deinde, non ſenſim, ſed manifeſta ſtatim præciſione, vaſtum & editum; in mare ſubjectum propendet. Unde fit, ut neque terram ab læva, vel arenas, indulgeat humanis pedibus: & à dextero latere, navigantibus ex adverſo portum ac navalia præſecet; propter immanem cautium celſitudinem. Cum hac nos tamen locorum atque temporis inclementia conflictati (quanquam profundô noctis, & increſcentibus cum horrore tenebris) omnium incerti paſſuum ſubingrediebamur; triſti ſilentiô compoſiti. Jamque laboris dimidium exactum erat; ſuperatô, ſummas inter difficultates, Promontorio. quam rupium victoriam ingenti beneficio natura parens coronaſſet in nobis; ſi ſupremis in verticibus vivas undas, è fragore fontis alicujus, promiſiſſent. Sed videbatur *ad omnia vota* noſtra *Felicitas* eſſe *ſurda*. noſque ſitis impotentia moriebamur: propterea, quod ſuper aſſiduam laſſitudinem, ſudoriſque fluxum, etiam æſtivæ noctis languor, deſideria potûs accenderet. Iamque ferè tolerantiæ minimum erat, aſcendere; fatigari; cum prominentibus ſaxis luctari; pèrque tenebrarum ambigua pedes ad ſcopulos cruentare. Prægravabat enim undarum abſentium impatientia, quarum ut potiri tandem aliquando contigeret; neminem noſtrum piguit, etiam montis alterum latus, quantumvis per præcipitia deruptum ac lubricum, emetiri: non abſque deſcensûs nocturni manifeſto diſcrimine. Sed difficultates omnes, uti cæteris in deſideriis; ita fontium in cupiditate, vehemens amor deglutiebat.

Sic haud ita multò poſt noctis medium, ſuperatum Promontorium eſt. Et, quia paullatim

etiam aſtra, Lunæque nitor ſe, purgatis nubibus, exſeruerant: tantò leviore negotiò planitiem littoris, apertò cœli ſplendore, contigimus. Quò ſimul ventum eſt: ecce, fonticulus! incerto primùm ſonitu, velut è longinquo ſtrepens, repentè noſtros ante pedes, gratiſſimò ſpectaculò, procubuit. Ejus ſcaturigo, de ſcopulo propinquo, modeſtis deſultibus prorumpens; in ſubjectam ſcrobem, conchæ ſimillimam, effundebatur: elegantiâ naturæ mirabili, tanquam artis ingeniô, marginatam. Hujus crepido, floſculis circumquaque variata, vivoque gramine; ſimùl arborum frondibus impendentibus, amœniſſimum frigus, cum umbris & odoribus, ſpargebat. Fuiſſet animus, ad ſubluſtre cœlum; hoc ludentis naturæ ſpectaculô, primùm omnium oculos paſcere. Sed impotens venter extinxit hanc cupiditatem; & ante cuncta cætera deſideria fuit. Ergò, fontis circùm oram, omnes in orbem & coronam ſtrati; quanquam necdum exterſo ſudore, nulla ſalubritatis cura, largiter omnes haurimus: ac per vices, inter ſe ſibi ſuccedentium recedentiùmque, frigidæ ductibus ad ſatietatem indulgemus; tantò bibaciores, quantò per tot jam horas ad reperiendum laticem intentiores. Indaginis itaque tædium, potiùs copia, quaſi fœnoris quadam exactione, penſabat: avarâ voluptate, neminique non ignoſcenda; tanta præſertim liquoris fluentis illecebra. Nec enim calamus eſt, neque ſermo, qui poſſit illius omnia bona comprehendere: non perſpicuum aquæ nitorem, cryſtallo quovis & adamante tralucidiorem: non influentis in guttura lenitatem; non hauſtûs dulciſsimum ſaporem: non frigoris blandam temperiem: non denique, commendatam eventu, ſalubritatem. Vt taceam ipſius, quo fons concipitur, receptaculi ſpeciem & amœnitatem: quam non eloquiô Demoſthenes, non calamo Xenophon, non penicillo Parrhaſius, adſequan-

ſequantur. Et cæteri quidem ſociorum, ſatis habuêre, fontis hujus uſuram hauſtu nudô jejunòque capere: quippe, qui præter bibendi cupidinem, & os ſitî diſtentum, nihil ſecum attuliſſent; non coctum, non crudum. At me, PEDIOSAMQUE meum, futurorum providos; humanorum caſuum & viarum incerti ſucceſſus, admonuerant: uti viatico cibario ſuam quiſque manticam implêremus. Quod nos, dum navigio digredimur, non perfunctoriè fecimus. Hujus itaque ſollertiæ tunc fructum cepimus: cùm, eſuriente comitatu toto, nos ſoli, poſt largum potum, ſub arbore ſepoſitâ jentavimus; quantum viſum eſt.

V. Sub hæc, peractîs munifico Numini gratiîs; quoniam noctis aliquantillum ſupererat, priuſquam Aurora promicaret, dormitum pariter omnes concedimus, ſtratîs ſub arbuſto fontano corporibus, bini ternive ſommum inimus; ſed ſomnum plerique, præter me Pedioſamque, planè famelicum: & idcirco (quod Phyſici quidam opinantur) expeditiorem ac pinguiorem. Me verò non tam ventris ſatietas, quàm curarum intemperies, inſomniâ multavit; reputantem, intempeſtivâ futurorum imaginatione; *Quantum certæ felicitatis in Bætica reliquiſſem? quàm incertam ſortem in America regnis perſequerer? per quot curas, labores, vexationes, mortes? An verò, ſi vel aurei montes, & omnes Peruanorum theſauri, ſine ſcoria fraudéque, certò tandem affluerent; pacem fore tam imbecillam adoleſcentis ætatem ac vires, in tot caſus? At nunc, dum opes peregrinæ (mendaciſſimâ fortaſſis expectatione) per mille barbaras manus, atque tela, per inhoſpitas ſolitudines atque ſaxa quæritantur; uno temporis punctò cuncta diſturbatum iri. Limam, Cuſcum, Quitum, & neſcio quas Peruvii regias inquiri, quas fortaſſe nuſquam gentium, aut, non niſi per ſepulchrum, invenias. Quod ſi tam prona repertu ſint tranſmarina loca, procùlque diſſita, quid ità non tam facilè deprehendi, quæ pro-*

pinquiora ſint? Manta portum? oppidulum Thalaſſia? limitem Peruvianæ navigationis? Nempe, toto ſanguine, totoque ſpiritus impendio (niſi me conjectura malorum malè falleret) nihil aliud denique, quàm inania fumoſque quari; nec aliud, quàm fumos & inania, repertum iri: cùm Mortalium cuncta fluxa ſint, & ventus, ac vapor; & (ſi verum audire poſſumus, ex ore Sapientiſſimo) VANITAS VANITATUM!

Talibus, & harum ſimilibus imaginibus, inquietabam diluculum meum: &, inter moleſtas animi diſputationes, lævorſum dextrorſumque corpus agitabam. donec per injuriam fugatus ſopor, pertinaciter abſcederet; nunquam eo mane rediturus. Ego quoque, neceſſitatem in conſtantiam vertens; vigiliam tandem obfirmavi. mox, timiditatis meæ pudore, memétipſum & ignaviam præteritam execratus; *Quid autem* (inquam) *ego, parùm virili robore, cum venturis terrâ marique malis, muliebriter litigo: priuſquam hæc in nos incurrant? Quid igitur tunc agam: cùm incommoda præſentia præſentem obruerint? Quem tum, qualemve, me geram? Non ita,* VICTORIA, *non ita! Tuum te nomen, & omnis retro ſanguinis tui generoſitas, ad fortiora ſtimulet; ad adverſorum tolerantiam adhortetur. Quid, quod hæc ipſa, quæ tute tibi (vates importunus) incommoda præcinis; aut nunquam in univerſum, aut etiam in proſperius, evenire poſſunt? Nos quidem certè, vano ſæpiſſimè timore paratragœdiamur illic; ubi latiſſimum epilogum fortuna ſcena dabit. nos intempeſtivo pavore quam plurima pingimus, in mentis phantaſmate: quorum nec umbram quidem in ſuo tabulario Divina Providentia præſcripſit. Ad ſummam!* MALUMUS *interdum timore Fatorum mori: quàm ipſo Fato.*

Dicebam hæc ipſe mecum: & diffidentem animum, verbis in hunc modum fortibus, ſeu firmabam, ſeu circumſcribebam: nonnullo philoſophiæ fru-

fructu. nam fluctus certe curarum inutilium, utcunque tunc conquievit. Nec tamen ideò ſecundiore fluxu ſomnus ſucceſſit; ut ego reor, *præterlapſa jam horâ cupidinèque, quam dormituru naturæ lex præfinivit; quâque ſemel neglectâ, fruſtra poſthac ad ſolius arbitrii tui libidinem, ſtertere coneris.* Igitur quietis & ego tandem aſpernator: ut primùm rubeſcentis auroræ jubar notavi, corripio cubitu membra: paullumque pandiculatus, & mox alacres in pedes erectus: AUT (inquam) *illa, quæ metuis, Petre, ſic accident, uti mente fingis: & itâ ſupplicium tibi ſtruis, ante ſupplicium. Aut irritus pavor irridet ſuſpenſum animum: &, ecce, carnificinam, à nullo juſſam, ſpontaneâ ſtoliditate ſubis. Quin ergo potius, quidquid illud eſt, ſub Deo, cæloque, Superûm in manibus relinquis? tu vero lætus & hilaris, vivis atque pergis?*

Hac ſententiâ, tanquam ipſe mihi Cato meus, aut Cordubenſis Stoicus, animum armabam: & hiſcentem, velut ſopitiunculio papavere ſparſis, in quietem quandam componebam. Sed, ut opinor ego: NULLIS *Artibus mens invita cogitur, ut id velit, quod non vult; & hoc deſpiciat, quod formidat. In univerſum: ipſam potiùs evertas, neceſſe ſit: aut certè pericula, quibus angitur, media perrumpas: vel denique, neſcio quo ſtupore dementiæ, cœcorum more, neque ſentias neque videas; etiam ea, quæ ſentis, ac vides. Nam, etiam ad Sapientiæ leges intellectu jam perducto domitoque; magna tamen adhuc vis & imperium eſt phantaſmatum. Eſt quadam (neſcio qua) tyrannis illarum, quæ cerebrum infeſtant, impreſſionum: quas, cum importunitate tumultuantes, & more muſcarum impudentium advolitantes; quanquam ſæpe rejeceris, ſæpius ſæpiùſque rejicere cogaris: fatigatione, nihil profuturâ.* Certe quidem ego, noctis propemodum totius diſſertatione, velut Platone quodam, Academiaque præparatus, & adverſum imminentia caſuum, ſuper

omnes Epicuros in Phalaridis taurum, ut putabam, animoſus: Socios, adhuc altô ſomnô ſtratos, expergeſacio; tardiùſque dicto (ſicut fit in ſemiſopitis) audientes, clamoribus increpito. Vix tandem in viam matutinam accinctos., ultrò ſermonum hilaritate (non minùs ac pedibus) antegredior. Neque tamen adhuc, inter tot pectoris excitamenta, latrantes in præcordiis, ſollicitudines ſatis conſepio. Dicebam ſæpe quidem ipſe mihi; *Macte virtute, 'VICTORIA! macte robore! papa! quid inani laniena juvenile cor fodicas? quid vulturem non neceſſarium, Promethee timet odio paſcis? cur toties ipſi tibi non conſtas? ubi nunc ille, modo conceptus, vigor tuus? ubi meditationis antelucana decretum? Nempe, priſtinos in fluctus, animique tempeſtates refluis; ignavus & variabilis tuimetipſius gubernator! Quin tandem obſirmas? &, indivulsæ fortitudinis arrepto clavô, curſum, quem inchoàſti, corripis; portus ſalutiſque tua ſecurus? Aude ſaltem, aude nunc tandem: &, aliquando victà deſperatione, quod tibi non credis, Deo Providentiaque crede. vultum ſereniorem, ſi tibi non potes, at Sociis adorna.* SAEPE, qui fingit hilaritatem, is induit: *& gaudii commento, veriſſimè mæſtitiam extinxit.* Hæc mihi, ſimiliàque cùm itinere dicerem universô: jamque probè (ſicut opinabar) animi mollitiem duraviſſem; poſt multa tamen eodem relabebar; garriente ſemper, in penetralibus curarum, interrogatione primi pavoris; *Quid autem? quid in poſterum fiet?* Sed comitum nemo cogitationum meatum rixas audiebat; alternante ſemper ſpe metuque cordis: & idcirco, totius oris habitu, ſolutiorem in vultum diffictô, quem & jocis interdum, ac fabularum mixturis, diffundebam.

VI. ADJUVABAT autem non parum ſermonum lepòrem (quaſi ſuggeſtâ colloquiorum farragine) regionis ipſe ſitus, per quam tunc progrediebamur: aperiente ſuprà nos quidem cœlô

pulcher-

pulcherrimæ ſerenitatis faciem ; ſine nubibus ullis , & adhuc clementer radiante Sole : ponè nos autem , dextrà lævàque , jucundiſſimum maris ac terrarum amphitheatrum expandente viâ. Dextrorſum quippe , littoris ingens ſpatioſitas oſtentabat nobis ignota portuum , rupium , atque promontoriorum ; cum infinito Pacifici maris excurſu : certantibus vivaciſſimâ colorum varietate, cum vitrei vitoris fluctibus , ſolari radiô , confuſique ſplendoris purpurâ. Lævorſum verò non invenuſtius ſpectaculum , pulcherrimarum arborum ſylva capitibus impendens , relevabat ambulantes umbræ projectu : cantûque volucrum aures , & aſpecta ramorum oculos , oblectabat. Nec deerant ex obliquo ſpirantes Zephyronoti ; qui leniter concuſsîs agitatiſque ſtirpium foliis , diem & ardorem temperarent ; gratiſſimôque ſuſurri fremitu , confabulantium attentionem interluderent.

Valuerunt iſta nonnihil ad angorum laxamentum ; qui , per intervalla recurrentes , identidem pectus lancinabant. Sed non perinde valuerunt ad corporum refrigerium ; æſtu ſenſim , & meridiani ferporis incrementô , fluentium. Etenim , ſobſidentibus Favoniorum auris , dièque crebeſcente ; calor (ut in plaga regionis flagrantiſſima) cœlique vapor intolerandus , languore ſimùl & fatigatione , pæne ſpiritum & animam interceperant. Nec jam ullum erat intemperantis mali ſolatium ; præter ſpem Vrbeculæ : quam pridie navarchus , digredientium credulitati deſcripſerat. Hoc igitur ſolum jam , animis moleſtiæ refrigerium , oculis inconnivis requirebamus ; ad oppiduli mentionem & memoriam (ut *impatiens eſt omnis exſpectatio*) non ſine murmure , pleriqne ſuſpirabamus ; ne ſalivâ quidem dentium inhibitâ , tanquam proximo ſtatim votorum ſine. Quoties igitur aut ſaltus , receſſu nemorum

rum interciſus, vacuum intuentibus ſpatium aperu-iſſet: aut eminus renidens aliqua rupes, ſcopulorum inæquali concisione, caſtelli pinnarumque ſimulacrum expreſſerat: vel quodcunque denique ſpectaculum viridius obſcuriuſve procul refulſiſſet: id nos THALASSIAM urbeculam ſuſpicabamur. ad illius conſpectùm manus pariter & clamorem tollebamus: donec, poſt innumeras fruſtrationes, conſumptâ jam omni ſylvâ, nulloque reperto municipiô, *miſerorum ſpes omnis in aquas ac flumina recidit.*

Ecce namque! dum omnium inopes irritique, cum Solis ardoribus, atque vitæ tædiis luctamur: repentè poſt ſylvas, ad itineris noſtri ſiniſtrum latus, clivoſior terra primùm in montes: paulatum deinde, celſius aſperiuſque ſaxoſas in Alpes exſurgere: tum longiſſimô rupium dorſo procurſans, cœpit undequaque fontibus & undarum delapſu ſcaturire.

Temperamentum id fuit, in tempore conceſſum deſperationi noſtræ, jam ſiti ſuccumbentium. Neque corporum id duntaxat & gutturis refectioni valuit; ſed etiam ad mentis & oculorum remiſſionem. nam tanto ſubinde ludebat artificio fluviorum nativitas, & ſcatebrarum origo; prorſus ut dubium eſſet; mannne ſic an venarum ſuarum ſponte, profiiirem? Sed unus, præ cæteris omnibus, rivus, admiratione multâ cunctos ſuſpenderat. Is, è ſcopulo præcellentis altitudinis exortus, latice copioſo primùm ipſius ſaxi planitiem inundat. Ab hac deinde, per abſciſſa penituſque derupta præcipitia dejectus; in petram aliam priori petræ ſubjunctam, non aliter atque conſulto præparatum in cratêrem, coit. Indè tertiam in rupem, ſuperioribus longè depreſſiorem, collectus; in ſaxoſam latitudinem, menſæ ritu conſtratam, diffunditur. Idem autem, poſteaquam ſtagnante vado defedit; extra crepidines, quidquid redundat, molliter egerit: inque canalem

nalem lapideum geminum, bipartitis lapſibus, evolvit. Eorum canalium alter laxus ac ſpatioſus: poſteaquam longô ſulci tractu, per cava rupis, aquas inoffenſas devexit: ſub ipſum finem denique, ſeipſo celſiùs exſurgens, & cuſpidatim in puppis morem ſeſe ſurrigens, violentiſſimo curſûs populſu, vacuum in aerem erumpit: ac figurà quadam cœleſtis Arcûs exſilit. Nam, præterquam, quòd etiam in hujus pellucida lymphà colores ludunt, fulgore Solis incenſi: fornix hic aquaticus primam ſui partem, velut Iridis pedem, in ſcopuli fine defigit. Alterà verò ſui parte, peractô jam hemicyclô, ripis ſummontanis incidit: ibique profluentem orditur. Eſſet itaque tam gratioſi ſpectaculi voluptas inſatiabilis: niſi ſubinde *turbinum impetus (ſemper aquis infidus)* exultantis rivi curvamen aut conturbaret, aut abrumperet: nonnunquam autem, majori ferocia tenuiſſimum in rorem diſpergeret.

At Aquæductus alter, canalis titulo ſpatioque grandior; & jam pæne fluvii capax: perlata præcipitia, vaſto cum fragore dejectis undis, cadentium impetu tumultuque (nam collectim deruunt) Nili fluminis Catadúpas aſſimilat, ac, jam tum à petræ ſuæ radicibus inchoato torrente; Mare Zurium inquieto rapidoque procurſu, ſub legitimi fluminis ripis, ingreditur.

Horum, & his non abſimilium naturæ luſuum erat abundè. quorum ſpectaculô nos Thalaſiæ, quam inquirebamus, deſideria mitigaſſemus. Verùm, ut VOLUPTAS *in terris nulla ſine facibus ſuis fluit*: NEC *ullum facilè commodum oneris adjuncti vacuum eſt*; ſic iſta quoque nobis tantilla refrigeria, non citra multos curarum æſtus ſteterunt. Nam cùm in eum, quem dixi, modum plurimi paſſim fontes, & ex fontibus alveî, rivorumque decurſus, occurrerent; ipsà ſui multitudine, quantum ex aſpectu delectationis, tantum in tranſitu moleſtiæ creabant; dum itinerum progreſſus retardant. Augebanturque,

 cum

cum ipſis deliciarum incrementis, incommoda vadandi. Cùm enim, qui rivuli principio fuerant, paullatim deinceps amnes, & ex amnibus juſta flumina, fierent: evenire neceſſum erat, ut, quas undarum ſcaturigines, olim ſaltu pedisve paſſu trajeceramus; eas deinde, proceſſu fluxûs, ſuperare pontibus aut navigiis cogeremur. Nec unumquodque fluminum ſemel duntaxat vincendum occurrebat: ſed ter ſubinde, quater, aut ſæpius; quoniam flexibus in Mæandri ritum gyratis recurrebant; & in ſemet implicabantur. Subſidiorum interim, nec à ſubliciis, nec à coriaceis pontibus, ac nec à lembis ferè, quidquam ad manum erat: Quare, quod unicum nobis adjumentum, in arcto deprehenſa neceſſitas reliquerat; demiſſis corporum inferioribus tegumentis ad lumbos uſque, gurgitibus ac vadorum in[illegible] nos committebamus. Id autem fieri non poterat, abſque temporis ac profectionis gravi diſpendio. quam moleſtiam augebant ſæpe fluctuantis viæ pericula. Nam quorumdam amnium [illegible]erique, qui eſſe progredientibus [illegible] ibi [illegible] pedes [illegible] duodecies, profunditate, ternos plus minus æquarent; ultra vires & audaciam humanam erat, ſingillatim eos viritimque perrumpere. cum præſertim catarrhactam undarum, ripis incluſam, ſuaque ſponte jam incitatam, inſuper alluviones novæ, de rupibus ruentes, impellerent. In vadorum itaque tranſitu, connectebamur tum ferè, quaternis, conſertis indivulsà fide manibus ac digitis. Ità, veluti copulà catenave colligati; ne contrà rectà gradientes flumen invaleſceret, progreſſu ſurſum obliquatô, pervadebamus. Nec enim nos fallebat; eos, qui rapidè defluentes aquas ſecundo pede ſequerentur, ſimul cum illis abripi; qui vero ruentibus adverſarentur, vincere facilius & perrumpere. Multum nihilominus, antequam riparum potiremur, luctæ; plurimum formidinis exhauriendum erat

rat, torrentes ingreſſis: ut, quibus ne ſic quidem conſertis conſtrictiſque, penitus profluentes parcerent. Nam & in ſaxorum occurrentium gaſtras impingebamus [illegible] &, inſabuli lubrico fidum defigere veſtigium, magni moliminis erat, inſidiarumque pleniſſimum; trahentibus ad ima graves pedes levibus arenis. Inter mutuos itaque nexus pariter vadantium, nunc hunc nunc illum inſani gurgites ſubruebant, aut in gyrum vortices circumagebant. Quod ſiquis, miſericordia ſuadente, fluitanti manum injiceret; aut, conniſu corporis, alle[illegible]atum iret periclitantem, copulatione diſſutà, cæteros omnes efficiebat ad progreſſum imbelliores: & ipſe, cum ſarcinæ ſuæ jactura, diſcrimini pariter in[illegible]vebatur.

VII. [illegible]MIS tamen diebus, beneficio Numinis, perruptæ difficultates omnes, & ſuperata flumina: ſociorum nullo deſiderato. Sed, quanquam inter hæc aquarum affatim eſſet, nec ulla ſitis corpora, ſemper madentia, torqueret; in immenſum tamen fames invaluerat: cibis in viaticum aut nullis; aut, ſiquis [illegible] portaſſet, flumine corruptis, ipſaque mora [illegible] Nam plusquam ſeptimum jam diem extra navim agebamus. Quæ, gravia licèt ac deſperationi proxima, tamen gemino ſolatio tolerabiliora ſiebant. Nam & Thalaſſiam, toties memoratam, [illegible] in ſingula momenta: *creſcentibus [illegible] pedes, ipſo deſiderioque* venalium opſoniorum, quibus reficeremur. Præter hoc (niſi malè nos [illegible] [illegible]tri, præſtigiæve magicæ dementabant) [illegible] ſubinde, quam reliqueramus, à dextra [illegible] oſtendebat: quanquam interdiu [illegible] [illegible] atque longinquius. Suſpi[illegible] [illegible] tam juvandæ, quàm irritandæ cupiditati [illegible], per deriſiculum adnavigare; rurſumque ſeſe proripere. nec perperam hirundini navim eam compar[illegible], celeriter portuoſis litoribus advolanti, & protinus celerita-

te majore revolanti. Scilicet expoſitorum miſeriis inſultans (ut erat ſuſpicio) bipedum peſſimus naucleros; puerilem viatorum exſpectationem inanibus ſpectaculis lactabat. Pauci benigniùs interpretabantur; fluctibus, aut iniquitati littorum, hanc inconſtantiam aſſignantes, non gubernatoris malitiæ. Quoties porrò dies in veſperam, ac noctis viciniam, vergeret; videri navis deſinebat: arborum, uti nos conjiciebamus, littoralium tegumenta, vel prominentium ſcopulorum receſſus quærens; ubi, demiſſis in profundum anchoris, noctem ageret à procellis tutiorem. Id ſi ſic verè gerebatur, & non ex ſola conjectura noſtra; nempe pari, qua noſtrum iter, tarditate laborabat actuaria, nec mitiùs cum nautis mare, quàm cum viatoribus terra, tunc agebat. Iamque nos inter hæc, miliaria magna, non minùs ſexaginta, laboribus inſanis, & continuatis erroribus, exegeramus. Iam nec ad requiem quidem, ſomnique neceſſitudinem dato corporibus ſpatiô; vires & valetudinem attriveramus: ſic, ut animis plerique, pedibus autem ad unum omnes, ſuccumberent. Ego quoque veteris meæ magnanimitatis memoriam ſtimuloſque, fruſtra refricabam. *In membris enim collapſis, quomodo ſe mens erigeret? aut, quo facto, deleta fiducia melioris ſucceſſus, abs ſe quidquam ſincerum virtus impetraret?* Fingebam itaque magis alacritatem, quàm retinebam: contentus ad extremum illa, quam dura *Neceſsitas etiam ab Invitiſsimis extorquere* debeat, Ferrea *Patientia.* Quo fiebat, ut, qui jam vix halitûs reliquias, & ultimam vitæ fugientis laciniam obtinebam; tamen in ſocios verborum largus eſſem; ſpemque fronte ſimularem; at corde, dolorem altiſſimum premerem. Videbam enim nullo negotio, MALO, quod omnes urgebat, & nemo diſpellebat, unius adoleſcentuli fortitudinem eſſe parem non poſſe. Vereque *ſuperba confidentia fuerat; deſpicere calamitatem, ſub cujus ruinis omnes ſuſpirabant*; cùm præ-

fer-

ſettim extrema fatigatio nonnullis jam animam ſubmovere videretur, in mortis neceſſitate conſtitutis. Quos inter Iuvenis erat quidam, in paucis mihi charus; ac longæ familiaritatis uſu devinctus. Hunc jam olim in actuaria malè firmis viribus utentem, ſolus (ſicut interpretabar) ſocietatis amor, & amicitiæ, quæ nobis interceſſerat, dulcedo pellexerat; ut unà digrederetur nobiſcum, & in continentem deſcenderet. Hic eum, membris quotidie minùs ac minùs cohærentem; poſteaquam tot inſuper ſalebræ, voragines, præcipitia; præterea montes, ac flumina delaſſaſſent; tandem vis mali fregit, & proſtravit. Iacebat igitur cadaveri propior, quàm viatori. Sed, quod mireris; hunc juvenem nihilominus, inſitus omni mortalium generi *vitæ jucundus Amor* (qui *plerumque ſolet in extrema ſui linea venire dulcior*) utcunque ſuſtentavit; donec ipſa contubernii cupiditas hominem, cæteroquin minimè Timonem aut lucifugam, invitis denique Fatis omnibus, erexit; ac nos ſequi coëgit Perſuaſerat enim ſibimet; *Hoc ipſo ſe vivere victurumque; ſi cum vivis eſſet.* Procedebat igitur: juvitque progredientem, quòd, illius gratiæ, nemo noſtrum concitatiùs incederet; quippe, qui cerneremus, cum via miſerè luctantem, & tantum non ad menſuram ac ſcrupulum pedes molientem. Idem ambulationis genus noſtrum pleriſque placuerat; niſi pudor repreſſiſſet. Uſque adeo non magis torpor univerſos, quàm planè vivendi tædium, occuparat. Exſecrabantur itaque complures, neque tacite, non modo conſilium, ſed etiam conſultorem; cujus perfido ſuaſu navigiô certô dejecti, terreſtris itineris ambigua delegiſſemus.

Hi proinde magnopere cunctis auctores erant; ut ad primum quemque navis receſſum, ſuſcitatis ex compoſito, de nocte quidem flammis, de die verò conclamationibus: naucleium ſponſionis admoneremus, Urgendum, ut actuariam; omiſſis con-

ſuetis ambagibus, ad littus adverteret: in quam reciperemur, ut noſtram; quam nos malè conſulti, velut alienam, reliquiſſemus. *Nec utique difficilem fore ſuorum votis navigii magiſtrum; voluntatis noſtræ tam clara ſignificatione percepta. Quod enim hic, toties hucuſque viſus, ac toties rurſus dilapſus, deſideria noſtra feſelliſſet; id utique non illius factum culpa, ſed noſtra; quippe, qui nullo noſtræ cupiditatis indicio præbito, faſtidientium potiùs ſpeciem, quàm ambientium, edidiſſemus. Et profectò, ſi quid ſaperent ii, quibus adhuc pergendum terrâ potius, quàm pelago, videretur: expenderent illi vel nunc tandem, quónam ſua pertinacia cæteros invalidiores præcipitarent? Ponendum ſanè temeritati metam aliquando, finemque: neque pluribus laceſſendam inſaniis indignantem Fortunam; cui prorſus uſu nullo, periculiſque certis, per ſummam levitatem, inſultaretur. Quid enim per Superos homineſque! quid tot errorum & anfractuum incommodis queri; quid iiſdem declinari; Secutos eſſe profectionis compendia, littorum ſalubritatem, Mantæ portum, & Thalaſſiæ (neſcio cujus) venalem benignitatem, emporiumque. Tamen horum omnium nihil, ac ne caſam quidem aut paſtorale tugurium, comparere. ne ſepem quidem, aut fumum (quæ duo tamen neque Scythiæ ſolitudinibus facilè deeſſent) in conſpectum afferri. Fugiſſe contra pleroſque, quo tempore conſilium exſcendendi capiebant, navigationis nauſeam; curſus tarditatem; annonæ diminutionem ac fraudes; naucleri moroſum imperium, & verboſas impoſturas; pauca, neque fortaſſe levia, mala: nunc autem ſexcentis iiſque graviſſimis, commutata. Numquid non hoc eſſe: Cinerem vitare; ſed in adverſo flammæ inſilire? culicis declinare morſum; & Hydræ bella quærere?*

VIII. DISSEREBANT adverſùm hæc, amaro cum riſu, *pars contumacior, & quibus ſcilicet ſuperba præ rectis; ac ſpecie magnifica, præ ſalutaribus placebant. Tranſgreſſis, in ſpes ingentes, ex orbe patrio diverſum ad orbem; nempe nunc denique conſi-*

lium

lium ponendum, an pericula viarumque laſſitudines, infra quaſitas opes ducerent? Anne, cùm ex Europa menſium, ac propemodum annorum aliquot, navigationibus AMERICAM *ſequerentur, nullam ullius diſcriminis unquam oblatam eſſe ſpeciem? nullam imaginationem? non formidinis ullius materiam? an ne tempus quidem ac ſpatium deliberandi conceſſum? Num pro regni Peruani deliciis atque copiis, recte maris & elementorum omnium bella ſuſciperentur? Pudendum enimvero (ſi non alio, ſaltim ignaviæ muliebriſque metus opprobrio) viris juvenibuſque nominis Hiſpanici; ſi poſt ſuperatum Betin & Gades; poſt enavigatum Oceanum Africanum & Atlanticum; Poſt Margaritæ, Carthagenæ, Panamæ, prælia caloreſque; ſi poſt percurſum pelagus omne Zurium, & Philippinarum portus aditus; poſt innumera denique naufragiorum in reditu pericula: nunc demum animis pluſquam fœmineis conciderent; poſteaquam tantùm non in Peruvii conſpectu, certè jam propemodum in Manta navalibus, & laborum meta, ſtarent. Quid ergo futurum, in occurſu belluarum peregrinæ ferociæ? quid in Antropophagorum palantium inſultu? quid in cæteris terræ Pontique monſtris animorum fore, mulierculis hiſce; quibus parvula famis & inſomniæ duritia, quibus exigua laſſitudinis aſperitas, jam cit. robur & conſtantiam convelleret? Deficerent ſane tales & nervo mentium, & callo pedum; quos tam infantilis ignavia torpeſceciſſet! At ſe certe per ſaxa, perque flammas, irretorto gradu perrecturos. Præterea: deſcriptam à navis magiſtro Thalaſſiam oppidulum, magis ac magis in propinquo jacere.*

TALIBUS, per opinionum varietatem, in partem utramque ventilatis; ad extremum pro cœpti ſemel erroris perſeverantia decretum eſt: urgentibus viam terreſtrem iis potiſſimùm, qui jam tum ab initio, fictis commodorum deſcriptionibus, è navigio nos prolicuerant. Et in hunc modum, poſt longam digladiationem, *ſuperior fuit ſententia.*

tentia ſtultior ; quia vaniſſima fortitudinis jactantia ſpecioſior. Itaque, minimâ jam actuariæ noſtræ curâ, progrediebamur : &, eodem nobiſcum paſſu, fatigatio, tædium, calamitas. Fames præcipuè, ſingulorum & omnium viſcera rodebat; ne Thraſonibus quidem illis impatientiam diſſimulantibus, quibus Hercules & Jaſon videbantur in pectoribus congeniti. Tanta porrò veſcarum rerum egeſtas nos inceſſerat; ut, ne rabies edendi vitalia depaſceret, ad ſylveſtres radices & abſurda quæque, ſolô genita, vellendam converteremur. Hæc, cultris atque pugionibus effoſſa, conciſione minimè curioſâ, ciborum quandam in ſimilitudinem redigebamus. Eæ demum cupediæ nobis, eæ dapes erant; apparatu Perſico potiores. Cumularunt hanc felicitatem, proceſſu temporis, tanquam auctarium & condimentum annonæ, cancri ſubinde; quos, littorum in vado, maris (uti fit) abſceſſus deſtituerat; rari tunc tamen; & neque tantæ famelicorum turbæ ſuffecturi, neque ſcrutantium ſollertiæ ſemper opportuni. Nam cùm id genus animalia, non niſi per citimi littoris arenas ſerperent; eveniebat, ut ſiqui collectum iſſent, in prandia ſine magna difficultate paullum quid eruerent. cæterum ante noctium crepuſcula, ſtimulante fame redeuntes eundem ad piſcatum, æſtu maris reſtagnante prohibebantur. Hinc, ne cum undis pariter & inſidiô littorum luctandum eſſet; incœnati potiùs in montibus aut petrarum dorſis, noctes agebamus: ſanè meticuloſas, neque penitùs à belluarum incurſibus immunes. Exactis autem per ſomni ciborumque penuriam tenebris : quotieſcunque Soles ac dilucula recurriſſent, primùm omnium circumſpectabamus; Ecquod comminus eminuſve promiſſum emporium reluceret? Id autem, poſt infinita ſuſpiria, comparebat nuſquam; ut jam planè Thalaſſiæ deſiderium nemini prudenti poſſet aliud, quàm puerorum nugæ vel luſus, videri. Tamen cum puerilibus iſtis cupidinibus, multa virilia robuſtaque mala

creſce-

creſcebant. ante cætera verò, pluſquam Eriſichthonia (ſicut memoravi) fames in dies ſingulos atrocior. deinde, fontibus paulatim rivíſque deficientibus, ſitis ingens, ob hoc ipſum; quia plerumque ſecundum pelagus fieri noſtrum iter cœperat. æquoris autem vicinia, quippe ſalsîs & corpori noxiis aquis, ad potum nihil conferebat. Quod & ſiqua ſubinde fluviorum oſtia marcentibus occurrerent; intermixtâ jam Ponti ſalſedine, nihil ad refectionem utilitatis afferebant. Unde, quod, catena, quadam moleſtiarum, proximum erat; ſtomachorum vitium, tabes corporum, corruptelaque viſcerum, cum febribus, enaſcebantur. Sed &, ſiquos naturæ robuſtioris, à gravibus morbis inviolatos, quotidianæ tantummodo ſtringerent ærumnæ; tamen eadem ſemper, ac ſine fine, tolerando; ſub extremum etiam ipſi peſſumdabantur: utique, poſteaquam neque *requie* (quam tamen omnibus animantibus, *unicum in fatigatione ſolatium*, natura providit) allevarentur. Nam ſimulatque membra, viarum aſperitate fracta languidaque, planiore ſolo ſtraviſſemus ad remiſſionem captandam; pauxillo reſpirationis deguſtatô, reliquum ad iter longè ponderoſiores reſurgebamus: ſic, uti pœniteret nonnunquam interjunctionis; ut quæ tanto gravamine nobis viæ moleſtiam duplicâſſet. ID, frequens oppidò viatoribus & deteſtabile laſſigationis incrementum; tunc præcipuè gliſcit; cùm mora productior eſt quieti conceſſa. Mirari proinde ſæpe venit in mentem; Vndènam principia ſuâſque cauſſas trahat? *An, quòd agitatus aſſiduò motu ſanguis, ſpiritus vehat vegetiores, quoad ambulationis calor perennat: & idcirco currendi promptior, ex ipſa ſui ſubtilitate, progredi geſtiat; Contrà verò ſtratus interim cum univerſi corporis mole, per cubationis ſeſſionisve languorem ſenſim intra ſeipſum, velut in maſſam, ſpiſſetur? &, ipſa denſitate torpidus, alacritatémque veterem tanquam oblitus, ignave lentore congelaſcat? An potiùs,*

potiùs, dum in fervore labor eſt eundi, currendive; minùs idem ex ipſamet aſſuetudine neceſſitatève ſentitur? remiſſus autem, & jam tanquam ex profeſſo deſes, hebeſcit? ut, ſicut MORTALES *omnes ſumus ab aſperitate proclives ad voluptatem; ipſa torpedinis dulcedo nos ſenſim plumbeos reddat, & immobiles, ad ſtrenuum conatum? An denique* QUIES *incendere fatigationem idcirco creditur;* QUIA *moleſtiſſimus contrariorum, ad contraria tranſeuntium, ſenſus eſt? Sed iſta viderint, qui ſe Philoſophos appellant.*

IX. Nos interim Thalaſſiam nihilò magis aſſequebamur: porſus ut *jam fabulas & apologos mihi loqui viderentur, qui ſperare colonias humanas aut civium ſocietates auderent*; in ſolitudinibus præſertim tam ſepultis & abſtruſis. Eas tamen etiam paullatim, quantumvis arentes, interfluere flumina cœptabant; quæ ſiniſtro montium latere decurrebant. Verùm illa non eodem jam, ut antehac, pedum; ſed longè latiſſimis, ſpatioſis alveis latè diffundebant. Et, quia procul admodum ab littore maris Zurii, quod influebant, fontium origines recedebant; affluentibus undecunque rivis, quantò procedebant, tantò creſcebant: grandique cum murmure per confraga rupium, & [illegible] voragines, incedebant. Fuerunt ejuſmodi fluminum compluria, ſuperatu difficillima; ſolòque ſui conſpectu, quoties neceſſitas trajicere compuliſſet, formidanda. Ventum erat ad eorum primum, nomine quidem mihi (ſicut cætera regionum illarum) incompertum; periculo verò, licet alienô, plus nimiò notum atque memorabile. Stantibus in hujus ripa, pronum erat, æſtimare, vadò tranſiri, niſi nudatis & expeditis à corporibus, neutiquam poſſe: quapropter ſarcinas & impedimenta ſeponenda. Sed, cùm ea nobis, ad profectionem reliquam, uſui pleraque neceſſariaque forent; excogitanda ratio fuit, quâ, nullo noſtro gravamine periculoque, tranſportarentur. Novam igitur

Argus

Argus fabricam non ad Pelion montem, Minervâ dictante, ſed ignotiſſimis in ſaltibus comminiſcente pauperie: proximis è ſylvis trabes arborum, temerè jacentes, in materiam advolvimus. Poſt has, virgulta viminàque cum juncis & geniſtis, in vinculorum atq; compagum uſum, comportamus. Ex ea totâ congerie Ratem extemporalem, aut certè Rati non abſimilem ſtruem, molimur. Fuêre quoque, qui ramorum latiora fragmenta pugionibus ac machæris, in quandam remorum effigiem, deſtringerent: &, diductis in ſpatium principiis, palmularum ac tonſarum ſimilitudine quadam induerent. Hæc illi Remos appellabant; & ad compagis nauticæ látera ſcirpeis nexibus, alligabant. Hoc opere (quantùm per tempus & rerum neceſſitudinem potuit) exacto perfectoque; cultum deinde corporum, ad intimam uſque tunicam, primum; ac, velatis tantummodo, quas pudor jubet, partibus; indumenta, cum ſarcinis omnibus, in ſchedíam injicimus. Poſtea, deſignatis, qui ſe à [illegible] non uſquequaque rudes apparebant, ſociis; jubemus, ratem ut à capite pedèque propellant. Reliquis autem tranſnatandi lex impoſita; demptis duntaxat iis, qui tentandorum fluminum inſcientes & pavidi, conatum hunc longè refugerent. his enim indultum, ut, tranſportatâ ſupellectili, recepti compage, ligno mallent, quàm ſuis brachiis, confidere.

Geminas igitur in partes omnis turba diſcedimus. Eorum altera, natandi peritiâ (nec dubium, quin etiam audaciâ) melior, noſtras exuvias & ſarcinas in trajectu comitari jubetur. His admiſcentur pavidiorum quidem, & nonnulli, penitùs imbelles, in ratem cum impedimentis imponuntur. Illis porro timidioribus imperatum; ut, manuum injectâ quàm leniſſimè, poſticæ parti ratis hærerent; quo minore periculo pavorèque ſimul tranſirent. non defuturos verò, pavidis cæteros,

teros, arte vel animo firmiores; quin interim adnatando, vocibus, hortamentis, & connisu ſuppoſitùque brachiorum, ſuppetias ferrent. Hæc primæ partis erat turba. Deterior paullò (ſicut tunc quidem videbatur) alterius cœtûs fuit conditio. nam in hanc erant deſcripti Sociorum ii; qui neque robore quidquam, neque natatu, valerent. Et hi præſtolari juſſi; quoad ſchedia fluviatilis, primæ tranſportationis onere perfuncta, ripam citeriorem repeteret. Id autem ut citrà dubitationem, & ex fœderis quaſi ſacramento, ſic fieret; à nobis ſedulò cautum eſt, ac proviſum: reputantibus ingenii mortalis incertam fidem; & promiſſorum, in horas variabilem, mobilitatem. Itaque, præterquam, quod præceſſuros juris jurandi vinculis adſtrinximus, non defuturos ſaluti noſtræ: ſuper hæc, quidquid funiculorum & reſtium, quidquid ligularum, periſcelidum, ac laciniarum in ſarcinis repereramus; id totum ſollicitè protulimus, quæ, poſteaquam nodîs innumerîs in quandam rudentis ſpeciem conſuiſſemus, ad ratis denique pedem deligavimus. Id eô conſiliô factum eſt; ut, quandocunq; præcedentium cœtus abnavigâſſet, nos tamen, in citima relicti ripâ, correptum manibus funem ſummâ contentione retineremus; &, ſiquâ perfidiâ (quod fieri poſſet) recurſus ratis negaretur; eam nos nihiloſecius, etiam invitîs illîs, per vim retraheremus. Quod tamen quàm conſultò diſpectéque fuerit excogitatum: nunc quoque tantò poſt, nondum equidem pervideo. *Quaſi vero non longè fortiùs priores illi trajectores materiam, ſarcinis ac vectoribus præponderantem, retinuiſſent; ſi fallere fidem voluiſſent? & id tanto magis, quantò majorem viderent noſtram erga ſe diffidentiam? Aut, quaſi non (ſi quis unus ex omni numero fraudem animô machinaretur) eam facillimè ſtatim & ſimpliciter expediſſet; ſi per pugionis aciem præſecto fune noſtro, ratem ipſe porro propuliſſet. nobis contra, deceptis,*

tis, in manibus mutilum retinaculum reliquiſſet? Quo ſane caſu, quid, niſi vacuam reſtem, & hiantem fruſtra ſpem, cum naſi ſuſpendio, reportaſſemus? Sed hæc in hunc, quem retuli, modum compoſita ſunt: delectique ſorte, de generoſiorum numero, qui cum prioribus poſterioribùſque trajicerent: ut neutra pars ſubſidiîs ſuis, & auxiliaribus, deſtitueretur.

Solus extra delectum BALBOAS quidam (neſcias, natandine ſcientiâ magis, an jactantiâ præſignis) ſe cæteris omnibus ultrò ducem obtulit. At ego, poſtremam inter turbam, ità ſortis judicio damnatus, ac præter hoc tranſnandi ruditatem profeſſus: ſubmœſtus ſubſtiteram.

X. REBUS inſtructis omnibus: nos, quotquot in ripa reſtiteramus, OMNIA *proſpera* communibus votis ominamur. fluitare verò ratis, & urgeri remîs, cœpit: ſociorum aliis per trabes ſedentibus: aliis autem natatu circumquaque, maximè laterum tenus, aſſultantibus. At nos, ex condicto funem retinentes, feſtis plauſibus (quantum in re triſti potuimus) & confuſis in commune clamoribus, alacritatem natantium accendebamus. Princeps natationis, is, quem dixi, BALBOAS contra torrentis fremitum graſſari: fluctuum aſſurgentium minas provocare: frangere tumentes cum ſpuma gurgites: & corporis variâ jactatione, tanquam per Orgiorum quandam licentiam, inter undas bacchari. Subinde quoque ſponte ſuâ, pérque *protervium* (eorum ritu, qui, more pravo, *Leves artes, quaſi veras virtutes oſtentant*) clementer fluentem amnem, concitare: ſedatùmque fluxum turbulentâ gyratione velut efferare.

Iàmque cum comitatu ratèque, quindenos circiter paſſus promoverat, ut paullatim aquæ, ſiquando BALBOAS quietiùs incederet, humerorum tenus aſſurgerent: nec ultra: plerumque paulillò ſupra pectus. Ibi tum ille (ſimulando, reor, irridendoque

que pavori) per laſciviam & jocum exclamare; *Nimiam enimverò tandem hanc eſſe, proptereàque moderandam, fluminis profunditatem! Itaque redituram ad eos ſe; qui, diſcriminis exſortes, in ripa diſediſſent*, Cum hoc dicto, divulſus à ſuis, ac per natationis ambages, renatanti ſimilis; ad nos iter intendit: & (mirum dictu!) momento citiùs in præceps alvei rapitur. Hic, exigua temporis intercapedine, velut obrutus; poſteaquam emerſit, voce clara ſociorum cœpit opem & manus implorare: ſibi diſcrimen ultimum impendère. Jocari nos hominem ſuſpicabamur, conſueta ſcurrilitate; familiaribuſque per otium nugis. Itaque ſæpius licet; *Per fidem, per ſocietatem & Amicitiam, & omnia ſacra*, rogantem; nemo nec amicus, neque ſocius, adjutum ivit: ceſſantibus etiam iis ad opem, ac tanquam ſcurram deridentibus; qui, proximè ſecundum vociferantem, natabant, Et tamen in promptu ſubſidium fuerat. Sed, quâ veniâ *mortalibus, frequenter mentiri ſuetis, nemo fidem habet; ne tunc quidem, cùm vera loquuntur*: eadem etiam huic joculari lixæ, ſemper antehac in facetias & impoſturas effundi ſolito, nemo manum porrexit eo temporis, quo comprimis eguiſſet; & ipſe revera ſeriò popoſciſſet. Accedebat ad hunc auxilii neglectum, fatorum quadam invidia; quòd nulli comitum, nec ſimulacrum quidem, aut umbra periculi ſubolebat, alveô vix ad lumbos, aut ſummùm ad pectus, pertingente. SED interim BALBOAS, iterum tertiumque fundo remerſus, poſteaquam fruſtra preces & lamenta conſumpſit: ad extremum, inter luctas cum undis, & incerta verba, depreſſus hauſtuſque profluente; nec à nobis unquam poſtea conſpectus eſt. Id, *occultone quodam & per impetum citante fato, ceciderit; an repentina quadam pedum nervorumque (velut in natantibus amat) torpedine, ſpaſmive convulſione?*

ſione? num etiam fluviatilis alicujus monſtri (cujuſmodi multa Pontus adverſis amnium oſtiis immittit) morſu retinaculoque? ſivi qua demum alia cauſa, minùs hominibus ſuſpicabili? mecum tacitus divinare malo, quàm apertâ temeritate ſcribere. Potiùs id agam; ut mores hominis, conjectantium libertati relictos, fide quàm optima ponam in propatulo; qui ſic habebant.

XI. FUIT BALBOAS hic, Juvenis (ſi quis alius) ingenio pravo, male quietô, boniſque diſſociabili. Tranquillitatis, jam olim in paterno ſolo, tam impatiens; ut ex Hiſpania Peruviam, alterâ tunc navigatione, nulla magna neque gloriæ, neque lucri ſpe, peteret. tantùm, quia malè feriatorum more, nullo loco neque conſiſtebat, neque conſiſtere poterat. Primus hic, bene compoſitam vectorum in navigio pacem, tumultu turbarat. Primus nauclero, ſive venalis, ſive gratuitus aſſentator, noſtrum exſcenſum ſubſcriptione ſua laudaverat: & itineris terreſtris ſuaſoriam declamarat. Idem ipſe Mantæ portum, & urbeculam Americanam, ſub ficto Thalaſſiæ nomine, ſexcentaque viæ commoda, tanquam pro teſtimonii ſanctitate, deſcripſerat; vaniſſima circumlocutione: nec dejerare dubitavit; Nullum locorum eorum ſibi, pervagato quondam oras illas, incompertum eſſe. Quibus figmentorum coloribus, multorum è comitibus fidem & animos (velut in loco memoravimus) ceperat, atque dementarat. Unde nec mirandum: in caput illius calamitatum noſtrarum partem, eamque non vulgarem, recidiſſe: qui malorum nobis omnium, quæ tulimus adhuc, quæque feremus in poſterum, caput ac principium ſeſe præbuerat. Verùm erant hæc, in comparatione graviorum, levia; propemodumque venia digna: niſi grandiora miſerum flagitia preſſiſſent. Nam erat, ſuper hæc, BALBOAS omni vita mo-

moribuſque contaminatus: petulantiâ, vitiiſque, quæ dictari ſolent à petulantia, diffluens ac diſſolutus. aleæ cumprimis, vetitiſque luſibus, addictiſſimus: ad portentum uſque. Nam probrorum cætera referre, pigêt æquè pudètque. Præter hæc omnia, mens hominis ab rebus divinis & immortalibus aliena: væcors, & Numinis contemptor, animus: lingua perjuriis polluta: manus ad omne ſcelus faciles: os in cœleſtia ſubrectum: & altero quoque tertiove verbô, maledicis vocibus Divinum Numen, ac Superos, aſſuetum incêſſere. Nève quis putet, aut quotidianis periculis hunc aliquando manſuefactum: aut *à maritimis ærumnis ſtudia Pietatis induiſſe*: fuit BALBOAS idem ſemper, & cis, & trans Oceanum. inter aſpera verò Zurii maris, & itinerum pedeſtrium, aliquantò ſolutior, atque nequior. Nam, inter hæc, non modò nihil ab alea, laſciviæque conſuetudine, diſcedebat: ſed inſuper ad eadem pravè facta, noſtro de numero non unum, exemplis & ſermonibus, incendebat. Quod equidem *hominum genus, cæteros corrumpentium, vix ulla poteſt in ſocietate*, quantumvis ſelectiſsimà, *deeſſe: promptis* præſertim ſemper *in deteriora lapſibus, quoties nefarium magiſterium lubrica Iuventus adipiſcitur.* Hanc igitur BALBOAE, tam prægravem malefactis, tam onuſtam pondere flagitiorum conſcientiam, quid mirandum, tandem in profundum deſcendiſſe? ſerà quidem fortaſſe, ſemper tamen juſtiſſimâ, Numinis iracundiâ pœnas expoſcente. Quæ verò ſcribo, tam vera ſunt: ut ea de cœtu noſtro nemo (ne BALBOAE quidem ſtudioſus, aut ſimilis) diffiteretur: divinitus in eum hominem animadverſum eſſe, tam diuturnæ malitiæ manifeſtum. Cùm præſertim, quo loco periiſſet, nec periculum revera, nec vortex ullus, nec omnino cauſſa pateſceret exitii, quippe, fluvii pacatô vadô: nec, niſi pectus natantis (maximè poſt reditum in humiliorem al-

alveum) tingente. Poſſemus hunc, Argnautarum noſtrorum HYLAM dicere: non minùs, ac veterem illum, aquis raptum: niſi tragœdiæ veritas, nimiô plus hiſtorica, fabulas omnes hinc longè proſcriberet: &, in hac morum impietate, verendum eſſet: ne potiùs à Megæra nigrâ, quàm ab albà Nympha, Juvenis nocens eſſet abreptus.

Eum nos piſcibus, aquatilibùſve belluis, relinquimus, cum iſto, quod poſuimus, geſtorum ac vitiorum illius epitaphio. quod ei nos condidimus, nullà ſanè mortui calumnià, vel inſectandi ſtudio. Namque malevolentiæ cauſſas, tantò pòſt, in vitæ ſanctioris ſtadio locati, procùl habuimus. Quæ verò tradidimus: ea, tunc omnibus compertiſſima, publiceque diſperſa: nunc, poſteritatis documentô ſalutari, diſſimulanda ſilentiô non videbantur.

AR.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER V.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Ex interitu Balboæ, cæterorum conſternatio. Unde, qui reſidui in ripa manſerant, alio loco flumen tranſgrediuntur. quibus tamen in proceſſu torrentes, ac mala, creſcunt. Sociorum diſſoluta concordia, novo periculo coaleſcit; oblato ingenti alio flumine in cujus inſulam quandam, im-propitiis fatis & auſpicio, evadunt.* Comment. pag. 122. 123. & 124.

II. *Inſula Formicaria demigrant, in terram continentem; direpto prius e peregrinis arbuſtis genere quodam ſiliquarum dulcium. iis avide devoratis, paullò poſt graviter omnes cruciantur.* Comment. pag. 125. 126. & 127.

III. *Uno e Sociis, vi veneni extincto. Victoria cæterique ſubinde ſibi reſtituuntur. Quod genus illud Siliquarum fuerit? Diſſeritur ſuper eſculentis ſalutaribus, & noxiis, ſpecie ſimilibus; eorumque prudenti ſelectu & diſcrimine, primùm deprehenſo.* Comment. pag. 128. 129. 130. & 131.

IV. *Navim ſuam, quâ exſcenderant, præter ſpem conſpiciunt. Signum flammâ vocibuſque, dant ex pacto;*

cto; datumque ſæpius iterant: & ad ſe navem tandem pelliciunt. Sed eorum gaudium in ventos abit. Comment. pag. 132. & 133.

V. *Ioannis Pedioſa, plurimum delaſſati, preces & oratio, ad Petrum Victoriam; ut in vita extrema (quod ſibi finxerat) ſecum perſiſtat.* Comment. pag. 136. 137. & 138.

VI. *Poſt deliberationem prudentem, Victoria Pedioſa obteſtationi renuntiat: eumque monitis confirmatum, deſtituit. Quem Pedioſa, mollitia ſua damnata, tandem ſequitur; & ad Socios ſe recipit.* Comment. pag. 139. & ſeq.

VII. *Progreßus & iter per aqua iniquaque loca, ſumma cum difficultate. Quidam è Sociis aprum Americanum, lancea confectum, cæteris abſumendum partitur. Illius cum apro pugna depingitur.* Comment. pag. 144. & ſeq.

VIII. *Navim ſuam Victoria, & Socii denuo in oculis ac vicinia habent; ſed breviſſima fallacique lætitia. nam eam gemina navis Britannica hoſtiliter inſectata, vertit in fugam. Quædam ibi, de Franciſco Draco, & piratis Anglicanis.* Comment. pag. 150. & ſeq.

IX. *Navi ſuæ ſuorumque, Victoria ab Anglis timet; eamque pia & multiplici ſollicitudine prædeplorat. Aliunde vero acceſſitis ſolatiis, ſeipſum confirmat.* Comment. pag. 153. & ſeq.

X. *Amiſſa jam toties ex oculis & manibus actuaria ſua, ſocii Victoria ad fatuas urbeculæ promiſſæ ſpes relabuntur. Sociorum interim numerus, variis profectionis difficultatibus, & funeribus, imminuitur.* Comment. pag. 155.

XI. *Iter prolixum, per loca fabuloſa, coticuliſque inſtrata. Victoria, dum ſcopulorum vertices ſuperare cogitur; decepto inter tranſultus veſtigio, in voraginem horrendam præceps delabitur.* Comment. pag. 157. & ſeq.

Extincti BALBOAE calamitas ſocios quidem omnes; at in diverſum, affecit. Quidam enim illorum, caſtô Numinis horrore, cùm apertiſſimam pravitatis vindictam deprehenderent: *pœnas pares, ex factis paribus, metuebant.* Alii contrà ſecordes, nullô, vel perquam exiguô cœleſtium conſiliorum ſenſu, ſuperſtitionem induebant: tanquam hominis unius funeſtus exitus reliquum omne flumen infauſtis ominibus initiâſſet: ad reſiduorum tranſitum. Igitur pars pleraque viatorum, adhuc in ripa citeriore morantium, omiſso fune ſimul, & tranſgrediendi conſilio: tunc mœſtiſſimâ quiete reſederunt. Et nox quidem inſequens, neque nobis per ſomnum, neque per lætitiam illis alteris eſt exacta: communi luctu quodam & formidine ſqualentibus universis. Die verò poſtero, vix aurorà ſublucente, noſtrùm aliqui digreſſi, pone littoris ſubmiſſiores oras: idipſum flumen, ingenti diffuſum ſpatio, repererunt, ideoque jam multò vadoſius. Quare, clamoribus eorum ſibiliſque convocati, diverſim alius aliunde convolamus: ac fluvium, nullo negotio, pedeſtres tranſgreſſi, comitibusiis, quos pridie ratis tranſpoſuerat, aggregamur. Ità, conjunctô rurſus, velut ante, cœtu: *pluribus humeris, ad plura* novaque calamitatum *onera, præparamur.* Hæc adeò nobis non defuerunt, ut antiquos Herculis labores, & Hydræ decollatæ fabuloſa capita, viderentur in memoriam inſculpere. cùm ſemper malis anterioribus mala poſteriora, graviora mole, denſioràque numerô, ſuccederent. Certe quidem, ſicut tunc, ex unico monſtro lacuſtri, ſerpentium innumera ſeges pullulabat; ſic apparebat nunc, una quadam infinità de ſcaturigine, novos ſemper, ac ſine fine, deteriores amnes ſubnaſci. Quos, dum ſuperare compellimur, pede, natatu, luctamine:

profectionem interim quotidianis obſtaculis, ſocios crebris funeribus, ac tempus, menſium dilapſibus, amittimus. Tardeque denique, ſed aliquando tamen, illam tot torrentium corrivationem evicimus, poſt diem omnino duodecimum, à primo fluminum ingreſſu: nec tamen hocipſum ſine numeri noſtri decimatione, quippe, comitum nonnullis, manifeſtæ profunditatis gurgites ingreſſis, & cæcô fluctuum hauſtis. Ac videri poterant Balbòæ manes plurium paullatim capitum tributa poſcere: cumprimis autem eorum, quos illi morum ac vitæ ſimilitudo feciſſet propinquiores.

SIC afflictis turbatiſque: quod *in melioris fortunæ deſperatione proximum eſſe ſolet, ordinis omnis, & compoſitæ ſocietatis nexus eſt interciſus.* Mox, nullo capite, nullo rectore, gerendorùmque dictatores ſucceſſit pro conſilio temeritas, pro fide fiduciaque mentium & amicitæ diſſolutio, pro imutuis inter nos ſolatiis, animorum mœror; pro comitatu, diſperſio: pro pace, diſcordia, pro ſermonum ſuavi nexu, ſeditioſa verboſaque jurgia, cum rixis & altercationibus: certatim alium aliô, velut infauſtæ viæ cauſſam, & dimiſſæ navis ſualorem, criminante. Cùm interim revera ſeipſum quiſque juſtiùs, pro ſua parte, vel, omnes in commune, BALBOAM, ac naucleri perfidiam, exagitare potuiſſent.

SED inter hæc (dictu mirum!) *ab ipſis malis*, aliquod *malorum levamen* emerſit, Novæ ſcilicet incommoditatis occurſus: *& omnium publicum periculum*: cujuſmodi *neceſſitas, etiam bruta animantes ſocietate* quadam *adſtringere ſolita*, multò magis hominum mentes, à diſſidiis, in unum conducit. Ecce namque! perfuncti paullatim torrentibus, (ut nobis quidem videbamur) itinere plano, triſtium ſecuri, progrediebamur: & ob hoc ipſum, HUMANAE *felicitatis vitio* (QUAE *ſemper ex Proſperis luxuriat*) bellum e nobisipſis, per litigia,

 ſuf-

ſuſtlabamus : quod foris ab aſpera viarum natura defecerat. cùm repentè, nec opinantes, recentem in fluvium, eùmque ſpatiô diffuſiſſimum, impingimur. Hujus alveus crebris, iiſque multùm herbidis inſulis, ſparſim interpolatus; ſicut ſpecie graminis & florum invitabat: ſic, gurgitibus & periculorum ambiguô, deterrebat. Inventus eſt nihilominus, ex omni turba noſtrorum: qui ſolus, nullo BALBOAE, nullo ſociorum poſt eum exitio, conſternatus: tentare vadum amnis auderet. Is, reperto pedum haud ampliùs quinorum perpetuo profundo, nec uſquam inæquali: primus in terram quandam interjectam evaſit. mox voce, manibus, exemploque ſuo, cœpit eandem in ſedem nos omnes pellicere: crebris hortatibus ſecuritatem tranſitûs, & vorticum vadique clementiam, interponens: fidem porro ſuam juriſ-urandi religionibus oppignerans. Itaque nemo fuit omnium, quin, *Sequendum*, clamaret: eum præſertim in locum, ubi dux & auctor conſilii, citra grande luctamen & periculum, jam in portu conſiſteret. Quare detractis, ac ſuper capita levatis, indumentis: amni nos ſine mora committimus. Nullum eſt, ne Colchici quidem Phaſidis, aut Scythici Boryſthenis, vel Cydni Cilicis, frigus: quod fluminis iſtius, per quod iter nobis erat, æquare gelu credam: omni nive glacieque rigidius. Adſtrictis certè, corporibus pariter & inteſtinis: multo cum cruciatu ſtupentium membrorum luctabamur: tantummodoque ſpatii brevitate, poſt progreſſum longum, nos conſolati, mutuis alter alterum hortatibus protrahebamus. donec in glebam denique cujuſdam inſulæ graminoſam penetravimus. Ibi calentem diem, in tempore locoque, nacti: congelata rigore membra, laxare Solis ardore cœpimus. Sed (dictu miſerabile!) nullo quietis aut fomentorum lucrô. Vix enim conſederamus: cùm nos incivilia formicarum & culicum coſtr., (quorum illic im-

immanis exercitus ſtabulabatur) non ſine furiis aggrediuntur; & , punctuꝛis creberrimis ſauciatos exagitatoſque , ſuo fundo finibuſque pæne velocius exturbant, quàm admiſerant. tanquam intelligerent enimverò , genus id inſectorum inhoſpitale; Nos *exteros* eſſe mortales : *nec ad ſeſe quidquam pertinentes*. Sentires: cum infelicitate noſtra , nos ubique perſequente , fœdus iniſſe barbaras beſtiolas; ab eaque doctas eſſe; *Semel miſeris, nuſquam Patriam, nuſquam Amicum , eſſe debere.* Quanquam etiam Invidiæ quadam haud obſcura ratione , ſtimulatæ videri poſſent , ad nos infeſtandos.

II. ERANT enim eodem in loco , ſtirpium ac virgultorum , neſcio quorum , peregrina germina. quorum fructus, nigricante ſiliquâ veſtiti , ſimulac eos mandere cœpiſſes , gratiſſimô ſtatim ſapore, mellis dulcedinem præſeferrent. His non leviter, & extimô labiô deguſtatis, confeſtim univerſi conclamamus ; *Migrandum quidem , è culicum iſta formicarumque fœda coloniâ: non tamen impune, neque ſine ſpoliis , ac rapina ; quippe gentium jure; quod omnibus hominibus ex æquo permitteret, hoſtem depopulari. Nec eſſe profectò temerè; quòd in boni ſelicitatiſque partem venientibus Hiſpanis, infecta Batavica, paludum alumna , bellum moverent: eoſque ſolo communi pellerent.* Dicebamus iſta , frigidô jocô; ſed calido ſtomacho ; quem , alimenti jam pridem avidum , *diſertior omni monitore fames inteſtina* , ſtimulabat ad pabulandum. In eas igitur (quas dixi) ſiliquas paſſim involamus, carptu faciles ; & præter hæc , propenſa ramorum liberalitate , ſe nobis ultrô porrigentes : cùm ob oculos & ora noſtra penderent. Correptis manu deductiſque ſtipitibus ; pro ſe quiſque deſtringimus , quantum eſuries , cupiditas , & ſarcinæ noſtræ capere ferréque poſſent. Ad extremum, ne diutiùs aut culices for-

miçæ.

micæque nobis, aut nos illis, moleſtiam exhiberemus; demigramus: & inſularum, quotquot interjacebant, glebîs laborioſo tranſſultu ſuperatîs; per fluminis reſiduum alveum in continentem terram evadimus. Id, quò commodiùs aſſequeremur, ipſa naturæ providentia comparaverat: quæ ſparſim, univerſum per amnem, ſurrectis velut aggeribus, gramine veſtitîs, tanquam gradus quoſdam, tranſituris, ad ulteriorem uſque ripam, diſpoſuerat Sed nihiloſecius nonnunquam, aut veſtigia lababant; aut, in tranſgreſſu, ſaltus nos fallebat: ut per fluminis ſubinde partem neceſſariò trahendum corpus foret. Ibi tum alveus, à primo ſui tenore degener; nunc profunditate nobis,. nunc incertitudine gurgitum, iniquum ſe fallacémque præbebat: raptique cæcas in foveas, non rarò ſubvertebamur. ubi, ſalvîs quidem corporibus, onera tamen fluitabant; & veſtimenta tingebantur. His igitur adversùs putredinem deſiccandis; in ripa Solem, & apricô gaudentem tumulum, inquirimus: quoad madentes exuviæ derorarent; &, ardore conſumptus humor, aptitudini veteri tegumenta reſtitueret. Nobis interim (quoniam diei multum adhuc, & pomeridianus calor, ſupererat) viſum eſt, corpora curare; diſpeſcendoque Soli, locîs opportunis & opacis diſcumbere. Raptim igitur (quia virgultorum illic copia ſuppetebat) frondes diripimus; ſylveſtréque ſibi quiſque tabernaculum, *ad* I O N A E *ſub hedera meridiantis exemplum*, componimus. dein, per herbas ſtrati; ſiliquarum fructibus, modò collectis, indulgenter ac per genium veſcimur: non exſpectatà cœnàntium lege, vel hora. Statim autem, ſerpente per venas illecebrà paſtionis, & in papaveris ritum fumos in caput agitante; pariter omnes, velut ex condicto, conſopimur. Cæterum quiete, neque multum durabili, neque corporibus ſalutari. Namque viva quadam
peſti-

peſtiferæ VOLUPTATIS imagine: (Cujus *ſemper principia Dulcia, ſed Finis amarus eſt*) non multò poſt ſomnum initum, expergiſcimur; ſponte ſuà quidam; alii queſtibus alios & ejulatu ſuſcitantes. Et nonnulli quidem, quorum recens ac primus mali ſenſus gliſcebat, viſcerum tormina, verminationémque clamitabant: alii divulſionem iliûm, atque volvulum. At pars maxima, ſtomachi rejectamentum, nauſeam, vomitiones, & incuſabant, & moliebantur; tanquam cruciatûs cauſſam ſimul, & remedium. Inter quæ dolorum agmina, certatim omnes *mortis viciniam, Quiritium opem, & hominum ſuperûmque ſuppetias*, invocabant. Paullatim deinde, creſcente ſuperantèque malo; ſicut inveſtes intectique parte pleraque corporis omnes decubueramus, diſpaſſis ad auram indumentis: ita nudi, de ſuis quiſque tentoriolis proreptamus. Mo, quadrupedum in morem, quas modò mater profudit, informes incertique volutamur; lamentantes, ac vocibus belluam veriùs, quàm hominem ſonantibus, tormenti finem aut lenimen indagantes. Quæ cùm ex ingenio ſuopte nemo reperiret, aut erueret; *ad alienum conſilium, miſerorum more, mentem vertebamus*: & ut quiſque notiſſimum amiciſſimumve ſibi finxiſſet è ſociis, eum ſibi morbi præſentis medicum ſperabat; eum votis ultimis inclamabat. cùm interim revera, domeſticum omnes ac ſinguli valetudinarium intrà viſcera circumferrent. Iacebant igitur (dictu fœdum ac miſerandum!) quadrageni juvenes, ætatis modò flore, corporùmque robore valentiſſimi; tunc verò lymphatis furentibùſque nihil admodum diſtantes: niſi, quòd inſaniam cruciatûs, quam depellere non erat, integris tamen mentibus intelligebant; & acriore propter hoc ipſum ſenſu deplorabant. Tandem, ubi colligi vis luis intrà præcordia viſceràque cœpit; doloris atrocitate patientiam omnem excutiente,

te, tantum non ad ſalutis deſperationem eſt ventum. Sine modò modeſtiàque, plerique ventres pronos per terram, per carecta virgultàque, per & lapidum aſpera trahere, raptareque ſerpentinum in ritum: ut vel ſic peſtem, quam deglutierant, violentis compreſſionibus eliderent. Alii verò ſiliquis illis perniciosis, & impotenti ſuæ voracitati, maledicere; non ſine ſtomachoſo ſcreatu; tanquam vel ſic, & per indignationem, extruſuri, quod per ingluviem intromiſiſſent. Nonnulli quoque cupere, ſi via præterea nulla pateret egerendæ peſti, miſeriam hanc intolerabilem, etiam al[illegible] ſuæ proſciſſione, viſcerumque diffluxibus, ſubterfugere.

III. Vix ſerò denique, poſt multam agitationem, vomitu ſuccedente; teterrimæ ſordis & coloris proluvium ejectavimus: ſingultu creberrimò pulmones, ac totam animam, ſuccutiente. Quo factum, ut aliquantò commodiùs ab univerſis ferè ſit haberi cœptum: quos inter ego, virium ætatiſque proceſſu cæteris nullo modo par, meritò præ cæteris omnibus *Salutiferum* adoravi *Numen*: ut, quod mihi, jam in vitalibus mortem geſtanti, denſiſſimâ ſuſcitatâ rejectione, ſuccurriſſet. Debuitque mihi tantò *gratius, in tempore latum, auxilium* accidiſſe: quanto minùs iſtud ipſum è ſociis nonnemini cernebam uſui fuiſſe: quippe, quem poſt aſſiduam vomitionem, dirè lacerato divulſoque ventre, fœdum exitium, omnium in oculis, extinxiſſet.

Poſtea compertum fuit, fructus illos, quos nos vulgares SILIQUAS aut Ceratia credideramus; Mexicani cujuſdam veneni fuiſſe genus. Hoc indigenæ (ſalubrium noxiorùmque non incallidi) mirâ coctionis ſubtilitate, redigunt in panaces: morborum omnium præſentiſſimum, & quaſi dictatorium remedium: detractis duntaxat iis, quæ ſiliquarum umbilicum & verticem ambiunt,

tuni-

tuniculis nigricantibus. Eas, unà cum excremento fungi, fructum coronantis, abjiciunt. Iſtud ergo tam *ſalutare germen* nobis, corticem unà cum pulpa vorantibus, *inſcitia verterat in perniciem; vulgari ſtulta mortalitatu calamitate: qua ſæpe profutura fugit; & contrà; ſuum interitum proſequitur.*

EA res in tempore, nec (ut ego reor) abſurdam animo ſubingerit admirationem; *Undenam, & quibus tandem artibus, aut prægustibus, ille nutrimentorum, qui nunc inter homines viget, uſus, pro recepto proboque ſic invaluerit; ut eum jam nemo formidet, detrectet nemo? Cùm præſertim, veſcorum quædam prima ſui ſpecie, ſubhorrida tetricaque; nec in ullas gulæ delicias nata videantur: & ea tamen avide, nec minùs utiliter, expetantur? Eduliorum autem alia, vel illecebroſa cumprimis guſtu vel aſpectu ſpecioſa, certum libantibus exitium ingerant: & idcirco cautè proſcribantur? Quædam denique, propter ſimilitudinem, qua cum [illegible]borum noxiis colludunt, minima mortis & vitæ vicinia, figuram extrinſecam oſtentent? & tamen, ſubtilitate mirifica diſtinguente, ſeligantur & uſurpentur: rejectis obfuturis? Quis inter ea, quæ [illegible] ſalutaris alimenti formam præ ſe ferunt; quin etiam ſubinde ſolæ conſpectus aut attactus abſurditate, dentem humanum abſterrere debent; quis, inquam, deguſtandi principium fecit? Quis in plantis primus eſt auſus intra ventrem recondere ſinapi, vel piper? quis lupulum? aut cepas? aut allium? aut abſynthium? aut, hodiernæ dementiæ condimentum potabile, tabacum transmarinum? In iis, quibus ineſt anima cum motu, quis ingluvie primus invadere ſuſtinuit gallum Numidicum, cum iracundia tam inflata; cum collo, tam monſtroſis palearibus invenuſto? quis aggredi, nullo prægustante dapifero, marinos aſellos ſalpaſve, capitis adeo torvi ſuſpectique? quis caſtores aut fibros? quis lutras, aut cochleas, aut teſtudines terreſtres aquatileſque? ſcolopacum & gallinaginum excrementa? porcinum ſan-*

ſanguinem, inteſtinaque cruore tam lutulentæ quadrupedis inferta? Quin imo, ſi placet ulteriùs ire, quis, nullo præeunte, pomorum quorumlibet grana ſeminave demiſit in ſtomachum ſine metu ſuccreturæ quandoque virgulæ, vel per guttur pullulaturæ ſtirpis & arbuſculæ? cùm ſcire poſſet in humano tamen ventre ſobeleſcere conſueſſe vermium, ranarum ac ſerpentum eluviem? quippeni granorum etiam, & ſementis vivacem animam prodituram? Non igitur, hæc tam parva vulgo, parvo digna conſilio; ſed, priuſquam attentes, deliberationis indiga. Verùm illa quædam alia, longe majora, paneque Senatum requirentia, quis niſi præmeditatus aggrediatur? Diſtinguere ſcilicet, inter nutrimenta, facie ſimillima; diſſimillima ſalute, vel peſte: niſi diſcrimen arte penetres & ab utilibus nocitura disjungas. Quis ille, quis (per fidem!) tam cana prudentia præ cæteris effulſit mortalibus: qui mallet in menſas anguillam, quàm anguem? cancrum, quàm ſcorpium? murem Alpinum, quàm glirem? ranam, quàm hortenſem rubetam, aut bufonem? ſciurum, quàm muſtelam? ardeam, quam ciconiam? alaudam, quàm Herculeæ valetudinis paſſerem? cerebrum ovis, quàm felis? Aut, cui primùm cibus eſt humanior viſus, carduus altilis; quam barba jovis? Cujus genio placuit ſepiæ piſcis cruor: & contrà diſplicuit atramentum aluminis humor? Quis linxit ſacchar Canarium, & deteſtatus eſt ſalſuginem Plinii ſolidam: aut cryſtalli bolum? Quis antehabuit viſco ſuccinum? reſinæ maſtichen? odorato minio contuſum crocum? pruinæ fatuum ſalem? friato lapidi Cretico, tenuiſſimum pollinem, aut farinæ florem, non minùs ambobus inſipidum? Quis præterea primus ſontico morbo jactatis humanum ſanguinem, adhuc à vulnere bullientem, tanquam profuturum propinavit? & e diverſo, cruorem taurinum (utiq; longe parabiliorem) velut irritamentum inſaniæ damnavit, & interdixit? IN hæc, & alia ſexcenta diſcriminanda, quodnam eſt datum oraculum? quodnam conſultum? Dicemúſne; Principem & generis, & mentis hominum?

num, ADAMUM, *ſuos inſtituiſſe filios, atque poſteros; quorúmnam edulıorum & medicaminum, aut delectum facerent, aut repudium? Poſt hunc, Moyſen ac Salomonem, mortalium intelligentiſſimos: longè vero ſub hos, Democritum, Theophraſtum, Dioſcoridem (medicorum Græciæ rhinocerotas) alimentorum uſum, ac venenum, illuſtrâſſe; reſeratiſque denuo naturæ myſteriis, Ægyptiorum ſcientiam fluxu temporum interlapſam, interpolaſſe? Quæ ſi non ità ſunt, num propiùs verum eſt; ipſum quotidiani guſtûs uſum, utilitatis ac ſalutis extitiſſe magiſtrum? ac, ſicut Reſpublicæ quadam Medicos periclitantur: ipſi porro Medici plantas & ſuccos incompertos, ab ipſa funerum raritate denſitatèque, probant improbantve? ſic credemus, Hominum feciſſe ſollertiam? ut ex prægustantium ſucceſſibus & eventu (tanquam ex Dialecticorum multîs Inductionibus) unam denique concluſionem quandam efficerent, ac ſic decernerent;* Hæ Dapes vitam ſervant; iſtæ minuunt! Iſte cibus nutrit; hic interficit! *Vt in hunc denique modum fieret* omnium Publica diſciplina: quæ *diu prius* fuiſſet Plurimorum periculum ac *Libitina. Verùm, utut hac ſe res habet;* In *hoc ipſo nos plurimùm à brutis animantibus antecellimur; quas Naturæ ſolius inſtinctus, nullô periculorum præludiò, docet; Quæ fugiant alimenta quave carpant? Vnde fit; ut nullâ præcedentium funerum invidia, cytiſum ac dictamnum capræ cervique; chelidoniam hirundines; araneum pari, gallinæ, multaque cæterarum avium, deglutiant: non in pabulum minùs, quàm in medicinam. Sed nempe; quod his animalibus appetitus præſtat, & ingenitus impetus, ob hoc ipſum, quia bruta ſunt: id Homini, tanquam face prælata, commonſtrare* Ratio *debet,* OMNIUM utilium noxiorùmque Modus ac Regula. *Cujus nos, quoniam neque quondam in pomis nemoralibus, neque nunc in ſiliquis degluttiendis, conſilium exquiſivimus: idcirco nimirum, juſtiſſima Numinis indignatione, pecieltitati de capite ſumus. Tentare guſtu præludente periculum, ſuffeciſſet: poteramùſque (perfunctorio duntaxat præmorſu delibatis fructibus) adhuc*

intrà damnum omne conſiſtere ſi, quantum nobis gula, tantùm gula nos, imperaſſemus. Verùm hæc hactenus: &, tanquam digerendis noxiæ cœnæ reliquiis, per problema dipnoſophiſticum, ventilata ſunto: priſcæ Sapientiæ ritu. Nunc ad narrationis ſemitam revertamur.

IV. DIES interim ille quoque, complures adhuc ſimiles habiturus, labebatur: &, in occaſum revoluto ſole, crepuſculum jam nocturnum, cum aliquantillis lucis reliquiis, procedebat. Nobis, rerum pariter & itinerum incertiſſimis: perplexiſque, quid agere, quid omittere, foret ex uſu: repentè *ſpes*, *inter medias deſperationis nebulas*, affulget. Ecce namque! Navis noſtra, per complures jam dudum dies nulli viſa, ſubitò non notari tantùm ac conſpici, verùm etiam applicari, ſonorô remigiô, cœpit. Vnde lætitia plerorumque non vulgaris; ac, velut è naufragio redivivæ puppis, hilarior aſpectus. Confeſtim igitur, ne ſalutis tam præclaram occaſionem morâ corrumperemus; ad Signum, ex compoſito nautis edendum, convertimur. Id quò fieret expeditiùs; peropportunè (*ſi qua tamen, ex malis alienis enata, dici debet opportunitas*) procella maritima navim aliam ingentem, fregerat: & (quantum veſtigia loquebantur cladis) haud ità multos ante dies. Eam fluctus turbineſque, firmam licèt recénſque compactam, tamen expugnaverant: ac, prævalente tempeſtatum violentiâ, particulatim ad ſcopulos littoris illius impegerant, in quo tunc nos diverſabamur. Sparſæ navigii reliquiæ, partim circùm oras promontorii vadoſas fluitabant; haud ægrè tamen eruendæ: partim, æquoris reciprocatione longiùs in terram ejectæ, ſabuloſis & uligine tenacibus locis hærebant: alibi tranſtra, tabulæ, laterum compages: alibi diffracti remi, lacera cum armamentis vaſa, ſubrutus malus, diſciſſæ cum velis antennæ. Quóſque præcipuè demirabamur; adhuc rudentes in alga littorali natabant.

bant, è cannabi ſpartòq; penitùs rudi; nec abſimiles iis, quos, à manu recentes, nautis reſtio divendit. Erant autem hæc, quæ retuli, cuncta non modò, per crepuſculi fulgorem, notabilia; ſed inſuper collectu facillima. materies præterea fluitantium aſſerum (quippe continuis uſta ſolibus) altrinſecus arida; quæque, madore deſiccatô, promptiſſimè facem conciperet. Nemo ferè noſtrum erat, quin ſecum fomitem,& flammarum ſuſcitabulum, circumferret; in uſus ignium quotidianos. Hujus igitur miniſteriô,poſt modicum chalybis ac ſilicis allitum, flammam rapimus; eàq; ſulphuratum applicitum induimus. deinde repertæ corraſæque materiæ, quam diverſis in littore ſtruibus diſpoſueramus, certatim & undequaque faces injicimus. Et ardebat quidem initiò pyra non plus unâ; ſed igne perquam luculentô, neque facile nautarum oculis ſeſe ſubducturo: ſi modò vigiles illos apertoſque tenere vellent; per umbras præſertim jam ingruentes, & noctis, quæ procedebat, incrementa. Sanéque teſſeram iſtam, in occurſus nocturnos, nec aliam convenientiorem, navis magiſter pactus erat: quâ ſemel, etiam remotiſſimo, conſpectâ: vel ipſe ſuam actuariam collocentibus terris adverteret: vel, ſi prohiberet hoc curſus operoſior, phaſelum aliquem, tranſportandis nobis, ſubmitteret.

SED illi viri boni, rogum hunc primum, tanquam ad ſe nihil pertinentem, diſſimulatione tranſmiſerunt: incertum, alienâſne, vel etiam piraticas flammas, ſuſpicati? quas quidem certe mariom illorum littora non raras habent: an potiùs, indicii crebrioris iteratione, noſtras cupiditates, & ſuum occurrendi ſtudium, accenſuri? Quâ tergiverſatione nos animadversâ: noſtram ſpiſſamus induſtriam: ac, quò minùs in nobis erraret nauclerus, aliam ex alia pyram, poſt illam primam, concinnamus, idque multam in noctem, & quoad

con-

convulſæ navis aliqua fragmina ſupereſſent. Quin, ut fidem irrefutabilem invenirent ignes conſpicui, ſed tamen muti: linguam ſermonémque luminibus addimus: multáque, nec obtuſâ; vociferatione, nunc viritim jactis compellationibus, nunc unum in chaos denſatis clamoribus, proteſtamur; *Nos eſſe, nec Alios:* NOBIS, *nobis, aut navem aut cymbam darent!* IESUM *&* MARIAM, *ac* IACOBUM, *(Hiſpanica teſſeræ nomina) meminiſſent?*

In hunc modum, nihil non improbâ perrumpente contentione, tandem ad aures admittimur: quibus inexorabiles oculi fuerant: & invicem ſuſcitatis, è navigio, ſtupparum incendiis (quas, ut ego reor, indemni flamma per mare ſparſerant) ſignificatio nautica redditur: nec ſine notiſſimis remigum hortamentis. Sed, eorum articulatam ſummam aſſequi, diſtantium longinquitas prohibebat. Hoc utroque ſigno nihil nos, omni per AMERICAM itinere, terrâ marive, jucundius hauſimus. Confeſtim igitur novà (quàmque fieri potuit magnà) face: nec non vocibus, cantu, ſibilis, manuùmque complosione, reſpondemus. Jamque propemodum, fortunæ prioris oblivione, delere placebat è memoria; quidquid famis, ſitis, defatigationis, quidquid faſtidii funerùmque tota continenti nos exceperat: inſcribere contrà menti, votiſque præcipere, juvabat, quidquid intrà gemina navis latera ſecuritatis ac bonorum fluitare poſſet. Id enimverò totum nobis in lintris adventu poſitum ducebamus. Lintrem igitur aut lembum, aut ipſammet adeò navim, in ſingula puncta temporum, & ad omnem fluctuum fragorem, præſtolabamur. Itaque jam nihil illâ nobis nocte tardius, nihil adventu lucis annoſius videbatur: ut, quibus præ deſiderio, præque dulcitudine ſpéi, nec ſopor ullus, ulláve quies obreperet: feſſis quantumlibet, & indigentibus. Omnem enim *corporis neceſſitudinem, animi præcencepta voluptas obſaturaverat.*

SED

SED (quæ fides eſſe ſolet *opis humanæ*, cujus *expectatione nihil fallacius*) poſtquam noctem, quàm longa fuit, omnem inter ſpem & gratulationes abſumpſimus; aurora tandem exoritur: &, fruſtrà præſtolantibus, non phaſelus, non actuaria, præſtò ſunt. Nimirum utraque, cum tenebris decedentibus, pariter & ipſa, maris in alta revolârant. Nos autem, uno tunc eodémque momento, ſopore, ſcapha, votis, ac ſalute dejecti (mirum, quàm affectis mentibus?) ad triſtitiæ noſtræ ſollemnia redimus: alius quidem iracundià, propter naucleri perfidiam, atrox; alius ſuſpicionibus turbidus, & ſupervacaneis religionibus, ob incerta caſuum; quæ nobis, fatorum invidià, tam certam opem, jàmque portari cœptam, intervertiſſent. Plerique verò, communis mali miſeratione molles, non fletum, non lamenta, cohibebant: *cùm tamen profecto ſolis nudiſque lacrymis nulla calamitas diluatur; immo per diverſum potius, inutili mœrore pectus offundatur.* Itaque *ferè vulnerum animi remedium illud unicum eſt: conclamatis primis, ad novas ac poſteriores ſpes accingi.* Quod certè, præſenti rerum ſtatu, multis noſtrum (nec enim mihi) THALASSIE deſiderium præſtitit; urbeculæ, toties fruſtra quæſitæ. Nam in hujus nomen ac memoriam relapſi, lyram veterem occinebant; Enimvero littoris illum tractum, cui ſuperincumberet oppidulum, imminere debere; nec ità procùl jacere: propteràque (nec alià cauſà) nauclerum reſumpſiſſe ſuos ſolitos curſus: eò quòd nos ab itineris deſtinatà metà nôſſet prope propiùs abeſſe. *Cur enim, velis minimè neceſſariis, involaturam navim littus illud: cui ſciret, laborum omnium terminum, Thalaſſiam, confeſtim impoſitam?*

Tam ſpecioſis perſuaſionibus incitati nos, viam malè fortunatam reſumimus; ut quibus, poſt toties deluſa vota, jam ultrò dulce fieret, decipi.

V. JAMQUE, pleriſque ſociorum præcedentibus, ego quoque, ſarcinulis compoſitis, iter repetebam propemodum meimet irriſor, ac plane gnarus: quàm fabuloſo propoſitô, non magis Thalaſſiam, quàm fictam Utopiam, & Lunæ concava, quæreremus. cùm, ecce, nihil tale ſuſpicantis manicam PEDIOSA, neceſſarius meus, prehendit; qui tergum meum proximè conſectabatur. Hic voce, lamentis plena, ſiſtere gradum jubet. Ad quem converſus ego, propemodum indignanter: *Et quid eſt? inquam. num parùm impedimentorum nobis adverſi, quotidianique caſus, objiciunt, niſi tu quoque rémoram pergenti facias?* Tum PEDIOSA, vultu ſanè multum in funus & mortem flexô, nec abſque lacrymis: *Vides, ait, mi frater, eo mihi ventum eſſe calamitatum; ut aut pérgere non poſſim, aut perire debeam? Omitto, quæ pariter omnes in commune lamentamur: quod Peruana regna ſequimur, ſemper nos fugientia: quod Emporium Americanum ſemper in deſideriis, & nunquam in oculis, habemus: quod fame, quod ſiti, quod fluminum obicibus, quod verticoſis funeſtiſque natatibus, quod naucleri ſimul & navis noſtra fraudibus, conflictamur. Horum omnium, nihil accuſo, nihil æſtimo: quoniam apud hunc loquor, qui tolerat hæc eadem: & tamen eorum nihil conqueritur.* SED *unum eſt meum, ac ſingulare, malum; Defeſſus ſum, mi* PETRE: *delaſſatus, & elumbis, & fractus ſum; ad mortis uſque viciniam, ac neceſſitatem. Neque pedum eſt hoc vitium: quos equidem vel invitos cogerem in obſequium quanquam (medius fidius) etiam pedum eſt hoc peccatum: ut qui, ſuperiore ſuccidente mole, jam ægerrimè columellarum officium ac partes tueantur. Verum, ſicut dixi: minus hoc eſt: & ideo minoris æſtimandum. Animus, animus, & mens, ac vita, deficiunt; torpenteque per omnes venas, & intermoriente ſanguine non membra nervos inveniunt, quibus robur ſuum expediant: non ſpiritus auraque viam: qua ſe reciprocantis animæ meatus ac remeatus expandant & laxent. Indicio tibi*

ſit

ſit hic ipſe meus (inquit) *ſolito tardior, hiulciorque ſermo; quem alias fluminis more, citatumque devolvo. quod tamen ut ut eſt; adhuc lingua, Numinis magno beneficio procedit: & hoc ſolum poſſum, at in via progredi (dicam ingenuè) nec poſſum, nec volo. Quare conſtitus, neceſſitatis adactus lege, conſiſtere: quoque nunc loco ſto, ſtationem ſeſſionemve perennare; quoad aut fatum mihi lucem finiat; aut ipſa dies & mora valetudinem inſtauret.*

Cum in hæc PEDIOSAE verba, non Argonautis non illo juvene, non animo veteri digna, cohorreſcerem; & jamdudum diſplicentis docere frontem cœpiſſem, tum ille multo lugubriùs (*ut garrulus, & egregie ſimulator eſt, omnis valentium morbus*) *O, mi* (ſubjicit) *o*, VICTORIA! *noli terreri ſtatim exiguo poſtulato. nam ego majus aliquid abs te confeſtim petiturus ſum. Parùm iſtud eſt, quod hic manere decrevi, ſic enim veſtrum nulli gravis forem. Sed ego, mali potentiâ ſuperatus, cogor proprium onus, etiam alienos in humeros dividere: nec, in loco tam deſerto, poſſum omni ſine comite miſer eſſe. Magnum erit morienti (moriar enim) magnum, inquam, & extremum ſolatium; ſocii (non dicam, opera miniſteriumque) ſed vel ſolum alloquium atque conſpectus. Et præter hoc*, Humanum, *at quanto magis* Chriſtianum, erit; bono ſub teſte, bene mortalitatem impleſſe? *quid dicam; etiam convaleſcere? nam iſtud quidem gemina gratia foret, atque meriti, relevari, tum ex præſentia ſimpliciter aſſiſtentis ſodalis; tum multò magis ex alloquio fomentiſque, languenti ſuffectis*, QUOD *te proinde per Numen, perque fidem; per ſiquidusquam eſt amicitia fœderiſque, mi* VICTORIA, *rogo ſupplex & obteſtor; ne, quæſo, fruſtra me ſperare, ſub extremis deprehenſum, ſine: neu permittito, ſub tot ſacramentorum titulis, obſecrare me, ſine ſucceſſu. Si profecto peregrinis & externis auribus, has tam calidas preces infunderem; ſi quem libet obvium, nulloque notitiæ vinculo connexum, appellarem: obtinere tamen*

men debebam, in hoc rerum articulo, voti mei pondus ac momentum. Nunc ex omnibus tu ſolus & unus es; non modo gente, natione, patrioque cœlo, quæ non vulgaria tamen ligamina ſunt: ſed planè, ſuper hæc omnia, propinquitate mihi, conſobrinoque jure, conſtrictus. nec poſſunt inter ſeſe PEDIOSA, VICTORIAQUE, *divelli; niſi vel morte, vel (quæ* morte gravior eſt) perfidia. *nam, quo demum alio vocabulo, niſi ruptæ fidei, proſequar deſertam amicitiam, deſtitutam cognationem, & ſanguinem? quorum utique cuſtodia, reverentiaque, vel inter ipſas feras belluas eſſe ſolet ſacroſancta. Nam, ne beſtia quidem ſylveſtres, ſui generis quadrupedes, lupo leonive temere concedunt in prædam: & Alpium colonæ volucres, ſui coloris ac pennarum aves adverſum accipitres, & aquilas, tuentur. Solus hominem homo, ſobrinum conſobrinus,* VICTORIA *Pediosam, deſertum ibit? & , inter vaſtas haſce ſolitudines, iſtis ipſis, quas loquor, animantibus, victimam relinquet; ſive rictibus diſcerpendam, ſive roſtris & unguibus dilaniandam? Siccine, per ſummam levitatem inconſtantiamque projiciet ſocium ſodalis, paullo prius amiciſſimum, & ſemper mutuo dilectum? Quid? quod incertæ valde mortalium vices ſunt?* & omnia caſus pro libitu verſat in gyrum? *ut,* quæ modò ſuprà ſunt, paullo poſt infra rotentur? *&,* quæ depreſſa videras, aſſurgant? *Ecce, quæ me premit hodie, cras tuum urgere caput adverſa ſors poterit: &, qui nunc miſerum repellis; fortaſſe longe miſerior, repulſam invicem feres; ut qui jam rogaris, poſtea roges; & illius perfuga ſupplexque fias, cujus nunc* aſylum, ara, Deus es. *Quanquam, quid cum* Dis, aris, aſylis (*priſcorum fabulis*) *mihi,* CHRISTI *cultori! Lapides erant illa Numina; marmoreque ducta ſimulacra: muta juxta ſurdaque. Sed ego mortalem mortalis, intelligentem intelligens, imploro: quem tamen, poſt tot obſecrationes, nondum (ut apparet) emollio, cujus rogantis e lacryma, perpetuis (ſicuti vides) fluente guttis etiam in anima ſaxa, petraque, miſericordiam imbibiſſent. Sed ſint*

ſane

ſanè prægraves tibi preces hæ meæ! ſis flagitanti mihi, ſicut eſſe vidéris, inexorabilis: ac, ſemel ut omnia complectar; pergas, PETRE, *quo te cunque, ſine me, via feret: ſi modo ſine me potes. Namque mei (ſatis ſcio) memoria, vellicatione conſcientia tua continuà, tuos omnes paſſus comitabitur. Inuitum te ſubſequetur, & latus importune ſtipabit, veterrima notitia, prodita fides, expoſita belluis conſanguinitas, contempta lacryma: poſtque ſpiritum expulſum, umbra maneſque mei, ſcelerate fugienti flagellum intentantes. Super hæc autem omnia, ſuccedet gravior exactor,* certiſſimus à tergo vindex, Deus, *qui ſerias à te pœnas expoſcet: ut, cui nunquamnon, miſerorum ſpretæ preces, bilem ìmoverint.*

VI. SIC mecum PEDIOSA: prolixior ideò diſertiòrque: quòd me, tum à principio confeſtim orationis, tum poſtea declamatione ſuà totà, deprehenderat, oculis, vultu, manibus, & interdum interlocutione brevi, diſſentientem. Immò non ſemel (& ſub extremum cumprimis) palàm atque clarè repudiantis præ me tulerom affectum: pedibus ad iter minime diſſimulanter promotis. Hinc hominis illæ, *mendicantium ritu, longæ contumaceſque preces.* hinc undique ſurſum deorſùmque devocata, per obſecrationemr argumenta. quæ, ne geſtu quoque ſuo deſtituerentur: poſtquam omnia precandi ſtrategemata conſumſit, ultimò lacrymarum uberrimo proluvio dicta cumulavit, ad motum excitandum. neque contentus *manuum*, ut fit, *oſculi (quæ ſæpe, per inutilem cæremoniam, etiam amicitia ſimulatio condenſat)* collo præterea, cervicibuſque meis infunditur, diu pendens: &, ut agere ſeriò videretur, inhærens, urgenſque. Dixiſſes, eum jam non rogare, ſed penitùs compellere me, violentà complexuum ſtrictura, velle. donec ad extremum (ne quid ad compoſitam tragœdiam deeſſet) moribundo ſimillimus, in terram defluxit. In hoc denique ſe ratus eſt cauſſæ

ſuæ

ſuæ firmamentum, ac totum *Achillem* collocâſſe: tali corporis ac ſqualoris ſitu perorando. Nec inficias eo: commoviſſet utique quemvis, non inhumaniſſimum animum, ille ſtatus afflicti. quantò potiùs, propinquum, & comitum intimum? Etenim, ut, quod res eſt, proponam: ab uſque Panamæo portu, ſemper fidum indivulſumque: ſemper de me præclarè ſentientem, ac promeritum, expertus: intelligebam, *quàm inexcuſabili ſcelere projicerem: ſi tamen erigere proſtratum valerem.* Ac ſuccurrebant profectò memoriæ, *mea quoque difficiliora tempora: morbus, & ſolitudo Panamæa: deſtitutus item cum pervicacia Roas avunculus meus: & ex hoc, animi remorſi mœror, aliàque non pauca doloris proprii.* quæ proinde calamitatis etiam alienæ mihi ſenſum auderent inducere.

Verùm, adverſum hæc, alia non pauciora pectus, jam pronum in mollitudinem, indurabant. Ac primum omnium: quòd PEDIOSA jam antè, quàm me ſollicitaret, eandem hanc deprecationem; ad alterius cujuſdam pedes depoſuiſſet. Id, quod me (diſſimulantem licèt, ac tacentem) minimè tamen fefellerat. Ab illo rejectus, nihilominus haud inſtrenuè viam produxerat: donec ad me demum, fallaciter ſuppreſsà repulſa, tanquam recenter afflictus, decurrit. Nihil igitur in PEDIOSA novum videbam, ſi claudicaret; quippe, quem ſcirem, poſſe rectum ac promptum etiam incedere; quotieſcunque diſtinaſſet. Deinde: ſi vel maximè deploratus, & caſu non ementitò proſtratus, jaceret: animadvertebam, me relevando, nihil admodum ei collaturum. nam, quæ ſpes in me, quæve res, aut facultas major, quàm in ipſo? quæ vires? opes? copiæ? cum utrumque ſimul, & ex æquo, preſſum tenerent rerum omnium egeſtas, dolor, ægritudo mentis: præterea fatigatio, mortaliſque cujuslibet ſubſidii deſperatio. *Quin potiùs, ſiquid amici cordis, ſiquid humani ſenſûs reliquum haberet; perſpecturum ipſummet:*

PE-

PEDIOSAM, *ſuâ ſponte: non tantum gratis, ſed inſuper plane pernicioſe, ſibi conſortium impenſum iri: quippe, quod utrumque noſtrum, fructu nullo, tamen interim pari mortis & interitus neceſſitate damnaret. Improbum (ut ne dicerem, barbarum & impium) eſſe: poſtulare quenquam, ut ſpiritum ac vitam impendas alieno voto, cum neutrius ſalute: tanquam rem nullius aſſis, tanquam capræ lanam, viliſſimo pretio ſtantem, aut proxima quavis rapina reparabilem. Illius potius fuiſſe vel ſapientiæ vel officii (ceu natu grandioris) ætatulæ parcere: ſi vel maximè* VICTORIA *ſeipſum prior ac volens, in diſcriminis ſocietatem obtuliſſet. debuiſſeque potius peſtilitate contactorum imitari pietatem, quos videmus, vitam & incolumitatem domeſticorum ſuorum ante ſuum ſolatium habere; propriuſque forte tantes, demonſtione providenti procul arcere: ne, dum incaute miniſtrant, & nihil ægro proſint in longum; & ſeipſos pari lue contaminent.*

QUIBUS ità mecum per ſilentium diſputatis; *bona ſanguinis & amicitiæ venia*, conſtitui; molleſcenti jam animo meo callum obducere; cumque PEDIOSAM (quocunque demum rerum exitu) nequaquam remanere. *Malui ſemianimem Unum ſuis fatis relinquere; quàm Duos vivos in mortem certiſſimam*, exprobabili temeritate, *demittere*. Quid autem, in Mortem? Videbam, PEDIOSAM poſſe vivere: ſciebam, revaliturum. *Nam quorundam hominum ea vis imaginationis eſt; ut, indulgentia ſui, morbum aut ærumnam incendant: triſti vero repulſique, robur ab ipſa neceſſitate ducant: &, quam opem ab extranea miſeratione cum contumelia mendicarant; ab ſemetipſis tandem, induta fortitudine, poſcant, & obtineant. Et hoc præſtat illis*, perſuaſionis propriæ domitor animus: *ſi vel paullillo generoſiùs inſurgat. Id totum, quod dico nunc, fit ex infantium ac puerorum more: quibus quoad plorantibus matres condolent, illi graviùs omnia ſentiunt. aſpernantibus autem iis, aut diſſimulatione dolorem tramittentibus: etiam ipſi ſenſim moleſtiam*

ſtiam ſpernunt, ac ſibi firmitatem inducunt.

In hunc ergò, nec alium modum, ego, poſt diuturnum ſilentium, ad PEDIOSAM paucis converſus; *Bonam habere mentem*, & viriliorem ſpem jubeo. *Quorundam malorum ſenſum, ſicut repentinum & atrocem: ſic breviſſimum, & idcirco tolerabilem eſſe. Magnanimâ patientiâ, dura caſuum fugari; molli verò fugâ foveri. Non eſſe reſpicienda, ſiqua premant, in præſentia; ſed in futura porrigendum animum, exſpectatione meliorum. Cum bono Deo cœptam profectionem, opêque divina per multa ſalebroſa tractam; ejuſdem Ter Optimi Maximi Numinis ſubſidiô reperturam tandem exitum. Verùm interim, tot inter incommodorum centurias, inconvulſæ ſpei baculo ſemper innitendum. Allevaret ergo ſeſe* PEDIOSA *bonus: nec una ruina, nullóque fulcrô, duos pariter caperet oppreſſos. Me, potiùs Exemplum ſibi proponeret, quàm, inutilem funeris conſortem: quem præſertim ſciret, adſpiceretque; laſſitudine non diſſimili, neque ſimpliciter, enervatum: & adhuc tamen, altiſſimo conatu, licet invalido pede, pergentem. Perrecturum autem me porrò quoque (quod certò ſibi perſuaderet) tametſi languerent ac conciderent omnes; &, vel nullo ſecuturo, ſtrenuè progreſſurum. Nec enim alterius me mentis eſſe, quàm fuerit ille; quem is jam ante me ſimillima lamentatione conatus eſſet retardare. Quippeni verò* VICTORIAM *Pedioſa ſubſequeretur?* (inquam) *in eo potiſſimum itinere, cujus capitalis auctor ipſe fuiſſet? cùm extreme renitentem, ſolus Pedioſa, Victoriam è navigio non tam elicuiſſet, quàm planè manibus injectis protraxiſſet? Quam nunc ille fortitudinem ſi per imbecillitatem mutaſſet: at me certè cœptis inſtiturum, dum pes ad progreſſum, dum trames ad paſſum, dum halitus ad reſpiraculum, valeret.*

Hæc ego locutus ſum, præcisô ſerióque reſponſo. *Neque dictis animoſior, quàm factô*; gradum irrevocabilem promovi: ſequente me tamen (nec diffitebor) aſſiduâ deſerti PEDIOSÆ recordatione.

Re-

Recurſabant teneræ mollèſque cogitatiunculæ ; nec ſine contractu quodam , ſtrictutaque cordis: neque ſine tacito pectoris jurgio , quo mihi conſcientia , *deſtitutum propinqui nexûs ſanguinem, & intimi fœderis contemptum*, exprobrabat. Quocirca mihi pudor ſimul & metus erat, poſt tergum reſpectare : ne conſpectus deſtituti ſodalis , aut confuſionem inflammaret ; aut obſtinationis conceptæ pœnitudinem induceret. Sed inter iſta tamen omnia , ratione meipſum tuebar , atque cauſſæ bonitate ; quæ mihi videbatur , non in meo tantùm , ſed etiam in PEDIOSAE judicio, vincere debere. Sicque prorſus ſucceſſit. Etenim & PEDIOSA, cùm controverſiam & cauſſam hanc omnem ſecum , per ſolitudinem ac ſilentium expenderet , denique ſic apud ſe conſtituit , & rectè concluſit: NEC *utile ſibi tunc* VICTORIAE *confeſſum eſſe potuiſſe* ; *neque nunc ſane neceſſarium. Omnia virtute confici , ſimulac ad tolerantiam animus obſirmatus eſſet. Cur unum ſolum id non poſſe , quod Omnes ? ſi poſſit autem : quàm fractam eſſe, quàmque muliebrem ignaviam : nolle, recuſareque , quod cæteri cuncti ferant ?* Has inter ſuimet cohortationes animô confirmatô , levare corpus humo cœpit, & ſequi : tardiùs primo dubitantiùſque: paullatim deinde fortiuſculè, ſanguinis (ut ego ſuſpicor) increbeſcente vigore. nec dubitaverim , quin & exprobrationis meæ ſtimuli mentem illius ingenuam ſuburſerint : ut *puderet, non facere grandiorem* ætate : *quod videret , ab adoleſcentulo* pænè *tolerari*. Tales inter conatus ergò , comites dudum antegreſſos, & jam nec prælſtolantes, nec opinantes, tandem aſſequitur, irrequieto progreſſu; cœtumque totum incredibili gaudio PEDIOSA perfundit. Sed me præ cæteris exhilaravit, tacitè geſtientem: non modo , quod utili duritia me perfeciſſe cernerem, quidquid voluerarn : verùm eo quoque nomine , quod extincti

ſodalis

ſodalis (ſi quis eum fortè caſus abſtuliſſet) invideam effugiſſem. Certe quidem id ſaltem aſſecutus eram; ut amarum Amicitiæ deſertæ convitium, ex animo meo penitùs jam decederet: quod alioquin æternô tormentô, nullius licet veræ culpæ conſcium, pectus lancinâſſet. Nec mihi quidquam exprobravit prudens PEDIOSA: ſed, quod res erat, ſecum ponderatô repertòque; *Sapientiſſimam* (ut ipſe poſtea nominabat) *contumaciam meam*, laudibus eſt proſecutus. Præter hæc autem, cùm experimento didiciſſet; AD *omnia valere ſui victorem animum*; ſuperare ſe, deinceps etiam, perrexit, & vires illas, *quas* priùs *expreſſerat ab Neceſſitate*, poſtmodum *à virtute mutuatus*, perduxit ad ſolidum. Nobiſcum igitur cœptum decurrit iter, ad metam uſque; ſeipſo quotidie valentior. Ut proinde videas; NIHIL *eſſe tam arduum, ad quod Humana mens ſe cogere nequeat*: &, AB *animi magnitudine, plerumque corporis quoque robur vigere.*

VII. Sic, omnî ſociorum impleto numerô, per littorales primùm crepidines progredi ſumus orſi. Quo tempore, cùm laſſitudinem noſtram conſueto more fames gravaret: eodem ipſo die percommodùm in cochleas, temerè reptantes, incidimus: mox & in cancros, recedente maris æſtu deſtitutos. In hæc animalia, quanquam etiamum cruda, certatim irruimus; immanî ventris aviditate. nec omiſſa coctio tam ignis inopiâ (quem è ſilice, nullo negotio, rapuiſſemus) quàm impatientiâ calentis ſtomachi, ſaturitatem feſtinantis. Perfuncti verò prandio tam incurioſô, ſolitis iterum moleſtiis nos accingimus; alio quidem itineris flexu, cæterùm ſucceſſu nihilo clementiore. Cùm enim appareret, nimio promontoriorum in pelagus procurſu, viam in immenſas ambages extenſum iri; placuit, repertô compendiô, longitudinis moleſtias redimere. Relictis igitur ad dexteram locis maritimis, & æſtuariorum uligine; deflectere ſiniſtras in oras, & ad interiora

teriora continentis, inſtituimus. Eundum proinde neceſſario fuit, per ſolitudines, Barbaris viciniores; pérque devia ſylvarum, & opaca ſaltuum: quæ vix unquam ſolis radiô penetrantur. Eratque vexationis hujus, quam pedes ſubire cogebantur, mira, cæterum parum delicioſa, varietas: cùm, alternante viciſſitudine, nunc vallium nos profunda detraherent, nunc montium atque jugorum ardua ſuſpenderent. Paſſim namque dorſa verticéſque ſylveſtres ſeſe progredientibus interponebant; non, ut aliis in regionibus, aperti viatorum commodis, & induſtria reſerati: ſed planè naturæ neglectui relicti. Sicut natum erat, primo rerum ortu; ſic adhuc horrebat ſolum; ſi aſperum & hirtum ſtabat: hinc quidem in immenſum ſurgentibus continuatiſque clivis; illinc autem abruptiſſimis, & per omnia vertiginoſis, deſcenſibus. Itaque, quantum in anniſu moliminis ſuſcipiebamus, ad ſuprema; tantundem in Alpium altero latere formidinis capiebamus, ad inferiora penetrando. *Nec parùm valebat ad moleſtiam* intendendam, omnis propemodum *conſilii defectus*. Etenim nemine, nec duce, nec viatum aditus explicante; non callus, non trames; ac nec amfractus quidem, aut ungulæ ferinæ veſtigium, patebat errantibus. Primi nos, tanquam Hannibales quidam Americani, novas Penninas, aut Grajas Alpes, Cottiaſve, reſcindere compellebamur. Complures autem dies ille tenuit tranſitus; quoad, declivi jam auctumnô, Sol in ſigna menſium iniquiorum tranſgredi feſtinavit. Tunc verò, pro regionum illarum cœlique moribus, aër immani frigore rigére; nubes inhorreſcere; tempeſtates aſſiduis ac prædensis imbribus fluere; viæ paſſim inviæ, lutòque lubricæ, proficiſcentibus inhabiles effici. Supererat his tantis incommodis uniuſmodi tamen remedium; uti, conquiſitis undecunque manuum fulcris, gradum quiſque ſu-

um conſtabiliret; ſubſidiô, quo poſſet, optimo. Sociorum ergo plerique, ſicubi perrumpendum in ardua fòret, diſtrictîs, quibus ad latera cingebantur, gladiolîs pugionibùſque, nitebantur. hîs, in ſolum defixîs, gradûs ac progreſsûs altitudinem allevare; nec minùs, ſiquando præcipitia decurrenda, pronos lapſus antevertere commitigatéve, ſtudium erat. Quibus autem enſis aut verutum deerat; ſcipionibus(quos cultris præacuerant)hanc providentiam ſupplebant. Huic ſedulitati non parùm favit ipſa telluris illius indoles: quæ tam ſcopulos, quàm terreſtres, ac ſine lapide, montes, glebâ candidâ, calci ſimillima, conveſtierat. Argillæ porrò mollities tenacitaſque, nec ægrè cuſpidum fixuras intromittebat; nec ſemel admiſſas temerè dimittebat. Hoc igitur maximè ſubſidio, quamvis inter iniquiſſimas brumæ nimborumque vexationes, pleraque ſylvarum evicta juga ſunt: &, ſerò licèt, aliquando tamen, in loca ventum ſubmiſſiora.

Diei cujuſdam propinqua jam veſpera, ferè circa medium hyemis (qualis iis in locis eſſe conſuevit, pluviis potiùs, quam nivibus, ſæva) tenui fluentem alveô rivum quendam attigimus. Is ſecundùm eam, quam ipſi nobis explicabamus, viam, placidô ſuſurrô decurrebat. Hujus utramque ripam, denſis arduiſque ſtipatam arboribus umbra protegebat; etiam alieniſſimo tempore gratioſa: propter foliorum æternum, latéque diffuſum, virorem. In iſtius igitur profluentis crepidine, cùm viſum eſſet reſpirare; pariter conſidemus omnes, ac varia fabulamur BALBOAM *alius, &, ſiqui poſt eum, aquis hauſti, comites abeſſent, ſermone retractabat. alius viarum lubricum, ſcopulorum altitudinem, montium derupta præcipitia, criminabatur. Thalaſſiam aliqui, tot jam diebus quæſitam: cæteri Panamam, & Hiſpalim, &, ut ſuam cuique patriam nativitas dediſſet, eam inutili recordatione, laudibus in cœlum ferebant; non ſine gemitu: quòd* pro copiis certis, incertiſſimas opes *trans mare* quæſitum iſſent, *per tot evidentiſ-*

ſima

ſiam pericula. Quidam denique recrudeſcentis intrà ſtomachum famis, tyrannidem incuſabant. Ad ſummam; *ut quiſque diverſim afficeretur, ità diverſa proferebat* in medium. Nec inopportunus, aut parùm amœnus, ille locus videbatur quieſcentium garrulitati: patentibus ad dexteram utcunque littoribus; &, cum promontorio, maris univerſam latitudinem per obliquum explicantibus. Ad ſiniſtram verò ſaltus ingens ac prædenſus expandebatur. Eramus in ſermonum æſtu medio: cùm, ecce, colloquium rumpit ac proturbat, aſper quidam & quaſi multarum faucium conſenſu ſuſcitatus, clamor; an grunnitus? Attonuit omnes nos inexſpectatus ille tumultus. Quare, retrorſum flexis auribus ſimul atque cervicibus (etenim à tergo vox inſonuerat) exanimatis ſimiles, auſcultamus; Quid novæ tragœdiæ? Dum autem per ſilentium & inſcitiam ſtupemus: en, alterâ jam, majoréque vociferatione, ſaltus proximus inhorreſcit: non ſine fremitu reſponſantis echûs; nec abſque novâ mentium noſtrarum conſternatione. Nam incerti pendebamus: Barbaróſne, corporum humanorum voratores; an verò belluas, eſſe crederemus? cùm neutrorum ſonus ab alterutro multùm abluderet. Diu ſtabamus, errantes hærentéſque, quid tandem eſſet? &, alternantibus ſuſpicionibus, in varias conjecturas ſcindebamur. Interim nemini noſtrum, vel tantum curioſitatis, vel tantum animi fuit; ut rem ipſam, per experimentum, interrogaremus. Solus unus, ex omni numero, quidam Hiſpanus ſolô patréque, ſed Maura matre ſatus; promptus calidúſque gerendorum, nec timidus inexpertúſve diſcriminum, non quievit: ſed jam tum, ad primam externationem, exarſit animô, conſurrexitque. Mox, correpta, quam ſecum è navi quondam extulerat, ſariſſa; prorupit in ſylvam intimam, unde tumultus inſonuerat: &, ferox

oris, audaciæque; *Tigridibus*, inquit, *aut urſis, bellum intentabo, niſi potiùs aprorum iſte grunni tus eſt; aut anthropophagorum furor.* Quem nos, ultrò vadentem in media pericula, cœlo ſuæque fiduciæ commendavimus; ſolliciti tantiſper de negotii ſucceſſu.

Sed haud ita multùm intercefferat moræ: cùm ille, trementibus etiamnum nobis formidantibùſque, ſupervenit, & , cùm raucidi clamoris cauſſam pavide rogaremus: ipſe lætus, & alacer, manibus ac bipenni cruentatis, oculos ante noſtros conſtitit; prodigioſæ magnitudinis aprum humeris geſtans. Erat quippe Miloniani roboris vir, Hiſpano-Maurus ille. Cæterum aper, quò formidabilior appareret, palpebris oculiſque mœſtum fulminantibus, & dentium rictu minitabundô, recenti de cæde palpitabat.

Nos, è trepidatione non vulgari, laxiſſimum in gaudium effuſi, gratamur *Herculi novo, novi Suis Erymanthii victoriam*: jubemùſque, cupientiſſimis omnes auribus, totius prælii nobis ordinem expromere Tum ille, projecta noſtros ante pedes, in medium bellua, poſteaquam etiam in editiore colle conſedit; *Audite comites!* inquit. *Me planum vos, aut graſſatorem credebatis. En, venatorem habetis! pro transfuga dimiſeratis: &, hem militem atque victorem recipitis. Si, præter hæc tam grandia, quiddam adhuc aliud a me vultis, aut admittitis: audeo vobis inſuper & ducem itineris, aut certè fidum indicem, præſtare. Nam, niſi publicus rumor fallit; à portu, quem Divi Franciſci nuncupant, haud procùl abſumus. Audiebam enim jam olim* Panamæ: *vicinos illi portui barbaros, qui maritimam orientalem accolerent, apris abundare, canebatque fama: ſaltus illorum & lucos, non plus caduarum in focos, quam ferinarum dapum in lances, ſubminiſtrare. Quod equidem hodie verum, ex uſu factoque, comperi. Dum enim ſuſcitati grunnitûs ſemitam & locum perſequor, curſu,* fure-

furore, lanceâ; dum ictui primo primam quamque belluam devoveo: præter exſpectationem, in gregem aprorum denſum incurro, vicinis in arbuſtu pabulantium; ac pro paſcuorum regno, juxta ſuum morem, prælia miſcentium. Et ceteri quidem porcorum ſylveſtrium, ad meum ac fulgentis lanceæ conſpectum, exterriti; notos in receſſus, cum rancore, refugerunt. Vnus ſolus hic, quem videtis, vagrandis porcus, qui mihi viſus eſt auctor & incentor fuiſſe belli, loco, quo ſtetit, reſtitit: fugæ turpitudinem *etiam in indole bruta* deteſtabilem *arbitratus. Quin ultro ſe ferens obviam, ſpumis & fremitu profeſſus eſt hoſtem: ac provocavit. Cùm autem ego, nihilo dejectior animo, geſum manu quaterem, & paſſu ferociore contra tenderem: ille, rabie denſatâ, toto cœpit impetu ruere, tantumque non ritu fulminis, in meam perniciem effundi. Mihi, tanto rerum diſcrimine locus, vires, ſolitudo, multaque præterea, læva ſe dare. ceterùm opportunitati duæ modò ſtirpes eſſe: quæ, trunco firmo craſſoque, diſtabant inter ſeſe tam exiguâ ſitû intercapedine: vix ut tranſitum, etiam macilento corpori, præberent: niſi, quadam arte, tortis lateribus inceſſum obliquares. Poſt has igitur arbores conſiſto: relicta nihilominus mihi vibrandi librandique ferri libertate, ſimul autem & vulneri, ſiqua ſe beſtia propiùs inferret, tempus ac locum ſpeculor. Inter hæc fremere bellua, multùmque ringi: dentes & iram colligere: ferox in pedes ac ſetas inſurgere: fulgurare ſcintillantibus oculis: exundare roſtro: nec aliud, quam meum interitum, meditari pariter ac premere. Sed* fortior fuit genius meus, quàm apri fortuna. *nam inveni tandem aditum, ac duelli compendium: & in temerè ruentis feræ caput ſecurim, altiùs elevatam, univerſis viribus adegi. Sic furentis cervicem, vulnere, quod videtis, unico, mediam diffidi: collapſumque, cum plangore, ſtridenteque ſanguinis fluxu, totum aprum ac plenè, confeci. Nunc igitur eum vobis in cœnam* (inquit) *& commeſſationem, unà mecum epulandum, appono: quoniam omnes nos (ſicut ego reor) jam pridem, eſurimus.*

Secundùm hanc narrationem ac munificentiam, iterum bipenni belluam invadit; &, complures in partes diſſectam, uno convivio ſimul ac ſemul donat abſumendam cùm ad hoc, alii quidem ſarmenta congererent; alii verò flammas, in vacuo ſaltûs latere, Pontum versùs, ſuſcitarent: quidam denique, verutis ſtipitibùſque confixam aprugnam, igne torrerent. Neque tardiùs nos prædam aggredimur, quam ille mactaverat: utique posteaquam omne periculum, & feræ rabiem, jam flamma domuiſſet: & gulæ collecta cupiditas, omnis præteritæ famis ſolatium, in tam delicata dape, quæreret & inveniret.

VIII. ADHuc in his epulis eramus, mutuàque gratulatione tam inexpectatæ ſaturitatis: cùm ſubitò, geminatâ lætitia, de loco littoris editiore, quem in cœnam occupaveramus, Navim illam (aut veriùs, ut ludere libet, ARGO noſtram) conſpicimus. Eam, ex alto mox propinquius ſe ferentem, conſtitit; eſſe ſine dubitatione noſtram; apluſtrium colore ſignisque; contabulationis & conſtrati formâ; nec non ordine numeròque remorum. Hæc, cum promontorii (quod nos inſederamus) oram ſcrupulosâ pæne diligentiâ legeret; & nec palmuli tenus ad ulteriora maris exerraret: viſa tandem eſt, colligere paullatim vela, mox & demiſsis antennis, ſub illius ipſius oræ receſſibus, anchoras & noctem meditari. Nec aliter, ac nos ſuſpicabamur, fecit: contractis ſupparis, & ad uncum religato rudente, ſtationem exorſa. Suſtulimus nos voces pariter atque manus; &, ab noſtris viciſſim agniti, ſalutamur, ac ſalutem reddimus: fortaſſe non ſine tacito nauclerì ſtomacho, vel exſecrationibus; ut, quem vel inſcium, certéque nolentem, caſus ſolus aliquando votis noſtris impegiſſet. Id utcunque demum haberet ſe; nos lintrem clara ſignificatione flagitabamus. & illi, nul-

nullis jam ad diſſimulandum relictis effugiis, ſcapham expeditum ibant. Sed repente *deſideria, jam in portu ſtantia, mala fortuna convellit*; quæ nos pertinaciter inſectabatur, ſpemque totam nova calamitas demerſit.

Ex portu namque, quem poſtea compertum fuit, Divi Franciſci fuiſſe, digreſſus myoparo quidam hoſticus; cum Auſtris ſecundiſſimis propelleretur, actuariam noſtram, in Septentrionali litore quieſcentem, remis cœpit veliſque paſſis inſequi. Nec fallebat nos, eminus hæc omnia ſpeculantes. Quare, clamore pariter ſublatô, noſtros, in quanto diſcrimine deſiderent, docemus & hortamur; nihildum eorum ſuſpicantes. Et hi quidem principiò cunctabantur, *indolis humanæ ſtultitiâ; quæ, quidquid fieri nollet, fieri poſſe, tardè credit.* Quare nec vocibus noſtris aurem, nec hortamentis fidem tribuebant: donec, utriuſque partis in oculis, oneraria præterea grandis, ex eodem, quem retuli, portu ſolvit; ſic manifeſta, nullius ut conſpectum fallere, propter machinæ molem, poſſet. Ea, celerrimis promota remorum velorùmque conatibus, piraticæ navis veſtigia, curſu nihil intermiſſo, preſſit & inſtitit. Apparebat, nullâ diſſimulatione; prægreſſam eſſe prædatoriam illam primam; ad diripiendam actuariam Hiſpanam, & nempe, noſtram illam: ſubſequi verò navim frumentariam, poſterius digreſſam, ad ſpolia prædàmque recondendam. Quæ mens piratarum, cum vel ſerò tandem nauclero noſtro vectoribuſque pernotuiſſet: tum enimverò, diſcuſſo languore, ruptaque mora, revellunt anchoras; retinacula præcidunt; antennas & vela reſtituunt. mox, per tranſtra conſidentes, contentiſſimo brachiorum niſu, navim in alta rurſus maria rapiunt; & ſimul effugiunt. Ità, non noſtram minus, quàm hoſtium,

exſpectationem eludunt. Neque tamen abſtitit prædatoria Liburnica (quippe, cui propter levitatem, agilior & curſus eſſet, & circumactus) noſtram fugitivam, aſſiduo remorum tractu, conſectari; demùmque tantùm non prora ſua puppim illius urgere. De ſucceſſu verò neque tunc, ob longinquitatem, neque poſtea, niſi perquam ſerò, conſtitit. De piratis autem, eorùmque gente, plenius, & jam tum, liquebat.

Eâ namque tempeſtate, prædones Angli, majorum ſuorum Argonauticam æmulati, plerumque pelagus Americanum infeſtabant. Ii, Britanniæ digreſſi portubus, quà vergit ad occidentem inſula; poſteaquam Cantabriæ littora, Callaicòſque ſinus, & oras Luſitaniæ, circumraſiſſent: poſtmodum in aperta maris Atlantici provecti, ſuprà Tropicum uſque Cancri vela promovebant quin & Æquatorem, mediò Braſiliam inter & Æthiopiam limite, ſecabant. Hinc, audaciſſimo flexu terram, quam vulgò dicimus *Auſtralem Incognitam*: delibantes; meridiani maris anguſtias irrumpebant: &, perſtrictô latrociniis *Freto* quoque *Magellanico*, Philippina Propugnacula, faucibus iis impoſita, vel ridebant, vel eludebant, impune præterlapſi. Denique proſperrime penetratis illius Euripi flexibus, ex arcto tandem, in æquoris Zurii vaſtiſſimam libertatem proruperunt. Ibi, nota jam conductaque, ſinuum maritimorum receptacula ſuggreſſi: totius Pelagi (quàm latè Zephyro Notòque perflatur, & Aquilone) tyrannidem ac poſſeſſionem affectabant. Et hinc quidem celocibus ſpeculatoriis: aliunde verò paronibus & onerariis emiſſis, littus Americanum omne, ſed præcipue Peruanum, infenſabant. Quin & in alto perſequi diſpoliaréque ſoliti, quidquid vectoræ conſpexiſſent: naves tamen Hiſpanienſes, præ cæteris omnibus, hoſtiliùs adſultabant. Non primus quidem, potiſſimus

tamen

tamen recentis hujus audaciæ vexillum extulit *Franciſcus* quidam *Dracus* (*a*) Thalaſſiarchos Anglicus. Is, conſilii (non item conſtantiæ) ſociis, Gulielmô Winterô: quique non ultrà, quàm Æquatorem attigit, Homfredo Gilbertō; poſt natum Chriſtum anno CIƆ. IƆ. LXXIIX Britanniâ majore ſolvit: &, nondum exſtructâ, quæ nunc Magellanicas cuſtodit anguſtias, Arce: per illius freti periculoſas ambages, evaſit. Hinc autem univerſo percursô mari Pacificô: ſe celeberrimorum quorumvis Argonautarum numero vel inſeruit, vel etiam æquavit; ad Quiviram uſque, deſinentis Americæ regnum, progreſſus. Ibi Tatarraxum quoque regem (cujus aliàs meminimus) ac ruſticana prætoria luſtravit. Cæterùm non multo pòſt, frigoris ſævitiâ depulſus, in Britanniam ſuam, & Londinium refugit; clementioris cœli plagam. Illic Eliſabethæ ſe reginæ, ſuamque navim, non niſi tribus ex omni numero vectoribus amiſsis, ſtitit: *equeſtribus donatus* inſignibus, ob induſtriam.quâ *domitorem aquorum Neptunum*, domuiſſet.

Ex ejuſmodi proinde piraticarum cenſu, duæ, quas ſupra retulimus, naves, exemplô ſucceſſionéque Draci, noſtram inſectabantur: veluti poſtea Limæ comperimus. Sed intentiùs in ſpolium eſt incumbere viſa dromas illa: quæ fugientibus nóſtris pertinaciter inhæſit. Eam, ſine controverſia, navis noſtræ magiſter, non fugâ, poſt nòtatum periculum; ſed præmatura declinatione, priuſquam in arctum veniret, evitaſſet: ſiquid uſquam univerſo curſù recurſuque, de Britannis auditum eſſet: poſteaquam è Panamæ navalibus ſolveramus.

IX. SED hæc quidem, in hunc modum, hactenus geſta ſunt: & nimirum uno temporis eodémque punctо, res ac ſpes noſtræ deſtructæ. Nos igitur, non jam navi tantùm,ſed inpoſterum omni pla-

nè navigationis exſpectatione dejecti , regredimur ad triſtitiæ conſuetæ ſeriem. Neque dubitabamus actuariam noſtram , utpote debilem , ac ſtrenuo rectore deſtitutam , imparem futuram Anglorum exercitatiſſimo myoparoni : qui, *ſi nihil aliud eſſet in audaci pertinacia* , claſſiariis ſaltem , belliciſque præſidiis, inſtructiſsimus navigaret : *magnáſque, tam procul à domo , ſpes & animos portaret. Illa navi victrice; quid tum noſtris , quid Hiſpanica gloria , futurum ? quem prædonum ſpiritum ac triumphum , tot ſucceſſibus tumentium ?* Urebat ergo nos , ac me præ cæteris, non tam jactura ſupellectilis, in actuaria relictæ (quanquam eſſet ea non parùm luculenta) quàm Orthodoxi décoris diſpendium; inter indigniſſima ſectariorum latrocinia. Plurimùm quoque conferebat ad mœroris incrementum, noſtrorum , ſi caperentur à piratis , aut trucidarentur , luctuoſus interitus : cùm plerique tamen eorum eſſent innoxii. Nam magiſtri quidem navis , ac remigum ejus , crudos perfidóſque mores , intelligebam , omni malo dignos , & exempla noviſſima prometitos. Deplorabam nihilominus eorum, utcunque deteſtabilium, infeliciſſimam ſortem ; cùm non ſine cauſſa timerem ab eis , aut certiſſimam à religione defectionem (in vita tam corrupta) vel alioquin contaminatos mores : &, ab eorum impietate , penès exteros infamiam. Ad extremum verò, *fœdum eis exitum , qui plerumque ſceleſtos aſſequitur , & cæli jacturam,* metuebam. Quæ cùm ob oculos ſemper verſarentur: miſericordis cujuſdam ſenſûs teneritudine , non gemitus, non ſuſpiria ; ſubinde verò neque lacrymas, tenebam. Senſim tamen , in his lamentis, aliquantillô ſolatii videbar aſpergi ; quod erat ejuſmodi, Si victoriam omnino Britannis fata deſtinaſſent; nos inter hæc, mirifica Numinis clementia, qualicunque ſecuritati fuiſſe ſepoſitos : ut , *quos extra navim periculúmque mature , Providentia potiùs*

oculus

oculus quàm naucleri malitia, conſtituiſſet. Gratulabar igitur, & in ſinu gaudebam; nos (quotidianis licèt ærumnis exercitatos) tamen hæreticæ captivitatis anteverti ſſe neceſſitatem, & opprobria. Lætabar, periculoſioribus conſcientiæ naufragiis exemptos: in ſinceræ Religionis poſſe libertate vitam exigere. Quæ cùm mecum, ſilentiô non incurioſô, perpenderem, & examinarem ad ſolidum; non poteram, quin, medios inter luctus, pro levamine verſarem ac reverſarem illud magni viri celeberrimum paradoxum; PERIERAMUS, *ſocii*, NISI PERIISSEMUS.

X. SED inter hæc, comitum alii, parùm jam de Navis eventu ſollicitì, ſpes novas è ſua Thalaſsia, totiéſque repetita crambe, laceſſebant; at profectò non minùs etiam tunc, quàm ſemper antehac, fallaces & irritas. Poteratque meritò (vel ſero tandem) alienatæ mentis ſuſpicionem incurrere, quiſquis Oppidulum illud commentitium, aut ſibi polliceretur aut aliis prædicaret. Cùm enim littoris oram quandam certam deſignaſſet gubernator Navis; à qua leucis Hiſpanicis non amplius tricenis ſenis, abeſſe Thalaſſiam aſſeveraſſet: nos, ſtolidè creduli, regionis illius univerſæ ſitum non tam obieramus, quàm velut hippodromo quodam circumtriveramus: & in uno quodam amfractu, diem jam pluſquam viceſimum, obberrabamus: *eâdem* (quod vulgò dicunt) *in chorda circuloque: ſemper in ſemet redeunte.* Quare ſpe ſub extremum ad incitas redacta, jam non modò nauclero nemo, ſed nec ipſi ſibi, de Thalaſſia, credere debebat: cùm præſertim nec ſimulacrum uſquam mœnium, ac nec umbram, quiſquam aſpiceret. Labebatur interim annus, vires, vita: cùm Sociorum aliam partem amnes haurirent: aliam æterna fames premeret: ac perfrequenter etiam ſitis, inhabilibus jam pridem ad potandum undis. Dulcibus enim abſumptis, aliæ

 non

non ſuppetebant: niſi, quas maritimi Sinus propinabant, aut æſtuaria: peſtem utique magis, quam aquas: utpote malè grata noxiaque ſalſugine vitiatas. Accedebat his malis, corporum ultima fatigatio, mentiûmque tædium: quæ duo non paucos proſtraverant, ad profectionis reſiduum jam depoſitos, &, ſi duraret in longum labor, conclamatos. Quidam & pro funeratis ac ſepultis, à tergo, ſine teſte, ſinéque ſiticine, relinquebantur. Etenim: ut quiſque ſupremè ſe, planéque mortaliter, habere, teſtaretur verbo, vel ipſo languore loqueretur: in eum, de communi conſilio, Sacerdos immittebatur, Romani ritûs ac Sacrorum (unam & Sacerdotem nobiſcum, totius itineris comitem ac ſolatium, trahebamus) Hic, auditis vitæ delictis, extremis (quoad liceret) ſacris expiatum, & communitum: de reliquo, Superorum ac ſuimetipſius curæ commendabat: Immortalitati tranſmittendum. At moribundus quiſque, vel arboris proximæ trunco reclinis, vel, propter progreſſûs impotentiam, rupi cuilibet applicitus: lentè fugitivam, inter ſuſpiria, trahebat animam: donec exhalaret. Sic is ad plures (ac ſcilicet ſuorum facinorum forum & tribunal) ibat: nos autem, eo relicto, via, qua cœperamus, ne, trahendo moras opis incertæ, nec illius vitam proferremus, & iter noſtrum, funeribus aſſidendo, per ſtultitiam hebetaremus.

Hunc in modum, imminuto variis caſibus noſtrorum numero, non perinde res adverſæ breviabantur. Potiùs, acriore ſiderum indignatione, produci ſunt viſæ: cùm locorum multiplex aſperitas progreſſum interſcinderet. Alias enim, amnium ſtagnante vadô, paluſtria carecta gradum aut mergebant, aut diſtinebant: interdum æquoris reſtagnationes, cogebant ad ſicciora per ambages deflectere, quod ipſum tamen ſine ſalebris,

&

& pari ferè locorum iniquitate, non fiebat, ac, præter hæc, citato ſæpe curſu, non tam peragendum iter, quàm vorandum erat: quòd metus eſſet, ne cunctantiùs incedentes, æſtus Ponti, Lunà concitatus, intercluderet: aut (quod funeſtius futurum erat) neceſſario ſopori vacantes, eluvione ſuperobrueret. Tempeſtatis quoque, cœlique mirabilis inæqualitas, cum terrarum ſqualore certabat, intolerando nunc quidem frigore [quanquam citra nives] ſæviente; nunc autem ardentiore Sole littorum arenas incendente. quo ritu ferè, plagis in Europæis, Februario menſe, diebus aliquot ſub meridiem calor fervet: manè verò, propinquoque noctis, rigor aeris, & Aquilonum horror, recrudeſcunt.

XI. VENTUM, hæc inter, multa viarum remora, quendam in continentis tractum, Libycis vaſtitatibus, & Ammonii Jovis ſolitudinibus, æmulum. Iacebant enim pariter, & aſſurgebant, arenoſa teſqua: nunc quidem perplanum, deſtitutis abſcedente freto glareis: alias, montibus in immenſum editis: quos itinere toto, vento cumulatus pulvis, conglomeraverat. Pluſquam undeviginti milliarium ſpatium, hic talis regionum habitus occupaverat, viatorum pedibus [interdiu cumprimis, & æſtuante meridie] multùm infenſus. Etenim, præterquam quòd luctantes cum ſoli lubrico plantas, torridum æſtu ſabulum exurebat, etiam oculos, aſſiduo candore præſtrictos, Sol repercuſſus occæcabat. & hoc circà diei ferè medium, ac pomeridianis fervoribus, eveniebat. Accedente vero veſperarum & noctium frigore: pro calore gelu ſuccedebat, non ablato, ſed duntaxat commutato, malorum ſenſu. Magnum inſuper, ad moleſtiæ ſcrupulum, addebat auctarium, illius arenæ peculiaris aſperitas: à cæteris ejuſcemodi ſabuloſis ſitibus plurimùm abludens. ea namque coticu-

lis

lis paſſim acutiſſimis, ac lapillorum teſſellis, novacularum aciem imitantibus, interſternebatur: quarum (barbarâ ſanè) ſubtilitate plantæ pedum noſtrorum proſciſſæ, continenti ſanguine rorabant, atque campum, per ſe cæteroquin nitidum, cruore fœdo commaculabant.

Cæterum, poſt labores immenſos, evictis his littorum Syrtibus; cum, *exſpectatione mediorum*, ſuam quiſque *patientiam falleremus*: in viæ mala, longè deteriora, tandem induimur. Stabant innumerabiles inter ipſa maris æſtuaria, ſcopuli; ſic, ut dextra quidem Oceanus, ſiniſtrà verò montes inſurgerent Alpéſque: propter immanem altitudinem prorſus imperviæ. Solum igitur, & unicum reſtabat iter, per cautes quaſdam, in medio conſtitutas. Sed hæ quidem & ipſæ multum arduæ, deruptæ, conciſæque: ſic, ut naturæ quendam luſum crederes; niſi feriæ tragicæque moleſtiæ tandem enaſcerentur. apparebatque, grandem quampiam, & unam, infinitæ latitudinis rupem, in quam plurimas ſciſſam columnas abire; rudes & infectas, ac ſpatiis inter ſe perquam inæqualibus disjunctas. Præbebant iſtæ, (procul intuentibus) ſpeciem quandam editiſſimarum turrium; aut, cujuſmodi Cairus Ægyptia pyramidas atque cippos erigit, latiſſimo campo ſurgentes: immò qualis, Penèum ad amnem, in Theſſalicis Tempe, dextram quidem ad oram Olympus mons, & jovis Ara; ſiniſtrà verò, ſupra Bœbeidem paludem, Oſſa mons alter porrigitur: innumerabilibus conciſus ſcopulis, & tanquam naturæ ferra fiſſus; quorum juga verticèſque, diſparibus intervallis inter ſeſe diſſident. Tales erant, nec aliæ, cautes illæ; per quas ſolas tunc via: cæteris circumquaque mari (ſicut dixi) vel Alpium naturà, clauſis. Accedebat ad hanc difficultatem; quòd ſaxorum ea, de quibus memoravimus,

mus, ſpatia, nihil ad terreſtrem profectionem ſicci tramitis, nihil nudi veſtigii, reliquum fecerant; quippe maris interfuſi ſtagno, vel interluentis ſinûs excurſu, totas voragines inferius occupante. Vel nuſquam ergo, vel per cacumina ſcopulorum, iter ſuſcipiendum erat. Verum & hinc rurſus, ex horrore præcipitiorum, creſcebat aſperitas: cum, niſi per tranſſultus, &, *ſæpe deſtinata fallentem, audaciam*, ſuperari capita rupium nequirent. Compluribus autem noſtrorum hominum vertigo cerebri (tam periculoſòque tranſitu) tenebras offundebat: & vel *ſolus vadendi timor, certa ruina; formidòque* tam atrox, *mors ante mortem*, erat.

Sed, quid in hoc tanto rerum articulo, tentes? omittas? quid prius aut poſterius capeſſas? Perrecturos, ex omni parte, pelagus & ſaxa, concluſos tenebant: retrogreſſuros autem, formidabilior deſcenſus, & pronior lapſus, excepturus erat. Conclamatur igitur, omnium concordi ſententia; *Pervadendum; in utramque fortunam! &*, Quod bene felicitèrque verteret, *incertis ſaltibus certiſſimum interitum declinandum!*

Ità laboris ac periculi factum initium; fortunatum pleriſque noſtrum, quoad dies fuit ac lux; quæ ſcopulorum intervalla nitore diſtingueret. Verum haud multò pòſt, veſpera nebuloſa, collectæque nubes, omnia proturbàrunt; in copioſum & continuum effuſæ nimbum. Horrorem hunc geminavit fœda nox, tenebris procellaque terribilis; ac, ſuper hæc omnia, Ponti ſtagnantis repentinus affluxus. Iàmque circumquaque nos frigus, tremor, pluviæ, ventorum affluxus, & lapſuum aſſiduus metus, conſtrictos tenebant: in tam denſa præſertim caligine, pelagique fremitu; tam eminus, quàm ex propinquo, reboantis. His tamen omnibus incommodis, cæterorum comitum

For-

Fortuna ſuperior fuit. me ſolum, ex omni numero, ſors deterior, ad inſectationem ſibi ſolemnem, ſepoſuit: tanquam *victimam*, ut reor, *albam*, ac ſuis jam pridem notiſ deſignatam. Id in hunc, quem diſcribam, modum, evenit.

Nox erat adulta; nullumque jam, extinctis ſideribus, tuti periculoſique diſcrimen. Erant autem etiam tum ſcopuli non pauci, neque prioribus mitiores, ſuperandi. Dum itaque, ſociis antegreſſis, poſtremus ego, rupem, neſcio quam. ex illa, quam tunc inſiſtebam, petrâ, caute præveſtigo: dum eam gladioli cuſpide per obſcurum prætento, diſtantis intercapedinem exploraturus: generoſe tandem (an vero temerario potius impetu) ſaltus audaciam concipio: nondum ad ſolidum examinato (quis enim in tenebris poſſit?) diſcrimine. Sed fallente, per caliginis inſidum, meta, deceptoque ſalientis paſſu: præceps in horrendam, ac ſcopulis circumquaque clauſam voraginem, devolvor.

A R-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER VI.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. V*Oraginis & periculi, in quod deciderat, hypotypoſin Victoria proponit.* Com. pag. 163

II. *Apprehenſo ſcopuli ramo, Petrus vitam inter & necem pendet; formidine frigoribùſque propter veſtium penuriam, circumſeſſus. Interim, relabente maris æſtu, voraginis undæ increſcentes, Petro propiores fiunt.* Comment. pag. 164.

III. *Ergò ſortem ille ſuam miſerrimam, inter mille timores ac diſcrimina, deplorat ſuis eam peccatis acceptam ferens.* 166

IV. *Matutinô crepuſculo in rupis verticem evadit, quieturus aliquantiſper. Sed excidunt ſomnum, vulnerum multitudo, & acrimonia; quam inſuper æſtuarii ſalſus liquor incendit.* Comment pag 168

V. *De Scopulo Victoria deſcendit: tardeque repertis comitibus, caſum ſuum nocturnum ſtupentibus exponit.* Comment. pag. 169

VI. *Progredientibus, poſt incommoda alia, campus*

offertur

offertur ſabuloſus &, per eum decurrens, pluvialis torrens paſſerum frequentiâ celebris. Dum pyram adverſus gelu adornant: ſub arente materia ovorum pullorumque, copiam reperiunt. Comment. pag. 171.

VII. *Victoria & Sociorum, ex inventu præter ſpem obſonii, inſolens lætitia, atque cœna.* Comment. pag. 173.

VIII. *De nocte caſtra movent: &, poſt compluri-um horarum continuatum iter, exigua capta quiete, in montem arduum labore magno enituntur. Cæteri ſparſim ſe proſternunt: Victoria, noctu nimboſa metu, altiora ſecurioraque latibula meditatur.* Comment. pag. 175.

IX. *Companeroſa, Sodalis & cognati ſui, egregiam indolem ac mores Petrus deſcribit. Cum eo, in Alpium celſiſſimum verticem enſus; tectum nocturnum ſub frondibus accipit, admirabili natura providentia præparatum. Ibi ſomnum ipſe orditur.* Comment. pag. 177.

X. *Companeroſa, etiam ipſe ad quieſcendum compoſitus, morbo repentino gravique obruitur: cujus tardam tamen fidem, apud excitatum & ſtomachantem Victoriam invenit. Eum, vix tandem, ad accerſendum Sacerdotem, permovet.* Comment. pag. 179. & 180.

XI. *Petrus, ad veſtigandum in tenebris Sacerdotem, excurrit. Eum, ægre repertum, adducit. Is decumbentem Companeroſam ſolatur: & poſthac, univerſa prioris vitæ noxas explicantem, officiosè audit: Victoria, inter hæc, alibi ſomnum reſumente.* Comment. pag. 182.

XII. *Exomologeſi Sacra peracta; Victoria ad Companeroſam, jam ſolum, ſolus revertitur. Ille Petrum complexu & oratione* meditatâ diffuſaque *aggreditur* (nam à Commentarioli fide, auctoritque primo ſtylo Hiſpanico, recedi, nec in hoc, nec in X. capite, præcedente, conſultum viſum eſt: ubi ſermo rhetoricus

&

& ſupra moribundi conſuetudinem prolixus, aliquot implet paginas) *In eo ſuum conteſtatur amorem: ſuprema mandata dat, pro ſe & ad ſuos. Petit ab eo ut ad vicinam mortis luctam ſe iuvet, & confirmet.* Comment, pag. 184. fin. pag. 185. & 186.

XIII. *Victoria petenti morem gerit; moribundumque ad ſupremum uſque vitæ punctum animat: propoſita maxime Divinæ miſericordiæ fiducia, Deiparæque potentiſſimo Patrocinio. Symbolo Apoſtolico bis pronuntiato; Companeroſa exſpirat.* Comment. pag. 189. & 190.

XIV. *Petri, extincto Companeroſâ, multiplex mæror, formidines, perplexitas. Ejuſdem in ſomnum ipſa mæſtitia relabi cupientis, monſtroſum cervical.* Comment pag. 193. & 194.

XV. *Recurſantibus, cum inſomnia, ſollicitudinibus & angoribus, locum Victoria mutat. De Inſomniæ cauſſis. Companeroſa tandem ſepulturam, & omne ſupremum officium, pro virili ſua, præſtat.* Comment. pag. 196. & 197.

PROMINENTES paſſim è ſcopulis cuſpides atque gaſtræ, me delabentem, undequaque perſtrinxerant. Corpus igitur, vulneribus hinc indè proſciſſum, undis ſubterlabantibus infero: quibus miſer, non immergor ſolùm, ſed, coëuntibus ſupra caput fluctibus, intumulor. Quid tunc mentis mihi, quid ſenſûs fuerit; nemo tragœdus exſequatur. Vincit calamitas ſermonem, miſeriæ gravitas calamum, recordatio narratioque fidem: utique, cùm me traherent in profundum undæ, cùm raperent in gyrum ſuum vortices; cùm me corporis ipſa moles nunc deprimeret, nunc allideret; cum modò ſpes & conatus allevarent, mox imbecillitas & deſperatio ſubmergerent; cùm me circumfremerent aquis pulſatæ rupes: cùm

cùm nox exterreret, atque tenebrarum horribile chaos; cùm ſuper hæc omnia, natandi rudem, (& in medio tamen gurgite fluctuantem) mors manifeſta circumſiſteret. Jactabam nihilominus brachia, quantumvis indocta; *proque tutela vitæ, cujus tenaciſſimum eſſe deſiderium ſolet*, vires omnes & copias advocabam. Cúmque luctarer cum inſanientis æſtuarii fluxibus ac refluxibus; quantum aquarum, niſu pedum manuumque, repellebam: tantundem propomodum hiatu faucium invitus ſorbebam. Tali modo, cœlum inter & Tartarum, inter ſacra ſaxumque, votorum & deſperationis medius, pendebam: nec ſpes erat ulla ſocialis auxilii. nam è tanto barathro ſucclamantem, quis (quæſo) fluctibus obſtrepentibus, exaudiret? aut, quis etiam, poſt multos clamores, exaudito, ſuppetias latum iret?

II. Plurimo nihilominus *labore*, quo pleraque *pretioſa comparantur*, denique Salus conſtitit. Omni namque membrorum conniſu, natando, ſcandendo, reptandoque; vix ſero tandem in petrarum quendam velut ramum prominentem, ſum eluctatus. Illic elumbis, ſemianimis, & vix animæ reciprocandæ validus; præter hæc autem novorum diſcriminum pavidus, memet defixi. Sed quoniam principio, quietis aut commodæ ſtationis ſpatium, negaverat arctitudo loci: de ſaxo pendere compulſus ſum: diſpaſſis in ſaxum brachiis, & univerſo corpore ſcopulum illum amplexatus. Huic ego quàm arctiſſime connexus: & jam non digitis tantum pectinatim compliciiis, ſed etiam genibus ac tibiis ſtrictim appreſſis: exſpectabam, quid in poſterum circa me fata diſponerent? Iſte totius fere noctis ſtatus ac ſitus fuit. Quo tempore (cæteroquin per ſe ſatis omnium formidinum feraci) non uniuſmodi trepidatione, nec ſimplici lamento, præcordia concuſſi: vultu frigidis interim ſaxis applicito tergo verò turpiter, adverſus

verſus inſectantem me caſum, obverſo. Verum initiò quidem, tacitis queſtibus, & intus tantùm ſonorus; ſilenti tibia mihi funus meum ducebam: non auſus, præ pavoris vi, ne pedem quidem, ac neque labia, motare; nedum altis ploratibus indulgere. Verebar enim, ne quam, ex Fortunæ choro, Sortem iniquam, immemorem hucuſque mei, vocali nimis luctu ſuſcitarem; & in caput meum etiam ipſam provocarem, ad novam infligendam calamitatem. Contentus itaque, ſilenti formidine palpitare, deflebam, propemodum muliebriter (confitendum eſt enim) noctis horrorem, propinqui maris fragorem, fluctuum alliſorum mugitum, ventorum inter confraga luctantem tumultum, miſeræ ſtationis infidam poſſeſſionem, & ſexcentorum agmina malorum. Sed præcipuo tunc erat ſenſui brumoſus aer; aſperrimo frigore, penetrabilique flatu, ſævus, utpote nocturno tunc gelû. Cujus contra rigorem, jam *neque patientia quidem ſatis armatus eram*, velut antehac. nam ad indumenta corporis cætera quod attinet; profectò pluſquam ſeminudus agebam; intima duntaxat tunicula, tibialibuſque, prater ſemoralia, contectus. Femoralium porrò materies erat, tela carbaſina tenuiſſima; verecundiæ potius, quam munimento medii corporis, excogitata. Quanquam enim, adverſi maris & auræ peregrinæ providus, veſtibus quoque laneis corpus involveram; Idque jam tum ab exordio navigationis Americanæ: tamen id genus tegumentorum aſſidui per eos dies imbres adeò madefecerant; ut, hyeme præſertim nocturnâ, densè congelaſcerent. Quare, ne ſomnos meos in media glacie (velut miles cataphractus in ferreo thorace) capere compellerer; pridiano veſpere, quidquid laneum geſtaveram, membris detractum, ex quadam arbore ſuſpenderam: ſi fortè tantiſper aurâ quapiam clementiore deſiccarentur. Idem ipſum autem comites

mites quoque mei fecerant; præter unicum myſtam noſtrum, cujus ſuprà mentionem intuli. nam hic, futurorum omnium callidus, Sagum ſuum goſſypi num, prudenti conſtantia, ſibi retinendum duxerat.

Sic igitur nudatus, frigore pluſquam Hyperboreô moriebar; ob ſtolidum ſubſidiorum rejectum, quæ ſola tunc protegere potuiſſent. Ibi *caſus* adverſos, & tempeſtatis iniquitatem *incuſabam*; *qui peccatum potiùs* & incuriam meam *debueram*. Sed incuſabam planè ſine ſucceſſu: *quiritabarque* (quod vulgo dicunt) APUD NOVERCAM; id eſt, Fortunam. Hæc etenim, nulla, ne minima quidem, mei miſericordia; non modò de duritia ſua remittebat nihil: ſed etiam aſperiùs ſemper inſurgebat. Iam enim, incrudeſcente maris æſtu, tumidiùs undæ ſe tollere; jam gurgites, Luna concitati, volvere ſurſum ſpumas, ac ſarmenta trahere; jam primò pedes atque talos tingere, mox ſuras ac genua vincere: tum exſuperare femora, paullatimque lumbos circumluere; nec dubium eſſe mihi, quin illicò, caput quoque vitamque meam petiturus, veniret Oceanus: & idcirco prævium hunc maris æſtum, in me velut percuſſorem, immitteret.

III. TUM enimverò, circumſidentibus undequaque me Diris; non ulterius in poteſtate, non in ſilentio, gemitum habui: ſed, elidente vocem doloris ſenſu, prorupi clariſſimos in ploratus, &; Hoc *nimirum*, inquam, *hoc reſtiterat unum*, *miſerrime* VICTORIA; *poſt peragratum terrarum ac maris ambitum*, *ubi perire millies poteras: ut inter ignotiſſima ſolitudinis ſcopulos*, *inter turpiſſima Ponti ſputa, pelagique ſe purgantis foricas*, *ingenuum ſpiritum profunderes? Et hoc* (*pro malùm*) *nullo teſte*, *nullo teſtamento*, *nullo propinquorum oculos occludente*, *nullo*

nullo pereuntis ſuprema mandata, vel voluntates, excepturo? Morieris ergo? quodque male præparatis amariſſimum eſſe ſolet, morieris, interitu tam properante, ſpatioque vivendi tam acciſô? Proh legem ultimæ neceſſitatis ferream! proh fatorum inexorabilem decurſum! Ecce, jam ultimum pendentis animæ filum hora ſuprema ſuccidet! Ecce jam confeſtim aut hæc petra, cui cohæreo, fluctibus ſubeſa diſſultabit; milleque fragmentorum ruinis, avulſum me ſuperobruet: aut, occulta vi citatus, æſtuarii gurges, caput infuſum toto mari ſepeliet; aut certe, ſi clementiore fluxu ſtagnum conſtiterit, nec præſentis alvei menſuram egredietur; tamen delaſſatum me, jamque feſſa brachia dedentem, proximo quoque maris recurſu ſecum abripiet: abreptumque devehet in ultimas Oceani furentis oras. Tunc illic (ſi forſitan adhuc ſpiravero) confeſtim aut unda vincet, involutum aliqua Charybdi, vel Syrte (ſicut multos) aut maritima certè monſtra, ceteque vaſta, deglutient: aut tandem (ſi vel invitus prorogare ſpiritum, in aliquo deſertorum littorum compellar) incurſabunt in me ſexcentorum ſpectra manium; è tot inſepultis naufragiis oberrantium: infeſtabunt damnata barbarorum umbræ, velut ad littus Arabici Sinus, ac Cimmerii maris oram aſſolent. Hi me ſcelerati lemures (jam ante ſemianimem & præconſumptum) mille terroribus, etiam ſine vulnere, mactabunt. Heu me! quis hujus tam acerbæ ſortis neceſſitudinem? quis tot malorum ſarcinas, tot mortes, humeris meis, prorſus imparibus, injecit? Nempe; quod millies conqueror, & nunquam tamen *adhuc* emendo: *nempe, Peregrinitatis puerile deſiderium, oculorum damnabilis curioſitas. patrii ſoli vilis charitas, clauſæ maternis obteſtationibus aures, contemptus ſupplex avunculus, deſertus nuper in ſolitudine Pedioſa, ſexcentaque cætera vitæ ſolutioris errata, quorum nunc omnium, feras quidem, at meritiſſimas & inextricabiles pœnas expendo, reus* VICTORIA.

IV. TA-

VICTORIA.

IV. TALES inter querelas, paullatim undæ ſtagnum ſuum, & Nox tenebras, finierant. jamque ſenſim & Aurora nitorem, & diluculi propinquitas aliquam ſalutis aperire fiduciam, cœperunt. Ego, quantulamcunque crepuſculi lucem, velut opportuniſſimum beneficium, non gratis amiſſurus, manu quidem læva, rupem (ſicut eam comprehenderam] retineo: dextra verò, ſuperiora petræ digitis prætento; ſollertiſsiméque ſaxi conditionem exploro. Reperio tandem ſcopuli caput, non modò ſeſſionis capax, ſed, ſi cui libuiſſet, etiam incubitûs atque ſtrati: ſic exporrecta ſaxi per planum menſura quæ, grabati quoddam ſimulacrum exprimeret. Quo compertô; minùsque caſuum pavidus, componi per ſilentium ad quietem inſtituo, tùmque primum, valere juſsis complorationibus, nihil utique correcturis, totam cautem inſcendo. deinde [ſi fortè fortuna ſuccederet] ſomnum molior, ac mox ordior. Er erat dormituro locus non planè tetricus, ut in hoc rerum ſtatu, corporiſque fatigatione. Sed ſcilicet, nec tum quidem ullam indulgente ceſſationem adversa ſorte, vel [neſcio quo] nigro ſidere; poſt minimum ſoporis guſtum, ſtrato miſer excutior. Abrumpebat nempe quietem, doloris immodicus ſenſus; quem corporis, in latera reclinati, pondus exaſperarat. Cujus ego dum cauſſas & origines, ad pleniorem lucem, exploro; video femoris dextri, cui ſuperincubueram, tractum omnem, decem immanibus plagis conſauciatum, vulnerumque pleraque palmari, non minùs, longitudine ſpacioſa. Plagas eas, nocturno caſu per prærupta ſcopuli collectas, primus [ut fit] doloris ardor obſtupefecerat; & tanquam in ſensûs quandam oblivionem adduxerat: utpote ſanguine, recentis adhuc, præcalido bullienteque; fluxu. quare ſenſuum tantiſper ſopor aliquis, & velut diſſimulatio, primum mali furorem repreſſit. At, poſtea quàm, ſuperindu-

inducto gelu, cruoris æſtus ille conſedit; durante nihilominus & fluitante vulnerum hiatu; tum enimverò dolor atrociùs ſævire, totaque vi cœpit inſtaurari. Senſus acrimoniam inflammavit inſuper maris æſtus: qui, receptis licèt, multumque deminutis fluxibus; tamen undæ ſalſiſſimæ reliquias, in tot plagarum fiſſuris & rimis deſtituerat, ſæva ſalſugine mordaces. nam, venarum & fibrarum intima pervadentes, exſugebant pedem implacabili laniena. *Non* erat tamen hoc ipſum *inſalubre planè malum; nec vexatio porſus ſine fruge.* nam ex fervida ſalſi liquoris penetratione; ſanguini, poſt longum dolorem, tandem ſtupor, vulneribuſque coitus, provenere: nec multos poſt dies, univerſo corpori ſanitas. Vt adeò videas (mirificô numinis conſilio) *Nihil eſſe tam expertu malum; quod non olim aliquo boni fructu commitigetur.*

V. ORTO clariùs aliquantò die; poſtquam & maris abſceſſu retegi ſiccum, & aperiri viarum libertas eſt cœpta: de rupe pedetentim ad planiora me demitto. Paulliſper deinde, deficientibus ſcopulis, rupiumque connexibus: ecqua tandem circà me loca ſint, diſpicio: cœtus ſimul humanos, ac Sociorum turbam indago.

Sed nuſquam mortalia conſortia, nuſquam ſocialis globus; ac ne veſtigium quidem humani pedis. Solitaria cuncta, mœſtiſſimique ſilentii ſqualore muta. Siqua fides eſt igitur miſeris, & omni ſubſidio mortali deſtitutis, inter inhumanos locos; intremui non mitius, quàm inter ipſas præteritæ noctis tragœdias. Immo, tanquam fulminatus & ceritus, horridius emarcui; *Tandèmque, Tandem* (exclamavi) *totum me, funeſta calamitas, & ad Tartari fundum uſque, demerſiſti! Toto malorum Oceano me perfudiſti; ne tabula quidem, ad enatandum, naufrago* VICTORIAE *relicta!*

Neque diu tamen ploratibus indulſi; ſed, urgen-

 te

te *deteriorum formidine* (*quæ plerumque ſuccedere malis primis aſſolent*) in pedes me conjeci: concitoque prorſum curſu, volitavi veriùs, quàm properavi: nulla femoris afflicti cura: PEDIOSAM interim, &, quidquid nominum cognominùmque veniret in buccam, inclamitans. Neque deſpexere clementia ſidera lacrymas meas, quæ PEDIOSAM mihi, ſocioſque, paullò pòſt reddiderunt: nondum (o fatorum in me luſum!) ultra ſpatium, quod æquaret ſagittæ jactum, antegreſſos. Horum infuſus amplexibus, (lætantium plurimum, & invicem me lætitia reſpergentium) dupliciter oblector: & quòd humanis aliquando vultibus, &, quòd tam inexſpectatis, incurriſſem. Mox & alloquium exorſus; *Vos vero, quid?* (inquam) *aut, ubinam præteritum noctis egiſtis? nam me quidem fallax & ſiniſter tranſſultus, intra mortem & vitam jecit; cum paludibus, ut reor, inferis luctantem.* Cœpi deinde compendiô totam eis cladem meam adumbrare. Sed poſteaquam (ut DULCIS *eſt omnis, aliena præſertim, calamitatis hiſtoria*) rogare ſunt orſi: ne tantùm adumbrare, verum penitus depingere, vivis coloribus, caſum meum, auderem: indidem & ego ſum aggreſſus totam, ab alto, ruinæ meæ narrationem. Notavique: ſtupere plurimum, & horrore comas arrigere, quotquot ab ore pendebant meo. pendebant autem ad unum omnes: & ii præ cæteris, quibus abſentis VICTORIAE deſiderium atque cura, ne quidem per quietem (ut dicebant) deceſſerat. *Tametſi; Quantulum quietis hoc ipſum fuit?* (inquit PEDIOSA) *quam etiam nos, continuis nimbis, gelu, tempeſtate, terroribus exagitati, tranſegimus; pendente ſemper inter formidines anima? Tamen interim uno gradu minor noſtra fuit, quàm tua, mi* PETRE, *calamitas: quòd nos adversùs dira caſuum agmine pugnavimus; tu viritim, & duello, congreſſus es.*

VI. IN

VI. IN hunc itaque modum, omni recollectô cœtu; moras cunctas abrumpimus: &, colloquentes ſimul pergentéſque, littorum mitiora perſequimur: id unicum alter alterum hortati; *Nequis noſtrum deinceps Thalaſſia meminiſſet: caterùm alia potiùs omnia ſperaremus. Thalaſſia recordationem ac mentionem ex animis, oblivione ſempiterna, tanquam hæreſin, exſculperemus.* Quod cum inter omnes pariter conveniſſet: & jam nemo non Thalaſſiam exſecraretur, tot errorum nobis cauſſam: reliquis omnibus difficultatibus, ſpes erat, nos pares futuros. Igitur, inter aſpera quamvis & enormia viarum: duravit tamen incedentium labor: qui, cum prima luce cœptus, ante cadentem diem finitus non eſt. Interim, præter incredibilem fatigationem, nimborum quoque moleſtia, faméſque graviter viatores cruciabat: ſed intolerabilius multò ſitis, incedendi contentione (ſicuti fit) incenſa. Vetuſtiſsimum hoc incommodorum noſtrorum, ac jam toties memoratum, id eſt, aquarum dulcium penuria, non ſeneſcebat; ſed toties pæne, quoties meridies & profectio, novabatur. Verum tunc quidem, quò tardius inexpectatiuſque; tantò gratius & cumulatius eſt remedium, divino munere, repertum.

Ecce namque, luce jam inclinata, planitiem ingredimur ſpatioſam, & longè latéque ſeſe porrigentem: cæterùm graminis, & cunctorum gignentium undequaque nudam; ac ſterili tantum ſabulo nitentem. Campum univerſum non ſilices, non ulla lapidum pondera; ſed arenæ tenuiſſimus pulvis, inſtraverat. Super glaream porrò, lignorum arentium, & aſſularum, ingens copia temerè jacebat. Quiſquiliæ purgamentàque torrentis hæc erant, qui, ſiniſtra ſolitudinis illius extremitate, devolutus celſis è rupibus; impetu rapaci ſecum devehit, quidquid circumcircà ſylvarum virgultorumque corripuit; nec arboribus quidem, & grandio-

ris trunci ſtirpibus impunè prætermiſſis. nam & has, ſubtilis radicibus, in communem ruinam trahit. Quoties autem, ſolitas egreſſus ripas, per arenoſum illud, quod deſcripſimus, æquor reſtagnat: ſimùl ſeſe receperit, id genus retrimenta, glareis hærentia, relinquit. Ea poſtmodum Sol nactus meridianus, potenti radio, durabilique ſiccitate, torret, & in incendia præparat.

Hanc nihilominus, tam incultam locorum faciem; obſervavimus, etiam Avium nonnullarum patriam eſſe, certéve coloniam. Namque paſſim ſuper ſarmenta tignàque diſperſa, paſſerum exercitus, naturali voluptate, conſederant: &, ſiquando pedum noſtrorum ſtrepitu, vocùmque ſibilis, inquietarentur; aërem omnem agminibus implebant, nunc citimam, nunc ulteriorem torrentis ripam, oberrantes. Siquid igitur etiam hoc ad Argonautica noſtra pertinet: *hic Amnis*, noſter *Phaſis* erat, non *Colchicus*, ſed *Americanus*: hi *Paſſeres*, noſtri [ſi ſuperis placet.] erant, aut eſſe debebant, *Phaſiani*. Sed iſtos quîdem Paſſeres oculo votiſque ſequi, facilius erat; quàm manibus & aucupio conſequi: cùm tamen, inter hæc, edendi cupiditas ſtomachos omnium diriſſime lancinaret. Cujus autem alimenti ſpes eſſe poterat, in loco tam inculto? vel, *quis, cum volantibus, curſu per auras certaret?* Proximum igitur fuit: cum cibi deſiderium nequires, ſaltem aquæ cupidinem mitigare. Simul omnes itaque torrentem, obliquo ſtrepentem alveo, meridiem inter & orientem, petimus. Ibi pileis nonnulli; quidam inhiantibus labris, profluentem excipimus. Ità, ſui quiſque ventris jejunium, ebrietate frigidæ conſolamur. Venit poſt hæc in mentem otioſis, rigentes artus & corpora, multorum jam dierum noctiumque gelu conſtricta, calore laxare: ne, receptum inteſtinis frigus, & nullo reſolutum fomento, vitalia tabefaceret. Huic proximum erat, eàdem

eadem opportunitate veſtimenta quoque, continuis imbribus & hyeme fluitantia, perſiccare. Rapitur ergò, mora nulla, flamma de fomite: ſarmentiſque temere ſuper ripam obviis, injicitur. Iamque caloris & ignium aliquantum erat: tamen, ut id ipſum perennaret; lignatum plerique longius progredimur. In eo labore dum totiſumus; dum falces & materiem. in ſpem univerſæ noctis, corradimus: miro Numinis ductu, trabes, vetuſtate corruptas, & ramorum congeriem quandam, eluvionis abſceſſu deſtitutam, invadimus. Ibi, quoniam lignationis longæ compendium videbatur oblatum; in una ſimul ſtrue, cumulum omnem ramalium, & virgultorum, ſubjecta manu ſtipitibuſque demolimur. Rem credat, fide majorem, & exemplo carituram, efferre, tamen afferam; quia ſic vere geſtam, & nobis omnibus experimentô gratiſſimo compertam. Sub proturbatis quippe truncis ac ſtirpibus, primum flammæ fomenta reperimus, quæ ſola conquirebamus. deinde nutrimenta victumque deprehendimus; quem nemo noſtrum, ne voto quidem, præconceperat. Sub purgamentis enim illis ſylvarum, Ovorum infanda copia latebat, ac præter hæc pullorum non una centuria; ſed ut plurimum adhuc pluma carentium.

VII. Quod *igitur in ſuc eſſibus, exſpectatione ſuperbioribus*, vulgò ſolet, ut *nec animus ſeſe, neque vox capiat*: ſtatim clamor, & impatiens moræ lætitia, tum complosio manuum, & lecciorum omnium accitus, atque concurſatio, celebratur. Totis campis hi clamores vigent, & crebreſcunt, *Io! volucres, & ova! gaudium & felicitas!* Quod porrò juveniliter exultantium mos tenet, in medio geſtientis lætitiæ, non tam frui capto, quàm circa ſupervacuam fruendi curam occupari: plurima pars noſtrorum, cœpit anxie nomen avicularum, numerum ovorum, partitionis æqua jura, requirere. quidam etiam

iam; *Quanam ſylva tot ilignis verubus, ad aſſandam ferinam, eſſet ſuffectura?* pueriliter ſciſcitari. Prorſus, in orbe gaudium non reperires; quod tunc ad *Hilaria* noſtra componeres. Non tam exultanter, diu circumſeſſæ munitionis aut urbis opulentiam, legiones invadunt, poſt expugnationem; non liquidiore voluptate, qui theſauris inſidiantur & montium divitiis, auri venas, & naturæ ſinum aperiunt; quantô nos gaudio, poſt longam famem, inopinas illas epulas involavimus. Quid multis? Dividere prædam in capita placuit. Sic, æqualitate ſervatâ, denæ repertæ ſunt in ſingulos aviculæ, cæterùm ovorum numerus, ſicut iniri propter copiam nequiit; ſic partitio non ad Themidis rigorem, ſed ad cujuſque vota lubentiàmque, proceſſit. Nam, *quantum concupiſcere quiſque potuit; tantum & habuit.* Nec eſt dilatum convivium. illicò, comeſſatoris ſimiles, in contubernia colligimur. Et, quoniam in medio focus erat; recèns contractis ſarmentis luculentus; eum nos conſeſſu circumvenimus. Clamoſi pariter & negotioſi: pars pullos pugiunculis tranſfixos, aut cultris, ad flammam circumagere: pars furcillîs, aut virgultîs bicornibus, ova ſublevare; lentaque frixura torrere. quidam, acubus perforato putamine, ſuſtentare; ſecundùm ignis viciniam. Nonnulli (ſicut *diuturnitatis impatiens eſt omnis fames)* volucres, nulla verum cura, digitîs extremis corripere; rogòque, quà vivaciùs exæſtuabat, obvertere: nec adustionis nidorem habere penſi. Reperti quoque; qui. ſive per òblivionem, ſive properandi ſtudiò, ſtrangulàtionem prætermitterent: miſellòſque pullos, ſpirantes adhuc & pipientes, incèndiò truculento cruciarent. Eos porrò ſic ſemineces, vel in palpitantia fruſta divellebant: vel totos ſimul & indiſcerptos, uno bolo conficiebant; pæne Scythica quadam aut Braſila vorandi barbarie: niſi, quòd

eos inclementior longè *fames*. crudelitatis abſolveret: *cujus impatientia moras omnes exſecratur*. Vtut eſt tamen: fœdum hoc erat, & ſpectaculi parùm Europæi negotium: cùm tepidus de mento, déque dentibus & gingivà, cruor deflueret. Ità (ne multis excurram) ad ſummam omnes intenti; diſcurſare, fatigari, coquere, frigere; maxima pars ovorum pertuſione ſtrepere; cæteri concerpere, manderèque, nullo tumultuantis lætitiæ temperamento. denique planè *ſe rerum dominos*, & *nunc tandem in Fortunæ ſinu* ſitos, arbitrari. Sic, in unum conjectus compendium, dies ille; prandio pariter atque cœna, ſaturos abſolvit.

VIII. PLACATO ventre; poſteaquam & fluvio rurſus, iteratîone frigidæ, ſumus refecti, cibique præteriti reliquias diluimus: amicula quiſque ſua, ſecundùm flammas deſiccata, reſumimus. Deinde, perſolutis Numini gratiis; *quod neque dignis nobis, nec opinantibus, epulum apparâſſet*: iter pridie cœptum, inſtauratis animis, repetimus. Vt autem pridianæ moræ damna celeritate pedum corrigeremus; tametſi profundum jam noctis ibat, viam alacritate tanta premimus; ut tenebrarum omne, magnùmque prætera ſubſecuti diei ſpatium, ambulatione perpetua connecteremus. Duodecim ipſas horas, nulla requiete, nullius ſtationis interjunctione, labori ſuffecimus. adeò nempe *proxima ſaturitas ad firmitudinem contulit*.

Excepit (regione ſabuloſa tandem decurſa) pedes, jam ſenſim fractos & flaccidos, promontorii maritimi procurſus novus. Hic, ſaxis & ſylvis aſperrimus; viarum tramitem, adhuc utcunque tolerabilem & explicatum, intercidit, ac propemodum impervium effecit; impenetrabili locorum vaſtitate. Salebris & confragoſo ſqualore, ſaltus omnis horrebat; anteriora potiſſimùm, quæque dextrum ad latus receſſerant. nec quidquam iniquius illa rupium ſylvarùmque, nunc in

in montes tumentium, nunc in voragines recidentium, inæqualitate. Cæterùm ad lævam ſurgebat montium continuum jugum; arduum in ſummo, ſuperatuque pertinax: non tamen ultra vires & ſpem; quippe clivis interdum ſupinoque ſitu mite. Vertices autem, quamvis multùm in nubes porrecti, non tamen ad uſque deſperationem eminebant; ſi cui modò pes & mens ad conſtantiam ſupereſſet. Aſcenſus porrò, ſolum erat unicumque deterioris viæ remedium. Ventum ad hunc locum erat; quo tempore, jam in altiſſimis ſtante ſole, ſpatiis paribus veſper & ortus diſtabant. Nobis, quanquam properandi mille cauſſas habentibus; tamen ibidem aliquantiſper interjungere, viſum eſt. Terrebat, fatigatione languidos, montis aſpectus, in immenſum ſe ſurrigentis: neque dubium, quin, ſi mox profectio premeretur; etiam robuſtiſſimum quemque, vires deficerent. Quare, provido decretô, ſecundum ipſas jugi radices, conſidemus. Et alius quidem, taciturno decubitu, membra marcentia diſpandebat; *ſermonis* (opinor) ut *in magna fatigatione* ſolet, *faſtidio*. Fabulis alius, & alternis alloquiis futura vel fingebat, vel contemnebat; donec denique, quieti finem, & novo labori principium dandum, robuſtiorum neſcio quis, proclamavit. Igitur, nemine communem miſeriam auſo detrectare; ſine mora cuncti conſurgimus: ac, reſumptis pedibus animiſque, contra montium ardua reptamus. nec enim itineris præſentis alia conditio, vel modus, afferebatur. Plerique, defixis retrorſum gladiis, verutiſve, terga fulcientes; connitebamur, ſumma relapſus cautione. Sic ægrè tandem, & inter anhelitus vix revocabiles; poſt horam ferè quartam, quàm laborem cœptaveramus, in Alpem evadimus. Sed ſociorum quidem plerique, defectis viribus; non exſpectato cacumine, quo cuique loco viſum eſt, in ſubjectis vertici colliculis frutetiſque conſedere. Pigriorum hic numerus fuit; & inter e-
os

os etiam PEDIOSA meus: non alias (poſt nuperam defectionem) torpidior contuſiòrque. Sed nunc veritus erat, imbecillitatem mihi ſuam deplorare: credo, ne denuò ſatyram audire; meùmque, ſibi mollitiem exprobrantis, os excipere compelleretur. Ergò, nullo reque dato, neque reddito verbô; ſine cujuſquam interpellatione, ſub arbuſta proxima defugit. At ego, non contentus latibulis obviis; ſpe commodioris occaſionis, diverticulum aliud inveſtigo. Iam enim, præceps in noctem veſper; & cœlum omne, lunæque nitor, ſe nubibus, & opaco tenebrarum, induerant. ſuper hæc, ventorum etiam, e mari proximo frementium, impotentia nos proturbabat: & impendens capiti ſævus imber, ſecuriſſima quæque conſilia, præ facillimis, mihi dictabat: metuenti, ne (jam antè plus ſatis exanimatum) negligentia ſalutis, nova pernicie ſubrueret. Sed, *humanitatis indole (quæ ſocialis eſt, & conſortiorum amans) ſine comite nolebam eſſe felix.* Eum appoſite mihi ſors, & ipſe rerum eventus, aſſignavit.

IX. ERAT in comitatu noſtro, Iuvenis quidam, virtutis eximiæ, diſertùſque comprimis & facundiæ diffuſæ: præter hæc, mihi, (cæteroquin amicitiarum æſtimatori rigido) dilectus in paucis. Hic oriundus ab Hiſpania, ſed natus Panamæ, gente patritia, parentibus ac majoribus ordinis ſenatorii; familia, tum Americanis in terris, tum & apud noſtros, clara præminebat. Nomini parco; ne propinquitati ſanguinique tanti juvenis, crebriore fatorum illius memoria, dolorem refricem: &, utcunque ſepultam jam, inductamque recordationem, ſignificantiùs hoc ſtylô, quam conſultiùs, exulcerem. Moderatiore temperamento, neque tamen penitùs confictо; propter arctiſſimum *ſodalitii* nexum, *Companeroſam* eum nuncupabo. Vocabulum hoc, & hiſtoriæ fugabit obſcuritatem; & nominis gentilitii ſupplebit dignitatem. Is ergò talis,

H 5 me

me ſecutus erat, nulla ſua luculenta ſpe, ſed potius mei charitate; cujus uſu capi cœperat. Digreſſus paterna domo, ſiccis genis; vectuſque per omne Pacificum, & Archipelagi profundum, ultrò citròque; non curſu tamen, non recurſu, non tot diſcriminum conflictu, depulſus à cæptis eſt; ob id unicum, à latere meo ne divelleretur. Ad extremum (quod ſtupeas) cum e navi me PEDIOSA, ſuis violentis obteſtationibus, extraxiſſet: COMPANEROSA, ſolo mei ſtudio, non ulla melioris fortunæ ſpe, conſectatus eſt; in omnia ſortis utriuſque, prava ſecundàque firmus & obſtinatus. In me (fatebor ingenue!) non reperiebam; quibuſnam meis promeritis aut ornamentis illectus ille, plus uni mihi, quàm cæteris omnibus, tribueret? At tribuebat certe quidem; & plus ſoli, quàm univerſis. id, quod ego gratæ potius amici memoriæ; quàm oſtentationis vanæ ſterili gloriolæ, relictum ad poſteros velim. Sociorum porrò nulli moleſtus aut aſper: ſed interim nulli quoque mancipatus, aut juratis affectibus illigatus, colebat omnes; adamabat unum. Hujus autem diſcriminis ſpecimen, in ipſo (quem toties pono) PEDIOSA nuper ediderat; manifeſtum & indiſſimulatum: cum homini languoris jam ultimi (ſicut ſuprà retuli) ſuppetias imploranti, COMPANEROSA nec manum porrexit, nec aures adeò vel animum inflexit; quanquam nominatim accerſitus & inclamatus. Id non inhumanitate reor, ſed prudentia quadam geſtum; ne ſcilicet comitatui noſtro moram & nodum innecteret. nam & me viderat inſtantem itineri; proximéque ſubſequentem.

Hic igitur tunc etiam à me ſejungi, piaculum habuit: quem cernebat anxia ſollicitudine diſcurſare, munitiori ſeceſſui perveſtigando. Reſtabat Alpium illarum editiſſimus vertex; multis adhuc paſſibus, & animæ lucta, ſuperandus. In hunc

(vix.

(vix adhuc tenui luce ſuperſtite) perreptavimus: premebàtque mea præeuntis veſtigia COMPANEROSA; virili diſſimulatione. Nec me pœnituit ſuſcepti laboris; operæ repertô pretiô. Quanquam enim (ut præalta tum bruma) creberrimis imbuta nimbis humus; ne ſummis quidem a jugis uliginem, & paluſtre cœnum excluderet: quanquam, præter hæc, uterque noſtrum (telæ ſpiſſioris penuria) lineis duntaxat amiculis operti, cunctas hyemis injurias exciperemus: tamen miſericordis naturæ providentia, nobis in ipſo montium apice genus quoddam arborum exoticum præparavit; in tabernaculi formam. Erant hæ, ſtipiti truncòque præquam alto; ramorum denſitate folioſa: nec adhuc frondium virorem æſtivum brumæ vis deſtrinxerat; quippe ſtirpium æterni veris. Commoditatis porrò tutelæque caput erant; termitum ac pendentium ſurculorum flagella, betularum in ritum, ad terram demiſſa; totaque ſtirpis extremitate quaquaverſum, velut per circulum, defluentia. Diceres; artificiô frondatorum, aut aliquo ſylvæ Geniô, ſtructa tentoria: vel certè, civili Naturæ manu, frondium aulæa ſuſpenſa; nobiſque thalamum in ſomnos adornatum. Nec tamen, niſi duorum, capax erat intrà ramos, ſpatium: ut hoc ipſum crederes, contubernio VICTORIAE, COMPANEROSAEQVE, nec aliorum, præparatum. ubi (quò ſecuriores ageremus) velut ſepes quædam prætenſa virgultorum, arcebat extraneos: ſuperiora verò, prædenſis foliis frondibuſque connexa, cœli minas, ac tempeſtatum injurias, excludebant.

Sub ejuſmodi nos arborum unam aliquam, quæ cæteris adversùm imbres impenetrabilior apparebat, concedimus: ſilentiô tamen mirifico compoſiti, veluti præſenti rerum ſorte contenti magis, quam hilares & læti. Tum, *conceptis ad Deum Deiparàmque pro more noſtro, precibus*: mox & *conſcientiæ rationibus* ſtrictim *excuſſis*; ſoporem captamus. Et

tamus. Et ſomnus quidem capiti meo, tot malis feſſo, ſtatim illapſus eſt; ſucceſſu profundo. Non hunc pluviarum aſſidua ruina; non nocturni frigoris acrimonia; non inſomnia, vel dormientium imagines, disjecere. Potius placidè pinguis, ac molliter (ut ſic dicam) obeſus; in poſteram uſque lucem, niſi fallor, duraturus fuit: ſi per contubernalem licuiſſet.

X. SED nempe COMPANEROSA noſter, *quietis appentior, quàm conſtantior*; jam tum ab initio decubitus, concuſſum gelû fatigationéque corpus, à latere cœpit in latus verſare. Non multò pôſt (adhuc me ſemivigili) gemitibus conciſiſque queſtibus ululare: ſuſpiriiſque ſubinde vocalibus, ſubinde malè conſtanti ſilentiô ſuſpenſis; ſuam juxtà, vicinique noctem, infeſtare. donec ad extremum, importuna vociferatione, VICTORIAM, VICTORIAM! inclamando; meum quoque ſoporem deſtruxit. Ut *impotens eſt omnis inopinatò fractus ſomnus*; cùm *præſertim ex alio proturbatus* eſt; ego (fateor) expergefactus, non ſolùm amicitiam inſupèr, ſed nec meipſum in arbitrio ſatis habui. Certè quidem, non ſine ſtomachi notis, clare ſodalem increpitans; *Et quid hoc* (inquam) *tam ſero noctis nugarum eſt*, COMPANEROSA? *Scilicet, hoc erat, quod utrique noſtrum convenerat; ut, à turba ſepoſitum, & quieti factum natùmque penetrale ſcrutaremur: ne tu nos quieſcere, neve reſpirare ſineres, tuis deliriis?* Jocari namque ſuſpicabar hominem; tam opportuni diverticuli commoditate geſtientem: cum præſertim in vocabulo VICTORIAE, perplexus inter ſerium ac luſum ſermo deliteſceret; & nominis geminatio, tam in lætitiam poſſet, quàm in compellationem, trahi.

Verùm ille, nihil immutatis vocibus; iterum acceſſere VICTORIAM, iterumque, perſeveravit. *Quam in operam?* (inquam ego) Tum ille; *Supremam ad operam; & ad animæ jam utique fugientis, abſceſſum.*

ſum. nam, ne neſcias, PETRE; *morior! ac, primoribus in labris, paullò poſt egreſſurus, ſpiritus ſedet. Accede proinde, per, quidquid ſanctum eſt; &, ſiquando cunque ſyncera fide diligentem te dilexiſti nunc, in tanto poſtrema neceſſitudinis articulo, palam hoc fac obſequio; quo pretioſius nec ab Amico poſſum, nec ab ullo mortalium, apiſci. Sta, ſta, (quæſo) ſaltem ad latus meum; ne prorſus ſolitarius exſpirem. Qui te conſcio quoad licuit, vixi; te quoque teſte, cùm neceſſitas exegerit, moriar.*

Hæc tam horrida, quanquam ille, verbis in omnem gravitatem compoſitis, ingereret: adhuc tamen mihi per mimum & facetias fari videbatur; cunctanter credenti. Nec enim erat vero ſimile, tam properè, nullòque novorum caſuum inſultu, defeciſſe juvenem: præterito die totò perſtrenuum, & itineris generoſum. Niſi forte (ſed *cui ſuccurreret, omnia* tunc *ſuſpicari?*) ſoli, de toto ſociorum numero, venenum in ovo pullòve pridiano, per ſortis malevolentiam, obtigiſſet? Quod tamen, cur tam tarda peſte, vel quomodo, ſæviret? Rurſus igitur (&, motuæ familiaritatis fiducia, rigidiùs) COMPANEROSAM aggreſſus; *Per fidem,* inquam! *ſi potes, quieſce! ſi non potes; at alienam ſaltem quietem ne vexa! Silentio ſopor; non fabulis, neque Saturnalium apinis, ducitur.* Cui COMPANEROSA, ſermone ſimpliciſſimam in mœſtitiam deflexo; *Vellem, vellem* (inquit) *mi* VICTORIA, *Saturnalia nunc potiùs, quam Februa, Lemuriàque, vel Funebria, luderem! Haberemus nos craſtini ſaltem uſuram & fructum; ad mutuum animorum ſolatium, conſuetique ſermonis refrigerium. Quanto redimerem, etiam unius diecula voluptatem; quam in amici fidelis ſinu deponerem? Nunc vero procùl, procul illa vetera? longe, ſermonum ſales, animique per luſus diffuſio.* Quæ, cùm dixiſſet ille: mox [velut ambages longiores peroſus) *Se loqui*, diſſeruit, *in ſummam conſtricto ſermone: quod ſolum tunc & unicè loquendum*

dum eſſet quodque res ipſa cogeret. In foribus mortem eſſe, cumque morte, facinorum omnium recordationem quotquot unquam auſus foret, in omni retrorſum vita. Subjecit: *Ab his citari ſe, dicturumque cauſſam; Illa ſi caderet, pœnas, incendiàque ſempiterna, depenſurum. Si quid igitur in me ſenſûs amici, ſiquid Chriſtiani cordis ac viſcerum eſſet, irem curſitaremque protinus: ac votorum ſuorum epilogum implerem. Sacerdotem, qui per omnia maria terràſque nobis inhæſiſſet; etiam nunc ad animæ ſuæ luctam ultimam pertraherem. illius in aures ſe conſcientiam ſuam effuſurum. Et (per ſuperos) ſiquid in me ſubſidii, ſiquid ſpei reſideret; omiſſis aliis omnibus, properarem! Nunc enim Animæ negotium agi.*

XI. FECIT ſerii doloris fidem COMPANEROS 4; quòd non ſolum ultimis moribundorum votis, verum etiam vocum imitamentis, uteretur. Igitur ego (nihil præterea cunctandum arbitratus) conſurgo ſtrato; digreſſuſque loco, graves imbre frondes, ad aperiendum exitum, manu divello; ſed non abſque larga meiipſius tinctura. Perruptis arbuſtis: ad inferiora montis, panidô cautoque greſſu, me demitto (nam & ſpiſſa nox erat; & nullum à ſideribus, aut face, ſubſidium) Dextra deinde ſiniſtraque, prorſum ac retrorſum, omnia virgulta, frutices omnes, excutio; latebras obvias, & petrarum prominentium receſſus, digitis prætrectatos, exploro. cumque per viarum lubrica ſæpius ceſpitarem; capite frequenter totaque mole corporis, allidebar. *Sacerdotem, Myſtam, Reverendum*, ſuetis inſuetiſque vocibus, evoco: qui nuſquam tamen erat. Etenim is in remotiora ſe, prudens & callidus pacatæ noctis, abſtruſerat. Erraſſem igitur ego, conatibus clamoribùſque ſupervacaneis, ad ipſam uſque (ſicut reor) Auroram: niſi ſociorum nonnemo pervigil, ſub arbuſtis in id uſque temporis (incertum qua cauſa?) perſtitiſſet. In hunc

ipſe

ipſe me caſus & error impegerunt ; nihi ta'e ſuſpicantem. Et hic, intellectô, quem & cui vellem; ſubtiliter repertô latibulo, me perduxit ad virum illum ipſum, quem indagabam. Confeſtim Sacerdos, quanquam placidum ſtertens: meas pro Sodali preces, & ſupremam decumbentis voluntatem, ut decuit, admiſit. Ergò cubitu ſe proripere, moras omnes abrumpere, comitem ſe mihi jungere: non viæ tantum, ſed & doloris, pro dilectiſſimo multis COMPANEROSA: denique properare prorſus, & omnia pro munere viribuſque ſuis, cœpit expedire. Poſteaquam autem & ad arborem, à me commonſtratam, penetravit: ſtatim jacentem quem videre non poterat, tenebris prohibentibus: ex gemitu, déque familari vocis ſono, recognovit. Ibi, ſalute data receptaque, ſolari languentem, eſt orſus: &, quoniam eum credebat, ſupra morbi magnitudinem ac periculum conſternatum: ſategit animos addere juveni. mox, arteriæ temporumque contactu, ſalutis arbitria colligere: dejectæ menti, ſpem incolumitatis certam addere: demum cuncta facere, diceréque: proludiô rei ſeriæ dexterrimo, comitatéque penitus ad illud tempus accommodata. Progreſſu deinde ſermonum ac ſolatii, ſtimulare morbidum inſtituit (tametſi ſpontè talium cupientem) currentique calcar addere: talibus ferè monitis: NE *tamen inter hæc ſibimetipſi, neve ſalutis ſuæ rationibus deeſſet: utcunque tandem agritudinis fata caderent. Non utique fore quidem hunc morbum internecinum: ſed tantiſper tamen, neque Mentis & animæ curam, obfuturam: immo, plurimùm potiùs ad utrumque profore.* Valetudines, etiam proſtratas, allevari *frequenter & reſurgere* conſcientiis expiatis. *quanto certiùs igitur, hac præviâ mentis luſtratione, mediocre ſanitatis tentamentum diſpulſum iri?* Talia memorabat; quæque cætera, trahendis ęgrorum animis, valida ſunt, ad immortalitatis curam: quæ ſanè, Sacris pręfecti, debent in illo tan-

to rerum articulo, non ſolùm cogitatione; ſed & uſu linguaque trita circumferre.

SED nempe nullius omnino molis fuit, COMPANEROSAM oratione procemiove præparare; quippe ſpontè jam ſua cupidum divinorum; & idipſum, nec aliud, feſtinantem. Ei ſermo quicunque (quantumcunque pius) redundans tunc, & longior juſtô, videbatur. Igitur interfatus tandem Sacerdotis orationem; *Quæſo, Domine! potiùs ad rem* (inquit) *& nucleum rei pergamus; omiſſis corticibus præfationum. Dum per mortis adhuc moram licet; morti præparemur, & Deo: tua quidem pietas, noxis meis auſcultandis, ego vero, fideliter enarrandis. Fiat* (inquit myſta.)

Secundum hæc COMPANEROSA *negotium* orditur, *omnium ponderoſiſſimum; totius* (ut mihi quidem ex mora temporis videbatur) *præteritæ* juventutis & *ætatis accuſationem.* In eo judicio dum uterque toti ſunt: Ego, qui tantiſper *ſatisfactum amico* crederem, *ad Aras uſque deducto*; præſentiam meam illis ſurripio. neque corpus duntaxat, ſed etiam aurium minimum quemque ſenſum, ratus ſubtrahendum: propemodum iraſcebar COMPANEROSÆ; nonnihilo clarius, & pæne cum clamore, ſuam cauſſam tractanti. Ne reus igitur, etiam unici percepti criminis, apud me peragerer: longius ſecedo: repertòque, quod commodiſſimum apparebat, quietis alio diverticulo, ſomnum interciſum cupide reſumo, connectoque.

XII. SOPORIS, quantus ſufficere poterat, relibato fructu: ſub noctis medium expergiſcor: & ad COMPANEROSAM, valetudinis illius anxius, reviſo. Ducebant me languentis ad locum (etiam ſine facibus & ſideribus) ipſæ jacentis lacrymæ: claro cum ſingultu denſatæ: necnon, intimis e ſenſibus proruptæ, lamentantis voces; Sociabat, prolixo ſermonum tractu, cum DEO cælicoliſque colloquia, jamque *glorioſiſſimam* TRIADEM,

&,

& , *cum* MARIA IESUM, ingeminabat : alias *Miſericordiam* , & *mala voluntatis veniam* expoſcebat. interdum, late reſonante manus ictu; pectus & præcordia, tanquam per vindictam, affligebat, &, quid multis? Totus erat in pœnitudine delictorum; tanta, quantam egomet fatis meis exoptarem; quandocunque, decurſis vitæ ſpatiis, illa mihi ſuperventura ſunt. Accedo proinde: dimoveòque, ſicut antehac, pluvia fluentes ramos : qui (velut dixi) virgis ad ſolum uſque flaccefcentibus, dependebant. Nequid autem formidinis ille, vel errois, advento meo, conciperet: voce mihi familiari facillimèque recognoſcenda, præloquor. PETRUM *adeſſe* VICTORIAM! ſimul placidiſſimis me paſſibus intro fero; proximuſque ſecundam decumbentem conſiſto. Solus erat, & ſibi plane, ſuiſque curis relictus: digreſsô jam, ad ſuum cubile repetendum, Sacerdote. COMPANEROSA, ſimùl me ſenſit : pau diû, quantum ſpiritus ſemiextinctus caperet.exultans, *Cœleſtes* (exclamat) *tibi gratiam, mi* PETRE, *referant: quando mortales parem referre non poterunt. Nam ſolus tu fugientem jam animam, extrema, quoad potes, lacinia retentas, & inhibes.* In hæc dextram ſuam dexteræ meæ, nexibus intimis inſertans; læva medium me circumplectitur. Multum inter hæc [ne me quidem ſiccô] collacrymatus, morbi ſui ſedem ac violentiam orditur deſcribere. ſed multò tamen effuſius amoris in me ſui magnitudinem ingreſſus exprimere. ſimplicibus obviiſque verbis : in hunc fere modum diſſeruit, & ; *Debet* [infit] *hoc ipſum eſſe tibi pro teſſera ſynceritatis meæ : quod per multa membra potiùs & interciſa ſermonum, non phaleratis periodis, & in ſeſe cum artificio refluentibus circulis, ad te verba facio. Diſerta ſatis hæc erunt: ſi ſatis ex affectu. Quod manum implico manui: quod amplexu corpus amicum inſtringo: quod, ſicut animi dictat ſenſus, inornatam orationem texo, cum neglectu facundiæ: velim, mi* VICTORIA, *cenſeri magis meo quàm morbo,* *tri-*

tribuas. Quanquam, extra controverſiam! potes tu morbo *quoque tribuere:* qui *profectò* verba non quærit, ſed ex rapto ſumit. Amor *autem (quo magis etiam langueo, quàm valetudine)* potius, quid dicat, quam, quemadmodum dicat, intentus eſt. *Quod ſi vel maxime nunc eloquentiæ locus eſſet, & tempus (quod tamen jam totum Animæ debetur) quid, obſecro, tali rerum mearum articulo, ſermonibus expreſſius tibi depingerem, ad Amorem conteſtandum; quam, quod jam olim factis repræſentavi?* Sunt enim Facta, non Verba, Fidelis amicitiæ viva ſigna. *Conatus autem ſemper ſum, familiaritatis noſtræ certitudinem, quotidianis experimentis tibi ſub oculos ponere. Teſtis animi conſtantiaque meæ tuamet conſcientia, meæ ſermonis hujus approbatrix veriſſima. Teſtis, omni major exceptione fideque* DEUS; ſecretiſſimorum *quorumque ſenſuum* diſcuſſor & arbiter *incorruptus: quem utique nunc irritare mendacio formidarem, ad illius tribunal mox iturus; ubi totius præterita mortalitatis meæ judicium ac cenſura peragetur. Teſtes denique veritatis, quam proloquor, tot, quot viarum omnium comites: non* PEDIOSAM *non alium quemquam, pectori meo tam firmius infixum fuiſſe radicibus; ac* VICTORIAM *meum. Cœpit hic Amor ex eo ſtatim puncto; quo primum notitiæ tui guſtum delibavi. Crevit deinde familiaritate quotidianâ; donec in ſanctiſſimum Amicitiæ fœdus, ſacroſancto nexu glutineque, coaluit. Et hujus magnum compendium fructumque tuli, nec unquam pœnitendum operæ pretium. Poſſum enim dejerare tibi,* PETRE, *magnâ jurijurandi religione; Tot itinerum inter faſtidia, tot inter adverſa triſtiaque, nihil unquam, præſente te, moleſtum mihi: nihil aſperum toleratu viſum. Uſqueadeò nubem nebulamque mentis omnem, ſpiritus ille tuus diſſipabat; quem intuebar adverſum quævis pericula ſubrectum & arduum. Animi mei (ſiquando ſubreperet) mœſtitudinem, diſſlabat alloquiorum tuorum aura; turbatumque cordis ſtatum, obtutûs tui ſerena lux componebat. Hæc mihi commoda conferebat*

præ-

præſentia tua. qua verba mea, velim non in adulationem, hoc præſertim tempore; ſed in teſtimonium veritatis, bonamque partem, accipias. At è diverſo, tam dilecti mihi capitis abſentiam, (etiam breviſſimam) accipiebam dolenter: &, (ſiqua fides eſt, impatienter amantibus) propemodum ad procorum, *ſed honeſtam tamen, intemperantiam: cui* quævis mora, longum tempus eſt, *Ut totum ſemel expediam: Eſſe ſine te: mihi quoddam exilium, & extrema Thule: vel ſiquid aliud eſt remotiorum Inſularum in orbe veſtro, videbatur. Et ſanè nunc etiam, dum loquor, dum hora mihi ſumma devolvitur: non tam amara mihi mors eſt eo nomine, quod à corpore ſpiritum divellit. quid enim privatim, & ſolus lugeam illud, quod univerſis lex indixit? Efflictim autem, eo potiùs titulo, torqueor; quod hac ipſa ſuprema neceſſitas à ſodali ſodalem avocat: & violenter abſcindit. Non eſt igitur, cur te cruciet magnitudo languoris mei: qui, quantumvis vehemens atque gravis, tui tamen deſiderio remiſſior eſt, & multùm infra cupidinem tuî. Quod ſi tamen hac ipſa morbi vis & acerbitas creſceret, altero tanto, quin & decuplo: ſi [quòd vulgo jactant]* etiam in Perilli Phalaridiſque tauro gemerem: *ſine dubitatione tibi perſuaſeris, idipſum mihi toleratu pronum, quin & lætum fore: ſi morbis meis incolumitatem tuam: ſi morte vitam ſalutemque, redimere contingeret. Unius etiam diecula lucem tibi prorogare, vel interitu meo, geſtirem: tametſi Neſtoris, aut Mathuſalæ cujuſpiam annos, haberem in arbitrio meo. Sed ſcilicet: aliter viſum eſt Superis, aliter horis meis: ad vitæ præcipitium feſtinantibus. Harum invidiâ, non tantùm juventus & ætatis, omnis flos: ſed etiam paullatim ſermo, ſuccidatur: immò [quod utroque mihi dulcius erat] tui fructus. Et jam dudum ad arboris hujus, qua tegimur, radicem, mors adſtat, cum aſcia, truncatura vitæ meæ, parùm frugi, ficulneam. Jam manum violentam, jam pendentem & libratum ictum, intentat, non alio magis nomine crudelis & inhumana: quam, quod, hoc ipſo tempo-*

re. ſub unam eandemque plagam, duo funera ſimul deſtinat; & ferrum in Tuam non minùs, quam meam cervicem, torquet. Te namque, comitum omnium (abſit verbis invidia, jactantiaque!) fideliſſimè ſpoliatum it; dum me perimit. Te, te, pæne deinceps ad ſolitudinem redactum; inter ancipitia caſuum deſtituit; incertum, ac pendentem animi; patrione ſepulcro potiùs; an peregrino, ſis inferendus? Tametſi, quantula tumuli vel felicitas eſſe poteſt, & gloria? vel damnum & infamia? Vitæ, vitæ me tuæ (PETRE) magis in futurum, quam occubitûs, miſeret. Hanc inter alienos, ignotos, barbaros, deges: & (quod vel unicum ſatis eſſe poteſt ad miſeriam) extra matrem, & Hiſpalim; extra florentem numeris omnibus domûs tuæ fortunam: quibus in locis, neque VICTORIA ſuis virtutibus deeſſet: neque, virtuti ſuum pretium & æſtimatio: quippe conſpicuo cumprimis Europaeorum hominum in theatro. Sed hîc, in Americæ (neſcio quibus) latebris, in quibus, vix ultra tres litterulas, omnis eruditio ſe tollit, quis te celebrabit? In hac morum & gentium incivilitate (quæ recti bonique ſtudia, raro ſupra vulgus æſtimat) quid adoleſcenti, polito patriis inſtitutis? quid pietatis cultori, dignitatis pollicear? Quod igitur ſæpius jam dixi, dicamque porro, quouſque ſpiritus proferetur: De meipſo, quod laborem, nihil eſt: utpote, cujus jam pridem peracta meta ſit. At in te, PETRE, tuaque pericula, ceu capitis mihi multo pretioſioris: meus dolor omnis, mea cura, ſollicitudoque, conſumitur. Hinc etiam fit, ut, hac ipſa ſtimulante tui cura, te magnopere rogem: Ne (quod in amiciſſimorum funeribus aſſolet) interitum meum tam preſſè feras: ut vitam quietemve tuammet diſturbes. Divellimur quidem & manifeſtum hoc eſt: ac divellimur ſpatio, quo diſtantius reperiri nullum poteſt: Mortis ac vitæ, Spirantium & Extinctorum, Lucis atque tenebrarum. Sed iſtud corporum duntaxat eſt, oculorumque divortium: quorum utrumque, fluxis in rebus, & ipſum fluxum eſt: Animorum autem & ſanctorum affectuum, æternus erit inter nos, & indiremptus nexus. nam & ego tui memoriam,

quan-

quantam indulgebis: futura mihi vita, ſollerter tuebor, & Tu ſepulti COMPANEROSAE *mentionem, ad omnes aras, crebra deprecatione, renovabis. illic ſpiritum, ſubterranea ſupplicia promeritum, miſericordi lacryma refrigerabis. hoc ego te, per quidquid divinum ac ſacroſanctum eſt; effiictim, & obnixè rogo; memento quæſo, memento mei ſæpe,* VICTORIA! *mecumque cæterorum omnium, quibus adhuc apud manes debitum & nomen reſtat expungendum.*

ILLUD *inſuper (quoniam ægriùs ſenſim ægriuſque verba ſubmolior) extremùm abs te peto, mi* PETRE; *quod, obſecro, ne detrectaveris.* PANAMAM *reverſus (reverteris autem ſine controverſia, non ita multo poſt hæc) propinquos neceſſariosque meos, exceſſum meum edocere, ne cuncteris. Et quoniam quorundam in Panamenſium ære nominibuſque ſum; nomina, creditoribus conventis, diſſolvas. Poteris autem è patrimonio meo; quod penès curatores & conſanguineos meos deſidet, conſulari (ſicut ſcis) ſenatoriaque dignatione conſpicuos, & cæteroquin ab opibus luculenter inſtructos. Ad horum nihil, difficiles eos aut pugnaces reperies; quippe, juris omnis non modo conſultos, ſed etiam tenaces & accuratos.* Quæ cùm rogaret COMPANEROSA; ſimul, mirificâ memoriæ fide, ſingulorum, quibus obſtrictus eſſet, nomina cognominaque recitabat. Crederes; ex accepti tabulis eum lectitare. Cujus induſtriæ proinde tam religioſæ, nec ego quidem deeſſe volui: ſed continuo palimpſeſtis meis chartis, per ſtylum, intuli: ne cujus mihi creditoris nomen & jus intercideret. At ille pergere ſuſtinuit: & lacrymis interfluentibus: *In eadem* (inquit) *urbe Matrem quoque reliqui, patre jam vivis exempto; miſeram, quantum quidem ad hoc pertinet, & ſuperſtitem fatis itinerique meo. Quam equidem, molliora de me promeritam, durus filius reliqui, peregrinitatis aliquo, ſed tui majore, ſtudio pellectus* [& hæc cùm diceret, ex ſimilis admiſſi recognitione, mentem etiam meam, quamvis non id quærens, transfigebat, teneriore quodam deſertæ paren-

parentis ſenſu ſuſpirantem) *Huic* (pergit ille) *verbis meis ſupremum vale dices. quod equidem de calamo maluiſſem, quàm ore tranſmittere: ſi tam manus adhuc ad officium epiſtolæ; quàm vox ad mandata, ſufficeret. Futurum fuit hoc ſcriptum, genitrici pars magna ſolatii; quantumcunque poſt ſe relinquere poſſunt extinčti. Fuiſſet aliquamdiu dulcium materia lacrymarum, manus filii; matris, etiam in morte, memor & reverens. Nunc illa tamen flebit nihiloſecius (ſed amariore luctu) domus ſuæ duplicem ruinam: ut, quæ ſub unum fere tempus & viduitate jaceat, & orbitate, proſtrata. Tu tamen illius afflictum caput allevabis,* PETRE, *fulcieſque: ſi matri, pro* COMPANEROSA, *quem amiſerit, teipſum, filium longe naviorem (neque dubium, quin etiam probatiorem) ſubſtitueris; adoptione mea (ſiquid ea tamen in jure civili valet in omnia* Filiifamilias *ſolemnia tranſductus. Te mihi ſubrogatum volo; declaroque. Denique tantum* (ait) *quod ſuprema tibi lingua mandarem; nec plus, habui. Nunc, quoniam ad lineam ultimam meus halitus decurrit: & auguſtiſſima voluntas, cui parendum eſt utique, me ſuum in forum evocat; vel omnino deinceps, mi* VICTORIA, *ſileamus; ſolis cogitationibus* DEO *loquaces; vel, ſiquis ſermo placuerit, de Numine, diviniſſimàque* TRIADE, *de* IESU, *Deiparàque, Superiſque, commercium ſit univerſum, ac ſolum. Sed tum præcipuè, cùm, arctiùs meante jam ſpiritu, ſuprema lucta, vitam inter & interitum, ingruerit* (Ingruit autem prorſus, inquit, *deficitque lingua miniſterium!*) *Tunc voces atque nomina; tunc apophthegmata pia ſententiàſque, religioſis clamoribus ingere; quas exſpiranti Chriſtiano, ſcis, eſſe neceſſarias. Ità, ſecurior pariter & animoſior, excedam.*

XIII. HAEC fatus eſt æger; eloquentia, ſupra morem ac fidem, prolixa: ſic, ut complures adhuc in horas, aut etiam dies, duraturum ſpiritum ſuſpicarer. Jàmque mecum tacitus ità conſtitueram; in languente COMPANEROSA plus imaginationis eſſe, quàm diſcriminis; utpote tam præter

præter promiſſa ſua, facundo; cùm, repentè juvenem linquere vitalis calor cœpit. Tunc percommodum, perfractis aliquantiſper tenebris, atque frondibus; lunæ nitor redierat: ad cujus ſplendorem licuit univerſum morientis habitum contemplari: qui tam funebris jam erat; ut planè tandem mihi, diſcedentis è vita, fidem faceret. Tremere manus; palpitare præcordia; pallore ſudoréque gelidô totum ſublui corpus, oculorum acies hebetari; labia, ſubeunte cæruleo livore, ſuam purpuram dimittere: dentes ad horrorem rigere nudarique; contentius laborioſiuſque meatus animæ trahi. Lacrymis ergo teneritudine nativa ſublabentibus; fugientem ſodalis ſpiritum, quibus poteram, verbis aggredior, atque proſequor, *Meminiſſet in primis, cujus manupotentiaque productus; cujus ſanguine recuperatus, cujus lavacro regenitus, in ſpem ac jus Filiorum Dei veniſſet! Ad illam æternitatis beatæ poſſeſſionem, hanc unicam eſſe viam, hanc portam & veſtibulum*; In CHRISTO IESU vitam in eodem obire mortem. *Si fortè, diffidentia puſillanimi, ſua vita rationibus diffideret, allevaret animum, & ſuos mores præteritos innecteret inculpatis* CHRISTI *moribus: pauculoſque ſuos annos, triginta tribúſque noſtri Servatoris annis, innocentiſſimè tranſactis, illigaret. Quod ſi præterea fatorum & interitûs horrida fugeret, pro comperto teneret; Exceſſum è vivis, terrorum omnium formidabiliſſimum eſſe, viderique, ſed profanis duntaxat & impiis. Piorum autem, & qui toti Deo niterentur, abitum, funere* CHRISTI *regis, & illius* CRUCE *doloribus, conſecratos ac demitigatos eſſe. Si vero, ſuper hæc omnia, ſcelerum illum multitudo circumſtaret, ſi præcipitis adoleſcentiæ lubricum & errores mentem concuterent, adeſſe promptiſſimum adversùs pavores omnes robur*, CHRISTUM *eundem, flagitiorum victimam, & ſcilicet* FILIUM DEI, *propter nos afflictum & excruciatum. Eſſe præſto, conſcientiæ delictis æſtuanti, refrigerium, è*

QUIN-

QUINQUE vulneribus; *ceu totidem* Fontibus *peren ne ſalientibus. An vero fruſtra, noſtros ob oculos,pendere* DEI *Miſericordiam: diſpaſſis brachiis, ad reos omnes amplexandos, qui modo complexum ambiant? Hanc enimvero promptam ſemper & alacrem reſipiſcentibus; interdum in ipſa morte vivaciorem elucere viſam. Et vero magnis & efficacibus exemplis. nam, cur alioquin ſub* CRUCIS *trabe meretrix* MAGDALENA, *ſuſpenſi pedes ſtringeret; & fluentem cruorem lamberet? cur hoſtes, qui Gloriæ Regem in crucem ſuſtulerant, eum ipſum culpa deprecatorem ſenſiſſent; quem habere debuerant accuſatorem & vindicem? cur, nocens tot homicidiorum, Latro, ſub Paradiſi promiſſis ac pactis, abſolveretur? cur, Inferis debitum ac devotum caput, repentè pro pœnis ſempiternis, æterna Cœli præmia reportaret?* Non poſſe, neque delictis noſtris ſpem; neque ſpei delinquentium, CHRISTI clementiam, claudi. *nam eorum alterum eſſe ſine legibus,& limitibus: alterum omnino ſine fundo.certeque,vel unica Miſericordiæ guttula,ſyncereque dolentis lacryma; cupidinum omnium & Tartarorum incendia potenter extinctum iri. Reſpiceret etiam (ſiquid orthodoxæ pietatis imbibiſſet) reſpiceret* MARIAM, *Dei parentem! ſemper illam quidem reſipiſcentium patronam, ſed tamen ſupremæ potiſſimùm horæ, præſentem & facundiſſimam advocatam. Miſericordes illius oculos vix efficaciùs ad nos ulla re trahi, quam indimota ſpe virginei ſubſidii: quotieſcunque mortalium exſpectatio, cæteris omnibus opibus ſe deſtitutam reperiſſet; & ſub optima Matris pallium convaſaſſet.*

Dicentem hæc, interpellare ſuſtinuit COMPANEROSA; morituris jam & hiulcis vocibus. nam; *In* CHRISTO *ſemper* (inquit) *Virgineque* Matre, *fiducia mea ſummam defixi, vivens, defixam & ratam habebo, moriens. Eâ ſine, nemo religiosè ſpiravit unquam, nemo feliciter exſpiravit. Hoc ego ſicuti verbo profiteor, ità pectore ſemper conceptiſſimum retineo. Sed tu,* Victoria, *tamen interim* [adjicit] *mihi teſtis aſſiſtito,*

qui

qui religionem meam, & hominis Catholici notas, ad poſteros omnes, clara ſignificatione cupio vulgatas. Vides; in plura verba non vigere vocem meam. Ergo tu mihi Symbolum Apoſtolicum *lentè vocaliterque prai. Sequar equidem, quoad potero.* Libenter ultimo COMPANEROSAE voto morem geſſi. nève pietati tam feriæ deeſſem; *Duodecim Articulos* (myſteriorum noſtrorum compendium) ſemel clara recitatione, mox iterum, & clariore, ſum præfatus. Ille verò, præloquentis verbis ad ſyllabam inhærens, duravit hactenus: quoad ſecundæ ſymboli recitationi meta fuit. Tum enim & illi reſpondendi finis inſtitit; concidente lingua. Quod ego, ſimulac ſenſi propiùs applicitus, majore vi, vociſque ſono, IESU nomen, ac MARIAE, morientis auribus ingero. Deprehendebam interim totius halitus internecinum ſilentium. ſed, ut eum de manifeſtiore vitæ fuga convincerem, oppono labiis manum: &, animæ nullis deprehensis reliquiis, ſtatim *Mortuum proclamo; quia mortuum (nec aliter) ſentiebam.*

In hunc igitur modum, diem ſupremum explevit, amicorum intimus, COMPANEROSA, natus ac factus in omnia corporis animique décora: quanquam nondum ad plenum acto ſeptimo decimo vitæ ſuæ natali.

XIV. VISUM eſt; oculos extincti, priuſquam penitùs obrigeſcerent, ex amicitiæ recepta lege, ſupremùm claudere. Dum in eo pietatis officio totus ſum, enimvero tunc primùm me (priùs animoſum firmùmque) cœpit ſævus quidam horror circumſidére. nec mirum, quippe funerum funebriùmque nullo nec uſu magnopere, nec adeo conſpectu, præparatum. Spiſſabant eam formidinem (humanæ trepidationis ingenio) præter inane cadaveris terriculamentum, ſimul multa cætera; *verumtamen vana pleraque, tantùmque pueris ac mulierculis*

ad timorem grandia. Talia fuêre: Lunæ ſplendor, Paullo priùs redditus; & mox iterum fugitivus; tenebrarum inſolens denſitas; noctis reſiduæ deforme ſilentium, præter hæc verò, recrudeſcens ſtillicidiô nimbus; & ventorum ſonantium procella, ſylvis implexa: tum ramorum inter ſe pugnax colliſio: foliorumque ſeditioſus fremitus; & frondium ramenta, non ſine ſtrepitu, divolitantia. Super hæc autem, omnibus gravior malis, *Solitudo; formidinum omnium genitrix.* In hac enim: ne fortè COMPANEROSAE ſpiritus, ſuo tribunali digreſſus, me ſpectiô circumageret: metus ineptus opprimebat.

Quod *in terroribus* igitur (*æquè vanis veriſque*) *ſolet eſſe proximum*: id mihi tum uſu venit: nam ſudore frigido, per omnes proruptо venarum meatus; *artubus omnibus, totoque corpore, ſuccutiebar.* Immò: Quid priùs tunc, quid poſteriùs adgrederer, aut quorſum omnino me verſarem: penitùs exactum cum animo non reperibam. Nam, & deſerere Sodalem extinctum, genus videbatur impietatis: &, eidem aſſidére, vel adversùm intueri, mortis nova quæpiam ſpecies. Quanquam igitur, ſupervacaneô mentis ſcrupulo, non raro mihi veniret in mentem, dubitare; num omnino jam animam egiſſet Sodalis? an quædam adhuc ſpiritûs particula ſcintillaret? *credere tamen* multò *malebam, quàm,* explorante contactu, *ſcire.* Quod unicum ergo ſupererat, quòdque tam amicitiæ, quàm timoris legibus, ſatisfaceret; indulgebam effusè fletibus: & Amiciſſimi juvenis rapti deſideria, cum mentis incredibili dolore, retractabam. Sed iterum in animam, iterumque redibat dubitatio; Prorſuſne vitam compléſſet ille, cujus animam, tanquam meammet, amabam? Hòc perplexæ cogitationis æſtu raptus; poſt horæ propemodum intervallum, adjacentem revertor. Mox, *vincente metum*

amo

amoris magnitudine; manum meam nudam nudo cadaveris pectori (neque negligenter) apprimo. Dictu, creditu que mirum! Sive prodigium iſtud fuit, tam cunctanter recedentis vitæ; ſive (quod propiùs verum eſt) mixtâ formidine, nonnulla tactûs deluſio: ſenſi planè caloris tenuiſſimi, quaſi favillam aliquam; ſub emortua cute gliſcentem ac palpitantem. *An potius, (quod ſæpius uſu venire cernimus) digitorum tangentium nervi ſubſultarant? &, æſtuantibus ipsa trepidatione venis; motus propriis corporis, viſus eſt motus eſſe cadaveris?*

Sed, quidquid illud fuit: id non multò pòſt in teporem, mox etiam in frigus ac rigorem migravit; qualis funeratis genuinus & perpetuus eſſe ſolet. Itaque tunc primùm bonâ fide credere ſum auſus; COMPANEROSAM *planè vixiſſe*. Quid facerem? non poteram è fatis hominem, nec artibus ullis, neque votis, revocare. Proximum erat igitur; ut perditum, ducerem perditum: & extinctum, inter depoſitos relinquerem. Ac ſanè *creſcebat, ex ipſa mentis inductione, mens & audacia*; tractandi jam, & ultrò citròque verſandi funeris, tanquam per indemnem aſſuetudinem, uſu collectam. Ergò mœſtitiam atque curas in quietem; & fatiſcentes oculos ab excubiis in ſoporem, inflecto. Sed capiti, multis imaginibus laſſato, pulvinus in ſomnum deerat: nec præſtò tamen erat congruus lapis, aut ceſpes; quem cervici ſubjicerem. *Neceſſitatis* igitur uſus *ingenio*, quæ *nec abſurda quidem repudiat*; COMPANEROSAE jacens corpus (memoratu quidem lugubre, ſed tamen verum!) tranſverſim, cervicalis more, diſpono; diſpoſitoque, militariter, occipite tenus, ſuperincumbo.

XV. VERUM, talibus fultum plumis torum, non quies ulla; non ipſa naturæ fatigatio dignabatur. Nox quoque (quantula fuit reliqua) tanquam *exſecrata ſub ſcapulis Chriſtianis tam barbariê*

ritus ſtratum; diurnas inquietudines, & pervigiles æſtus, ingerebat. Eratque tanta curarum importunitas; ut pro ſomno vigiliam, apertis ac pertinaciter diductis oculis, frequentarem; haud aliter, ac Theſſalico quopiam veneficio contactus. Duas plus minus horas ea tenuit inſómnia: cujus tandem indignatus pervicaciæ, locum illum & arborem, quam occuparam, relinquo; tanquam magicis carminibus prædevotum. Hoſpitium autem novum indago; repertòque, quod mihi commodiſſimum erat viſum, ad repetendam quietem me compono. Verùm; etiam illic inimica me ſors invénit, & invidum ſomni ſolum. Ferreos, ac vigilare pertinaces oculos, ad uſque principium lucis, tenebam; contumaciſſimô rigore ſuſpenſos ſurrectoſque. Dictu mirum! ne *concludi* quidem dignabantur *quod tamen, etiam ſimulantibus ſomnum, facillimum eſſe ſolet.* Id quod tum (& antehac ſæpius) venit in mentem, admirari; *quibus de cauſſis homini quies, etiam in ſumma dormiendi neceſſitudine, non ſuccederet? An, quod per curas, & formidinum æſtus: humor, quem ſoporando cerebro phyſici neceſſarium perhibent, abſumptus & exſuctus eſt? An potius legitimæ requietis tempus, natura ſuis horis ac terminis circumſcribit? quod ipſa nec anticipari patitur, intempeſtivo, vel affectato, torpore: neque, ſi ſponte venerit, ſuperbo neglectu præteriri. quod tempus tunc, quoniam jam dudum avolarat; ſimul etiam cupidinem quieſcendi, ſomnumque totum, una ſecum avexit.* Quidquid erat illud; ad pervigilium, tanquam devotionibus, damnatus eram. Accedebant autem ad hanc impotentiam (præterito metu non minùs importuni) motus cogitationum; &, ſuper extincto ſodali, cum inquietudine recurſantes affectus: qui mentem identidem vellicabant, mœror, miſeratio, tenera deſideria, ſuſpiria gemituſque, de præcordiis intimis prorumpentes. his, ſpiritum

COM-

COMPANEROSÆ, qua'iicur qne:unc. & ubiubi regionum eſſet, inter cœleſtes an ſubterraneos? cupiebam ad nos remeare. Simul, quod ſtultiſſimum quidem erat: ſed, imaginibus agitatæ menti, penitùs inſculptum) tricabar adhuc, & cum credulitate mea priore litigabam; Verene jam, ac totus COMPANEROSA, de viris abiiſſet? Cùm revera, de juvenis interitu, dudum omnis natura concluſiſſet. Inter hæc itaque, ſimiliaque deliria, conſultanti mecum; An ſurgerem, & experimenta funeris certiora caperem? an verò pertenderem, ſopori ſumendo? nox, horæ, ſomnus, & cuncta quietis irritamenta de manibus in ſolidum effluxêre. Sic deſperantem; ipſum tandem diluculum, (quantum eſſe, continenter p'uente cœlo, potuit) excitavit ad labores, diurnaſque ſollicitudines. Curarum prima potiſſimaque fuit, extincto ſupremum officium, & funeris religionem, impendere. Sed hoc equidem per compendium, ac pæne per Saturam (quod ajunt) præſtare cogor: æquè manibus auxiliantium deſtitutus, & exſequiarum inſtrumentis. Extraho corpus arbuſtô, jam ſanè pluſquam exanimatum. &, quoniam me ligo, ſarculumve, quæque cætera foſſionis ſunt adminicula, defecerant; ad gladium, quo latus accingere ſolebam, verto manum: ſed malè memorem, & irritam. Nam ferrum, inter turbam & veſtimenta, reliqueram; proximo civis commendatum. Tellurem igitur (quà tractabiliorem illam deprehenderam, ac ſequaciorem) digitîs emolior: unguiumque laborioſîs conatibus, argilloſam glebam in tumulem aperio; legitimumque corpori conditorium. Huic infero cadaver: illatumque, recompoſitis, quos effoderam, ceſpitibus, ſollerter induco. *Deficientibus etiam undis luſtricis*, & aſpergillo, funeribus ſolemni; *ſubſtituo calidum lachrymarum imbrem, ex oculis meis.* Sic univerſum ſocialis humatio-

nis obſequium claudo: flexis, ad extremum, ſuper monumentum poplitibus: unà cum precatione. Talibus autem raptam animam votis & affabar & proſequebar: gemitu potiùs ac mente, quàm ſonoris vocibus, prolocutus: & : *Proficiſcere* (dicebam) *anima Chriſtiana, de mundo! De corpore digredienti, ſplendidus Angelorum cœtus occurrat! Ignores omne, quod horret in tenebris: quod ſtridet in flammis: quod cruciat in tormentis. In Paradiſum te deducant Angeli! ſuſcipiant Martyres: & in civitatem ſanctam Ieroſolymorum te perducant!* Hæc, è funeralibus Hiſpalenſium libris, decantari ſæpiùs audieram: ex opuſculo quoque precatorio, quod *Hortulum Animæ* vulgò nuncupant, familiariter edidiceram. Quæ tunc commodùm, & in tempore, *Commendando* Sodalis quoque *Spiritui*, ſubierunt animum: mœſtum licèt, ac tot unius noctis calamitatibus multipliciter oppreſſum.

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

Liber VII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Victoria, regreſſus ad Socios, Companeroſa narrat exceſſum. Aquæ dulcis penuriam inſueto cibo ſupplent, & conſolantur.* Commentar. pag. 201.

II. *Montano deſcenſu prolapſus Petrus, ſpinis Americani rubi pedem induit.* Comment. pag. 201. fin. & pag 202. princip.

III. *Præter corporis reliqui lacerationem, tres paliuri aculeos in planta deprehendit: quorum duos, mox evellit: tertio non ſequente. Petri multiplex atroxque doloris ſenſus: quo tamen ſæviente, interim ad Socios utcunque regreditur.* Comment. pag. 202.

IV. *Ioannes Pedioſa, ad languentem Petrum adductus, alloquio humaniſſimo deſperabundum allevat. Spinam tertiam, ſuperſtitem, illius è planta evellit: cujus granditas, & doloris ſenſus, deſcribuntur.* Comment. pag. 205.

V. *Vulneris intolerabilem ſenſum, Victoria conſulto, ſed medicaminis ſpe, incendit; intincto marinis aquis* ſauci-

ſauciato pede: neque ſine fructu. Mox, re verſus concentione irritatam plagam, obligat: ſecundum littus currit, & obdormit. Comment. pag. 270 &c.

VI. *Expertectus, Pedioſam excitat: cum eo Socios cæteros antecedit, & crudis veſcitur cancris. Flumen quoddam ingens introgreſſi, regrediuntur, amplitudine alvei periculóque deterriti. Subinde cæteri quoque ſuperveniunt; numero tamen admodum imminuti. Quibus placet, ratem in amnis trajectum concinnare.* Comment. pag. 210, 211, & 212.

VII. *Cancris, temerè inventis; neque multò poſt, fructibus peregrinis (ad fluvium, & in nemore, quæ deſcribuntur) Socii paſcuntur: è quorum, per formicas exeſis corticibus, etiam ſitim reſtinguunt. Ratem operoſe, tardeque admodum ſtruunt. Petrus à cæteris, deliciarum cauſſa, in nemus ſecedit.* Comment. pag. 213, 214, 215, & 216.

VIII. *Inter hæc illi, rate expedita, flumen tranſmittunt; & in maris altum abreptantur. Victoria poſthac, è nemore ſuo redux, ſuos nuſquam inventos, fruſtra vocat & inclamat. jamque ſolus in ripa deſtitutus, calamitatem ſuam feris feriſque lamentis proſequitur.* Comment. pag. 217.

IX. *Victoria, ab Sociis tandem, eminus conſpectis, tranare fluvium jubetur, adoleſcens nandi penitus inſciens. Pedioſæ, & vexilliferi quondam ſui, cohortationibus animatus, tandem preces ac vota Deiparæ Virgini nuncupat, felici trajectus impetrando.* Comment. pag. 129.

X. *Numinis clementiæ, Mariæque patrocinio innixus Petrus fluvium, diſcriminis alioqui plenum, omni ſine periculo, atque etiam labore, ſuperat, ſociisque gratulantibus reſtituitur.* Comment. pag. 222. & 223.

PERACTIS in hunc modum inferiis, monte degredior; & ad plana ſocioſque me recipio. Quibus, poſteaquam COMPANEROSAE ſupremum inopinumque morbum; mox etiam exceſſum & exſequias, ex ordine retuliſſem: affectio tenera pleriſque lacrymas prolicuit quibuſdam etiam, ſimilis fortunæ metus eſt ſubortus, *repentina fata paventibus, in tanta rerum humanarum incertitudine.* Placuit nihilominus profectionis inſtaurandæ labor: & (ſi fortè ſe ſors noſtra corrigeret) exſpectatio ſucceſſuum meliorum. Sed nempe tædiorum laboriſque non minùs illo die, poſteroque, quàm præteritis, exhauriendum veniebat. Per virgulta primùm & fruticoſa loca (pleru mque multùm intricata) penetrandum erat: cùm interim, collapſas inedia vires, non panis, non ferina, non aliud mortalibus ſuetum nutrimentum, erigeret. Neceſſitatis itaque ſubigente lege, tandem arborum plantarumque ſylveſtrium radices, cultris exſculptas, in cibum vertebamus; inſupèr habita ſtomachi nauſea: quæ tam inſolens pabulum refugiebat. Cæterùm his radicibus: quantumvis crudis & inſipidis, tamen iſtud inerat commodi, quod, pluviarum per omnes illos dies noctéſque defluxu continuo, germina fibræque ſubterraneæ cunctæ permaduerant: profundiſſimè demiſſis in ſolum imbribus, & ad intimum perrigata terra. Quo fiebat; ut, nimbis jam exactis, liquoris tamen & ſucci copia, nobis fontanæ penuriam efficeret tolerabiliorem: ſitiſque remedia ſuppeditaret.

II. VENTUM inter hæc eſt ad montis cujuſdam immane dorſum; præceps, abruptum, & arbuſtis atque fruticetis horridum: cujus extrema littore maritimo ſtringebantur. ad dextram enim, crepidinis ingenti tractu, Pontus procurrebat. Il-

lis igitur jugis Alpeſtribus deſcendendum erat: deruptis ut plurimùm præciſiſque confragis : ſæpe lubrico, ſæpe lapſibus, ac prona ruina, ſubverſis veſtigiis? greſſu prorſus ancipiti moleſtiſſimòque : neque ſimplici tantùm incommodo. Namque, nec providere ſatis conceſſum erat, adverſùs caſum : obſtantibus in deſcenſu virgultis : &, quoties corporum moles prægravarat labantes; irrevocabili, longoque ruinæ tractu, per præceps auferebamur. In fine, vel ad extantes arborum frondiùmque ſtipites proturbati; vel non proviſis obviorum veprium aculeis impacti, periclitabamur.

Me quidem, *ad omnia malæ ſortis puncta natum*, calamitas *nec ad mare quidem* & littus; *nedum ad Cœlum & Paradiſum, ire ſine* SPINIS, *permiſit*. Ecce namque! novum ſupplicium tormentùmque, pedibus inflictum! tanquam pœnarum nihil in vulneratione proxima, lacerato femore, contigiſſet. Dum enim (haud ità procul littore) reliquum declivis dorſi, properatiòne malè conſulta, decurrere, breviaréque conor : ipſo feſtinationis ſtudio, velut impetu propulſus, detrudor; ac præceps devolvor. Inter decurſum porro, cujus cohibendi jam nullo modo potens eram: plantarum unam, excalceatam, ad paliuros obſtantes peratrociter affligo. Genus eſt hoc Indicæ ſpinæ ſylveſtris; trunco pariter ramiſque ſpiſſis; aculeis autem, non qualibus Europææ, brevibus, macris & ſemidigitalibus : ſed in prægraſſam longitudinem, & veruti figuram, exeuntibus. Sentires; cum ſolo barbarico, germinis etiam hujus mores & formam, concordare.

III. TAM ſæva tunc igitur peſte, vi moléque tota devolutum pedem, indueram. Sed (quod in atrocibus plagis uſus fert) ad primum recentis vulneris calorem, aut nihil, aut vix notabilibus punctiunculis, indolui : quippe ſtupente ſenſu, ſanguiné-

gnineque fluxum diſſimulanter ſuſpendente ; propter ipſam penetrationis immanitatem, & altitudinem. At, ſimulac de lapſu gradum recollegi; plantis, &, ut opinabar, inceſsûs officio priſtino, reſtitutus: tum eniinverò, tum primùm diris intimiſque cruciatibus mactari ſum cœptus. Statim itaque, proxima quaque capta ſeſſionis occaſione; pedem ſaucium exporrectum, oculis atque tactu ſollerter exploro. Tres reperio truculentos è ligno mucrones, clavorum inſtar: qui cruore largo, non jam rorabant, ſed ad rivuli propè morem ſcaturiebant. Nam, ambulandi ſtandique pertinacia, preſſum initiò ſanguinem, protervè prolicueram. Eripio ſtatim, reluctanti licèt plantæ [ſpinas dicam, an planè radios duos?] & eos ipſos ſcilicet, qui manûs extrahentis imperium promptiùs ſecuturi videbantur: quique præcipui doloris incendium ſuſcitarant. Eos cruoris, non tam profluvium, quàm impetus quidam, velut e ſiphonibus propulſus, conſequi cœpit.

Sed parva viſa ſanguinis jactura; dummodo plagæ ſe furor remitteret. Ea, tertia ſui parte, reſederat adhuc intrà nervos. Præter plurimam enim reliqui corporis lacerationem; unum inſuper in calce telum ſæviebat: quantò latentiùs profundiùſque, tantò confidentiùs, & implacabiliore cruciatu. Nitebar equidem & tertiam iſtam ſpinam eruere: cæterum, linquentibus animi membrorumque viribus, irrito ſucceſſu. Quid; quod vepris præfracta radix; non permittebat ſe prehendi? manumque correpturam, intractabili latebra fugiens, eludebat? Quare deſperata tandem evulſione, ceſſo; paliurumque retineo. deinde, quod unicum ſupererat; ad littus atque ſocios, claudicantem gradum adurgeo. Quo poſteaquam teſtudineis paſſibus perveni: reperi comitum pleroſque, ſed alium alibi, ſuper æquoris marginem ſparſos, ap-

puliſſe. Quærebant ſuam ſinguli quietem atque ſitum; ſuis quiſque rationibus accommodum. ego verò, remedium, atque medicum. Nam tanta fuit infixi doloris rabies & crudelitas; ut nullo me loco conquieſcere, nullo recreari ſolatio, pateretur. Vix ſpiritus, & vitalis aura mihi meare: linqui mens atque præcordia: vultus crebris palloribus albari; ſugere vigor & acies oculorum. Ad ſummam! ſemianimis, ac pro depoſito, jacebam. Nec erat hæc muliebris & evirata quædam imbecillitas. Cauſſæ, caſuſque ſanè graves; non valetudinem tantùm, ſed & animam, obſidebant. Inprimis; reliquiæ terrorum atque conſternationis, ex recenti COMPANEROSAE funere. dein, moles ac languor itinerum: tum, corpus univerſum rhamnis & ſtipitibus conciſum: ac (ſuper hæc omnia) defoſſa, ſub ima ſolea, nequam & barbari furoris ſpina: quæ fluentem ex aliis undique vulneribus cruorem, alio novo, doloſioréque tormento, cumulabat. Ad hæc; biduana jam inedia, ſudor ex ambulatione peramarus, ac perpetuus tridui præcedentis nimbus. Hujus, tametſi denique finiti; tamen aſſiduus mador, nullis unquam ſolibus, nullius pyræ fomentis, ab amictu pelléque depulſus fuerat: cujus proinde gelido rigore, tametſi roboris aliquid habuiſſem, tamen amiſiſſem; propter continuam illuviem & ſqualorem. Ac neque tunc quidem horum, quæ dixi, malorum finis. Nox enim quarta jam adrepebat; non minus atroci pluvia minax & inhoſpita, quàm antecedentes ſeſe præbuerant.

IV. TOT igitur ſimul incommoda, meam adoleſcentiam, veluti conjuratione, proſtraverant; nec, quid priùs poſteriùſque facerem, ſuccurrit: donec PEDIOSAE mei demum in mentem venit. Illum tunc, per devia perviaque littoris me quæritanſem; immodica ſollicitudo longiùs abſtulerat: a. (*quod in cura nimia plerumque fit*) *viarum errore*

intricat-

intricaratc. Et hoc ipſum ignorabam ego; ſed (uti reor) inſcitia, non improſpera. quoniam alioquin & hoc PEDIOIAE malum, ad augmentum fuerat mei doloris valiturum. Sed ego, velut dictum eſt, errorum hominis ignarus; eum, tanquam unum de comitatu, turbæque mixtum, inclamo. Cum non reſponderet: ſuſpicatus idipſum, quod erat: è proximè ſtantibus unum quempiam precibus adgredior; qui mihi, pedibus capto, PEDIOSAM accerſat. Et ille nec tardus, nec infelix indaginum, ſocium, paullò poſt repertum, adducit: multis quiritantem, lamentantemque, quòd neque caſui meo (nam expoſueram homini) neque levamini, præſto fuiſſet. *Quin etiam, tanquam vagum* (inquit) *& circulatorem te quæſivi; cùm litus omne circum, ac promontorii prærupta, curſitarem. ac fortaſſe palarer adhuc, &* VICTORIAM, VICTORIAM! *inclamarem; niſi noſter hic, injecta manu reprehenſum, in viam reduxiſſet.* Plura fuerat, in excuſationem allaturus abſentiæ ſuæ. Sed ego, colloquii protractioris hoc tempore fugitans, & moræ cujuſvis impatiens: *Non hæc hora, neque locus* (inquam) *apologiarum*, PEDIOSA; *ſed ultima neceſſitatis eſt. Ut totum ſimul ſcias; Itineris contentione, pluviis, madore, fame, præterea mentis deliquio, cunctaque calamitatis mole, preſſus jaceo: tanquam aliqua de cœlo ſtrage, vel omnium in me fatorum ruina, peſſumdatus. Non halitus, non vires, ac ne ſanguis quidem, ſupereſt: quem ego, plurima corporis laceratione, copioſum profudi. Siquid autem hujuſipſius reliquum eſt; illud, intra plantæ vulnera concretum, deterrimo pure taboque me torquet. nam, ut neſcias: tribus prælongis, trucibuſque ſpinis, pedem hunc, ecce, per præceps afflixi!* (ſimul, ſicut principio ſtatim, ità nunc iterum iterumque, plagas ei commonſtrabam.) *Harum alteram, ac rurſus alteram; quia manifeſtiùs prominuerant, evelli confeſtim ipſe, meopte Marte. Tertia, quæ pedi fixa reſtat;*

ſtat ; tuam, frater, opem, tuas manus exſpectaret ; ſi vel prehendi, cacè defoſſus aculeus, ſe permitteret ; vel ego tantum roboris, ad pedem diſtendendum, retenta rem. Horum neutrum cùm fieri poſſe confidam ; quod his proximum eſt, PEDIOSA ; *Morior, ſicut & nudiustertius* COMPANEROSA *noſter : & ad beatæ mortis leges, per animæ ſuprema, præparabor ; quemadmodum præparatus &* COMPANEROSA *fuit. Tu proinde Sacerdotem accerſes, ego vitam meam anteactam expiabo : quæ planè jam vergit, & extrema ſpectat. De corpore, poſt exceſſum ; ut voles, ſtatues.* Facilis erit *in littoribus & arenis* : ſepulcri gratia : *quam tu propinquo tuo (tametſi de te quandoque ſequiora merito) nullo paratu, nullu impendiis, exſtrues. Explebunt omnia pietas, & manus tua : quam cadaveri meo non gravate commodabis ; veteris immemor offenſæ, tuumque ſecutus morem : quo ſemper* in Bono Malum vincere *conſueviſti.*

Talia prolocutus, effundo lacrymas ; & ad partem fletum jam pridem etiam PEDIOSAM impello. Cæterùm ille multis & rogabat, & conteſtabatur ; *Non id videri ſibi rerum momentum : nec eum eſſe* Fatorum *articulum, defungendum ut foret. Omitterem modo fractum &* effœminatum *animum* (nam *reddidit ille mihi*, quanquam manſuetiſſimè, *vetera mea verba* ; quibus uſus quondam in languorem ejus fueram) *Potiùs, adversùm tam deſperata mentis decreta, novâ firmitudine pectus erigerem.* Tentanda priùs omnia ; quàm ad vitæ neglectum, & *mortis obſtinationem*, devolaretur. *Ac profectò nec paucos, nec incelebres, liquiſſe vitam, non ob aliud, quàm, quod priùs animum deſtituiſſent : obitus nullâ neque vi, neque cauſſa ; ſed imaginationis ſolius vigore, rabiéque.*

CUM in hæc ego negarem ac pernegarem ; ulteriùs aut paſſum unum, aut adeò pedem me promoturum (nec enim poſſe) millieſque potiùs demoriturum, quàm unicam etiam decempedam progreſſurum :

rum: Pedioſa primum ſtupens corriguit. Mox, ubi ſe collegit; *Atqui, non id* (inſit) *diſputatur, Ambules? an ſubſideas? ſed id ſolùm, Moriaris? an ſupervivas? Hoc ipſum enimvero volo, mi* PETRE, *manere te, loco, quo manes, & jacere ſitu, quo jaces, immotum & imperturbatum. At ego, chirurgi ſuſceptis interea partibus; veprem, totius mali caput, è pede proliciam: & hoc ipſum, tractu quàm fieri poterit, indulgentiſſimè.* Matris, *dices*, non medici; *multoque minùs, carnificis, hanc* fuiſſe manum.

In hæc verba, quanquam & antehac pronus ad id conſilii; tanto promptius acquievi ſuadenti: quoniam in PEDIOSA cernebam, *non linguam magis, quam effectum, loqui.* tanta morum erat in eo juvene ſvavitas; tantus ad opitulandum ſenſus ac pietas. Ergò; *Fiat*, inquam, *fiat ſanè; quod primum omnium opus factu cenſes; etiam me ſubſcribente.* Cumque dicto, *plantam* homini plagamque *prabeo: ſimul os & patientiam; ad quemcunque cruciatum*, animoſô ſilentio, devorandum. In quo *fortiùs profecto locutus ſum, quàm praſtare cogitaram*: eo metu, ne me rurſus, ut fœminam, ſodalis argueret. At ille, tarde quidem, nec ſine doloris acerrimo ſenſu; tamen ſoleam ſauciatam aggreditur. Mihi, cum ejulare prorſus jam eſſet in mente; tamen vox & Animus, præter ſpem, conſtiterunt: illéque ſerò, ſed tandem tamen, ex intimo puncto ſentem extraxit. Horridus is erat, medius fidius, ac prolixus: &, ſiqua fides eſt experto dimenſoque: Calamis ſcriptoriis habitior ſpiſſiòrque.

V. POSTQUAM autem, adgratulante plurimum PEDIOSA, doloris ſævitiem concoxi; *colore magis, quàm animo, mutatus*: primò cruorem, large fluitantem, non ſine ſenſus ſtupore quodam excepi. Mox injeci manum ipſe ſedi vulneris: &, utràque palma compreſsis plantæ lateribus: ſanguinem ex intimis, & quàm profundiſſime, prorumpere coegi. Sed ſenſim, ſubintrante diductam pla-

gam

gam nocturno frigore; pes ulceroſo quopiam horrore cœpit obrigeſcere. ſimùl cæterorum quoque vulnera membrorum recruduére; non ſimplici, neque contemnendo, cruciatu. Sed me perinde nihil, ac languor & laſſitudo, contuderant; planè viribus fractum ac defectum. Itaque, totus in quietem intentus; PEDIOSAM jubeo (quoniam jam nox ingruerat) in proximo ſomnum capere. nec enim, quod amico porrò præſtare poſſet, deberétve; reliquum videri. Cæterùm ego, ſicuti ſtratus eram, ita decumbo: *per ſolitudinis ſilentium indulturus dolorum ſecreto.* Simùl, ſiquis fortè ſopor plagarum ſenſum, inexſpectato ſuperventu, fallere dignaretur; in incertum intentus, jacebam. Sed me tunc quoque, vetus illa mearum noctium infeſtatrix, inſomnia circumſedit: cujus contumacia factum, ut mihi nec à dolore mentem ſevocare, nec adeò ſaltem oculos ſubmittere liceret: quod minimi tamen, etiam quietem ſimulantibus, laboris eſt.

Subiit denique, ſic pervigilem, nuperi caſus utilis recordatio: quando, nocturno per ſcopulos delapſu, fœdè fémur & corpus omne proicideram; & mox tamen compendioſam, ex ſubterlabente ſalo, medicinam excogitaram. Cùm igitur de pari ſucceſſu ne nunc quidem diffiderem, in tanta præſertim pelagi vicinitate; connifus utroque cubito, ſtratum allevare corpus adgredior: ſenſimque tota mole membrorum in pedes erecta, gradum ſuburgeo, proximi littoris alluvionem pertenturus. Sed neque pes imperio parebat, vulnere tardatus: nec, ad æquoris tutos acceſſus, ulla fax, aut Lunæ nitor, ſubſidio veniebant: per nubes interim & redivivas pluvias extincto cœlo. Ne gialis quidem fulcire greſſum, datum erat, ob penuriam. Quod unicum ergò poteram, gladio, proximè recepto, tanquam fulcro, ſubnitor. *pro Lampade vero, viarum duce, Spem bonam, & Genium tutela-*

tutelarem, *aſſumo*. Comitibus hiſce, prætentando manibus pedibuſque ſalebras occurrentes: tandem ad rupem quandam pertingo, littoralem; & , quantum ex alluentium ſonitu fluctuum conjectabam, pelago ſuperimpendentem & immerſam. Ad hujus extantem quempiam procurſum, per tenebras, ac temerè delatus; ſcopulum, brachio toto fortiter circumplexum, aſtringo; ſemiſeſſitantis ſitu, quoniam aliter non licebat. Afflictum autem pedem undis ſubterlabentibus intingo. Confeſtim, ſalis acrimonia plagas ſubeunte; concreta ſanguinis liquefieri, ſolvique cœpta: ſimùl, inflammatione nervorum, doloris vigor incendi, cruciatu grandi; cujuſmodi, neſcio, Spartanuſne quiſquam, Calanus Indus inter ignes, ſine gemitu diſſimulaſſet? Pervici tamen ego, (ſiquid ſolitario, teſtibuſque deſtituto, creditur) nihil quiritans; ad horæ quartam, plus minùs, partem indimoto retento crure, perpetuos inter morſus ſalſi gurgitis: donec ſatisfactum patientiæ pariter curationique viſum. Tunc etenim, damnato tam atroci lavacro, derepere ſcopulo, veteriſque requietis coloniam repetere, ſum exorſus. Neque nihilò remitti dolor; paullatimque, diluta ſanie, venarum recolligi vires, & robur nervorum pedeſtrium inſtaurari. Quod lenimentum (opinor) ſibi conſtitiſſet in longum, niſi mea temeritas ac feſtinatio, nullo remediis indulto ſpatiô, continuò profectionem reſumpſiſſet. Sic ambulationis contentio, lacerata planta, doloris ſenſum, jam utcunque compoſitum ſopitumque, refricuit & irritavit. Quare progreſſu, quem inſtitueram, antiquato, ſtatim in proxima maris crepidine, ſecundum rupem, ſubſidere compellor: temporiſque potius, quàm meis legibus, obſecundare. Quid autem porro, demitigando vulneri, per opaca noctis aggrederer? Venit in mentem, intimam

cor-

corporis tunicam, lino textam, concerpere. Quod equidem nulla mora [ne mox forte pœniteret] facio; laciniamque molliculam ſaucio pedi circumvolvo. Sic ſanguinem, modo largiùs ſtimulari cœptum, ſupprimo: ſtatimque doloris aliquod, nec mediocre, temperamentum ſucceſſit.

Cæterùm non eodem vel temporis vel remedii compendio corrigi valuit reliqui corporis imbecillitas: utique, corde potiſſimum, poſt tantum undique dilapſum cruorem, vehementer imminuto. Cujus proinde debilitatione; cùm, obligata planta, rurſus in viam me darem: paucalos poſt paſſus exactos, relabor; exanimi ſimilis. Ibi tum, quoniam mari proximus, ità ferente caſu, jacebam; ſicuti conciderám, immoto ſitu noctem eam, quàm longa fuit, univerſam perduro; ne quo corporis ulteriore promotu vel agitatione, ſubjectum in pelagus devolverer. Illic, non ut antehac, inclementi ſum uſus ſomni fortuna: nam haud ita multùm ante crepuſculi principia, quaſi per luſum conſopitus; ſtertere præter morem, ſum exorſus.

VI. POST temporis aliquantùm; nondum etiam plena luce, ſuſcitor ipſe mecum, & conſurgo. Mox PEDIOSAM, adhuc in propinquo pridiano quieſcentem, expergefacio: vocibus amiciſſimis, ſed cujuſmodi vulgò tamen alacres convaleſcentéſque tollere clamorem ſolent, increpitum; *Quouſque, frater?* [inquiebam.] *Quin potiùs effricamus tandem oculos? & grabato tam molli proripimur? Age vero! ſodes: &, quia pes læſus cæterorum aquare curſum non valet; ambulemus, quoad vires permittunt, in anteceſſum. Ità, quanquam egreſſi multùm priores; tamen nihilominus non ſine mole, ſub extremum comitibus ſubſecuturis, in contubernium conjungemur.* Non repugnavit poſtulatis bonus PEDIOSA; ſed [ut erat ad aſſenſum facillimus] *Crucis figura frontem conſignans, & ſtrato corpus allevans,*

ſtatim

ſtatim eſt iter ingreſſus. Cæterorum autem compellavimus neminem; ne forte per turbam conſurgentes illi, me debilem ſuo more præcederent, atque deſtituerent. Et jam ambulationis aliquam nactus eram aſſuetudinem; redditaque membris & poplitibus firmitate, paùllatim ſolidiùs incedebam. Planta quoque, cum ſuo vulnere, ſatis me clementer habebat: nec jam quidquam omnium tam atrociter nos, quàm fames, infeſtabat. Cùm, ecce! præter ſpem & ſolitum, ſingulari Numinis beneficio, littoris quoddam in vadum incidimus; quod cancrorum copia, velut de compoſito, perque luſum, exundabat. In eos ego confeſtim, nulla ſauciati pedis habita ratione, per aquas ſalſuginoſas, irruo. Puncto temporis, obſonium nactus idoneum atque copioſum; prædæ *partem unam in poſteras neceſſitates, recondo*. partem autem alteram, nulla coctionis cura facultatéve: ſicut aquis extraxeram, ſic crudam, in ſtomachum demitto. PEDIOSA verò meus, quanquam & ipſe famelicus, nec oblatam ſortem repudians; tamen non tam veſcebatur, quàm epulantem me reſpectabat & ridebat; *utpote, non ita multò priùs emori certum; & nunc tam ſtrenue comeſſantem*.

Porro tales inter lautitias, alacriùs aliquàntulum promoto paſſu: ſub ipſum ferè meridiem, ad fluvium appellimur, ignotæ [ſicut in pleriſque cæteris] appellationis. Is, Septentrionis e plagis ac montibus, longo devolutus tractu: poſteaquam, in progreſſu, complurium rivorum fontiumque bibit acceſſiones: ad extremum, propter amplitudinem, æſtuarii more diffunditur; vaſtus ac ſpatioſus alveo: Maréque, quod Zurium ſeu Pacificum nuncupant, quovis oſtio ſinuque validior, irrumpit. Ponti veſtibulum quoddam, atriúmve, nominares. Sed nobis quidem [qua parte ſe paſſus amnis eſt adiri] ſpem fecerat, ex ipſa ſonora latitudine, poſſe totus vado ſuperari. Nec enim, quæ

ſpatio

ſpatio valent ac ſtrepitu, flumina; perhibentur vulgò cum inſidiis profunda. Nos igitur, (*quod bene feliciterque cederet!*) amnis alveo noſmet committimus, & hoc quidem pedeſtres; quoniam & navigiorum inopes, & uterque nandi rudes, eramus. Facilis principio, pacatùſque tranſitus, moleſtia cariturus erat; niſi, quam ſalſus torrens, ex æquoris propinquitate mordax, læſo pedi creabat. Ac nec unda quidem immodica, lumbis altiùs corpora tinxerat; etiam illic, ubi ſumma fuit: donec ad fluminis ferè medium ventum eſt. Nam tunc & altitudine creſcente, non ſine vorticibus; & aquarum impetu violenter obvia rapiante: labor progrediendi deprehenſus eſt, manifeſtè temerarius & irritus; præſertim, omni tranſitus inſtrumento ſubſidioque nudatis.

Celeriter igitur (dum adhuc res & periculum ſinerent) retrogredimur, in ripa citeriore, quam reliqueramus, ſocios, & conſilium, præſtolaturi. Neutroque fruſtrati ſumus. Nam & comitum aliquot interim eodem jam acceſſerant: ac cæteri, ſuper alium alius, adventabant. Qui verò convenerant: comperta, relatu noſtro, diſcriminis magnitudine, decernebant in medium; ratem in trajectum inſtruere. Nec defuerunt ſalutari conſulto multæ manus: quantumvis ad paucitatem redacto noſtrorum comitatu. De numero quippe juvenum quinquagenario ferè, quos navarchi mendax promiſſum navi quondam extruſerat, ad viginti quatuorque capitum nomen, omnis turba reciderat. Cæteros omnes, ad hunc uſque diem, alium itineris labor; alium fames, ac dulcium aquarum penuria; quoſdam etiam fluctus & incerta gurgitum, in fluviis æſtuariiſque, deleverant: ſi *Novem ſolos* excipias, ex univerſo cœtu. Juvenes hos, natandi peritia præfidentes; ſpes compendii, redimendique circuitûs deſiderium, ab noſtro corpore divulſerat. Id adeò, diebus proximè lapſis, evenerat: oblata

ſinus,

ſinus, neſcio cujus, maritimi commoditate, tanquam viarum breviario; cùm tamen revera potius ambages eſſent. Nec id odio faſtidiove noſtri fecerant; ſed intempeſtiva ſane properatione, profectionis aliquando tandem (velut dixi) claudendæ. Quorum ego caſus, & exitum, in tempore percenſebo. Tantiſper, ſuis erroribus eos & ærumnis relictos, ſtylo differam, & operis ferè decurſui ſeponam.

NOS interim (ut ad narrationis ſemitam revertar) in unum collectos cœtum, fabrica ſollicitudoque ratis, diſtentos habebat. Curam injecerat aſſiduus amnis aſpectus, & periculi proviſio; ne forte compages parùm firma ſolidave; néve futilibus vietiſque vinculis, aut fragili ſparto, compoſita: néve cæteris ad trajectum armamentis deſtituta, vectores mergeret citiùs, quàm tranſportaret. Cumprimis ergò trabium circumſpectus, & ramalium cum delectu congeries; diem illum reſiduum, ac poſterum univerſum, inſumpſit.

VII. SED, priuſquam materiem contraheremus, primùm omnium colligendæ paſtu vires, & inſtaurandum robur erat; ut pote, triduana jam inedia pleriſque noſtrum fatiſcentibus. Statim autem, ac citra negotioſam indaginem, ſuccurrit famentibus, illa, toties jam antehac opportuna, cancrorum piſcatio: quos tunc, per ripam vagantibus, ſors & fluvii vadum obtruſerunt. Adeo verò redundabat, inter tot licèt captantium manus, edulium, plurimùm ut me pœniteret, quod in alimenta poſtridiana die toto cancros circumtuliſſem; jam pæne ſitu putres, & inſuper portatu graves: cùm tamen eandem nunc prædam, nulla mea moleſtia, nactus eſſem & recentiſſimam, & perquam copioſam. Adeò nempe verum eſt, quod prudentes ac pii vulgò ferunt; *Qui nimis in poſterum diem ſollicitè degerent: eos & præſentem perdere.*

Poſt hæc, è chalybe raptam flammam, foliis arefactis

factis excipimus; &, ıoſtis perfunctorie, moréque noſtro, cancris veſcimur; cum prius in orbem temere conſediſſemus. Hæc nobis erat cœna: quanquam alioquin necdum plane veſpera vergeret: & ad noctis viciniam multum horæ ſupereſſet. Sed placebat nempe, jentaculum, prandium, ac veſpertinam menſam, conjunctis in unum ferculis, connectere: nec præſtolari *tempora convivandi*, ſed facere. nam horum utique *leges non curat Inedia.*

Paſtis ſaturiſque, reſtabat; etiam ſitim placare. cujus tamen importunitatem fluvius, qui ſedare debuerat, incendiſſet. Nam à maris affinitate ſalſedinem etiam ipſe, non diſparem, imbiberat; acrem prorſus, & mortalium potibus inhabilem.

Sed, miro modo, caſus, & enimverò Numen, etiam huic malo remedium oſtenderunt; cùm per amnis crepidinem, ratis cauſſa, lignatum vagaremur. Id ejuſmodi fuit. Paullo ſuprà locum, ad quem acceſſeramus; amæniſſimo naturæ prodigio, Fluvius, quem dixi, tanquam arcu quodam ingenti ſinuatur. Is, quotieſcunque ſoles (ut tunc, nimbis deſinentibus) inciderent; vivam exprimebat ac fluentem iridem: fulgurantibus ex ulteriore ripa, quaſi per picturam, aquis. At pars amnis citerior (& ſcilicet ea, quam tunc inſiſtebamus, ripa) ſemicirculi figura, fluminis ſecuta flexum: ſylva prætendebatur denſa viridantéque: cæterum incompertæ ſtirpis arborum. Earum fœtus, Europæis minime gnarus, clypeos imitatur; umbonis, ac reliquo formæ ſimulacro: niſi, quod omnis longi procurſûs expers, exacta rotunditate, ſcutum aut parmam antiqui moris effigiat. Cortex illius prætenuis gracillimuſque: tenaci nihilominus duritie malogranatum Indicum æmulatur. Grana ventre gerit nivei candoris; pulpam autem ambit, omni ſaporis dulcedine commendandam. Hujus ut plenius experimentum ſumeremus; ramos hinc inde, ſane prægravidos,

quati-

quatimus, & excutimus. Ea cœnæ fluviatilis erant ſupplementa: raràque (ceu deſertis in locis) menſæ ſecundæ bellaria nobis exhibebant. En autem! iterum nos, ac tanto moleſtius, ſitis inceſſit; arefactis, ut reor. mellito guſtu faucibus. Ergo fontanam ibamus, per nemus, indagatum.

Id dum facimus: dictu mirum! quodque prima veſtigantium cupiditas non adverterat; univerſam illius ſylvæ ſuperficiem, ejuſcemodi, quæ deſcripſi, pomis conſtratam, deprehendimus. Venti (ni fallor) & ætas, atque dierum antecedentium nimbi, dejecerant. Ea mox formicæ, velut non omnium temporum annonam, ſubodoratæ nactæque: roſtris catervatim invaſerant. Erant enim hæ beſtiolæ, non Europæarum in morem, graciles, ac puſillæ: ſed prægrandes, & obeſæ: præterquam, quod populoſæ quoque, non viritim aut ſingillatim; Sed per ordines & exercitus, incedebant. Non erant autem contentæ delibationibus, fructuumve ſemeſorum demorſibus: verum, ingluvie memorabili, depopulabantur interiora quoque medullitus: fibris etiam atque granis, ad nudum uſque putamen eroſis. Supererant igitur volvæ tantummodo fructuum, atque cortices: quos ipſos tamen ambedere per eſuriem, & quaſi denticulis quibuſdam circumſcribere, ſunt auſæ. Perterebrare vero, vel penitus abſumere: propter tegumenti duritiem, non ſuſtinuerunt. Quidquid igitur inteſtini ſpatii vacuum in pomis his fuit; id, toto paſſim nemore ſparſum ſtratumque, continentes tot dierum ac noctium imbres impleverant. Concharum diceres teſtas, aut cucurbitulas, aqua refertas. eratque lympha [quod ſtuperes] tam lucida claraque: minimas ut in ea glareolas, ac promodum atomos & pulviſculos, numerares. NOBIS [ut, quos eo maxime die pluviæ defecerant] apta res viſa. Palmis enim ac volis; interdum etiam pileis, excipere ſueti pluviales undas, in hunc uſque diem: tunc

nativos

nativos hos cratéras, atque phialas, veluti divino munere ſubſtituta pocula, ſuſtulimus. Sublatis, ſinè mora pariter omnes inhiamus: & aquam verè dulcem, tanquam nectar, certatim exſugimus exhaurimúſque; non abſque formicarum præcorriis, ut, quarum aviditas non modò ſuæ fami, ſed & ſiti noſtræ, prælaboraſſet. Paullò pòſt, aliquanta jam conlecta ſylvula, conquieturi digredimur; & in amnis vicina, ſub arbuſtis, decumbimus.

Poſtero die, cum primo diluculo, manus & operam fabricæ ratis accingimus, partitiſque, quæ quiſque ſuſtineret, operibus, ac diſtributa materie, laborem cœptamus. Tardè procedebat opus, propter ipſam, in tam ingens periculum (ut fit) diſtrictam curam: ne fortè fluminis amplitudini, vaſtitatique, ſtructuræ parvitas parum reſponderet. Simùl etiam defectus artis tardabat, quippe manibus, fabrilium inſolentibus, & inexpertis. Namque, dum *alius alium*, rudem rudior, *docere connititur, quod nunquam ipſe didicerat*, multitudine, malè cohærente, diſſoniſque clamoribus, *perturbantur*.

Inter talia, dies etiam alter ſenſim abſumptus, nec tamen opus ad coronidem perductum; donec aurora denique tertia colluxit. Ea finem fabricæ, remóſque rati, dedit. In eam, dum ſarcinas ſocii comportant, ac ſtantes, quod fecerant, contuentur: diverſis animi ſenſibus, alium inſectando, commendandove, diſtrahebantur. Ego verò, quoad trajectionis legitimum ſignum ederetur; tantiſper in ſylvam proximam, corporis caſsa, digredior. Mox autem peregrini nemoris miraculo, necnon ipsa ſolitudinis amœnitate, longiùs longiuſque protractus, ad ſaltus interiora, per otium, penetro. Quo loco *me*, non ſociorum tantum, ſed & *meimetipſius oblivio (ſpeculantium vulgato) vitio) circumvenit*, & obruit.

VIII. UT.

VIII. AT, poſteaquam ad me, velut è ſomni profundo, reverſus ſum: celeriter reprenſo pede, ſtultitiam ipſe meam ac ſtuporem incuſare cœpi; quòd longius comitatu ſeceſſiſſem. Ergo, relicta ſylva, regrediebar. Iamque ripam & locum, in quo ratis & ſocii ſteterant, recuperaram. Et ripam quidem ſtationémque, quales reliqueram, tales adhuc inveni. Ratem autem ſociòſque meos (pro malum!) non inveni. nam abſceſſerant, & certe nuſquam id locorum comparebant. Miſer itaque pariter atque miſerandus, non temperavi lacrymis; ſed cum clamore, *Pedioſam* & *Hiſpanos*, citabam. Nemine verò reſpondente; ſuſpicari, quod res erat cœpi; Quoniam, nullô priùs monitô, digreſſus fuiſſem, & taciturno paſſu cunctos fefelliſſem: videlicet immemores oblitoſque mei; quin etiam, nec advertentes quidem, tranſitum amnis indixiſſe. Mox, commoditate non ferente moram, abnavigaſſe. Cæterùm in eo fallebar; quòd, obliquo trajeciſſe flumine ſuſpicatus, comites in ulteriore ripâ requirebam; oculis, voce, manibus, ac pilei jactatione ſignis editis; cujuſmodi ſolent relicti, vel remotiùs diſſiti. Tandem (quanquam omnino ſeriùs) ipſa mora, vaguſque circumſpectus, commonſtravêre ratem mihi, ſocioſque deſertores; jam pridem in æquoris alto volitantes. Etenim (velut poſtea didici) tranſverſo curſu ſurſum principiò, ſicut ars navigandi dictabat, ratem impulerant; magnaque manuum & remorum contentione, laborarant; ut ripam amnis, è regione poſitam, contingerent. Sed quamvis placide primum domitis aquis, ad votum conatus flueret: poſteaquam tamen ad alvei medium perveneri cœptum eſt; rapidi fluminis ablati violentia, nec propoſitum tenuere, neque ratem. Hæc enim, ſecundo delapſa, ripæ tractum omnem citatiſſime prætervecta; mox & oſtium amnis, eoedem abrepta curſu, ſubiit & inſedit: donec, contra deſtinatum, & clamorem vectorum, in

 alta

alta pelagi raptaretur. Videbam id ego tandem: magniſque vocibus eos revocabam. neque latebam clamans. Adverterant enim aures animoſque plerique ſociorum: & me deſtitutum miſerabantur. Præ cæteris autem PEDIOSA, pro ſuo VICTORIA recuperando, totus erat in obteſtationibus & labore. SED, *quis adverſus torrentem conatus va eret? aut, quænam tam flexanima facundia maris impetum reflecteret?*

Dum ergo condolent illi: dum per confuſum reſponſant, & obtuſis vocibus advocant; dum in regreſſum palmulas & remos flectunt: momento citius in Oceano ratis conſtitit. Vidique, mortalium deſertiſſimus (nulla ſane ſodalium, ſed meamet culpa neglectuque) calvam factam omnem opis occaſionem. In lacrymas ergo, quod unicum tunc relictum erat, plena jam flendi libertate (quia nemo videbat) reſolutus; *Et quid igitur?* exclamo. *Tot Ponti caſibus ſuperior, tot morbis, navali conflictui, Philippinarum erroribus, ſcopulorum & ſpinarum ſalebris, viarum vulnerumque languoribus, & ipſi morti, ſuperſtes; in hoc tandem, iracundis mihi ſideribus, ſum reſervatus; ut in ſæviſſimi fluminis inhoſpita ripa, deſtituerer? ut me nemoris unius blanditiæ circumſcriberent, &, poſt oblectamentum breviſſimum, Americæ ſimul atque comitatu; quin & ſalute vitâque, dejicerent. Hanc mihi vitam certo certiùs, vel avidæ nutrimentorum fera montibus decurſura; vel, inter horrida vallium ſolitudinùmque, mæror elidet, ac triſtitiæ tabes: aut ipſa denique dies, rerum omnium inopia conflictantem finiet: ſi modo loco tam barbaro perſiſtendum ſit. Eſt autem omnino perſiſtendum, miſerrime* VICTORIA? *Nam regredienti, quænam, obſecro, ſpes? quæve ſubſidia? Pregredienti contra, ſuperandus immaniſſimus fluvius; vincendi gurgites, primo ſtatim vortice, natationis inſcium, in præceps contorturi: poſt hæc autem, in exitium manifeſtiſſimum raptaturi. Nempe;* Tantum malorum creat, deſer-

deſerta communitate, privatum genium ſectari! *Cujus hercule ſeceſſionis nunc pœnas, nec immeritas, dependo.*

IX. FLEBAM equidem his, & horum ſimilibus, queſtibus; moriendi non dubius: cùm ſocii tantiſper, extra fluminis oſtiique rapacitatem jam conſtituti, retrorſum vertere ratem cœperunt: quippe, ſegnioribus paullatim aquis, qua pacatior maritimus fluxus incedebat. Senſim ultimæ fluminis oræ, quantis fas erat, conatibus adnavigabant. Iamque tanta propinquitate, cis, & ultrà, conſiſtebamus; ut alternas hinc & illinc voces mittere liceret, ac remittere: niſi, quòd adhuc ſermonibus, inſania gurgitum, & latè tumultuantis amnis ſonitus, obſtreperet. Clamabat ergò PEDIOSA meus, non ſecuritate ſua lætior, quàm diſcrimine meo conturbatior: *Sequerer, ſequerer! &, quoniam unica pateret per alveum & undas via; per alveum & undas audacter penetrarem, quo loco manſuetior adhuc fluvius incederet, ei me committerem: priuſquam ille maris confinio miſceretur. Temeritatis quidem eſſe genus: cum vectura poſſis corpore ſolitario gurgites & Euripos invadere. Sed,* adminiculis *neceſſariis* ſubtractis: *id profectò* proximum eſſe, Neceſſitatis ſtare legibus: *ſuumque conſilium ad illius ingenium componere.* Si non poſſem quod vellem: at vellem, quod ſolum *nunc* poſſem: *ac me ſcilicet profluenti crederem, natationis audacia concepta. Succeſſurum haud dubie: dum modò conarer. At ſi timere, cunctarique, perſeverarem: defluxurum interim (und cum amne) tempus, occaſionem, ratemque ſuam. Si confeſtim hoc, & in calore decreti, tentarem: utcunque conatus ſuccederet, me tamen hunc, ratione dictante, prudenterque ſuſcepturum. Certeque, periclitari cum ambiguo, ſatius eſſe, quàm, cum ignavia manifeſta, perire.*

Dicebat hæc, & acclamabat, PEDIOSA. Pedioſam vero cuncti, qui tunc ratem inſederant, ſecuti: me conſenſu ſummo, magniſque vocibus, ad

nandi confidentiam incitabant. In his primas facile tenebat Hiſpanus quidam, excelſi vir animi, cujuſque ſub vexillo, certamine navali quondam, quod geſtum ad Margaritam inſulam memoravi, ſteteram. Is me, tanquam olim in ferrum, & piratas Scoticos; ità nunc in audaciam & aquas, ſtimulare; brachia jactandi modum, & artem, eminus commonſtrare; fluminis opportuna, qua parte manſuetius vadoſiuſque decurreret, digitis & baculo deſignare; trepidum adhuc & diffidentem, tanquam ſuæ militiæ degenerem, increpare; prorſus denique, verbis & argumentis omnium locorum, animum hæſitantem verſare. Docere præterea (*perſuaſibiliùs, quàm veracius*) fluvium ſpatio profundoque ſui, longe; quàm appareret, minorem ferri. *Nec timendum eſſe quidquam: præter ipſum Timorem. Eo, ſimul ac ſemel, per animi magnitudinam, diſpulſo; rem omnem in expedito futuram. Iunco levius plumàque naiaturum; ſi generosè ſemel nandi diffidentiam abjeciſſem. Illâ ſola, nec alia facile ſarcina, corpora degravari: qua dempta, fluminum & ſinuum victorias, jam vix artem fore. ſed prompitudinem magnitudinemque mentium, paullatim autem, & , ad extremum, perductu in conſuetudinem brachiis, meriſſimum ac purum putum luſum. Quod ſi verba ſua probari vellem; enimverò ſe teſtem, ſe vivum ac certum exemplar, inſpicerem Beti quondam* (aut, neſcio quo præterea violento flumine) *ſubverſum ſe; cum de cæteris ſubſidiis omnibus deſperaſſet, ſalutem tandem ab iſtis* (quæ monſtrabat) *brachiis & ab animi robore, ſumpſiſſe. Sibi tunc nec opitulatum quenquam, nec inſtructum, ac nec ad ſolatium quidem adſtitiſſe cùm extremè tamen periclitaretur. At mihi ſociorum hortatus in ripa; mihi dictamina, totque manus, praſto ſtare. Seipſum inſuper (ne dubitarem) ſiquid adverſi contingeret, adfuturum in loco temporéque. Se, corpore fluctibus immiſſo, contraventurum periculis meis; etiam cum ſui capitis diſcrimine.*

Quod Vexillifer meus; idipſum & omnes affirma-

ma-

mabant: ut adeò jam pudor eſſet, & *irreverentiæ cujuſdam incivilis ſpecimen; Adversùm tot amiciſſimè monentes, gerere clauſas aures.* Non me tamen interim fallebat; ab illis nonnulla magis ad plauſum, ac perſuaſionem; quàm ad ſenſum animi, verùmque, jactari. Memineram etiam; non paucos, & ex hoc ipſo quidem ſodalitio, nuper ad plures abiiſſe: vorticibus & alveis hauſtos. Illis, in ſimillimo caſu (quod in infelici BALBOA videramus) principio jocum & luſum fuiſſe, tentamen fluviorum: poſt autem in periculum interitumque vertiſſe: *cum in oculis meis mergerentur, ut Icari; qui ſe priùs auribus noſtris ceu Dædalos, venditarant.* Hæc ego, quanquam probe callerem, ſic ſe, nec aliter habere; nihilominus erubeſcebam, tot fortibus viris oſtendere toties pallorem meum. Cumque reputarem ipſe mecum; *inter multos Naufragos, non deeſſe, qui vel ſine tabulis enatarent, ac ſuopte (quod ajunt) Neptuno: conſtitui* denique cum animo meo; Non tam illorum adhortationibus, quàm DEO T. O. M. me credere: *quippe, cujus in manu ſita, cujus è digitis pendula, ferretur omnis mortalium incolumitas.* Quòd ſi tamen mea ſalus huic ipſi Numini cordi non eſſet: ſi forte decreviſſent æternæ leges; PETRUM VICTORIAM ab innominati fluminis aquis præfocari ſepelirique; *Præſtare* profecto; *perire* SEMEL, *quam periclitari* SEMPER. Quæ cum mecum per ſilentium, atque breviter, expendiſſem: Sociis (tanquam Senatuſconſulto clauſo) reſpondeo: *Futurum me libenter eorum in arbitrio: confeſtimque, qua juberent, ſecuturum.* In hæc meá verba, cum plauſum omnes manu, voce, remiſque tollerent: nequid ego tamen, impropitiatis cœlitibus adorirer; poſitis in ripa genibus, ad auguſtiſſimam DEI Genitricem, huncin modum, vota nuncupo; tacitéque lacrymis infuſus; *O, Mater,* inquam, *o Virgo: rerum omnium (ex Filio tuo) potens, & univerſitatis hujus Imperatrix? Tuum, ab incunabulis meis, magnum ſemper apud me nomen, ingens auctoritas, & plena venerationis majeſtas, fuit; eſſeque debuit. Hujus affectûs pia fiducia; quod à*

meis abſterrentibus delictis, non auſim: Abs Te ſupplex contendo nunc, & efflictim expoſco. Succurre miſero: fer opem deſtituto: ſive firmàque debilem. Sentiat præſentiſſimam tuam, in aquis, dexteram hic PETRUS: *ſentiat opitulatricem Reginam illam: cujus Nati manum, in ſtagno Galilæo, quondam eſt expertus Apoſtolus, mei nominis, & ſui collegii, princeps. Ecce, profundam fluminis alveum! ecce, vitæ meæ certam voraginem!* Sed te, MARIA, *Te præſente, te ſuppetias portatura: nihil eorum expaveſco.* PROFUNDIOR omni gurgite, tuæ Miſericordiæ ſinus eſt: potentius omni naufragio tuum Sidus, ô STELLA MARIS! *Affulge mihi, clementiſſimo tui favoris jubare.* Tuos, *Illos tuos, gratiis exundantes* Oculos, *ad pericula mea deflecte. Nec immemori, Domina, nec ingrato, beneficium impenderis. Nam, me curante, meis aſſibus: ut primùm in Templo Chriſtiani ritus figere pedem licuerit: ſacrificiis illic aliquammultis, Filius tuus incruenta* PATRI *ſuo victima litamenque fiet. Hoc votum eſto! Sic tu, glorioſa Regina, periclitantem adjutes; ſicut ego tibi, ſervata ſalute, promiſſam hoſtiam exſolvam: Tuoque nomini gratus ſemper & addictus perſiſtam. Quod ſi verò de mea ſalute ſecius cæleſte decretum ſtatuerit: &* VICTORIAM, *placuerit, undis ſuccumbere: Tu tamen hanc, Patrona Mater, animam contaminatam, tuis ſatage precibus emaculare. Defende favoribus, ac facundia: demùmque, fluctibus his elutam, in divinæ clementiæ portum tranſporta; perpetua* REQUIE *Luceque fruituram. Satis incolumis enataro: ſi ſpiritum meum extremum, ad æterna ſeveritatis, ac Iudicii, ſcopulum non afflixero.*

X. SIC precatus ego: jamque pridem alium verſus in hominem, vix ut eundem agnoſceres: toto corde corporeque robur indueram. Dicam iterum, dictu licet mirum & inſuetum! Novos ſpiritus, nervos alios, & inuſitatum pectoris rigorem, aſſumpſeram. Iamque, *Numinis ac*

Mariæ

Mariæ beneficio, tantum animorum erat collectum; ut, ſi vel nemo ſtimularet, ultrò periculum auderem, & flumen illud [quanquam latiſſimum] non ultrà, quàm rivum, ducerem; unico ſaltu ſuperabilem. Haud ergo longius cunctandum ratus; ne fortè [more ſuo] tepeſceret recens impetus; DEO *Ter Maximo* me committo; quem profectò, ſentiebam, in me ſpirantem, & animos ſuggerentem. Poſt hunc, Magnæ Matri, cujus ductricem agnoſcebam manum; & ad extremum amnî, me credo. Sic periculoſi moliminis opus, Quod bene fortunatéque verteret! aggredior: ſigno tamen ſalutiferæ CRUCIS, *ex veterrima Chriſtianorum cæremonia*, præmunitus. Rideant licet, & explodant, orthodoxæ pietatis pariter & Hiſpani nominis oſores; quibus omnis de MARIA, *deque Divorum interpellationibus & auxiliis* ſermo, nugæ ſunt, & Phrygiæ fabulæ. *Majoris equidem, hiſtoria veritatem nudam; quàm illos omnes, ſuis cum libris, facio.* Stylus hic, tam mei juris eſt: quàm illorum arbitrii, naſus eorum atque ſanna. Siqua fides igitur, cœlum atque Deum teſtanti: *ſi qua* calami vel *ſermonis auctoritas, homini nullum habituro mendacii pretium*, niſi ſupplicium ſempiternum; non tranavi [lector] tranſiive flumen; ſed placidiſſime fluxi. Quod verum eſſe; tot ſpectantium in ulteriore ripa, tot obſtupeſcentium, religioſum teſtimonium firmare poteſt. Quid igitur erat? aut in quo facilitatis hujus compendium vertebatur? Etiam hoc non diſſimulabo; nequa parte beneficio cœleſti minus gratus reperiar. Ecce namque! Tametſi [contrà, quam PEDIOSA: contrà, quàm Signifer meus cæterique. promiſerant] nec amni ſua profunditas, nec profunditati ſua pericula manifeſtiſſima deeſſent: mihi tamen tunc, ad hæc omnia deſpectanda, tantopere mens divinitus obfirmabatur: ut vortices etiam, & latentibus petris illiſos fluctus, nec pili

facerem. Quin & à ſociis animorum acceſſio non mediocris, felicitatem transfluxu adjuvabat. Succlamare namque cuncti; velutique nautico quodam claſſico proritare, manibus, ore, compoſitionibus. Præter hæc, laudibus, & omni blandimentorum arte, tanquam adhuc trepidantem, incitare. Denique prorſus omnia facere, quò diſcriminis ſenſum & contemplationem obruerent; &, ſi fieri poſſet, ex omni cogitatione menti evellerent. Cæterùm, revera nihil opus his omnibus fuit, apud animum meum: quippe pavore, per ingens pectus; & natationis inſcitia, per cos eſtem alacritatem, correctis, & ſuppletis. Ad ſummam! Senſu mentis in DEUM evibrato; cæteram cogitationum ac timorum turbam, in citima ripa reliqueram. Simùl oculis inconnivis, in aſpectu Sodalium defixis; COR meum (quod ſolum & unicè prius palpitaverat) in Divinæ VIRGINIS manus depoſueram; utrique ſorti paratiſſimus. Et depoſitum illa, cum fide, fovit: fluentémque me, ſubjectis quaſi palmis ſuis (ità prorſus ſenſi) molliſſimè ſuſtentavit. Sic in fluminis ripam alteram ſum tranſpoſitus: tranſitu non modò ſecuro ſalvòque; ſed per omnia facillimo, voluptatiſque pleno. Quæ dum fiunt, etiam id magnopere demirabar; quòd, pede tam atrociter ſaucio, non tamen *ulla nervorum convulſione* contractave (*natantium vulgari malo*) neque vulneris ſenſu, tentarer. Mirati ſunt & ſocii: quorum etiàm rudiſſimus quiſque, quanquam cæteroqui divinorum incurius; tamen divinam in hoc negotio manum, & MARIAM *Thaumaturgam*, eminus cominuſque clamabat. Poſteaquam autem & in ripam, præſentiamque comitum, evaſi; certatim omnes in gratulationem & gaudium erumpere: me, pro ſe quiſque (ſed præcipue PEDIOSA, Vexilliferque) dexteris atque complexibus, inſtringere: meum factum laudibus in cœlum ferre; non tam, quod ſibi ſuiſque monitis.

nitis, quàm, quod DEO Deiparæque per votum (quod eis ſtrictim retuleram) conſtanter inhæſiſſem. Poſitis & ego confeſtim in ripa genibus; Numinis opem, in AUXILIATRICE manu Matris ejus, adoravi: notaturus, ſi licuiſſet, amnem tam prodigioſe tranſmiſſum, æternæ memoriæ columna; vel Aræ monumento. Sit ſaltem ille mihi (qui nomine caruit ab omni retrorſum ævo) deinceps amnis nominatiſſimus: dicaturque poſteris, DIVAE MARIAE *Fluvius*. Qui, dum fluet; dum prono curſu pelagus intrabit, ſit cultus mei, ſit religionis erga COELI Reginam, perenne ſignum & oſtentum. Attigiſſent utinam hujus obſequii venerationiſque punctum, etiam veteres illi, Jaſonis comites, ARGONAUTAE! qui (ſi Cedreno fides eſt, & idoneis auctoribus aliis) Æde magnificentiſſima ſuis manibus & impendiis, ad culmen perducta: ſuo more, neſcio quod, Oraculum interrogarunt; *Eccui Tutela nominique ſuum opus conſecrarent*? His (Deo, velut Sibyllas, ſic & illius oraculi Sacerdotem implente) reſponſum: DEIPARE *dedicarent*; quod Græci per vocem THEOTOKON exprimunt. At Iaſon, ac Socii; *fabularum* (ut idololatræ) *quam veritatis* & futurorum, *intelligentiores*: Templum illud Cybeli, turrigeræ Deorum Matri, juſsêre ſacrum. Sed emendavit errorem, multis poſt ſæculis, Chriſtiana poſteritas: veramque THEOTÓKON fabuloſæ Deûm genetrici ſubſtituens: delubrum illud, Zenone rerum potiente, vertit in ſplendidam famoſamque DIVÆ MARIÆ, Chriſti Matris, Baſilicam.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER VIII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. R*Ecepto Victoria, religataque rate; progreſſi Hiſpani, alium in amnem incidunt rapidiſſimum, longeque ſuperioribus formidabiliorem: &, procul renidentibus glebis ad* I*nſularum morem, ſparſum.* Comment. pag. 228.

II. *Ex virgultis vimnibuſque, quæ de ſcopulis flumini prætentis dependebant, oblata amnis tranſeundi ratio: à Pedioſa impugnatur; à cæteris approbatur, & recipitur.* Comment. pag. 230.

III. *De virgultis ac fruticibus penduli, ponè rupem, ſurſum versùs, ingenti ſpatio, & incredibili audacia laboreque, per fluvium enituntur. Submerſis duobus: in diverſas denique inſulas diverſi, poſt improbos conatus, & intolerabili ſub gelu, evadunt.* Comment. pag. 232

IV. *Qui primam in Inſulam exſcenderant; Sacerdotis facetiſſimi optimique ſuaſu, veſtes, flumine corruptas, ad nocturnos ventos ex arbuſto ſuſpendunt: & curſu membrorumque agitatione multa, calorem corporibus quærunt.* Comment. pag. 234.

V. *In*

V. In *Sylvulam inſulæ refugientes Hiſpanos, pulicum enormis magnitudinis agmen adgreditur. hi morſuum importunitate, nemore Socios, quanquam contrà bellantes, exturbant, ac mutare denique locum compellunt, frigore propemodum enectos, ob nuditatem.* Comment. pag. 236.

VI. *Frigoris acrimoniam Sacerdos temperat, partim feſtivis jocis; partim, recepta ſub pallium ſuum expaſſum parte Sociorum. Verùm, quietis conſilium interrumpit formicarum rabies, exotica granditatis.* De pediculis Pharaonicis. Comment. pag. 238.

VII. *Prioribus eviatis, calamitas tertia gravior, miſeros involvit; maris exæſtuantis eluvio. Deſperantes de ſalute Socios, Sacerdos adducit, ad veſtimenta repetenda: quæ illi, Bacchanalitio ritu, ſibi circumponunt, neceſſitate adacti. Mortem opperientes, eventus rerum melior conſolatur; æſtu pelagi ſenſim in littus retrofluente.* Comment. pag 240.

VIII. *Orto die, vulnera inflicta recognoſcunt: mox, univerſo ſuperato flumine, Sociis etiam cæteris aggregantur. Sed dum, continenti tota ſtagnante, procedere porrò nulla ope poſſunt; retrogredi, veterem ad locum, conſtituunt: Pedioſa maximè conſilio, & nonnnullorum pollicitationibus inducti; qui humana in vicine ſubſidia ſpondebant. Regreſſi, magna cum difficultate, locum nemuſque priſtinum, ſed non & ratem ſuam, reperiunt,* Comment. pag. 244.

IX. In *nemore illo, quatuor Americanos, eoſque Chriſticolas, deprehendunt; quos, poſt eorum nonnullam trepidationem, Hiſpani mutua ſalutatione complectuntur, deque vita conditione interrogant.* Comment. pag. 248.

PLACUIT ſub hæc ;. ratem, quæ ſocios tranſpoſuerat, non diſſolvi [quippe nulla tunc ignium neceſſitate] ſed potius, deligatam ad palum littoralem, in uſus caſuſque ſecuturos relinqui *Quid enim? ſi quis forte rerum deterior eventus, ut eſſe multi poſſent, ad eadem loca nos redigeret? In quonam tunc ſubſidium, niſi rate veteri, futurum?* Fueratque futurum conſilium hoc non penitus imprudens; velut in loco memorabitur.

Sed interim nos iter, triduo propemodum interruptum, reſumimus, more ſuo ſane miſerum, invium, & multorum occurſu paluſtrium locorum, quin & rivis, interciſum. Ergo progreſſu tardiſſimo, ſpatium viæ perexiguum emenſi: ſub tertiam denique pomeridianam, ad novas appellimur difficultates, præcedentibus omnibus intricatiores. Amnis hic erat; amni ſuperiore nec anguſtior, nec impetu vorticibuſque manſuetior. Deſcendebat autem medio, Septentriones inter & Occidentem Solem, limite: locorum tali poſitu qualem nunc exſequar. Dextra, littus erat Zurii maris, arduum, præceps, inacceſſum omnibus [credo] ſæculis. Ad levam, ipſe, quem dixi, fluvius, rupe perpetua, plurimum edita: quodque caput incommodorum: utrimque derupta, nec ullis aſcenſibus deſcenſibuſque ſuperabili, prætenſus. Et ibat in immenſum, ſcopulorum longitudo, nec erat, eorum finem & exitum oculis aſſequi: quanquam in ampliſſimum ſpatium conſpicuo delabentis amnis tractu. Tanto porro furore curſus, & aquarum impetu, fluvius ad cautes frangebatur: ut non modo prætermeantis fremitus fieret auribus horrori; ſed etiam incurrentis reſu'tus eſſet oculis miraculo. Nam relidebantur, & in paſſuum facilè vicenorum altitudinem emicabant undæ; quotieſcunque petra paullò vaſtior & aſperior prømineret. Tunc enim ſpuma-

mabant, perſonabantque late crepidines: ac vel aſpectu tantum, tumultuque, locorum ignaros conſternabant. Et tamen, inter hæc tam plena formidinum, tranſeundus amnis erat: niſi regreſſum malles: quem tunc utique deteſtabamur. Hærebat itaque cunctis, ad undas has, aqua: cùm hinc quidem impervium Oceani littus, illinc autem horridæ truculentæque rupes obſtarent; vix damis ibicibuſque perreptandæ. Quod etſi cuiquam tanta fuiſſet ad natandum fiducia; quam nos, præconſumptis jam viribus, utique perdideramus: nulli tamen lacerti, nulla robora, tam vaſtum aquarum intervallum eviciſſent: tanta præſertim gurgitum profunditate, quantam omnes cernebamus: totque gyris, & turbinibus cæcarum voraginum, per amnem ſparsis.

Inter tot arcta deprehenſis, unicum occurrebat, & id quidem ipſum præquam anceps: ſed, ut in tali rerum articulo, plane neceſſarium. Id eiuſmodi fuit. Apparebant eminus, in amnis ſuperiore parte [quà Boream ſpectabat] complures per omnem alveum inſulæ diſperſæ: vagæ, nullo ſitus ordine, legéve: tanquam minores quædam, in Ægæo novo, Cyclades. Hæ, procùl æſtimantibus, videbantur nec loci ſpatio contemnendæ: nec adeo ſitus intervallis inter ſeſe disjectæ; quo minus in aliam ab alia promptus tranſgreſſus aperiretur. Ità, ſpes erat: poſſe, de citeriore quaque, non difficulter in remotiorem perſultari, ſine luculento diſcrimine: dummodo primam ex his inſulam aſſequeremur. Verùm hæc ſanè quàm procul, & Hiſpanam ut minimum leucam, aberat: natatu laborioſiſſimo ſuperandam. Præter hæc autem, tametſi reliqua cuncta prona forent, & in expedito: confligendum erat adverſo cum flumine: quod, etiam dempta celeritate, tamen ſolo ſecundo defluxu ſuo, contra ſe natantes tendenteſve, laſſaret ac frangeret.

II. HAEC,

II. HÆC, quanquam in hunc, quem retuli, modum, eſſent conſtituta; tamen ipſa natura, clemens quoddam, adversùm tot aſpera, temperamentum obtuliſſe videbatur. Dum enim anxii ſtamus, & in conſilia varia mentem dividimus; quod prima trepidatio, more vitioque ſuo, cæcutientibus abſconderat; diligentior ſubinde contemplatio monſtravit auxilium. Vidimus enim tandem, rupem illam, flumini prætenſam, quàm longè fluctibus allueretur, virgultis ac fruticibus prævestitam. Et virgarum quidem viminùmque nonnulla, jam ævo ſqualida, vitalique ſucco deſtituta: cætera verò viridantia pleraque, vegetis etiamnum medullis. Ea, promiſcuis inter ſeſe flexibus implicita, conſertaque: perpetuâ quaſi ſepe ſic colligabantur; ut unum prorſus, & unius ſtirpis radiciſque germen, apparerent. Dependebant porrò, magnam ſui partem, iſthæc fruteta, faſtigiis in flumen pronis: ſic, ut vitilia profluentem (ut ſic dicam) aut biberent, aut certè delibarent.

Exclamat, his conſpectis, unus aliquis de cœtu noſtro, gratulabundus, &: *Bonam*, inquit, *fortunam! Quin, omiſſa deliberatione, moram omnem abrumpimus? & immittere torrenti corpora geſtimus? Ecce, naturæ matris ingenio, funes! ecce, natatus retinacula remuſ'coſque! quibus, tanquam in helciaria navi, contra torrentis imperium enitamur in tutum. Corripiamus, ſocii, corripiamus utraque manu virgas: deinde pedum motu, ſubremigemus. Primus ego viam volis, & modum aperiam: vos autem, ſua quiſque ſerie ſubſequimini.* Non abſurdum (inquit PEDIOSA) *conſilium; niſi, ſicut ipſi cernitis, nihil his virgultis fragilius; nihil viminum iſtiuſmodi fide, fluxius exiſteret; ſiquis præſertim in frondes inciderit, jam aridas aut marcentes. Adhuc, corpora noſtra, tot incommodis exhauſta, tot itineribus, & innumera laſſitudine proſtrata; quomodo durabunt ad tanti ſpatii continuos ac pendentes conatus? quo robore ſuſtinebunt inuſitatum, inhumanum,*

manum, & pleniſſimum exitii ſuſpendium? hæſuris è ſurculo tenuiſſimo molibus corporum, ad lentæ longitudinem; quæ tamen præ gravitate vix jam ad viæ terreſtris unicum ſtadiolum ſufficiunt? Præter hæc; illud miror, non tibi, non cæteris, in mentem venire; quod tamen propalàm in oculis eſt: Amnem hunc, immenſæ, nullique (ſaltem noſtrum) compertæ profunditatis; ad rupis præcipuè radicem omni fundo deſtitui. Simul igitur illapſus ſis (illabéris autem, in tanta virgultorum inconſtantiâ, facillimè) nulla mora, nullaque tergiverſatione, rapieris in alveum: deſcendes ut lapis, & interibis ut naufragus. Quin itaque potiùs, quantulum adhuc diei reliquum eſt, illud hîc ſeſſitando conterimus? & in craſtini lucem aliquid melius exſpectamus?

NEGARUNT omnes; in PEDIOSÆ tam deſperatam ſententiam, ſe conceſſuros. *Immo; quare non potiùs* (ſucclamat alius, ac, ni fallor, ego) *ſtatim nunc, & ab hoc puncto, difficultatem omnem vel perrumpimus, vel finimus?* Qui nihil ſperat, nihil & deſperet. *Quod ſi vero moriendum eſt; in aquis profectò præſtabilius eſt, luctando cum fluctibus, ac fato celeri, defungi; quàm in continenti littoreve, ſiccos, famelicos, omnium egentes, cum lento pendenteque cruciatu, contabeſcere. Valeat vita, longumque valeat: ſi, tot inter mortes prolatanda, duret. Sin autem quærenda ſalus eſt: per ſaxa, per undas quæratur: ut res magna magnô nobis conſtet.*

III. IN hanc poſteriorem ſententiam cùm iſſent omnes; ne PEDIOSA quidem ad extremum ſecus auſo: *tanquam in arena capto conſilio*, de ripa deſilimus in fluvium. & primus in periculo, qui primus in periculi ſuadela fuerat; undis, lumborum tenus, immerſus, ambabus manibus frutices comprehendit. Atque nunc quidem altior, nunc depreſſior; modò corporis dimidiô ſuperior, interdum ſupra ſcapulas, & ad colli confinia, demerſus; utroque pede, ſtrenuè natatum adjuvante, tam præ-

ceps

ceps promovebat negotium. Tum relictis, quæ primo prehénderat, viminibus; ex aliis ad alia ſurſum verſum ſe transjiciebat, irrequieto corporis ſubſultu. Quod autem auctor operis & conſilii, ſub omnium oculis; idem omnes, ad illius exemplum compoſiti, naviter agebamus: urinatoria pæne temeritate viam, cæcos inter fluctus, nobis aperturi. Par omnium labor, par clamor & alacritas, invicem hortantium increpitantiúmque; nunc voce, nunc ſcreatu, ſubinde plauſibus atque ſibilis: &, ſi quibus aliis ſignorum ſtimulis ardor incitaretur. Omnes in idem intenti negotium; ſed non iiſdem, ſicut ego reor, affectibus: cum alii quidem vero magnanimitatis ſenſu geſtirent, complures autem (& inter hos ego quoque, meuſque PEDIOSA, ſi bene ſuſpicor) pectora, formidine trepidantia, joco diſſingerent atque verbis, coacta fortitudine ſimulatis. Non eſt (mihi credite) non eſt omnino calamus, qui cum arte poſſit, neque ſermo, qui cum facundiæ dignitate ſe ſperet expreſſurum: quantum tunc molis, quantum luctæ, ſit exhauſtum, mediis in undis, cum, ſuprà continuam defatigationem, nos etiam ſarcinæ noſtræ veſtimentaque, ſcapulis innexa, degravarent: cum mador fluvii, cum temporis hybernus rigor, intolerando gelu corpora ſtupefaceret: cum ſpumæ, cum alga, cum lutum & profluentis ſqualor, oculos atque capita cooperirent: cum, deceptis frequenter lippitudine proſpectibus, deſtinata ſemel vimina prehenſuras manus eluderent, atque præterirent: cum creberrime ſiccæ, vel arentes virgulæ, pro firmis ac viridibus arreptæ; defringerentur; fractæque, ſimul molem corporum in gurgites abriperent. In quo ſane tanta ſalutis erat & interitus vicinia; nihil ut ad perniciem promptius eſſet ac certius, quàm parvula modo cunctatio. remedii contrà vix quidquam aliud; quàm incredibilis celeritas, in ſarmentis recentiſſimis comprehendendis.

den lis. Id porrò contingere nulli poterat, abſque corporum agilitate dexterrima; ſubſilientium ac reſultantium, ſempérque de frondibus priſtinis ad frondes, & ſpes, novas transfugientium. Inter quæ tamen, ſinguli gurgites nos admonebant inevitabilis fati; quod nos maneret: tam utique ſpatioſo fluminis æquore, ſexcentorum jam funerum ſepulcrò. Quod enim aliis ante nos exitio fuiſſet; idem & nobis eſſe poſſe: quotieſcunque natantum aliquis petræ radices, & virgarum faſcem, de manibus omiſiſſet. Id tandem è noſtro numero duobus evénit; quos virgultorum, æquo longiùs diſtantium, attactu fruſtratos, ſub oculis noſtris repentinus hauſit interitus; haud abſque gemitu noſtro. nec enim facultas erat, neque conſilium, ſuccurrendi periclitantibus: quippe nemine noſtrum non ſuiſmet malis occupato. Suam uniſquiſque Scyllam, ſuas Symplegadas vitare, totiſque niſibus excutere; magnum opus habebat.

His tot incommodis, tandem etiam veſper ſupervénit: nebuloſus, & in noctem caligine devergens. Cujus proinde rigore ſolito (nam adhuc brumæ tempus ibat) horror aëris intendi cœptus; amnem, ſuopte geniô prægelidum, hyeme pluſquam Scythica paullatim adſtrinxit. Ità manus æquè pedeſque, non minùs acrimonia diſcruciatos, quâm ſtupore frigoris illigatos: ad laboris conſtantiam plurimùm languefecit, ipſa tempeſtatis intemperies.

SED nempe, *Nihil eſt neceſſitate potentius: nec aliquid, Deſperatione meliorum, contumacius.* Harum utraque factum eſt, ut, inter incredibiles, & priſcis Heroibus non erubeſcendas, difficultates, aſſidua contentione nataremus, ac, poſt tertiam tandem exactam horam, quam orſi laborem fueramus, ad Inſularum primam (uti deſtinaramus) appelleremur. In hanc, qui cæteros labore præceſſeramus,

nos: jocorum ſuorum innocuis ſalibus, tum antehac univerſum iter noſtrum condierat: tum illius maxime diei miſerias attemperarat. Læta prorſus indole, facetaque ſuaviloquentia; triſtitiæ nubem, quæ plerorumque mentes circumvolabat, ſuæ frontis & oris ſerenô diſſipaverat. Hic igitur talis, in eandem nobiſcum inſulam aſcenderat. & tunc magnopere nobis auctor erat; ut, primo quoque tempore, ſuas quiſque veſtes, ad intimam uſque tuniculam, poneremus: utpote majore trium horarum continenti fluxas; & idcirco venti, qui tum ſiccior ſpirabat ab Aquilonibus, indigentes. *Eſſe ſingulorum amictus, ad ultimam uſque fimbriam atque licium, non modo fluvio graves; ſed inſuper eluvie, fæce, luculentaque torrentis alga, perlitos: & a dependentibus fruticum ſordibus inquinatos. Periculum eſſe manifeſtum; ne ſæva noctis bruma celeriter eos conglaciaret. Ita liquorem ſimul, lutùmque; ſimulac Borea flatibus adſtringerentur, corporibus non cohæſura tantum: ſed etiam penitus impactum iri. Penetrato vero violateque caloris inteſtini viſcere; ſiquid adhuc apud unumquemque virium, ſiquid animæ vitalis ſupereſſet, emotum & extinctum fore. Quin potius igitur ex hoc* (inquit) *loco, tanquam balneas inituri, facimus apodyterium, ſeu ſpoliarium? ac nempe, quoad honeſtas id permittit, renudamur? Et quoniam nulla neque foci, neque regi copia nunc ſuppetit; cur non, brachiorum & univerſi corporis jactatione, calorem provocamus nativum? Id, quod in frigore ſtupefactis, & pane ſemimortuis, naviculatoribus ac remigibus, videmus frequenter, & ridemus. Multum (mihi credite) comites, multum in omni re valet membrorum exercitatio. Sed tamen agitatio crebrior congelatis præcipue cerebris atque cordibus medetur: o frigida, mihique dilectiſſima, capita!*

Secundum hanc philoſophiam; SACERDOS, quod ſuaſerat, princeps ipſe fecit: deſtrictoque ſibi, quidquid veſtimentorum attulerat; ea duntaxat

taxat membra cum cura velavit, quæ retegi vere-cundiæ ſacroſanctæ leges prohibent. Sequimur nos; ad omnem illius ſenſum ſemper flexiles & obſequentes, tunc autem, in tam intricato caſuum noſtrorum labyrintho,(tantùm non, ad uſque ſacramenti religionem) homini jurati devotique. Tactu deprehenderamus, & confuſo quodam conſpectu, ſylva'æ nonnihil eam inſulam habere. Suſpenſis igitur, ab obvia quavis arbuſcula, tegumentis: de cætero, nulla cœnandi cura memoriave, Lupercis atque Saliis ſimillimi diſcurſamus. Et nunc quidem capita rotantes, Baccharum & Mænadum in ritum, nunc autem lacertos & humeros agitantes, alias, in altum ſublatis plantis, irrequieta ſuccuſſione, ſubſultimque colliſis talis: calorem arte molimur, quem nox invida nobis negaverat. Deinde, quia cum tenebrarum progreſſu Septentriones horridiùs ſpirare cœperant, ſub nemoris interiora, quæ pax aeris major videbatur, refugimus.

V. SED, *nequod* etiam hoc loco *commodum* Afflictis, *ſine morſu moleſtiæ*, procederet; in media ſylva nos, familiare domibus malum, excepit Pulicum excercitus. Hi nempe tellure, ſemper illic humenti, ſemperque putida ſqualentive, progeniti, ſimùl, ritu ſuo, connubiis in immenſum excreverant. Ibi congruam, & natalibus ſuis, & alimentis, humum adepti; glebas uliginoſas perſultare: non viritim (ut ſic dicam) ſed ingentia per agmina, ſcandere plantulas, & in ſtirpos ac ramos eniti, foliaque depaſcere. Tunc autem, humana ſubodorati corpora, turmatim excurſionibus ſe dare, nuda, caloremque ſpirantia, membra latenter & palàm incurſare: latera, ſuras, femora, totumque cordus vellicare, præmordere, terebrique more perfodicare. Denticulorum autem, tanta non modò barbaries erat; ſed etiam cupiditas ac tumultus: ut ipſe multitudinis in paſtu conſenſus (ſicut in bombycum convictu fit) aures noſtras clariſſimo ſonitu ſtridoreque mor

ſuum

ſuum pervellerer. Vermiculos Serum dixiſſes, mori folia derodentes. In quo ſane mendacii me non facilè quiſquam arguerit, cui perſuaſum erit, & omnem eſſe Pulicem impudentem: & hos Pſyllos, Europæis fuiſſe multò grandiores, innumerabilique copiarum colluvie centuriatas. Nos igitur dolor ſimùl, obſcœnùſque ſtrepitus, & potiſſimùm indignitas, impune graſſantis peſtis huius, exſtimulabat. Cùmque nec manibus, neque membrorum volutatione, ſordidam luem profligaremus, frondes ac ramalia certatim arbuſto diripimus, &, in multipedes illas Harpyias claſſico cantato, per tenebras pérque furias, truces & implacabiles inimici graſſamur, vulneribus, cædibus, cruore, ſtrage. Nec erat animus, conquieſcere, niſi priùs, deteſtandæ gentis internecione, contumeliæ noſtræ litatum eſſet, ſatiſque datum. Dixiſſes; *Pygmaorum eſſe contra grues bellum, aut Ægyptii Pharaonis adverſùm cyniphas ac ranas conflictum.* Sed (vel Manichæis aſſentientibus) INFIRMA *contra Pulices eſt, omnis mortalium potentia, minimique cenſùs Inſecta, maximarum virium ſuperbiam provocant, & irrident. ut manifeſte videat Homo, Quouſque Numinis contemptu provolutus ſit? utpote, qui jam infra* Pulicem *jaceat. cùm pantheris alioquin, atque Leonibus, in* Paradiſo *jugum injeciſſet.* Quid multis? Fortiores nobis, turpes beſtiolæ fuerunt, inundante (ſicut fit) inter ipſa verbera, multitudine, quam nos tamen principio, ſicuti pulverem atomoſque, ſpreveramus. Apparuitque tandem, verum eſſe vetus illud, & Atticum, CONTEMPTUM *Hoſtem nocere.* Demum etenim, æque victoriam, ac nocturnam quietem deſperantes, abjectis ut plurimum armis, receptui canimus, vaſaque colligimus. Mox, illius Inſulæ digreſſi nemore, ſedes in eadem alias, & alia caſtra, quærimus; poſtque multum inter tenebras errorem, locum paluſtrem, aliquanto remotiorem, capimus, & inſidemus. Neque tamen

men ulli noſtrum venerat in mentem, ſuſpicari; *Nos ovum* (quod ajunt) *cum ovo; Seriphumque cum Gyaris, commutaſſe.* Nam & illic malum, nequaquam immitius, advenas; ſed adhuc in latibulis, exſpectabat. Tantiſper nos, ignorati damni nulla formidine; quieti ſomnoque pariter omnes inhiamus, & componimur. Sed nulla tergo culcitra, nullum collo cervical, præter uliginoſum terræ ſolum: non corpori tegendo lodix, non ſtomacho refovendo ſtragulum. Tantummodo frondes adhuc quibuſdam noſtrum erant in manibus, atque rami; quos, ab recenti Pulicum prælio eruentatos, & jam foliis decuſſis imminutos, attuleramus. Tenuiſſimum id ſcilicet noctis ſolatium reſtabat; ac ſopori potiùs profligando, quàm conciliandæ quieti, factum: maxime, cùm à veſtibus nulli fere noſtrum quidquam ſubſidii tegminiſve ſupereſſet. nam eas, fluctu graves, & adhuc (velut retulimus) ab arboribus ſuſpenſas, aura deſiccabat.

VI. SOLI Myſtæ noſtro, peregrini goſſypii penula (ventorum pariter, & imbrium, fluminumque, contemptrix) in ſcapulis hæſerat: elementorum etiam, &, quæcunque naſcuntur ex eis injuriarum, victoriis, itinere toto ſpectatiſſima. Biberat ea quidem & ipſa, proximi fluminis plurimum. Sed, citò ſibi reſtitutam, & aſſidua ventilatione defæcatam, Sacerdos humeris circumpoſuerat; ramalibus abjectis. Hic, poſtquam humi corpus, tanquam grabato quodam, ſtravit & extendit: homo, ſibi ſemper ſimillimus, jocosa liberalitate poteſtatem omnibus fecerat; idem ſub operimentum, ſiquis vellet, veniendi. Conditionem duntaxat unicam, ſibi ſeponebat; ut, *Quoniam* PALLIUM *breve cunctos, & totos, operire non poſſet;* Sibi, velut *legitimo poſſeſſori, Locum* OPTIMUM, & utique MEDIUM, nec invideremus, nec præriperemus. Etenim, AB SEIPSA *Charitatem, bene compoſitam,*

tam, *incipere* debere: quantò magis igitur æquitatem atque Iuſtitiam? Æqua lex erat: & ideò, nulla mora, gratiam oblatam, & exceptionem annexam, acceptamus. Certatim omnes, quotquot Sacerdotem tunc circumſtabamus, Lacernam ejus (utcunque ſpatioſam) ſubimus. Illum autem, velut inter nos modò convenerat, medium recipimus. Mihi ſatis erat: caput, omni frigoris injuriâ vexatum, intra veſtem recondere; tanquam adversùm ventos Aſylum. Réliqui vero corporis tutelam caſui permitto. Non diſpar erat PEDIOSAE, cæterorumque, pro ſui tegumento, cura. Nam, quà ſibi quiſque laciniam, injecta fortiter manu, corripuerat; eam tenaciſſime retinebat. Cæterùm, male cohæſuram quietem, in tam arcto plurium ſtrato; Flamen noſter connectere ſermonum ſuorum lepore ſatagebat. Id erat unicum moroſæ noctis levamen. Nam de ſomno quidem, magis magiſque conclamatum: in ſingulas horas, videbamus. Ejus omnem denique ſpem ultra projecimus; utique, poſteaquam (deterius pulicibus malum) Formicæ ſuis proreptare latibulis cœperunt: compreſſione, ſicut reor, noſtra protritatæ. Nam ut primùm corporum decumbentium motum, & quantulumcunque cohærentium calorem illæ perſenſere, tanquam familiaris & æterna locorum paluſtrium colonia, ſuas inquietati ſedes dolenter tulêre. moxque, velut de caſtello ſuo periclitantes; portis ſuis omnibus, & cavernis ſubterraneis egreſſæ: per centurias ac legiones adverſum nos tendunt: & prælium non tantum indicunt, ſed ſtatim, vix datô ſigno, committunt. Nec erant eæ vulgaris, Hiſpanæve magnitudinis beſtiolæ: ſed vaſtæ, gibboſæ, ventrioſæ; dentibus præterea morſuque præferoces: &, ſi quando quem illuvie contaminaſſent, penetrabili tabo contagioſæ. Prorſus, memoriam mihi refricuerant illorum ingentium, in ARABIA PETRAEA, cimicum: quos PHA-

RAONIS

RAONIS vulgò PEDICULOS dictos, (*a*) ferunt eſſe vulneribus & puſtulis infligendis effrontes, ſævos, & implacabiles. Hos ajunt, corporis mole nuces avellanas æquare, proptereàque difficilimè domari, nec deleri, niſi, ſiquos nactus manu ſis, malleolis ferreis (ſit ſtylo reverentia!) contuderis, aut, ſaxi violentis ictibus, ad ſuppoſitum ſaxum eliſeris, non ſine claro ſonitus fragore. Simili ferè granditate corpuſculorum, nec diſpari peſte, nos exercebant tunc FORMICAE barbaricæ. Quarum proinde tyrannidem, ut effugeremus; etiam hoc altero damnato diverſorio, mœſti demigramus, & veriſſimè *miſerabiles, atque compuncti.* Poſtea, quoniam noctis plus quàm dimidium ſupererat, ad ſpes alias, & hoſpitia nova, convertimur.

VII. SED, *ut ubique* PAUPER *Domi*, ſic nos, è diverſo, Pauperrimis ærumnoſiores, omnium extorres oberrabamus, ingruente ſtatim tertia, ſuper pulices formicaſque, calamitate, per fluctuum eluvionem. Ea neque pedis nullum veſtigium in ſiccitate reliquerat. Cùm enim fortè ſub illud ipſum noctis punctum, ſtatis Lunæ converſionibus, concitaretur Oceanus: æſtuarium amnis, pelagique vicinia, curſu ſolito refluebant; & exundabant. Ergò, fluminis impetu retrogrado, non modo maritimum littus, & amnis oſtium, reſtagnabant; ſed omnis circumquaque continentis campus, inſulæ, colles, atque ripæ, natabant. Ecquis igitur, mediis in aquis, lectus? quis ſopor, aut quæ requies eſſet? cùm in momenta ſingula ſalus in diſcrimen adduceretur? cùm ad omnem halitum, interclusus formidine mortis ſpiritus, tanquam in naufragio, fluctuaretur? Reſtabat igitur; ut moreremur. Et in hoc ipſum, quo pacto quam molliſſimè contingeret, jam curam intenderamus, omnium obliti cæterorum, & ipſius vitæ ſollicitudine proculcata; cujus utique nulla jam ſubſidia reliqua cernebamus. Iam in mentibus,

tibus, jam in oculis obverſabantur, omnia pereuntium mala; gem tus ultimi, dolor cedentis animæ, pallor extincti vultus, poſtrema lucta, conclamatio, funus, ſepulchrum, & ſandapila. Tantummodo; quibus modis tumulum honeſtè ſubiremus, non minùs anxie quærebamus: quàm olim Iulius, in curia Romana cæſus; ut quàm decentiſſime caderet: ſinu veſtis ad ima crurum deducto. Nobis autem, quò minùs eadem verecundia vitam poneremus, nuditas obſiſtebat; quippe nullo penitus, niſi ſubligaris indumento, velatis. Reliquum enim corporis habitum, ex arbuſto primæ ſtationis (velut retulimus) ſuſpenſum; nullius humanæ ſpei vel opis videbatur, poſtliminiò recuperare. Nam omnes jam amni Inſulas, & extantes glebas, atque locos, exæſtuans Oceanus operuerat. Unica ſola, quam tunc occuparamus, formicarum incurſu pulſi, ſedes (exigua cæteroquin terræ congeries) in collem ac tumulum evecta, caput lubrigebat; ſubluentibus undis indemerſum.

Ex hoc loco (quoad ipſe quoque fluctu ſuperingruente vinceretur) ſupremam horam opperiebamur: ad unum omnes non tam interitûs avidi, quàm certi. Sed negavit Myſtes noſter, toties mihi memoratus; ſæpiuſque poſtea memorandus; *Occubiturum ſe nuditate profana. nec enim id addecere Sacerdotis majeſtatem, nec adeo Chriſtiani cadaveris ornare reverentiam. Si profectò ſe Numinis imperium è vivis evocaret: cum indumento ſe compariturum; & quidem candido byſſinoque, de præſcripto voluminis Apocalyptici: Ne ſua* Confuſio nuditatis appareret, *coram illo tribunali. Quod itaque bene proſpereque ſuccederet!* ſe nemus illud, in quo ſindonem ſuam ſtolamque reliquiſſet; etiam invitis, & repugnantibus aquis, reviſurum.

Hæc dicentem, & dicta factis exſequentem, omnes ſubſequimur; *nullo recuſare periculum* illud auſo, *quod ſacrum Deo caput* ante cunctos *adiret*. Ac

 certè.

certe, nos quoque commorat opertimentorum diſpendium, jacturaque palliolorum & thoracum; gratis utique, nec ullius commodo, cæteroqui periturorum, inter undas. *Neque defuit animoſis conatibus, eventus boni proſperitas.* Nam, evictis vado fluctibus; ſuas quiſque lacinias interulaſque, deripimus ramis illis, ex quibus eas pridie ſuſpenderamus. Non erat autem operoſum admodum: ſuas ab unoquoque veſtes recognoſci, diſtinguive: quippe, ſubluſtri paullatim nocte: redditiſque, cum mediocri ſplendore, ſideribus. Cæterùm: quia, ſiccatione vixdum inchoata, cunctorum amicula foris adhuc ſqualido madore rorabant, intus autem penitus, tanquam fluvio, natabant: ea, tanquam per hiſtrioniam, aut ſuperſtitionem, invertimus. deinde corporibus induimus, ea cautione; pars ut exterior, quam aliquantillum jam venti deſiccarant, fieret interior, atque cuti ſcilicet applicaretur. è diverſo vero ſubſutum tegumentorum, quod auræ ſiccanti minus hucuſque patuerat: quia totum aquis fluebat, foras verſum, flabris Aquilonum exponebamus: ſiccitati promovendæ. Sic, quiſquis nos tunc notorum ignotorumque deprehendiſſet, in tam mimico veſtium habitu: vel magos nos crediſſet: vel Cingaros Ægyptios, aut fatuos, & inſanos: aut hæc omnia denique ſimul, unam in colluviem concurrentia. *Tanta nempe Neceſſitatis vis eſt, & abſurditas; quoties ad ſummum venerit!*

Sed, ut ad nos redeamus: in hunc larvati modum, bacchantibus ſimiles, per æqua, per & iniqua reſtagnantis fluminis regredimur, ſveteres ad locos. ibi, quem aggerem prius tenueramus, eundem nunc, ceu Tumulum, ac veluti mox ſepeliendi, reſumimus: In ſingula temporis puncta memores, atque prompti; Diluvii quamcunque ſortem, cum exitio corporum, excipere. Nec id abeſſe procul poterat; utique, poſteaquam omnibus jam cir-

circumcirca ſuperfuſis; Inſula noſtra communem calamitatem nec recuſare deberet, nec effugere valeret. Noachæum omnes cataclyſmum, aut Deucalionis Theſſalicam illuviem, animo proponebamus; & lamentabamur. *In exundationibus enim, gradatim incrementa ſurgere tumentium aquarum: & poſt longam diſſimulationem, tandem (ac repente parem unamque fieri vallium, camporum, & montium conditionem; etiamſi vel Atlanticis jugis, aut Armenicarum Alpium verticibus, aquarentur. A furente Pelago cuncta vinci contegique ſolere. Noſtrum autem illum, in quo tunc conſiſteremus, clivum collemve; quantulum eſſe? quam non difficulter Oceano ſuperabilem? ut qui Catoniana verius* terræ VERRUCA;*quàm tumulus & agger, dici deberet.*

Verum certe, QUOD, *nemo* ſubinde *ſperat*, id *ex obliquo fit*: ac *frequenter ibi* SERVAT *Deus*; *ubi ſemetipſum Homo* dudum *abjicit*. Nam, ecce! dum ſtamus;dum diffidimus,dum & vitæ nos tædet,& mortis metus angit: conversis ſiderum affectibus, Lunæ malignitas emendatur. Statimque melior nos Hora cœpit reſpicere. Gurgites enim, pedetentim deminuti retroque lapſi; ſuum Pelago ſtagnum,nobis autem ſpem ſalutis aliquam & animum, reddiderunt.

VIII. INTER hæc, diluculo quoque redeunte; dies omnia ſingulaque, fide clariore, cœperat aperire: bona juxtà malaque; laboréſque reſiduos, & ærumnas præteritas, oſtendendo, Non ultima præcedentium moleſtiarum, in corporibus omnium (ſpectaculo nimis manifeſto) patebat; pellibus noſtris membriſque, pulicum ac formicarum morſu, fœdum in modum, proſciſsis ambesiſque, Purulentis quoque tumoribus ſenſim, in ſpeciem utrium, inflata corpora; puſtulas & verrucas contrahebant. Idcirco concedenda dolori mora, dum is deſæviret, erat: interimque nihilo ſecius profectionis labor (etiam invitiſſimis) reſumendus.

Eum nos dum urgemus; inſulatim, ſicut pridiano veſpere, perque gradus, glebam de gleba tranſſultantes, tandem in dexteram amnis ripam, quà portuoſiorem eam quodammodo deprehenderamus, exponimur. Hic comitum noſtrorum reliquias, à nobis pridie divulſas (velut memoravi) multum alacres atque gratulantes, recipimus. Iis, ſicut ipſi narrabant, circuitus quidem longior; & ambages natationis, plus aliquanto molis attulerant, quàm timuiſſent. Sed vadum interim (adverso licet flumine) non paullo clementius ipſe caſus aperuerat. Nobis contrà, tranſgreſſu fluminis obliquo, compendium quidem viæ quoddam: ſed iniqua paludibus æſtuaria, ſed cimices, ſed barbaricæ noctis plena cubilia, provenerant. Ità mutuas inter miſeriarum narrationes, reſpirabamus: recollecto quidem cœtu ſociorum læti: ſed gaudio (quod in fortuna pendente ſolet) neque ſolido, neque diuturnitatis capaci. Nam hilaritudinem noſtram interluebat, turbabatque, tot aquarum luridus aſpectus, totis antrorſum, circaque campis, & omni littore, reſtagnantium. Earum & abſceſſum opperiri, longum erat jejunumque futurum: &, viarum progreſſu vincere, ſupra vires fuerat, ac ſalutem noſtram Quæ porro retro jacebant: ſicciora quidem pleraque periculorumque parciora, ſemet offerebant: ſed regreſſu, quaſi per cujuſdam labyrinthi luſum, reterenda. Nihilominus, *quærere tutiora: quam fortiora, malle; neceſſitatis dictamen eſt* viſum: &, ſi vivere decreviſſemus, error pernicioſus emendandus erat; nullo decori fœdique, nulla laudis, aut turpitudinis, habita ratione. *Quem enim nos viſurum, irriſurumve, tanta viventium ſolitudine? Sed & ſi conſpiceremur; præſtare profecto, ſubſannantibus os præbere: quam periculis vitam, inutili progreſſu.* Communi proinde conſilio decernimus, relegendum pridianum iter univerſum:

ſum: labore quidem multo, ſed haud dubie profuturo; ſi modo priſtinos animos, & vires utcunque retineremus.

*Quid enim? retro quidem gradiendum fore, per eadem virgulta riparum, & amnis diſcrimina; quæ duos pridie ſocios merſiſſent. Sed relegendum tamen iter, non (ut tunc) omnium pavidis & ignaris, verum, ingenti difficultatum compendio, natatoribus jam expertis & exercitatis. Præterea cœlo, non [ut nuper] turbido tenebricoſoque, ſed plane ſolaribus radiis illuſtri. Tum denique quod caput eſſet facilitatis: non (veluti tunc) adverſis, atque cum impetu repugnaturis undis. Earum violentia magis, quàm hercule fruticum fragilitate, duo Sodalium fu-era contigiſſe. Nunc autem ſecundiſſimo, ſponteque nos promoturo, flumine regreſſum patere: non tam labore manuum expediendum, quam ſuopte ſucceſſu decurſurum. Contra vero, ſi propoſitum hoc omitteremus: Quid tandem in hac ſterili torrentis crepidine, quid in tellure fluctibus abſorpta, præſidii? quid alimentorum reperturos? homines famelicos, ſemineces, depoſitos: & quibus (ad ſummam) anima penderet, ex ultimo Parcarum ſtamine? Sed e diverſo, locum, pridiana feſtinatione deceſſuque deſtitutum; annona ſimpliciter, ac natura gratiis, affluere: Pomis utpute ſylveſtribus, quæ nemini, morituro fame, niſi forte ſuperbiſſime delicato, deberent in odium venire, ſive faſtidium. Ut autem alia deeſſent omnia, Nonne Cancris ſaltim (*exclamat PEDIOSA) *ſæpe ſtomachi rabiem in pacem redegimus; alimentis utique tolerabilibus? crudis autem & incoctis, an igne præparatis, quid refert?* Quis enim in ſumma fame ſubtiliter diſtinguit? *Et tamen profecto tam parabili nutrimento, nec ille locus deficitur; quem nos tamen male grati priores contempſimus. Ac ſuper hæc, ſi ſatis oculati fuiſtis, fructibus abundat arboreis: dulciſſimis (uti neſtis) ac ſui copia complures in dies ſuffecturis.*

HAEC Pedioſa, dicebat, non tantùm, veritate

 rerum

rerum eliciente vocem; verùm, ut ego reor, etiam nonnullo dolore ſtimulante, ſpreti nuper conſilii ſui. Nam is reſtitandum in ripa citima, nobis auctor extiterat: irritus quidem tunc, & exploſus: ſed, ut exitus poſtea monſtravit, nemini pœnitendus: ſi prudens conſultor, ante pertinaciam fuiſſet.

Fuere ſecundum hanc PEDIOSAE commonitionem, etiam nonnulli, qui memorarent, quod hucuſque ſemper ſuppreſſerant, ignavo damnoſoque ſilentio, tunc autem, ſero ſapiente facundia, prædicabant; ſive, quòd revera ſic eſſent experti, ſive probabiles tantum conjecturas ſecuti. Referebant autem; Sibi, cùm receſſu forte nemorali, ſolitudinis interiora rimarentur; ab obviis quibuſdam agreſtibus cibos villaticos ſuppeditatos; ac, ſuper hæc, itineris remetiendi veſtigia commonſtrata; ſiquà caſuum neceſſitate reverti compelleremur. Proinde, ſine controverſia (nec ità procùl) videri; pagos & incolas Americanos, per vallium camporumque cultiora, ſpargi. Neque magnopere dubitandum: quin *Novem illos Hiſpanos*, ab noſtro cœtu diebus ſuperioribus avulſos, ſitus regionis aliquis amœnior, & indigenarum humanitas, pellexerit: comperta deinde liberalitate, tanquam per hoſpitii fœdus ac jus; irretierit & alligarit. Illos enimvero; lautitiis jam captos, paullatim non ſolum calamitatum veterum, ſed noſtri quoque penitùs oblitos: illecebris coloniæ melioris inhæreſcere. telluris Americanæ bonis, ac fortunis, adglutinatos, mendicitatem ſociorum per ludibrium inter ſeſe traducere.

Talia, ſive cum fide referentes, ſive (quod in medio malim relinquere) per jactantiam, & ex compoſito, blaterantes ſocios: multitudo cætera non implacidis auribus admittebat. Diſſimulato *ſocietatis inofficioſæ vitio*; quod rem tantam

tam tamdiu preſſiſſent, conclamamus pariter; *Pariter omnes, unde venitamus, remeaturos!* Simùl ſarcinulas in humeros ac ſuper capita tollimus. Mox, uno pæne jactu ſaltuque, corpora flumini demittimus. Deinde, periculo quantomvis minore (quoniam cum flumine, ſecundum amnis curſum, defluebamus) connilu tamen laboreque vix explicabili, ripæ ſpatium omne remetimur; virgis ac ſarmentis priſcis inhærentes. Poſt aliquot demum horas, aquis æquè ſudoreque madidi, maritimum illud oſtium totum evincimus: &, itinere pedum compendioſiore, quàm pridie, deferimur ad primum illum torrentem; quem à me prodigioſô natatu, cæteris autem à ſociis rate tumultuaria, docui ſuperatum. Hunc, cum rapidis prius incitatum undis reperiſſemus; ſecundum ripam ſollerter obimus: vadum, ſiquod ſe nobis offerret, inquirentes. Id, Numinis inſigni beneficio, qua parte diffuſior amnis incedebat, negotio nullo reperimus: ſtatimque, ſine trabium ulla compage, pedeſtres, & alveo noninvito, trajicimus. In hoc *Providentia Divina fautor oculus*, & prona commodis noſtris ſollicitudo; nec inopportuna nobis fuit, nec in obſcuro. quippe vadoſo tunc fundo, præter ſpem omnem, feliciter, & in ipſo tempore, commonſtrato. Namque jam pridiana ratis illa, quam, in ulteriore continentis ora religatam, deſtitueramus: aut abducta ſuperventu vectorum recentium, diffluxerat: aut (quod propiùs fidem reor) violentis aquarum incurſibus, præterita nocte diſſoluta raptaque, perierat. Quidquid id erat tamen: nos præſenti trajectus ſucceſſu contenti lætique, QUOD *amiſſum erat, amiſſum ducimus:* ac, ſecundùm amnis marginem pedententim deſcendere, concordes; poſtremum illi, quem præterita luce deſerueramus, luco gratulantes ovanteſque, rurſus impingimur. Eum, ex arborum virore, fructuumque com-

competta fertilitate; ſtatim, & facilè, regnoſcimus.

IX. SED, ecce; nemoris in ipſo penetrali, cujus amœnitas me pridie, de comitatu pellectum, avocarat: *Viri Quatuor* jam ſtabant. Priores hi tunc in occupanda deſtinata ſede: cæterùm non alias nobis antehac conſpecti. vultu verò, formaque (quantùm apparebat) Americana, naribus diductis; obtuſòque, vel introrſum preſſo naſo, more gentium illarum. Hi; ſimùl nos, tòtque juvenum advenarum globum, ex adverſo tendentem, derepente conſpexêre: paucitatis ſuæ diffidentia, peregrinique roboris (ut fit) formidine, confeſtim attonantur. Protinùſque, velut fulminis contactu ſtricti; prinſquam omnino congrederentur., alius aliò diffugiunt. Qua trepidatione de numero noſtrorum, neſcio quis, externatus; ſicut in re multùm inſolenti ſolemus, per admirationem exclamat: &; IESU *Bone*! *quid hoc* (inquit) *terroris eſt? Iſti mortales, nos Hoſtes eſſe ſuſpicantur; cùm Hoſpites tamen & Amici ſimus*! In quæ verba, barbari, jam olim fugitivi, ſimùl pedem referunt, ſimùl errorem ſuum corrigunt: ultròque ſe nobis ſiſtunt. Inter hæc, dum exactiùs nos conſiderant, & (ni fallor) *Cruces* etiam *Caravacæas*, de plerorùmque renudatis collis, contemplantur: continuò *metum vertunt in fiduciam*; & ruſticitatem, in reverentiam quandam civiliorem. Mox & alloqui nos ſalutaréque perhumaniter inſtituunt, dialectô Peruana: quam etiam noſtrum haud pauci, cùm olim Panamæ verſarentur, nec per triennium attigerant. Igitur: *O* (conclamant) *o Iuvenis optimi! Sic in* CHRISTO *nobis, ſic in Chriſti* MATRE, *ſemper ſalvi ſitis & incolumes; uti vos, inimicæ gentis ſtirpem, eminus ſuſpicati ſumus*: & *piratas eſſe Britannos credidimus, cùm vos interim Europaæ religionis flos, & haud dubiè gens Hiſpana, ſitis. Illos alteros*

de-

deteſtari formidareque, juris gentium eſt: ſicut, è diverſo, nationem orthodoxam diligere complectique. Rationis hoc, & Evangelica legis, praſcriptum eſt: Amare fratres & hic animorum nexus, CHRISTI *diſcipulorum publicum eſt, ac receptum, ſignum: ſicut Catholici nota nominis, Haretico perſiſto nec* AVE *quidem dicere. Gratia cœleſti regi! cujus divino munere, cujus innocuo cruore, Nos etiam, Americana Barbaries, nos populorum & rerum ultimi, qui ſedebamus quondam in Tenebris, umbraque mortis, reſperſi ſumus: qui, divinorum pariter humanorumque rudes olim, nuper admodum per Caſtellanos Luſitanóſque Doctores, Lumen,* Religionem, *fas & aquum, adſpeximus. Ea nunc cuncta ſimul, Angli pradones* (ſi vota *perinde* fluent, ut naves eorum) *ereptum & extinctum eunt.* Quæ, cum illi dixiſſent, nos invicem ſalute gratulationeque reddita, ſciſcitati pergimus; *Ecquod hominum genus? unde domo? quibus vita rationibus & inſtitutis? quid denique, tam procul Inſulis Britannicis ſemoti, ſtomachi vel bilis adverſùm Anglos, conceptum ferrent? quave tam acrium querelarum origo ſimplices mentes inſediſſet? Nam laſi, damniſve laceſſiti frenderent? An ex fama potiùs, & amulorum obtrectatione navibus indignarentur* Puritanis?

Ad hanc interrogationem, is, qui de *quatuor Americanis* videbatur animoſiu, ac fervidioris ingenii; *Quid multa?* (inquit) *Nos indignamur, & ex damnis, quibus per Britannos mactati ſumus; & ex famâ, qua peſſima laborant, hac quidem tempeſtate.* Simulque: poſtquam nos audiendi percupidos ſe nactum videt; ad narrationem plenam, ſe labiis, vultu, ſtatuque corporis, componit. Nos autem, umbra ſimul nemorali, quietiſque ſtudio provocati; conſidemus in circulum. At is, medio receptus conſeſſu; ſic apud intentos, exorditur.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER IX.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. S*Enior é quatuor Americanis narrare orditur, ſuam & conſortium ſuorum vitæ conditionem, captivitatemque, Anglicanis ſub piratis aditam. Eos, unàque Franciſcum Dracum, exſecratur.* Comment. pag. 251.

II. *Subnectit deinde; Suggeſtum ſibi ab Hiſpano quodam nauclero concaptivo conſilium, ad libertatem, per præfecti abſentiam, commoda fraude repetendam. Eius Oratio hic ponitur.* Comment. pag. 253.

III. *Addit; Quibuſnam rationibus, de fuga modo dubitantes captivos, idem nauclerus animarit, & impulerit; refutatis eorum timoribus. quem item latibulo receptuique locum ſuaſerit?* Comment. pag. 255.

IV. *Recenſet inſuper; Se, gubernatoris illius monitis obſecutos, lignandi aquandique ſpecie, navi Britannica digreſſos: &, captivitate rupta, in illud ipſum nemus feliciter delatos eſſe. Præbent iidem quatuor viri occaſionem Hiſpanis, ſciſcitandi ſuper nauclero illo Panamao, qui Victoriam atque ſocios ejus, perfide navi ſua emoverat.* Commentar. pag. 257.

V. *Nar-*

V. *Narratur à piſcatore Americano: quid nuper inter nauclerum illum Panamæum, ac Britannos piratas, quoque ſucceſſu, ſit geſtum.* Comment. pag. 260.

VI. *Nova ratis molitio; novique & exotici remi. Tellus ſtagno pasſim infuſa; poſt, tumuli colleſque ſabuloſi, ſociorum iter plurimum turbant.* Comment. pag. 261.

VII. *Pedioſam, ſiti confectum, reſocillaturus Victoria, cum aliis duobus abit, remotam ad ſylvam. In via deprehendunt (ſed inſcii) ferorum hominum impreſſa ſabulo veſtigia. Victoria nudipes, ſpinis ac fruticibus, denuò graviter plantas affligat.* Commentariol. pag. 263.

VIII. *Ægerrimè jam progredientem Victoriam, miſerati duo comites, ad Socios remittunt. Redeunti, tertius quidam utrem extorquet: & præcedentibus duobus ſe comitem jungit. Quos omnes, quo caſu intercep- tos, vero ſimile ſit? Victoria, reverſus ad cæteros, cum illis puteum effodit: verùm, aquis ad uſum inhabilibus.* Comment. pag. 266.

IX. *Ulteriùs progreſſus cum ſociis Victoria, poſt triduum incidit in ſigna luculenta, ex quibus colligunt, Tres illos aquatores ab Anthropophagis devoratos. Eorum igitur exitio illacrymati, ipſi ad loca devia, & tutiora, deflectunt.* Commentar. pag. 269.

MARIS hujus, quod vulgus ZURIUM, vos autem PACIFICUM appellatis; in cujus nunc littoris vicinia ſedemus: pacem diſturbat nemo, præter inquietum Anglorum diſcurſum. Hi procùl, alium in orbem, alio penitùs ex orbe, veniunt ad nos in myoparonibus: nulla ſalutis noſtræ, ſed ſola prædationum cura; peſtiferô cumprimis thalaſſiarchi cujuſdam exemplô: quem a ſuis DRACUM intelligo nominari. Ferunt; hunc equidem alterâ ſua, quam ad noſtras plagas ador-

adornavit, navigatione, Panamam incurſaſſe Nombrediosſam veterem ejuſque templum, in cineres magnam partem vertiſſe; Caſtellam Antiferam, & omne Peruanum imperium, affectaſſe; ſi vota proceſſiſſent. Verùm; ante decennium plus minùs (*a*) ad Portam, quam vocant BELLAM, converſis velis, medio tandem maris curſu reſtitare coactum: ac, quamvis ingentibus rei perficiundæ ſpebus inflatum; obſcœno repenè fluxu viſcerum, & ventrem & animam exegiſſe. Viſum eſt in præſens pacatius aliquantò pelagus; intercepto morte, qui flectos & arma moverat. Sed nunc latronis illius maritimi conatus veſtigiaque premunt (per aliquot jam annos, ab Reginæ gentis illius ſubere) novi Latrunculi: minorum quidem illi nominum; ſed ſcelerum ſucceſſuumque vix inferiorum. Hi namque, non contenti ſpoliis grandibus, aut onerariarum opulentis direptionibus; etiam tenuiſſimas opes, ac paupertatem capite cenſorum, incurſant: corripiundis lembis; ac trahendis in miſerrimum ſervitium iis, quibus omnis ex arundine lineaque ſpes pendent. Ecce namque! *Quattuor nos*, quos videtis, maritimæ regionis hujus indigenæ: cæterum jam olim CHRISTI cultores, & religionis Romanæ, PORTUM æquoris Zurii, quem ARIAE vulgò nuncupant, piſcatu frequentabimus. & hoc quidem ex inſtituti noſtri vitæque conditione. Forte ſic uſus tulit; ut ad littoralem oram (nec ità procul colonia noſtra) phaſelum exerceremus, & retia ſagenàmque ſpargeremus: cùm ex tranſverſo, non priùs obſervatus, pirata Britannicus, in nos ab alto decurrit.

Quid exſpectatis deinde? Nempe *quattuor ſenes*, inermes, & repugnare prorſus invalidos, unà cum celoce, ſine mora longiore, capit; mortalium viliſſimos, & navis Anglicæ, non niſi

pon-

pondera, nullos in uſus valitura. *Sed ſcilicet, id genus prædonibus; quidquid ad numerum accedit, ad commodum etiam accedere videtur: ac, præter hoc, pleriſque mortalibus, (orbem & Solem exterum affectantibus) pro vera gloria ſæpe Vanitas placet, quæ fit: ut, ad ſuos reverſi; quando victorias & opulentiam nequeunt, peregrinæ captivitatis homunculos, tanquam per circum & triumphum, oſtentent.* Id ipſum, animo Piratæ decretum inſederat, in Angliam ut nos ſuam deportaret. Iamque permultum temporis, oberrante per Oceanum oneraria, defluxerat; ſine præda, ſpoliiſque novis. Præfectus autem paronis, intermiſſis in præſens inſidiis; pro furto raptuque, littus; pro recentibus periculis, quietem reſpectabat ac patriam. Nec id abſurdo prætextu: quippe, ſubigente feroces animos, tum vel maximè, rerum neceſſariarum inopia; qua ſingulos in dies graviùs conflictabamur. Ecce verò! ſecundiſſimis coortis flatibus, in hujus ipſius litoris, in quo nunc ſtamus, viciniam, ſubducimus navim Anglicam: atque religamus. Inde; quia nondum etiam omnis cœlo deceſſerat hyems: pars vectorum claſſiariorùmque lignatum & frondatum; pars (dulcibus abſumptis jam undis) etiam aquatum exſcendunt. Ac nec archipirata quidem ſibi temperavit; quo minùs, explorandæ viridioris continentis illecebra, phaſelo prætoria litorum ſemota peteret.

Inter hæc igitur; cùm prædonum deteſtabilem præſentiam, & oculos, felix caſus nobis ſubmoviſſet: ad ſalutis conſilia mentem convertimus; in hunc, quem dicam, modum atque fraudem.

II. ERAT in eadem tunc holcade nobiſcum, nauclerus quidam præſignis; Hiſpanus gente, moribus ac religione bonis omnibus probatiſſimus: cæterum captivus etiam ipſe, velut nos; & indignæ ſortis. Hunc, jam olim per mare PACIFICUM

FICUM annonam ac mercimonia vectantem; Britannus noſter, injecto per vim unco, victor attinuerat: &, quanquam armis reluctantem; una cum oneraria, cumque vectoribus, in poteſtatem atque ſervitium, pertraxerat. Proceſſu deinde temporis; tametſi compede religatum, magiſterio navis & clavo, propter ſpectatiſſimam gubernandi peritiam, applicuerat. Is talis ergo, poſteaquam, abſceſſu Præfecti cæterorumque, nos pæne ſolos ſecum relictos conſpicit; gnarus etiam ipſe [quantùm ſatis eſt] Americani ſermonis, nos mœſtos ac deſides, ultrò priorque perhumaniter affatur: ac, *Triſtes* [inquit] *& invitos, jam pridem vos video, neque miror: quippe captivos, & in hoſtica navi ſervitutem tolerantes. Vultus veſter, animum veſtrum loquitur: conceptamque mente nubem, profitetur frons, rugis ſulcata; moroſoque ſilentio reſtrictus, & parcus, ſermo. Nec aliud impræſentiarum ipſa ratio vobis, & avida libertatis natura, dictare debet. Quin itaque, ſi vere ſervitium iſtud exſecramini [ſub tam perfido præſertim capite] ſi vitæ prioris amœnitatem ex animo ſuſpiratis, ſi viri denique, ſi fortes, ſi conjugum liberumque memores eſtis: rem pulcherrimam tentatis? & ergaſtulo fœdo, per honeſtiſſimam fugam, voſmet eripitis? Patet, ecce! patet janua felicis ſupra votum occaſionis: abſentia, nempe, deteſtabilis archipiratæ, prædonum & epibatarum digreſſio; remigum, Anglo juratorum, mira raritas: pauciſſimus denique, per tranſtra navigii ſedens, Corycæus ac ſpeculator, & hic ipſe [ne forte fugere dubitetis] ſomno marcidus, & oculis auribuſque clauſis. Ad me quod attinet, videtis ipſi ferreos hoſce tibiarum nexus, qui me ſtringunt & inhibent, inexſolubiles: promptum cæteroquin viribus, & animo paratiſſimum, ad idem ipſum Numinis beneficium acceptandum; & vobiſcum unà jamjamque dilabendum. At vos, & ſine catenis eſtis, ac præter hoc pauciſſimi numero; propterea que conjurare tanto fidiores, ſimul & fallere, diſcedereque, ſecuriores. Quid? quod nec opus quidem*

dem eſt aperto profugio? Prætentui capite, maritimas neceſsitates, quæ multæ ſunt: ac, palam omnibus, dicite; Nondum etiam plene depulſa bruma, Verni temporis inconſtantiam inſtare, rigidas auras, immite perfidumque cœlum, & tempeſtatum Aquilonarium turbamenta, veſtris æquoribus anniverſaria: vobiſque, tanquam indigenis, ante cæteros omnes, notiſſima. Talibus frigorum incommodis, non ſimplici, neque collectitia frondatione; ſed, cum induſtria copiaque dejectu ſylvis, obviam eundum eſſe: caduáſque plena lignatione ſubruendas, in focorum & camini nutrimenta. Porro vobis [nec aliis magis] in tota navi, compertiſſimos eſſe littorum ſaltus, in materiem habiles ac feraces. Vobis potiſſimùm, omnia dumetorum ac nemorum excuſſa tritáque penetralia: velut laris domeſtici non minus, quam piſcationum, ſtudioſis; utpote, quibus, gelu confectis, ex aquarum uſu continuo; culina, tempeſtivuſque calor, multum cordi ſint. Hæc ſi jactaveritis; velut boni communis perſtudioſi, nemini non exſcenſionis cauſſas probaveritis: dimittetque vos, etiam ſi quis cæteroquin adverſatus eſſet, rigidus obſervator.

III. ISTHAEC nobis Hiſpanus (inquit Piſcator) At nos adverſum illa (pergit) *Haud abſurde captivis* [inquimus] *nec invitis, conſilium miniſtrares. Sed, quo tandem eventu! quibus iiſdem vitæ ſubſidiis* [*ſi, ſemel relicta frumentaria navi, ſolo ſterili nos commiſerimus*] *famelicam & exeſam animam trahemus? Finge ſuper hæc, immo, ſine dubitatione crede; Præfectum myoparonis* [*ut ſane furioſus, & in conjecturas pronus eſt*] *poſteaquam in navim redierit, comperto quattuor captivorum digreſſu quod res eſt, ſuſpicaturum. Propone tibi, graviter animo, velut aſſolet, exarſurum. Puta: dubio procul, emiſſurum adversùs nos ſcapham, quæ fugitivos veſtiget: mandaturum in noſtra capita ſicarios, ferrum, mortem! aut* [*ſi quàm clementiſſime nobiſcum agetur*] *imperata daturum armatis, qui perſequantur, qui deprehendant, qui de fuga reprenſos, in flagra, fuſtes, ac vincula retrahant æterno-*

rum

rum nexuum. Cedo, quid tum nobis? quid tergo, cervicibusque noſtris, & pedibus, fiet?

Atille; *Nihil* [inquit] *& nugæ! Nam ſeceſſum quidem veſtrum ego, communis neceſſitatis colore palliatum, purgabo: Defenſoria quàm facundiſſima. Cæterùm abſentiæ veſtræ moræque longitudinem in lignando; Præfectus ipſe (ſiquid adhuc humani ſapit] aut caſibus aſſignabit, qui multi variique negotiis intercedunt: aut tribuet errori viarum, atque nemorum ambagibus. Immò fortaſſis ultro, tanquam deceptis & avits; miſericordiam, ac mollem animum, impendet. Interim ego, gubernatoris jure, cauſſas aut inveniam, aut faciam; ob quas, velut ex Oceano ventorumque lege, naves in altum ab littore detrudam. Nec Archipirata, propter quatuor Senecionum corpuſcula [quæ forſitan ipſa mox ætas diſſolvet] cuncta maris & cæli commoda, ſub ictum dabit; longa veſtri vel indagine, vel exſpectatione. Cùm præſertim prædonibus, ſervorum æquè facilis ſit, & jactura, per caſum; & reparatio, per novum plagium. Tantiſper vos (citiùs, quàm, dum hæc eloquimur) recuperatæ libertatis amor, ac pedes, domeſtici laris cupidine vivaces; longius pridem abſtulerint: quàm quo piratarum ſpes & conjectura ſequi poſſit. Verum, demus hoc tamen veſtro ſcrupulo: concedamuſque; Cuncta, quæ vos metuitis, eventura: quam facilè patet, quam propinquum & compendioſum, in ſaltus vicinos, & in montes, iter? Hos ſimulac, tramitibus vobis notiſſimis, penetraveritis: quot (quæſo) vaſtis illis in receſſibus, amfractus? quot teſqua, ſalebræ, latibula, ſubtérque terram montani ſpecus? In iis, quoad ſcrutantium primus ardor deferbeſcat; nullo penitus diſcrimine metuque deſidebitis. Quòd ſi verè requiritis; quid poſt hæc omnia ſpei ſit? ecquod aſylum, aut munitus locus, qui vos profugos receptet? etiam iſtud ex me diſcite. Progreſſis vobis ad littora, Peruvio propinquiora; quà Solem orientem maritima regio contuetur: longa quidem, ac deſerta continens, jacet, creberrimis præterea paludibus, & æſtuariis, interfu*

ſa:

ſa; ſabuloque difficilis: interdum autem etiam ſylvis implexa. Labor hic viarum, ſupra fidem quidem; ſed non ſupra vires eſt: & tamen omnino devorandus, præſertim viris, ſalutem ac libertatem quærentibus, quorum utiqus commodorum cupidine, mortales etiam ferrum, & invia, perrumpunt. Poſt hæc vero ſuperata, pauciſſimorum impendio dierum; MANTA *jacebit in conſpectu,* ZURII *maris* Portus, *omnium opportuniſſimus. Secundum hunc autem, emporium, omni rerum copia dives ac felix; civibus inſuper, ad omnem humanitatem factis atque natis. Iſte ſcilicet malorum omnium terminus; iſte ſervitutis finis erit, ac vindicta. Qua vos utique, vel cum ſexcentis periculis, malle debetis; quam, ſub profani ritus navarcho, corporis atque conſcientiæ tyrannidem. Ad me vero quod pertinet: equidem ſalutaris conſilii gratiam à vobis nullam aliam poſtulo; quam mei, meorumque vinculorum, in meliore fortuna veſtra, qualemcunque memoriam.*

IV. SUASIT hæc Hiſpanus, prædatoriæ navis gubernator, nobis, omnium conſiliorum nudis: &, in tot argumenta jam ſine controverſia credulis, tandem planè perſuaſit. Statim ergo, *ne* CUNCTATIO, *ſolito ſuo vitio, bene conſulta deſtrueret*; navi Britannica, cum aſciis culleiſque (tanquam poſtremi lignatorum aquatorùmque) digredimur: paucis tamen priùs, & inter lacrymas, Hiſpanum complexi. Cæterorum, non modò tricas nemo; ſed neque ſermonis rémoram, aut interrogationem minimam, auſus interponere: dimiſêre nos, de mente vel profeſſione negotii nihil ambigentes. quia nos cum tam manifeſtis operum inſtrumentis, & ſimpliciſſimo digreſſu, contemplabantur. In hunc igitur modum, tanquam lignicidæ ſimul & aquarum miniſtri, denſa ſylvarum petimus: quàque maximè viſus lucus impenetrabilis, concordî ſilentiô nos recondimus. Dum latemus autem (nec multò ſub fugam noſtram) ſtimulante,

te, ſicut opinor, gubernatore: vela prædones faciant, ſine nobis. Idque, ſive, quod non ſentirent abſentiam noſtram; ſive, quoniam (quod propiùs fidem eſt) non magni penderent. Idipſum tunc nos feciſſe piratas, ſuſpicati; præſertim humanæ vocis nullo repercuſſu deprehenſô: tandem de nocte, tenebriſque latebrarum, in lucem & aëris apertum prorumpimus. Deinde, curſu per ſemitas notas ignotaſque continuô; demum hunc, in quo nunc à vobis inventi ſumus, locum ac ſedem tenemus: hilares equidem ac læti, quod hoſtem evaſimus; lætiores autem, quòd ad amicos. Hiſpano verô nauclero (primo libertatis noſtræ ſuaſori, magiſtroque) quid poſtea factum ſit, aut futurum? quanquam illi, pro meritis in nos eximiis, eveniſſe quàm optima volumus, ac vovemus: tamen, ex quo digreſſi ſumus; in ignoratione pariter ac metu, pro viro ſumus. Nam illius nationis homines, & quidquid Philippis paret, Britanni pejus reliquis omnibus oderunt, & accipiunt. Et hæc nobis ſenex denarrabat.

REFRICUIT autem, ultimis hiſtoriæ ſuæ verbis, memoriam nobis antiquæ navis noſtræ: quam jam pridem ex omnium animis deſperatio deleverat. Tunc verò ſubire mentes ea cœpit cogitatio: Ne fortè, piratarum etiam ipſa ſpolium facta: jugum & arbitrium Anglicanum ſubiſſet? Quid tum igitur (popularibus maximè noſtris, quibus adhuc refertum navigium erat) quid ſarcinarum noſtrarum reliquiis accidiſſet, in ſuſpenſo tenebamus. Itaque, cùm interrogare, viſum eſſet operæ pretium; primus (ni fallor) ego, piſcatores aggreſſus: *Et quàm dudum*, ajo, *myoparonem vos, ac ſervitutem, intraſtis?*

Hîc illi: Si *menſtruum* (ajunt) *aut paulillo productius ſpatium, diuturnum eſt (ut ſanè* CAPTIVITAS omnis, etiam breviſſima, *cervicibus ingenuis* annus & ævum eſt] *dudum in illud ergaſtulum incidimus. Idip-*

Idipſum tamen, ſi vobis medicum & arctum tempus eſt (quippe patria, parentibus, ac propinquitate jam forſitam ætatem carentibus) fatemur; nos exiguo dierum noctiumque numero, ſine liberis atque conjugibus noſtris degere. Tam medico nihilominus intervallo, multa magnaque mala vidimus: nec ea ſiccis oculis. Inter cætera, religionum contemptum; captas, expilatas, demerſaſque dromadas, & liburnicas; raptas virgines ac matronas: abſtractos, contra fas, in nefas, ingenuos. Experti furta ſumus; ſacrilegia, latrocinia: nec non cruorem, ac cædes; ſiquis forte, jure gentium & natura, defendere ſuas opes auſus eſſet. Quanquam pauca tamen (ſubdit è quattuor viris is, qui narrationem primam pertexuerat) *immo vix ulla navis, inſolentia Britannorum obviàm ire ſit auſa; præter unicam (quam quidem ſciamus) actuariam, Hiſpanienſibus, ut ferebant, vectoribus onuſtam: viris, ut ad reſiſtendum alacerrimis, ſic ad victoriam omnium feliciſſimis. Erat autem illa navis, ut ex eius rectore cæteriſque ſignis, & apluſtribus, collectum eſt; Papam aq.* Quæ cum ille diceret: nemo ſociorum ambigebat; quin *noſtram* is loqueretur *Navim*, & eam ipſam: quam è Philippinis recurſantem, perfidia fraudeque gubernatoris (ſicut ſæpe dictum eſt) nos per exſcenſum reliqueramus. Hunc ergo ſermonem interfatus PEDIOSA noſter, in piſcatorem verſo vultu; *Narra, narra, quaſo te; ſed ſimpliciter* inquit) *ac fide tua. quid nauclero, bipedum ſceleſtiſſimo, deterrimumque malorum commerito boni caſus ſucceſſerit?* Simùl raptim, ac velut per tumultum, omnes nos, alius aliter, mixtis queſtibus; facinus Panamæi gubernatoris aperimus: cum quo cumpoſitus gubernator Hiſpanus, ipſorum conſervator; *tanquam* DEUS *ad* LUPUM, conferri poſſet. Conclamamus ſimul, *Indignum eſſe, vitam ei (nedum victoriam) prorogari: quem nos, pro nequàm factis, jam dudum condigna ſupplicia, noviſſimis exemplis, expendiſſe ſperaſſemus: & certe ſaltem naufragio, ſcopulis, marinis belluis, aut, aliter indignante cœlo, deletum.* His

V. His auditis, ſenex; *Si, quod narratis, verum eſt* (ait) *ut eſſe, non dubito; ſcilicet, etiam in illum contaminatum hominem congruere, manifeſte video, quod adagio populus frequentat*; IN Deterrima quæque capita, fortunam optimam delabi. *Nam ecce! legentem* ZURII *maris littora Panamaam biremem, ſpeculata piratica Britannorum, haud multo poſt, quam nos in ſervitium incidimus: validis cœpit remis, & omni gubernaculi conatu, perſequi. Porro, conſectantibus his celeriter; & illis majore celeritate fugientibus: ad extremum Anglus quoniam onerariam ſuam animadvertebat, ad ſperata ſpolia tardioris eſſe moliminis; celocem emiſit, propulſu circumactuque præcipitem atque volubilem.* Hanc, *ut tanto validius navim* Panamaam *inceſſeret; ab uncis ferreiſque corvis, & harpaginibus, provide cumprimis inſtruxerant, cæterum fiducia ſucceſsus, quam ſucceſſu, meliore. Cùm enim in congreſſum ambæ naves cominus veniſſent, prior quidem certamen eſt auſa celox.* Nec *tamen ideo veſtrorum animos fregit. Dum enim hinc fiſtularum glandes, ferrata tela, ſuperbi clamores: illinc autem, pro ſalute dimicantium, ſerius ardor, major virum copia, grandis &* Hiſpanus *animus, prompta manus, & creberrima miſſilia, volitant; poſt diu pendentem* Martem, *Angli tandem veſtratium ſaxis. & imbre lapideo, depelluntur. Namque, futurorum cauti; petrarum & ſcopulorum fragmentis, ingentique congerie ſilicum, Hiſpani carinam & tabulata ſua, paſſim inſtraverant: eaque, conſumptis armorum cæteris auxiliis, in hoſtiles vultus & pectora feliciter effuderunt. At* Britannici, *cum dedecore retuſi: terga victoribus & gloriam conceſſere; longius refugi, quam, ut* Iberici *funditores porro ſequi poſſent, aut ſaxis ſuis attingere.*

Succlamamus in hæc omnes; O, *nequam hominem, nauclerum Panamæum! o fortunam, auſpice candidiore dignam? o fidos, & ſuo gubernatore ſanctiores, ſocios ac vectores!* Mox loco (quem in circulum interim occupaveramus) conſurgimus; & ad curas.

tas antiquas, à brevi quiete, convertimur; *ecquam deinceps viam? & quibus adminiculis ac præſidiis, inſiſteremus?*

VI. POST ſingulorum dictas auditaſque ſententias; aliud malorum levamen non apparuit: quàm, ut iterum navigaremus. Ergo, cæſa materie, piſcatores quattuor, ratem ingentibus compactam truncis, inſtituunt, & abſolvunt. Eam, ne gurgitum incerto, vel intorto vorticum, fluctuaret; geminis in loco proræ rudentibus, totidem etiam in cauda ratis, revinciunt, ad angulorum extremitates deligatis: &, hoc vinculorum tractu, totam fabricam inter aquas librant reguntque. Nec tamen, inter hæc, clavi qualiſqualis curam omittunt: eo tractante gubernaculum, qui de quattuor ſenibus peritior videbatur. Nobis porro, ne quis prorſus in molimine navigationis tam operoſo, ceſſator eſſet] ſingulis in manum dant vexurum. quo nomine (velut ſupra retulimus) arundinis quoddam genus Americanæ deſignant; valido craſſoque ſtipite ſolidum. Hi pro remis atque contis nobis erant; ratis progreſſui ſtimulando. Juvit tam audaces & laborioſos conatus, tandem aliquando faventior fortuna, proſpero ſucceſſu: tranſvectoſque per amnis latitudinem, prius incompertam, & tunc novis undarum acceſſibus adauctam: expoſuit in eam regionem, quæ debuerat eſſe ripa: quanquam (ut fatear) haud omnino diſcriminum immunes. Quod enim de cataclyſmo vates ille cecinit, idipſum & hic reperimus. Adhuc *Omnia Pontus erant*, atque flumina, *Pontoque ſua littora deerant*, & fluminibus ſuus agger atque terra. Nam qua parte, diebus ſuperioribus, continentis planities, latè prata virenteſque campos explicuerat: ibi nunc, exæſtuante maris eluvione: circumquaque refuſus Oceanus incedebat, non minus duum millium ſpatio paſſuum. Nullo telluris tumulo, nullo colliculo renidente; plane vetus illud, & *madidum,*

Noachi

Noachi ſæculum repræſentari videbatur. Igitur, dimiſſa rate (quippe, quæ per ſoli ſtagnantis iniquum vadum, ac brevia, promoveri nullo modo potuiſſet] pedes navigio ſubſtituimus: ac, plurimùm denſato labore; nunc quidem latentibus impactos truncis atque ſaxis, nunc cæcis foveis hauſtos, per horas aliquot æſtuario toto traximus. Ventumque foret ad deſperationis neceſſitudinem, niſi ſimul nox ingruens ſimul mare ſeſe reſorbens, miro Numinis beneficio, repente nos, nec cogitantes, adjuviſſent. Cum enim paullò prius [tanquam in Oceani gurgite, cum Polyphemo Siculo] liquidum iter carpſiſſemus; pleruimque lumbos atque latera tingentibus aquis: de nec proviſo decedens, & in ſe refluus maris æſtus, nobis in decubitum qualequale ſtratum; & exiguam ſaltem temporis intercapedinem, ad quietem, indulſit. Sic acta nox eſt.

Neque tamen dies inſequens, ærumnarum ultimum hunc *Actum* eſſe paſſus eſt; ſed recentium *curarum theatrum* nobis aperuit. Stabant enim, ſeu primævo naturæ genio: ſeu [quod potius reor] creberrimis Ponti refuſionibus, aggeſti conglomeratique colles & tumuli; littorali glarea ſabuloque ſurgentes. Hi, ſparſis circumquaque clivis, montium nonnullam valliumque ſpeciem repræſentabant. Hi perrectoris nobis [velles, nolles] ſeſe ſcandendos offerebant. Mihi, virium ægerrimo, nova peſtis, nova mors: ſociorum cæteris, quanquam paulillo fortioribus, tamen multa fatigatione confectis: quibus, in molli fluidoque pulvere, calamitoſus aſcenſus; & moroſior ſæpe moleſtiorque delapſus, obtingebat: reciproca clivorum, decliviumque, viciſſitudine. Summa tandem miſerrimi laboris fuit, jugorum quidem arenæque finis; ſed corpora languore fracta, ſpiritus longo jejunio macer, vixque jam pendens: ac fauces, undæ dulcis inopia, jam biduum triduumve

ve ſolidum fatiſcentes: Et hic igitur, *Neceſſitatis dura lex* interjungere nos ſubegit: longioris itineris impotentes.

VII. SED præ cæteris omnibus [ac certè plus quàm me] PEDIOSAM meum ſitis impatientia proſtrarat. Apparebatque; ſine celerrimo refrigerio, juvenum optimum haud de via magis, quam ipsa de vita, periculum aditurum. Illius ergo pia miſeratione, mecum tacitus ac ſolus in conſilium deſcendo; de laticis alicujus potabilis indagine. Neque tam longæ deliberationis hanc rem arbitratus, quàm pedum potiùs ac laboris: ad ſpes repentinas conſurgo; vixdum pauxillo quietis delibato. Nam eminus, ante meos oculos, ſaltus ingens jacebat; ac perquàm frondoſus: & ob hoc ipſum [more nemorum remotiorum] cærula renidens amœnitate, nigrorem inter viroremque certante; propter foliorum denſitatem. Et hæc ſylva quin irrigua fontanis aquis eſſet, hinc inde ſcaturientibus; nulli dubium eſſe poterat, qui ſaltuum Americanorum, ad *mare Pacificum* jacentium, vel tenuem notitiam haberet. Sed, quanquam ſitirent omnes, tamen omnes torpebant; & idcirco de toto comitum numero, vix unum tandem & alterum, in aquationis ſocietatem, infeliciſſima facundia, pertraxi.

TRES ad manum erant utres coriacei; quos, navi Britannica profugi, piſcatores ad nos attulerant. His igitur ipſis, pro numero, tres inſtructi juvenes, conſenſu vadimus; cæteris noſtris, excurſionem nobis proſperam, magis optantibus; quàm ſperantibus. Erat viæ principium aliquouſque, terræ clementia, placidum atque molle. quod tamen, quantumvis æquum; ſocii mei, tanquam aſperrimum; calceati peregerunt: conſilio ſalutari quoſvis in caſus intenti. Mihi vero contigit; nudis ire, tam tibiis, quam pedum plantis. Quanquam enim, quotieſcunque per ſcabra, ſalebraſque

per-

pergeremus; pedes totos etiam ipſe conſueſſem operire, vulneribus declinandis: ſiquando tamen (ut ſæpius) paluſtria nobis, aut arenæ littorales, ac ſabulum, occurrerent; moleſtiæ redimendæ gratia, pedeſtria tegumenta ponebam. Tunc tibialia pariter, & ſoccos, de cingulo potiùs, quàm de crure ſoleaque, geſtabam: ne glareis (ut fit.) lapilliſve, neu ſalſugine putidoque luto, refertus hic amictus, plus eunti gravaminis, quàm opis, afferret. Tantummodo, ſub hoc ipſum tempus, calceos ne de zona quidem, veteri more meo, ſuſpenderam: ſed, quòd itineris initia tam oculis, quam pedibus perplacerent, ad PEDIOSAE ſarcinas contemptim penitus eos abjeceram. Hoc nudipedum ritu, per campos primum æquabiles incedebam; tantum non delicate: certeque ſine notabili progreſsus mole. *Charitatis* enim, adversùm ſitientem PEDIOSAM, *affectus, moleſtiam omnem demitigarat.* Non multò vero, poſt iter inchoatum; arenoſos iterum in locos eſt ventum. Illic humanorum veſtigia pedum obſervavimus; ingens regionum ignaris ſolatium; & accolarum (ut rebamur) haud ità procul diſtantium, argumenta non obſcura. Suſtulimus ergo pariter cum voce manus: ac TER. OPT. Numini gratias habuimus: quod in loca culta paullatim deducere nos cœpiſſet: ſed (proh dolor!) ignari rerum, & immemores humanorum eventuum Labyrinthi. Quippe, qui poſſemus iiſdem veſtigiis, tam ad Caci latronis antrum: quàm ad Herculis Servatoris Aram, deduci. Poſtea quidem ſane compertum eſt; nec Hiſpanorum pedes ea viæ ſigna, nec omnino Chriſtianorum, impreſſiſſe: ſed illac vagatos barbaros, Americæ cultores, &, quod omni terrore triſtius eſſe debuerat, veriſſimos Anthropophagos inceſſiſſe. Quanquam enim procul locis iis (& ad hybernum ſcilicet Solis ortum) Braſili degant, humanæ carnis voratores, procul quoque Caribes, Canibaleſve, paris fari-

ſatinæ mortales, ad Orientem æſtivum abſiti; Tamen Occidentalior etiam America: nec non, qua parte Boream, Hiſpaniolam, *Hiſpaniamque Novam* reſpicit: eorundem gulonum imitatoribus non caret. Et hi, nec audacia Braſilis, nec robore virium: multoque minus, morum atque dentium feritate, cedunt.

Nos interim, futurorum *ignaros, & ideo Periculum, tanquam magnam felicitatem, adorantes*: nihiliſthæc conſternabant. Immo, præcipiti paſſu, ruebamus ignotum in diſcrimen, deſtinatamque menti ſylvam: tanquam veriti, tam præclaram occaſionem damni facere. Sed Sylva quidem illa, quæ jam dudum ante noſtros oculos, ac longo tractu, ſteterat: ſubduci repente nobis eſt cœpta; poſteaquam ipſe veſtigiorum ductus, nos ad arbuſtum quoddam deduxit, quod itineris fere circa medium ſurgebat. Id, ſpatio loci diffuſum, & amplum: atque præter hoc virgultis, præcelsiſque thyrsis ſubtectum ac denſum: omnem nobis ulterius poſitorum nemorum proſpectum intercluſerat. Ad ea teſqua nos, humanorum (de quibus memoravi) pedum notæ, ſemper adhuc arenis immanentes, pertraxerant: a quibus, ad ſcrupulum uſque gradu gradum conſectante, nuſquam exorbitaveramus. Erant autem teſqua verius quàm arbuſta dumetaque: difficilia profecto perplexaque: ſed tamen perrectūris vincenda neceſſario, perrumpendaque. Quæ progrediendi difficultas ſimpliciter comites meos: at me gravius, & duplici malo, mactabat. Nam, quòd virgultis internatæ ſpinæ, dumique, rhamnorum in morem horrerent: non poterat nudato corpori, per medium eorum tendenti, contingere progreſſus indemnis: cùm præſertim, ævo longo brumiſve derupta, paſſim acuta ramalia, ſpinoſaque fragmina, ſemitam omnem operirent. Et hoc tantum incommodum, Socii quidem mei manibus duntaxat: utcunque veſte tectis; excipiebant:

 digitiſ-

digitiſque modicè cruentatis, dum vepreta perfringunt, viam aperiebant; inviolatis membrorum reliquiis. At mihi dextra ſimùl ſiniſtraque dimovendi ſentes, ſimul pedibus undequaque renudatis proterendi; corpus univerſum, vulneribus proſciſſum, largo ſanguine pingebant.

TUNC ergo demum reputare cum animo meo cœpi, quàm abſurde, quamque negligenter & improvide feciſſem: qui, *tam prolixum in iter, tam breve conſilium attuliſſem*; & adversum tot vulnera, non ſaltem corio [quod minimi tamen negotii fuiſſet] ſoleas obarmaſſem. Et ego quidem, aut incuriam meam, aut ſtultitiam, aut etiam [*quod* IRATIS *tritiſſimum eſſe ſolet*] *infelicem nativitatis meæ* STELLAM *incuſabam*. cùm inter hæc tamen, de me Stellarum opifex optima quæque Sidera Fataque diſponeret, &, ex ipſa calamitate mea, ſuo more, Salutem [ſed retrogrado tramite] provocaret.

VIII. PRINCIPIUM incolumitatis meæ, tanquam inſequentium bonorum ſemen, ipſi Socii jecêre. Quibus tamen ego, mirabili Divinæ Providentiæ circulo; periculorum ac mortis initium, inſcius invituſque ſtruxi: dum & ego meum illis conſilium approbavi: nec minus illi mihi ſuum. Sic eſt autem acta res, & priores illi, tragœdiæ ſuæ ſtravere ſcenam: *Quid tu, miſer* [inquiunt] VICTORIA? *Tu tanto ſanguine* [nam cruentatos pedes videbant] *tantillam emis aquam? & omnium laceratione membrorum exiguum alieni gutturis refrigerium inveſtigas? Scimus enim, & negare non potes: te non tam pro te ipſo, quàm præcipue pro* PEDIOSA *tuo, ſitire. Miſeret autem nos* [*medius fidius*!] *& multum tui miſeret; adoleſcentis, in omni contubernio noſtro tenerrimi, minime tamen omnium, ætatulæ tuæ parcentis. Quin tu potius,* PETRE: *quin aliquando temetipſum reſpicis? Revertere, per quidquid divinum eſt! ſiquid nos, ſiquid tuos, & matrem, atque adeo* PEDIOSAM *ipſum amas.*

amæ. Nam hunc tu, ſiquid humani patereris, tot ipſius cauſſa plagis confectus; ſecum unà confecturus eſſes. Hoc ergo potiùs, cujus nos auctores tibi ſumus, fac; & redi, ſi ſapis. En, utres [uti vides] noſtri, capaciſſimi ſunt, tuoque, propemodum in duplum, amplıores. Ex iſtis ergo tu, tuúſque PEDIOSA; *quantum voletis, tantum bibetis: ſimulac nos, fontium potiti, recurrerimus.* Tantum nunc, *amabo, revertere!*

NON *fuit difficile*, PERSVADERE *reditum homini: quem* hinc quidem *tot difficultates*; illinc autem tot promiſſa *circumſtarent*, ac preces. Statim itaque *vale* dicto, gradum ſimùl utrémque refero. Sed, ecce, medio regreſſu, comitum alius quidam, ex iis, qui ſubſederant, contrà graditur. Eum exemplum utique noſtrum, ac ſitis improbitas, de quietis deſidia, tanquam veterno quodam, excitarat; ad aquarum dulcium indaginem. Is ad me prior: *Quid eſt* [infit] *piger? & tu revérteris? quantumque video, caſſo, tam ventre, quàm utre?* Cui cùm ego raptim, & per compendium, cauſſas mei reditus detexiſſem; *At mihi* (clamat ille) *longe men alia, major animus eſt. Contra teſqua, contraque ſpinarum morſus [ſicut ipſe cernis] pedum arma robuſta ſunt: calceique ſutiſſimi: ſed uter nullus. Tuum igitur culleum mihi cede. Tu verò, quo cœpiſti tramite remear, remea.* Simul, utre de manibus extorto meis; ipſe quidem præceſſores duos curſu perſequitur; & ad ſylvam deſignatam contendit. Ego contrâ, pæne mœſtus, eo titulo, quòd inutilis ad omnia viderer aliis: ſicut inſtitueram, retro pergo.

SED o luſum eventuum admirandum! Nam ego, quem ſenſim jam, etiam ipſum, aquæ penuria torquebat, & enecabat; inter ipſos vitæ ſupremæ tractus, in tutum vitam repoſui. Socii contrà, qui mortem fatique neceſſitudines, utroque pede, fugiebant; ii mortem invenerunt. Nam, quæ poteſt alia, de tribus illis aquatoribus, in cujuſ-

quam animo, conjectura vel ſuſpicio, reſidere; quam, eos expleviſſe diem ſuum; & id quidem per violentiam, alienamque barbariem? Interitus quidem certè ſatis clarum viſum indicium eſt: quod nec illo, nec adeo poſtero die, quiſquam illorum ad nos revénit. Ad ſummam! ne tertia quidem luce [quam nemo facile, jejunus, deſertis in locis, trahit] recurrere; quanquam ad meridiem uſque Sociis præſtolantibus; & oculos cominus eminuſque, tanquam in redeuntes, inutili circumſpectu vibrantibus. Omnes igitur, ſocialis opis deſperatione tandem ſubacti, de trium aquatione pariter actum conclamamus; & eodem ipſo, quem occuparamus, loci tractu, terram egerere ſollertes; refoſſis ceſpitibus moliri puteum inſtituimus.

Neque defuit aut operi ſuus fructus; aut ſuis ſucceſſibus inſtrumenta laboris. utique poſteaquam, infatigata contentione, gladiolis pariter noſtris, & piſcatorum aſciis [tanquam ſarculis ac ligonibus] terræ duram indolem expugnavimus. Tandem enim, ad pedes circiter ſeptenos demiſſo foſſionis labore; ſcatebra cœpit affluere.

Verum, *nequando* nobis *ullum*, naturæ cœlive *beneficium*, *ſine facibus affunderetur*; eam fatorum invidiam, quam itinere reliquo toto ſenſimus, etiam in hoc fonte guſtavimus. Erat enim, quantuſcunque ſcatebat humor; turbidus, craſſus, lutulentus: ac, præter hæc, marcido putore luridus, & inſuavis. Ad ſummam! inſipidus latex; ac [ſi verum confiteri volumus] cloaca verius, aut Stygia ſalſugo; quam fons, aut Arethuſa Sicula. cadaver denique potiùs, & tabum undarum; quàm ſcaturigo venaque viventium Aquarum. Sed ſcilicet; *Ante cupiditatem Neceſſitas fuit!* Qua proinde nos perpellente, conſultius eſt viſum, etiam deterrimis potius refici: quam, per ſuperbum faſtidium, cum extremis incommodis confligtari. Suſtuli-

mus igitur verius, quàm hauſimus, fruſtra paluſtria: quodque ſpes eſſet, cum tempore defæcata fontana, limum in fundo deceſſurum: omnes, ac totos, pileos unda replevimus. Ego vero futuræ feræque ſatietatis impatiens: neque contentus rore, tardiſſime proventuro: ſtatim immineo cupiditati præſenti: ſtrophioque, quod adverſus narium ſtillicidia circumferebam, immerſo: quantulum humoris ſuperat, ex limoſo larice colligo. Deinde bibulam ſindonem labris meis applico: lentiſſimoque ſugendo ductu, potus aliquid prolicio. Sed profecto tarde liquor, & inexorabili quaſi mora procedens; propter ſpiſſam ac paluſtrem uliginem, mihi pumicem verius, quam ſpongiam aut linteolum, aqua tinctum, referebat. Donec ad extremum, vix ac ne vix quidem, guſtulum magis, quàm hauſtum, extorſi: Paululiſque ſtillis volam primum, mox fauces utcunque ſubrigavi; non rigaturus, niſi; preſse conſtrictis digitis, inter utramque manuum palmam ſudariolum, madore roſcidum, divexaſſem, Tunc enim tandem expreſſam lympham ingeſſi gutturi ſiticuloſo; propter extremam quidem neceſſitatem nihil reſpuenti; ſed revera tamen ſordes illas nauſeanti. Faſtidii porro, tunc ructantis, gravi ſenſu mox ventriculus diſcruciari cœptus eſt; ſtomachi penetralibus everſis, ad vomitus uſque revomituſque turpitudinem Itaque factum eſt, ut jam *atrocius* eſſet, *Bibiſſe, quàm ſitiſſe, tormentum.*

IX. CAETERUM nos, collectis vaſis: quoniam per ferarum metum, & incerta caſuum à barbaris, parum tutum erat, iis in locis moram trahi, profectionem omnes uno pede reſumimus: ſciſcitantes interim, & alternis interrogationibus admirantes; *Ecqua tres Hiſpanos illos, a nobis ante triduum digreſſos, aquatio, vel exitus, excepiſſet? Quo nunc ergo loco? quibus indigenarum ſtudiis, aut animis, utentur? Vivine ſpiranteſque circumirent? an potiùs,*

expleta mortalitate, cum pluribus, in ſeculo diverſo, degerent? HAEC dum inter nos ipſi, vario ſermone, nec ſine miſericordibus curis, agitamus; repentè, nihil minùs cogitantes, ecce, pedibus in unum aliquem de tribus utribus, impingimus: temerè jacentem ante progredientium oculos; & (quantum apparebat) ab aquis adhuc intactum Etenim corneâ pæne duritie rigebat. Agnovi nihilominus [o luſum & varietatem caſuum ſtupendam!] agnovi meum ipſius hunc, nec alterius, fuiſſe culleum, aquandi cauſa; poſtremo de ſociis, conceſſum: velut ſupra memoravi. Conſpecto, recognitoque teſtimoniis omnium, aquali [qui nunc tamen tam neglectim projectus jacebat] intremuimus equidem, animo ſuſpenſi; Quid tandem aquanti ſocio calamitatis incidiſſet? Eamque ſollicitudinem auxit, oblata non multò pòſt, eadem via, Panis bis coćti cruſta; barbarorum, in maritimis Americæ, *ſolemnis, nec à nobis ad id uſque temporis conſpectus, cibus. Ea, quaſi per deſpectum objecta, voluptatéque melioris epuli faſtidita; volucribus nunc duntaxat in pabulum, aut mendicis, jacebat. His acceſsêre, præter cæteras funeſti latrocinii conjecturas & argumenta; paſſim ad tricena millia paſſuum, itinere toto diſperſa conviviorum ſigna: relicti ſuis in cineribus ignes; &, adhuc ſemuſtis ſtipitibus ſcintillantes, foci: denique, ne ſim longior, cunctæ feralis lætitiæ cæremoniæ; quibus Americani [quoties humana corpora deartuant, atque glutiunt] cum indulgentia nepotantur.

Enimverò pleniſſima tunc demum omnibus facta fides eſt; Quòd, tantò pòſt, nemo trium illorum ad nos remearet; eos, citrà dubium, à barbara palantium manu cæſos: & ad flammam, ac lignea veru, lentis, pro more, circumactibus aſſa os, & abſumptos. His ergo, *cum Quietem in ſolo terrâque ſua*, ſors improſpera negaſſet [quippe trucu-

culento latronum ventre tumulatis] nos REQUIEM tunc pariter omnes apprecamur; & REQUIEM quidem, in patria meliore, SEMPITERNAM. Fluunt interim certatim, per mitiſſimi cujuſque genas, piæ lacrymæ, lugubréſque ploratus. Simul, in hæc, crudeles terras, crudeles mores ac mortes, exſecrati; celeri fuga, tot que pedum ſtudio, demigramus: & (relicto, quem primum inſtiteramus, viarum calle) per amfractus obliquos, in loca devia deflectimus. Vt tutius autem falleremus; ſine vocibus, ſine veſtigiorum ullo ſonitu, per ſilentium compoſitiſſimum digredimur: &, affectatis ultrò ſemitarum erroribus, inſidias Anthropophagorum, quæ plerumque regias tritaſque vias inſidere gaudent, impræſentiarum feliciter eludimus, & irridemus.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

Liber X.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. D*Ivinam erga ſe curam, Petrus animo grato recognoſcit, & adorat: quæ ſe ab anthropophagis ſervâſſet. Immani fame ſtimulati Socii, vertuntur tandem ad crudos cibos, & a*[illegible] *cadavera: ad quæ devoranda, Victoria ſe ſacra profanàque Philoſophia inducit & confirmat.* Comment. pag. 273.

II. *Durante eadem, & creſcente, inedia; Petrus colubrum conficit; confectumque, clanculum cogitat abſumere. De Cubanis ſerpentibus, mira.* Comment. pag. 275.

III. *Veſcentem Victoriam, duo ſociorum deprehendunt; invidèntque. His ipſe, de colubri æquali portione litem moventibus, prædæ partem concedit: reliqua tota ipſe fruitur.* Comment. pag 277.

IV. *Ad trifidum, ingentémque fluvium perveniunt. Quem, dum, extemporali compacta rate, ad corporum alimenta conquirenda. Quattuor è Sociis trajicere conantur: fracta ſcopul ſ.m ad Inſulam rate, in gurgites excutiuntur.* Comment pag. 278.

V. Nam

V. *Naufragorum territi clade cæteri, ultimam ad deſperationem, lamenta, mortiſque certam exſpectationem, convertuntur. Victoria vero, etiam ulteriùs progreſſus triſtitia, in ſolitudine ſepulcrum ſibi conchylio effodit. Ad illud ſubeundum, ſe precatione ſuprema comparat.* Comment. pag. 279

VI. *Petrus in conditorium, quod ſibi fecerat, deſcendit: ibique compoſitus, mortem ac tribunal divinum, præſtolatur. Cur crediderit, ſibi ſummam horam inſtare? Sepultum, Sacerdos tandem jocis ſeriiſque reſuſcitat: &, invitiſſimum licèt viribùſque deſtitutum, ad Socios reducit.* Comment. pag. 284

VII *Reductum, ac frigore propè enectum, Socii, exſtructam ad pyram, reficiunt. Is, ex calore concepta ſiti; poſcit aquam ex fonte, quem interea comites in littore proximo aperuerant. Aquator, pro unda Cancros appertat, & uberis obſonii lætum nuntium.* Comment. pag. 188

VIII. *Ad cancrorum capturam, inter tenebras, concurſant omnes. Eos ad rogum, maxima copia, referunt; coctiſque, ad pleniſſimam ſaturitatem veſcuntur. Petrus, non ventre tantùm, ſed & veſtimentis impletis, ad ignem nocturnum ſedens, conſopitur.* Comment. pag. 290.

TUNC ego primum, collecta (velut poſt longum ſomnum, deliquiumve) ſapientia; Numinis agnovi circa me ſollicitudinem. Tunc, defixis humi poplitibus, illius adoravi Providentiam: ut, quæ me per eadem diſcrimina, cum iiſdem comitibus, in idem vadentem exitium; non tamen eodem voluiſſet interitu mactari. Quibuſcum ſi calceatus ambulaſſem; in mortem minimè dubiam profectus, & corium perdidiſſem & vitam Ita SALUTI *multis ſæpe fuit; Neceſſariis caruiſſe: contrà vero damno peſtique*, Copia. Sed interim Socii (dum ego gratiis perſolvendis intentus ſum) progredi,

feſtinare, pedum omni conniſu laborare, prævolitareque, propterea, quod locis tam ſuſpectis moras trahere, ſtolidum appareret. Eos ego nihilominus celeriter conſectatus tandem aſſequor: ac, necubi divulſus eorum conſortio (ſicut quondam) in vetera mala reciderim; veſtigiis ſocialibus religioſe poſthac inhæreo.

TRIDUI fuit iter, per inculta vaſtaque lapidum fragmentis loca, perque ſabuloſas terras: nullo victus humani, nullo potus, ſubſidio, quippe rerum omnium, quas natura flagitat, ſterili nudaque regione. Tantummodo pauculæ, quas (ut reor) gravis aër dejecerat, volucres hàc illàc jacebant ſparſæ: jam pridem putore graveolentes, & in tabum, excedente die, ſemireſolutæ. Saſtulimus nihiloſecius earum fluentia cadavera; crudaque, ſicut erant, invaſimus; utique, poſteaquam nec ignis tunc ad uſum, nec adeo chalybs ad manum, aut fomes fuit. Nam ignium omne ſuſcitabulum, ſociorum quidam ſecum abſtulerant; ex eorum numero, qui complures ante dies à nobis perierant. Itaque truculenta, vereque lupina, fuit illa gulæ rabies, quæ nos ad hanc neceſſitatis obſcœnæ deduxit ingluviem; cum, in tam abſurdo paſtu, miſta pariter coirent, hinc edendi deſiderium, illinc glutiendi nauſea; cupidoque ſimul, & horror ciborum, nos torquerent. Sed mihi tunc in tempore profuit, jam olim in teneris APOSTOLICA *Geſta* Divo Luca ſcriptore, volutaſſe: non quidem ad vitam pro CHRISTI legibus impendendam: quod feciſſe fertur ex eorundem lectione, DOMNA, Sacerdos quondam ſuperſtitionum; poſtea Martyr. Non (inquam) non ad ſanguinem tunc fundendum, illa me lectio ſtimulavit, ſed ad vitalem potius ſpiritum prorogandum. Succurrit enim tunc memoriæ meæ, *Linteum* illud *cælo demiſſum*: omni quadrupedum, reptilium, altumque collavie refertum; & in mentem venit vocis

illius.

illius, ſuper PETRUM in ecſtaſi tertiùm devolutæ; SURGE, MACTA, COMEDE! *Quid tu?* [dicebam egomet mihi; faſtidium animi mei, per victoriam meimet, increpitans] *Haccine morticina notiſſimarum avium, ſpurciſſimis illis peregriniſque monſtris,* APOSTOLO *propinatis, ſordidiora teterioràve ſunt? Aut tu,* PETRE, PETRO *ſacri collegii Principe, melior, major, dignior? Quin* SURGIS *itaque tu quoque? conviviumque, nullius indigum lanionis, ac jam ab ipſo Fato præparatum, abſumis? Prætende tantummodo manus alterius digitos oculis: & eos operi: manu vero ſecunda dentibus orique tuo fruſta, quæ nunc nauſeas, ingere: putaque tanquam certum, Te nequaquam incoctam, aut vitio ſcatentem, volucrem: ſed Aprugnam grate putidulam, ſed vitam, ſalutem, ſed multos annos, devorare.*

Dicebam iſta, diffidenti licèt, multumque diſcordi, ſtomacho; quin etiam, creberrimâ ructatione, jam in anteceſſum, reluctanti. NEC *enim* INVITAM *Naturam rationibus ullis coegeris, Vt libenter acceptet, quod ab intimis abhorret:* utque ſordes ac faſtidium, vertat in delicias & voluptatem. EGO tamen nihilo ſegnius intrudebam [etiam recalcitranti gutturi] totas mortis reliquias quæ mihi, partitionis jure, de volucribus ceſſerant. Et, quanquam defluente per gingivas ſanie; vermiculiſque, de corrupta carne, ſub dente crepitantibus: tamen generosè, velut per ſummum Genium, quidquid inveneram, abligurivi; dictitans ſubinde, quodammodo per Intercalarem ſententiam, ipſi mihi: NIHIL, *mi* PETRE, *nihil tam* INSIPIDUM *eſſe poteſt. quod* IMPROBA *fames non ſtomacho conciliet!*

II. EQUIDEM hac philoſophia tantum profeci; nihil ut eſſet, quod poſt eam diem non veſcum & ucibile ducerem. Irritavique potius [ſi confitendum verum eſt] quàm conſopivi placavique, famem; primæ dapis iſtius audacia. QUIS *enim,*

RUENTEM *ſemel in vetita gulam, ſiſtat; tanto viſcerum incendio?* Necdum igitur penitùs conſumpta volucrum Libitina; dum (velut aliud agens) huc illuc oculos meos circumfero: derepente COLUBRUM obſervo, non contemnendi corporis tractu, ſe de vicino ſcopulo gyrantem. Non eram tunc memor NESTORIS illius mei, priſci navigationum comitis: quem ſæpius narrantem audieram, cum diceret: *In* AMERICA, *mi* PETRE, *non tantum in uſu ſunt cibi, natura dictamine pretioſi, probatique: ſed ſcito; Tam inhumanum hîc nihil eſſe, quod non humanos ventres intret. Nam & ſui generis ortusque mortalibus, indigenæ paſcuntur: ac præter hæc etiam* SERPENTIBUS, *his Braſilorum populi quidem epulantur; ſed innoxiis: & non paucæ præterea gentes hujus cœli; ſi non tanquam delicio, certè tamen; velut alimento.* CUBANOS *autem Inſulanos, jam non Anguibus duntaxat, ſed propemodum Draconibus victum exercere, perhibent: vægrandibus quidem illis, ac venatu captuque facillimis: molli pelle, mitiſſima carne; præpinguibus atque craſſis; venenorum interim ignaris, ac proin indemnibus.* Addebat etiam; Ex illis vaſtis Serpentibus nonnùllos eſſe carnivoros, ſuetoſque deglutire beſtiæ quoddam quadrupedis genus, magnitudine partim leporum, partim vulpium Europæarum, quod animal *Guabiniquinaeos* vulgus indigitat. Fuiſſe quoque; qui ſeptenas octonaſque meminiſſent id genus animantes, ex unius Colubri Cubani viſceribus, ante coquinam, erutas: ac miraculo convivis tranſmarinis fuiſſe. [*a*] Talia complura mihi NESTOREM retuliſſe, frequenter poſtea per otium mecum retractavi. tunc autem eorum nihil in memoriam erat, dubitaturo cæteroquin, tam periculoſæ fidei tentamentum ſubire. *Maluiſſem*, haud dubiè, *credere: quam experiri* Sed *quid facias in fame, reliquorum omnium immemori, tantumque ſui ſollicita?*

Con-

Confeſtim ergo, nullâ carminum aut incantationum cura, ſolus ac ſilens, in anguem conſpectum inſilio. Preſſum pedibus, & occupatum, præfoco: reluctantémque collo, cauda, ſibilis; gladiolô meô, quo tum ſcipionis vicem per ardua nitebar, contrucido. Deinde, poſtquam cum cruore ſimul venenum [ſiquod infuit] lenta compreſſione deſtrinxi, totumque tabum non negligenter eliſi: perſuaſi mihi tandem: quidquid in Colubro peſtiferum latuiſſet, id ad innocentiam uſque defluxiſſe. Quare poſt eandem (in qua prædam oppreſſeram) rupem, ſuſpenſo me gradu refero: tantumque non, clam ſociis, ſuffuror. Illic dentibus, adhuc quidem avidiſſimis, cæterùm modeſtè mandentibus, ac ſine veſcendi ſtrepitu laborantibus; viperam occiſam invado, depaſcorque: deluſurus (ſicut opinabar) & famem pariter, tam opimis rariſque dapibus; & ſociorum meorum conſcientiam, fraudulenta taciturnitate.

III. Sed nempe: NULLA *Felicitas ſatis, vel adversùs Invidiam, vel adversùs Inopiam, latet.* Veſcentem enim me, de noſtris duo, qui proximè radices ſcopuli conſederant, ſpeculati; nidoreque crudæ carnis [ut præ ſe ferebant] excitati, quod res erat, confeſtim ſubodorantur, ac me veſtigant. Senſim deinde pedum meorum notas, per ſabuloſum aſcenſum, inſecuti; clamore PETRUM ſuum cient: ac denique, poſt ſaxum ſedentem, deprehendunt, tunc vel maximè colubrinis cupediis illaborantem. Aggrediuntur illi me precibus: ac tantùm non vi, tantùm non per rixam, expugnant, in partem voluptatis ut admittantur. Animam cæteroquin & ſpiritum damni facturos ſe: niſi miſericordia mea, communiſque calamitatis reſpectu, ſarvarentur. Quid multis? Victus illorum importunitate, non modò manus, ſed & fortunæ meæ portionem, flagitantibus dedi. Quo ferro Serpentem confeceram, eodem confectum &

jam

jam ambeſum, partior: capite colloque, cum corporis dimidio, Sociis duobus cedente; mihi vero, (quia ſic urna ſorſque tulerant) altero corporis ſerpentini dimidio, cum cauda, retentis. Nec tamen fuit (ne ſic quidem, poſt tam profuſam indulgentiam meam) apud illiberales animos, altercandi finis. Litem mihi novam intendunt, *more mortalium avarorum*; *quos nulla nec gratia, neque Iuſtitia ſatiat.* Quoniam enim viſcera cernebant, inteſtinaque colubri, ſupereſſe: contentionis funem ex ipſis lactibus extiſque viperinis, trahere cœptant, Flagitant, inſtantque precibus, importunitate, minis, invocatione denique Legum: UT, quoniam hæc Indiviſa remanerent: in P*artitionem* ac S*ortem legitimam*, etiam ipſa venire paterer. Putaſſes, ſi clamorem rixantium audiſſes: *Ajacem inter Vlyſſemque, ſuper armis Achillis occiſi*, non ſuper unius Anguis ſordibus, *coram Agamemnone, regum rege, contendi.* Sed nempe, vici tandem ego, nullo litis arbitro ſequeſtrove; ſed tantùm injecta fortiter, in rem controverſam, utraque manu: Cùm adversùm competitores interim magna facundia, totiſque faucium viribus, declamitarem; ÆQUUM eſſe, QUOD *ſuum cujuſque foret, ſuum fieri manereque.* PRAEDAM, *venantis eſſe debere, non, Intervenientis*; BONUMQVE D*erelictum*, P*rimi* (quod ajunt) *occupantis.* Quanto magis igitur, hoc qualequale ſpolium, interfectoris ac D*raconicida* periculo, ſanguinéque, partum? His illi *forenſibus* auditis *tonitruis*, conquievêre, ratione tamen, quam voluntate, promptiores. Ego contra, P*oſſeſſionem*, *quam aſſerueram, adii.* quam nequis novus turbaret caſus, aut recens interpellator extorqueret, confeſtim ad fibras ultimas uſque deglutivi: ſpectantibus, ac nequicquam infrendentibus, æmulis meis.

IV. QUARTUS interim Dies illuxerat; ex quo primùm tempore campos illos, rupibus arenaque

ſqua-

ſqualidos, ingredi cœperamus: dies ater & nubilus; præcedentibuſque, nec Sole mitior, neque ſucceſſu ſecundior. Etenim nec ille quidem ulla vitæ ſubſidia famelicis monſtravit: ac, præter hoc, omnium ignaros ad fluvium deduxit quendam, aliis geminis connexum amnibus; ſanè profundis, iiſdémque rapidis, vaſtis, ac vorticoſis. Eorum, ſub unam collecta menſuram, latitudo; ſedecim ſtadiorum ſpatium, citra controverſiam, explebat. Illic aquarum fuit abundè, ſed maris ſalſugine corruptarum: ac, propter hoc, ad leniendam ſitim, nihil ſervientium. In aſcopéris porro viduliſque noſtris, non coctus cibus, non crudus: non aridi cruſta panis, non fragmen aut micula, reſtabat. Quod gravius eſt, ac vel pecudibus conciliare miſericordiam debuit: ne ripa quidem ulla trium amnium (vel citerior, vel ulterior) virenti gramine, vel herba, fertilis apparebat. quorum tamen gignentium pabulo radiculiſve, penuriam extremam mitigaſſemus

MANIFESTUM igitur erat; nos omnes in ſupremis, inevitabili neceſſitate, conſiſtere: quippe, quos mortalium omnium miſerrimos, non jam res tantùm, ſed omnis prorſus exſpectatio meliorum, ipſumque conſilium, defeciſſet. Cùm autem multas in curas animum divideremus, ac, poſt ſeriam deliberationem, aliud alii placitum animo ſediſſet: tandem ad veteres, & hucuſque ſemper eventibus damnatas, ſpes convertimur: POSSE *rudi navigio, vel tumultuaria rate, ſuperari truces undas. poſſe, parva remorum contentione, magna comparari bona, fortunatioriſque denique terras aperiri. Sed, quoniam uni fabricæ periculosè totum contubernium imponeretur: utpote, quod ipſo pondere, moleque tot corporum, degravaturum eſſet infidam trabium compagem: prudentiam fore, per partes ac ſingillatim, Quaternos ſenoſve tranſportari, ne quo lævo caſu, ſimul omnes confirti, mergeremur. Sic utique*

que vecturam Sociorum præcedentium, ſubſecuturis aut præludium atque ſtimulum futuram; aut (quod clementia Superum prohiberet) dehortamentum, & conſervandæ Salutis exemplum.

Cùm hæc ſententia cunctis denique probaretur; mora nulla materies comportatur. Fieri nectique ratis incipit: ac, junctis per diem illum noctiſque partem operis, & improbô ſtudio; manè poſterô, priusquam omnino dilucesceret, flumini proximo compacta machina demittitur. EAM *Quattuor*, ex omni Sociorum numero delecti, viribus audaciàque promptiores, occupant: &, adhuc ſubnigrante crepuſculo (ne nobis ſucceſſuris in mora ſint) propere detrudunt, propelluntque: nullo neque remo, neque palmula: ſed tantummodo, quas tum caſus obtulerat, vexuris. quod genus arundinis Americanæ (ſicuti non ſemel dictum eſt) firmum ſpiſſùmque: ſoliditate ſua fluctibus everberandis valet. His armamentis, adversùm fluminis impetum, haud uſquequaque ſatis idoneis; quoniam latitudo, remis ſueta, deerat; ornati magis in ſpeciem, quàm ad neceſſitatem inſtructi, navigabant. Sed amnis vix medium attigerant; cùm, incitantibus ferociter compagem aquis, teretibus vexuris fruſtrà contra curſum obnitentibus, tenui ſparto coligatæ trabes ſolvuntur: & ad Inſulam quandam, rupibus prætextam, affliguntur. Vectores autem, fracta rate, gurgitibus, ante noſtros oculos, hauriuntur.

V. TUNC demum clamores, & ultimæ complorationes; qualibus, in charo funere, ne præficæ quidem altiores ederent. Tunc mens omnis, ſenſuſque, conſternatis excidit: obverſante, ſingulorum obtutibus, tenebrosa quadam caligine; venturæque mortis imagine formidanda. Tunc membrorum tremor; tunc genuum poplitumque dejectio: tunc immo de pectore prorupti gemitus, & voces, ac fletus, &, ſua deteſtantium errata, luctus: tunc,

tunc, certatim ad Sacerdotem accurrentium, & flagitia ſua fateri præoccupantium, confluxus, ſtudium, ardor. Tunc, ut quiſque delictorum veniam prior reportaſſet *à* PETRI *Clavibus*: priorem idem, in animo moribuſque corrigendis, ſe præbere: prior odii ponere; delere de mente ſimultates; alter alterum amplexu ſtringere; miſtiſque caſtiſſimo ſuavio lacrymis, veterum offenſarum mutuam gratiam, vel dare; vel rogare ſimul, & accipere. Tunc (ut in ſummam omnia conferam) Horæ ſupremæ ſeſe ſinguli, per omnia componere.

Quæ nos dum agimus, aliorum omnium, præter Æternitatem, obliti; tempus interim matutinum decedit: & claro Sole meridies accenditur; paullò pòſt ſecuturo frigore brumoſi veſperis extinguendus. At nos, tanquam extremum conſpecto Sidere: jamque deinceps non niſi perpetuam in Noctem abituri: *vitio, miſeris omnibus ſolemni, Lucis odium concipimus. Hoc enim habet* OMNIS *Calamitas enormis; ut mortis deſiderium, & vitæ fugam, ſentientibus infigat.* IBI tum ergo nos ſilentes, horridi, pallentes, dejectis oculis atque frontibus, alius ab alio digredimur: & ſibi quilibet, quam mente finxerat commodiſſimam, latebram indagamus. Eam cum pro ſe quiſque reperiſſet; inſidemus, non jam ut Seceſſum ac Speluncam: ſed plane, tanquam Sepulcrum atque conditorium. Vſqueadeo Mori deſtinaveramus.

Ad me vero quod attinet; libenter equidem confitebor vitæ deſperationem: &, *Conſtanti* viro parum dignam, animi mollitudinem. Huic tamen, æquos apud lectores, ſpero gratiæ futurum aliquid; tum ex ingenua culpæ publicatione: tum ex ætatis, quam tunc agitabam, teneritudine. Cùm enim omnes eodem mœrore, parique mutui conſpectus faſtidio, dilabi cernerem: cùm obſervarem, ne PEDIOSAM quidem in veteri ſuavitatis

que vecturam Sociorum præcedentium, ſubſecuturis aut præludium atque ſtimulum futuram; aut (quod clementia Superum prohiberet) dehortamentum, & conſervandæ Salutis exemplum.

Cùm hæc ſententia cunctis denique probaretur; mora nulla materies comportatur. Fieri nectique ratis incipit: ac, junctis per diem illum noctiſque partem operis, & improbô ſtudio; manè poſterô, priuſquam omnino diluceſceret, flumini proximo compacta machina demittitur. EAM *Quattuor*, ex omni Sociorum numero delecti, viribus audaciàque promptiores, occupant: &, adhuc ſubnigrante crepuſculo (ne nobis ſucceſſuris in mora ſint) propere detrudunt, propelluntque: nullo neque remo, neque palmula: ſed tantummodo, quas tum caſus obtulerat, vexuris. quod genus arundinis Americanæ (ſicuti non ſemel dictum eſt) firmum ſpiſſùmque: ſoliditate ſua fluctibus everberandis valet. His armamentis, adversùm fluminis impetum, haud uſquequaque ſatis idoneis; quoniam latitudo, remis ſueta, deerat; ornati magis in ſpeciem, quàm ad neceſſitatem inſtructi, navigabant. Sed amnis vix medium attigerant; cùm, incitantibus ferociter compagem aquis, teretibus vexuris fruſtrà contra curſum obnitentibus, tenui ſparto coligatæ trabes ſolvuntur: & ad Inſulam quandam, rupibus prætextam, affliguntur. Vectores autem, fracta rate, gurgitibus, ante noſtros oculos, hauriuntur.

V. TUNC demum clamores, & ultimæ complorationes; qualibus, in charo funere, ne præficæ quidem altiores ederent. Tunc mens omnis, ſenſuſque, conſternatis éxcidit: obverſante, ſingulorum obtutibus, tenebrosa quadam caligine; venturæque mortis imagine formidanda. Tunc membrorum tremor; tunc genuum poplitumque dejectio: tunc immo de pectore prorupti gemitus, & voces, ac fletus, &, ſua deteſtantium errata, luctus: tunc,

tunc, certatim ad Sacerdotem accurrentium, & flagitia ſua fateri præoccupantium, confluxus, ſtudium, ardor. Tunc, ut quiſque delictorum veniam prior reportaſſet *à* PETRI *Clavibus*: priorem idem, in animo moribuſque corrigendis, ſe præbere: prior odii ponere; delere de mente ſimultates; alter alterum amplexu ſtringere; miſtiſque caſtiſſimo ſuavio lacrymis, veterum offenſarum mutuam gratiam, vel dare; vel rogare ſimul, & accipere. Tunc (ut in ſummam omnia conferam) Horæ ſupremæ ſeſe ſinguli, per omnia componere.

Quæ nos dum agimus, aliorum omnium, præter Æternitatem, obliti; tempus interim matutinum decedit: & claro Sole meridies accenditur; paullò pòſt ſecuturo frigore brumoſi veſperis extinguendus. At nos, tanquam extremum conſpecto Sidere: jamque deinceps non niſi perpetuam in Noctem abituri: *vitio, miſeris omnibus ſolemni, Lucis odium concipimus. Hoc enim hàbet* OMNIS *Calamitas enormis; ut mortis deſiderium, & vitæ fugam, ſentientibus infigat.* IBI tum ergo nos ſilentes, horridi, pallentes, dejectis oculis atque frontibus, alius ab alio digredimur: & ſibi quilibet, quam mente finxerat commodiſſimam, latebram indagamus. Eam cum pro ſe quiſque reperiſſet; inſidemus, non jam ut Seceſſum ac Speluncam: ſed plane, tanquam Sepulcrum atque conditorium. Vſqueadeo Mori deſtinaveramus.

Ad me vero quod attinet; libenter equidem confitebor vitæ deſperationem: &, *Conſtanti* viro parum dignam, animi mollitudinem. Huic tamen, æquos apud lectores, ſpero gratiæ futurum aliquid; tum ex ingenua culpæ publicatione: tum ex ætatis, quam tunc agitabam, teneritudine. Cùm enim omnes eodem mœrore, parique mutui conſpectus faſtidio, dilabi cernerem: cùm obſervarem, ne PEDIOSAM quidem in veteri ſuavitatis

vitatis officio durare (quippe *Timonem jam* prorſus, *& Miſanthropum* effici cœptum: &, quid dicam plura?) cùm viderem, amiciſſimum quemque, jam, pro Pylade, vel Achate, Lucifugam & alienum ſeſe gerere: non erubui tandem nec ego, de meo more conſuetudinéque decedere: MIHIQVE *ſoli poſthac vel ſpirare, vel exſpirare.*

Stabat in vicinia littoris (nec ità procul fluminibus, quibus incumbebamus) ſaltus ſylveſtris, aſpero ſcopuloſoque ſolo; nec, niſi raris admodum arboribus; ſed tunc (ut hyeme, modo depelli cœpta, vereque vixdum inito) glabris calviſque frondibus, ac ligno nudo. Tantum in terra ſparſim arida folia, temeréque jacentes termites, indicium faciebant: Ante brumam hoc nemus viruiſſe. Viſus itaque ſolitudini meæ non alius locus commodior; in quo triſtibus curis ad ſatietatem indulgerem. Et erat in medio rupes; prominente ſurſum ac pendente ſaxo: tanquam in cujuſdam tecti morem. Introrſum autem, receſſerat is ſpecus aliquantò reductior, & ſumendæ quieti, ſeu conſidére libéret, ſeu decumbere, familiarior. Eò poſteaquam conceſſi, reputare mecum ipſe ſum orſus: QUAM *fluxa præſentis vitæ voluptas; quam indeclinabilis Moriendi neceſſitas, & lex, eſſet mortalibus præſtinata.* SALOMONE *quoque,* IOBòque (*virorum regùmque præſtantiſſimis*) *conteſtantibus, utibilius eſſe;* VEL NASCI NUNQVAM, *in tanta præſertim mala: vel iiſdem quàm celerrime Denaſci. Feliciſſimos eos eſſe, qui nunquam hanc lucem aſpexerint:* PROXIMOS *autem felicitati primæ; quibus extincta cito vita ſit; ac vel* MATER *facta* SEPULCRUM.

Inter id genus cogitationes, non tantùm ad funeris uſque cupidinem proceſſi, ſed etiam (ut quam citiſſime finirem) ad impetum, atque feſtinationem. Ea duntaxat adhuc, neque tamen admodum ponderoſa, cura mentem lancinabat: NE MORERER *incompoſitus! néve putreſcerem inſepultus.*

tus. Itaque, qui probe ſcirem, & Hiſpali quondam de cathedris audiſſem, IOANNEM, Servatoris noſtri corculum, & inter Evangeliſtas Prototheologum, divina virum prudentia fuiſſe: cui nihilominus in curis non ultimis tumulus fuerit, poſteaquam ad ſuprema ſe veniſſe cognoviſſet: Nam, pro corporis ſui menſura, foveam egeri juſſiſſe: moribundoque proximum (ſed tamen adhuc ſpirantem ac vivum) in eam deſcendiſſe: Rumorem tunc illum, ſeu certum, ſeu fide fluctuantem. ſecutus ego, conſtitui, memetipſum, antequam penitùs defungerer, præſepelire. Sed ad hoc tantum opus, nec in promptu ligo, nec ſarculum: ac nec aliud ullum ferramentum erat. Nam gladiolus quidem, quo præcingebar, in proxima putei foſſione ſubhebetatus, præfractoque mucrone mutilus: in humo petricoſa nullis erat uſibus futurus.

Sed huic quoque difficultati remedium ipſe caſus obtulit. In æquoris enim ora, meditabunde (ſicut fit apud ſollicitos) oberranti; conchylium inter cochleas obtigerat prægrande. Hoc ego, cæteris maris exuviis inſuper habitis, ſolum deligo. Quoniam autem & oblongum erat, & acumine, propemodum in linguæ figuram, excurrente; viſum eſt hoc inſtrumentum, palæ foſſoriæ non tantum formam exprimere, ſed etiam vicem & uſum præbere poſſe: ſi modo dextera, fortiter concham amplexa: manubrii defectum ſuppleret. Contentus igitur tam opportuno neceſſitatis ingenio: Teſtam illam utraque manu corripio, tellurémque, quoad vires ſuppeterent, exſculpere ſedulus: foſſam funebrem, ad corporis mei proceritatem, extendo. nam de latitudine (quoniam membrorum omnium ſuccum, & molem, macies exederat) ſine cura penitus agebam. Iamque contentionem laboris, ad quartum uſque palmum, in terram demiſeram, perfunctoria potius, quàm legiti-

legitima, Sepulcri profunditate: cum, ecce! pariter & nervorum debilitas, & ſoli durities inexpugnabilis, finire conatum cogunt; operique, quamvis infecto, manum ſupremam imponere. Quare, projectâ conchâ; primùm quidem emortuis ſylvæ foliis, in cumulum corraſis, monumentum meum inſterno: TANQUAM *intereſſet, Quàm molliter, aut durè, cadaver cubitaret?* Poſtea verò, ſuccidentibus animæ deliquio genibus, proſtratus: in cœlum palmas, oculos, gemituſque protendo: precatus imo de pectore, neque ſiccis genis; *uti clementia Divina vitæ præteritæ plenisſimam mihi gratiam faceret: ut, qui Numen neque puer irritare, nec adoleſcens in vindictam provocare veritus eſſem; homuncio paucorum annorum, ſed plurimorum facinorum jam ſtatim interrogandus.*

CREDE mihi, quiſquis in hæc incideris pervolvenda: Serius tunc, atque totus eram, in me deplorando; circumretitus formidinibus, non tam *hora ſuprema* (Cujus *Dolor aut nullus eſt aut brevisſimus*) quàm incorrupti Judicis: Quippe, cujus æquiſſimus rigor ſupra Caſſios omnes, & Thraſeas, ac Reorum SCOPULOS; quidquid erratum fuit, excutit, quidquid excuſſum eſt, deplectit; nullâ Minóis, aut trium VRNARUM, fabula; ſed veriſſimis æternæ flammæ tormentis. Et tamen iſta nos, ſecordiſſimi mortales, æternorum negligentes, præſentium autem incontinentes, & ebrii: quæ toties audimus, legimus, credimus; quamdiu vita durat, quaſi per ſomnium transmittimus. Ubi verò mortis horror incubuerit; tum denique (quæ totis annis antehac ſtertuit) conſcientia, ſuſcitatur ac palpitat; totaque vitæ præcedentis accuſatio reviviſcit, intrà mentis tuæ prætorium. *Ibi, ſeverior omnibus Atticis, Areopagus evigilat.*

VI. DEFLEBAM iſta talibus ferè, quæ poſui, verbis: aliquantiſper ingeniculatus. Sed, quòd hunc corporis ſitum, exhauſta membrorum firmitas,

pro-

produci non ſineret; in Tumulum denique, modò præparatum; pluſquam ſemianimis, me demitto. Supinus illic, protenſiſque pedibus, ac decuſſatim pectori ſuperimpoſitis manibus, cubabam: &, ad ſummam, per omnia ſepultiſſimo ſimilis jacebam; niſi quòd adhuc plorabam, & lamentabar. Nam, creſcente Chriſtianæ pœnitudinis impetu; voces mittebam, prioribus longè clariores: cum queſtu, cumque planctibus, *ad* DEUM T. O. M. *ad* JESUM, *ad* MARIAM, *atque Cælites reliquos*, unicè converſus. Id ſolum adhuc viventis ſupererat; ingeminatio precum: &, quod Mori me ſentirem; manifeſtiſſimis vitam inter mortemque luctis. Ita quidem tunc ego ſuſpicabar. Nam & hiabam frequenter: oréque diu patulo, ſingultiebam, inflato collo, pectoreque toto ſuccuſſo. Nec aberant arcti, per intervalla ſua, meatus: ac., tanquam violenter intercepti ſpiritus ſtrangulationes. Ut proinde, fugientibus oculis, jam non niſi cœlum, ac peccata mea, cum amaritudine contemplarer.

PROFECTO tamen, & in ipſa re, nihil erant aliud hæc omnia: quàm picta quædam mortis præludia: mentiſque nihildum expertæ, ſed omnia ſuſpicantis, figmenta. *Plurimum enim* [*ſi verum conſiteri volumus*] *in juvenili corpore, non magis ad ingenerandam, quàm ad expellendam animam, roboris exigitur. Nec à filo tam tenui, quale Poëtæ Parcis vulgò dant, ſpiritus dependet.* Hic tamen ego fatuus: quotieſcunque ſtomachus arctaretur, inedia vacuus: aut, ſi quando Serpentis, (adhuc indigeſti) reliquiæ, ructum ſuſcitarent: arbitrabar, animam exire; cum denſior tantum halitus erumperet. Sic certè poſtea (nec aliter) mecum actum; periti medici, maturiorque ratio, me docuerunt. Ut proinde videas *Etiam* SCIENTIAM, *neque Parvam, eſſe: diſtinguere, fatum inter, & fati timorem*: NEC ULLAM ARTEM, ARTE MORIENDI, DIFFICI-

CILIOREM. Sed quis tunc, ejuſmodi dictaminum rudi; quis, barbaras inter ſolitudines, philoſophiam hanc aut præciperet? aut perſuaderet:

ADHUC, & continenti ploratu, lamentabar; *miſerum* PETRUM, *miſerrimum* VICTORIAM, clamitans: cùm, ecce, derepentè vox alia viriiior, & (ut videbatur, aliquando familiariter mihi trita) cœpit, cum Echonis reſultu, meis auribus intonare: PETRE? PETRE! VICTORIA! VICTORIA! Nec ſciebam, cujus hunc clamorem eſſe cenſerem; *Hominis, anne ſpectri? Sodalis, ad externi?* Tantummodo conſternatus, velut infernis quibuſdam reboatibus; omneſque per articulos & fibras tremens, quid reſponderem, non inveniebam; utpote, fugiente ratione, penitùs extra me poſitus. Ingerebat nihilominus, aſpero repercuſſu (tanquam & ipſa de profundo rupis prorumpens) eadem illa vox, iterum, iterumque revoluta: PETRE! PETRE! Donec ad extremum, at pertarde, ſuſpicari ſum orſus; SACERDOTIS noſtri paræneſin hanc eſſe. neque falsò. Nam, ita DEÔ fortunaque ferentibus, in eundem etiam ille ſcopulum; ſed prior, & abſtruſiùs, ſeſe conjecerat. Me vero, paullo poſt ſupervenientem, ſeu minùs obſervarat aliquouſque temporis: ſeu prudenti ſilentio diſſimularat! quò cœptæ pietati meæ tantò quietius indulgerem. Ad extremum tamen, quia PERICULOSAM *deſperanti* SOLITUDINEM videbat fore; ſeſe pariter myſtes, ac nomen meum, prodidit; illis, quas dixi, vocibus mœrentem acclamando. Liberius deinde prolixiuſque (ſicut erat in affectu mei præcipuus) exhortari cœpit ad Patientiam, & animi firmitudinem, ad ſpem meliorum, & ad fiduciam, erga Numen, retinendam. *Eſſe perfacile* DEO, *languentium ſoſpitatori, depoſitarum valetudinum erectori, mortuorum animatori: mitigare caſus aſperos, diſtortam fortunam corrigere, ſecundare deſperata, profligare triſtia: vitámque ſeu fugientem attinere ſeu conclamatam reponere, ſeu ſepultam, ex ipſis etiam cineribus, inſtaurare* Cæteraque non pauca, ſupremæ ſapientiæ myſteria documentaque,

ſuggerebat, quæ Pietatem ipſius egregie commendabant; & conditionis profeſſioniſque dignitatem inſigniter addecebant. SED, ut ego reor, MENTES *lethifera maſtitiâ ſauciatas, nullum Solatium ex tempore ſanat*; ibi præſertim, *ubi profundius ægritudo deſcendit in animum*; jam antehac incommodis præconſumptum. *Difficile* certe, *mentes pertinaciter invitas, verba nuda molliunt.* Itaque pigre reſpondebam: & ore frigidiſſimo (præter meum cæteroqui morem) hominis ſuaviſſimi civilitati vix gratias agebam; Doloribus [ut vere dicam] pæne confectus: ac præter hoc, veritus; tam bene jam, tam ſeriò compoſitam in DEO mentem, rurſus humano commerciô disjicere, vel obturbare. Cogitabam enim identidem: mecumque, quantum lingua ſuccederet, mutiebam; QUID *Mortuo cum* VIVIS? aut, *quid* DEFOSSO *cum ſuperſtitibus, & vigentibus*? AT non etiam ille ſimilis rugæ vel ſupercilii: quippe natura moribuſque factus ad omnem humanitatem; & præter hæc, exercitatione longa virtutis excultus. Sed (ut prudentior) in mei Solatio perſeveravit. Miſtis itaque ſerio facetiis, miſerum; quem diu ratione non potuit; denique *blandimentis* excitavit; atque *conſtantia*: *qua duo plurimum habent virium, in exulceratis, alterum affectibus perſanandis.* Ergo, non tam, ut mihi leviùs foret; quàm, ne tam Bono Viro diutius gravis eſſem: pareo tandem exſtimulanti; cubitoque connixus, de foſſa mea me proripio: pauſlatim in genua, deinde totus, & in pedes, erectus. Sed officium, plantæ nullo pacto faciebant: & poplites, in ipſo progreſſus primi conatu ſuccidui: reliquum etiam corpuſculum, connexa neceſſitate ſecum ad terram trahebant. Eodem igitur, unde modo conſurrexeram, relabebar. jacuiſſemq; [credo] ſine cura Salutis ſemper: niſi meus ille fidus & ſacer exſtimulator, alloquii ſui beneficium etiam opera manus cumulaſſet. Nam ſpelunca degreſſus, cui ſe ſpe quieti acclinarat; ad me contendit: viſaque telluris effoſſæ ſuperſtitione, principio quidem in cachinnos, innata jocatione, reſolutus: ex me quærere cœptavit: *Quibus* CONSULIBUS, *antequot Annos*,

animam egiſſem? IN PACE *potiùs, an Martyrio, finiſſem? Quanam* VIA? *Salariane vel Nomentana? quonam cœmeterio, Priſcilla, Calliſti, Lucillave potius Arenaria,* SITUS *eſſem? & alia de piu ſalibus, Antiquitatis quadam reverentia: qua nonnullis, per opportunum interdum jocum, memoriam refricant priſca Sanctimonia, longè promptiorem; quàm per importunas inculcationes.* Ut verbo dicam: Myſta noſter *animam ſimùl meam quærebat; & hilaritatem.* Sed mihi tunc conridere, volupe non fuit. Et ille, poſteaquam me, deliquiis non prorſus fictis, exanimem deprehendit: omiſſis luſibus, Salutis meæ curam ope ſua, ſubjectiſque lateri manibus, adgreditur. Reſtitutum in pedes, & humeris ipſius, velut ſcipioni, nixum: me tarde quidem, verùm aliquando tamen, ad Socios perducit.

VII. Ii, mitigato paulatim malorum ſenſu, priſtinam ad alacritatem ſeſe receperant. Et tunc reditu meo (cùm me jam inter vivos eſſe vix ſperaſſent) alacriores: gratulatione multa reductum cingunt. Poſtquam autem ferè ſeminecem me deprehendunt; artuſque corporis affecti, non tantum inedia, ſed horrore quoque frigoris enectos; *Et* UBI *moratus es* (clamant.) *Ad ſcopulum* (inquam ego) *nullis inquam ab ævo Solibus acceſſum; & in ſcrobe gelidiſſima.* Confeſtim ergo, ſucciſo ſermone, regelandum me proximè pyram locant. Illi namque tantiſper, *dum aut ſupervacaneum cenſent, aut noxiam* MOESTITIAM, vitæ deſideria, quæ projecerunt, reſumpſerant: &, ad ſilicem alliſo ſilice, flammam arentibus foliis ſarmentiſque ſusceperant: exiguum ignem primò moliti. Paullatim deinde, contractis ramalibus focum illum in legitimum luculentumque rogum promoverant. Opportuniſſimus calor (fateor) non tantum ſanguinem mihi: ſed prorſus animam, revocavit: dudum priùs intrà viſcera ſtupidam, &, ut videbatur, irreparabilem. Sed rediit ad ſui ſenſum attoni-

attonita mens ; & ad vires priſtinas , torpidum corpus. Itaque tandem auſus ſum , exporrectiore fronte circumſpectare comites ; ac vividè ſingulos reſalutare. Recenſebat interim jam pridem Myſta noſter (neque ſine felle verecundiaque meâ) totam buſti mei tragœdiam : & , *tanquam in ſcena* publicâ, PETRUM DE VICTORIA SEPULTUM *ludebat*; ridiculo planè Mimô, *Dextriſque* pariter *& ſiniſtris tibiis*, MODOS *facere* callidus. Ac ſocii, plurimum delectati , certatim pro ſe quiſque , nunc aggeſtu ſarmentorum in pyram ; nunc hortamentis & plauſibus, indignatiunculam meam accendunt : ut planè tandem , ac totus , calerem. Itaque *SITIM* etiam inter hæc concepi; *magnum,& DULCE VITÆ revaleſcentis ARGUMENTUM*. Audito verò , neſcio quo ſodalium , qui diceret , *Ibo, quoniam veſper eſt , & in cænæ vicem vobis fontanam apportabo* : ſciſcitari ſum orſus : Quid iſtud ſibi promiſſum vellet : in ſolo præſertim omnis laticis experte ? Tum illi ; *Neſcis* , ajunt , *nos in vicinia puteum effodiſſe , tantiſper , dum tu Sepulcra conchyliis aperis, & tuimet-ipſius veſpillonem agis*? Quibus ego , *Per fidem* (inquam) *itane vos aquam ? & ubi , quaſo ? Non procul,* inquiunt , *ac ſcilicet in ipſo littoris aditu , medias inter arenas.* Secundùm hæc ego , tarda quidem , ſed nihil ablatura fide , credulus ; aquaturum, multis precibus , tanquam *cæleſtem* quendam *Hydrochoum* , aggredior : ut meum etiam utrem , quem in Anthropophagorum campis nuper receperam , fontana rep'eret. nam , id ni fiat ; undæ me penuria non minùs nunc , quàm paullò prius frigore, periturum. Nec recuſavit ille : ſed , conjectus in pedes , ad maris oram , volare magis , quàm contendere progredive , cœpit. En autem ! vixdum curſum ingreſſus , alacritate iuvenis magna regreditur: ac, non abſque geſtientis animi ſignificationibus , ſublatoque jam eminus clamore, ME

putabatis, inquit, *aquas allatum ire. Mutate, ſocii ſpes veſtras. nam aquarum vicem, Aquatilia vobis apporto; ſicut ipſi videtis.* Simulque, vix credentibus nobis, vix præ lætitia noſmetipſos capientibus (Tanta fames apud omnes invaluerat:) CANCROS offert, quibus ſinum impleverat, utrémque meum: &, *Horum*, ait, *toto littore (quaquaverſum id excurrit) non tam copiam, quàm exercitum: immo, vere Pluviam & grandinem, conſpicietis.*

VIII. AD hunc nuntium, arrectis omnium æque pedibus ac deſideriis, non ſegnius emicamus & procurrimus: ac NERO quondam, exhauſtis vectigalibus, ad oſtentatas Africæ gazas: Aut Hebræa gens ad coturnicum nimbos, in Arabiæ ſolitudinibus. Ac ne me quidem ipſum, quantumvis adhuc virium invalidum, corporis imbecillitas attinuit; quò minus in partem tantæ felicitatis advolarem. Et certè neque narratio nos, neque phraſis narrantis, falſos habuit. Nam in agminis morem reptabant: &, *præcipitata pluviæ ritu*, natabant in ſicco CANCRI; mariſque marginem univerſum inundabant. Forte ſic uſus tulerat: ut, ingraveſcente nebulis veſpera, dies juſto maturius extingueretur: & Nox, ante temporis leges, ingrueret. Igitur, aperiundæ per caliginem viæ; cum & lampades deeſſent, & lunæ nitor: raptim [ut in metu felicis occaſionis amittendæ] ſinguli ſingulos titiones ardentes è pyra corripimus. Et altera quidem manu ſibi quiſque prælucebat: altera vero prædam congregabat: eamque tantam, quantam cujuſque fames & vota caperent. Me certe, futurorum metuentem, ſimplex & præſens fortuna, non explevit: ſed poſteaquam ſinum omnem ac thoracem inferſi, femoralia quoque pedibus deripui. Tum extremitates eorum & foramina, periſcelide gemina ſubſtringens] tanquam vidulum quendam, aut peram, eſci: neque ſine largo ſociorum riſu, reptilibus, lagenam, implevi. Tandem in humeros

ſublatum pondus; ad conſeſsûs veterem locum, multô comitantium applauſu, reportavi. Neque tamen obliti ſumus, & aquam ex puteo deſcripto petere; petitamque, quibuſcunque cuique viſum eſt, vasîs aut veſtibus auferre. Poſteaquam autem ventum eſt ad rogum noſtrum; celeriter inſtauratis ignibus, in orbem omnes circumfundimur. Et alius quidem Cancros, ramorum furcillis inſertos; alius tigillis in cuſpidem exacutîs, ſtridentem ad flammam frigimus, ac torremus. Ità, concubiam in noctem uſque, productus coquendi labor; & epulum eſt; ad omne votum & ſaturitatem interpoſito frigidæ ſympoſio. Nec quenquam piguit extractæ (tales inter comeſſationes) horæ. Nam atrocem, ac ſuperioribus omnibus violentiorem inediam; aliqua tandem robuſta, compluréſque dies duratura ſatietate, viſum eſt, exturbare. Nec abfuêre laudes atque Grates: quas *Hoſpitali. Numini*, non tantùm vocibus; ſed & intrà dentes ac præcordia, perſolvimus; utpote, cujus maniſeſtiſſimo beneficio, nobis fame, laſſitudine, conſternatione conſumptis, omni neceſſitudinis apparatu proviſum fuiſſet. Oblatum enim erat (quanquam ſæpius ante tempus hoc, tunc tamen opportuniſſimè) cibi genus ejuſmodi, ſupra ſpem omnem, ac numerum; cujus, illo regionis univerſo tractu, priùs non ſimulacrum ullum aut umbra, quin neque chelæ vel exuviæ, comparuerant.

Iàmque Nox erat, intempeſta provectior, & ſoporis admonitu Socii, quo quémque ſuus animus invitarat, ad quietem diverſi conceſſerant. Me verò, necdum ſatis diſcuſſo toto frigoris torpore; focus noſter, & pyræ propinquitas, ſuavi tepore detinuit. Ibi proinde, ſubmiſsis lenem in ſomnum palpebris; molliter, & pernox acquievi.

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XI.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. V*ictoria, poſtridie experrecto, tres naves, barbaris refertæ, offeruntur. In terram exſcendit Reguli Americani filius; cujus vultus, habitus, ornatuſque deſcribuntur.* Hic *Victoriam, ac deinceps Socios illius, ſalutatione munuſculiſque colit.* Comment. pag. 293.

II. *Eorum quoque, qui Reguli filium ſtipabant, cultus inceſſuſque deſcribitur. Socii, à barbaris circumdati, poſcuntur arma; tanquam laboris pretium. Ea barbari priuſquam accipiant, ex pacto navigium omittunt, in quo naufragos quattuor pridianos ex inſula reducant.* Comment. pag. 295

III. *Myſta* Hiſpanorum*, faceta dextraque fraude, & Summi Sacerdotii ſimulatione, à barbaris non tantùm honorem, ſed gallinas etiam ac lautia cætera, extorquet, pro ſe totoque comitatu. De Poculis, ex arundine Americana.* Comment. pag. 298.

IV. *Humanitate paullo poſt in perfidiam conversa, Idololatræ* Hiſpanos*, captivorum more, in naves compellunt. Transpoſitos, & ipſi, & in r.pa conſtituti Latrones*

nes alii, diſpoliant, etiam illis, quæ modo donaverant, receptis. Spoliatos, cum ſannis & contumelia, deſtituunt: & quo auctore perfidia? Comment. pag. 301.

V. *Narratio, de Mauro, patre Iuvenis, Ducis latronum, qui Hiſpanos diſpoliarant. De Novem Hiſpanis, qui antehac ſe à Victoria Sociiſque abjunxerant: déque eorum tragico exitu. Retegitur denique tota doloſæ liberalitatis, erga Socios ſimulatæ, prima & vera origo.* Comment pag. 75. ſuprà, & pag. 75. & infrà, pag. 305.

VI. *Mæſtos in ripa Socios, ob rerum omnium nuditatem, Sacerdos potenti eloquentia erigit, & ſpe melioris fortunæ impletos, ad continuandam profectionem impellit. Victoriam, denuo ab Sociis avulſum, & omnium inopem, aſſervati nuper cancri, ſuſtentant, donec comitatui tandem reſtitueretur.* Comment. pag 308.

POSTRIDIE, cœpta jam luce; ſomno ſponte mea reſolutus, oculos adhuc inſuetos circumago: repentéque video, Tres capaciſſimas per flumen (quod ex adverſo decurrebat) actuarias incedere. Mihi tamen non actuariæ, phaſelive: ſed totidem onerariæ prægrandes, apparebant: per crepuſculi (velut opinor) ludibrium, quod caligine vaporéque ſcintillantis Horizontis, in majus pleraque parva conſuevit intendere. Tam inſperato ſpectaculo vehementer equidem obſtupui; juxtaque, ſpem inter ac metum, anceps; de loco, quem nocturna quiete preſſeram, corpus corripio: nullaque paventis animi præbita ſignificatione, ſeu pacem illæ naves, ſeu bellum portarent, in fluminis crepidinem obvius progredior. Ibi rerum eventum opperior. Applicatur interim navigiorum unum, quod cæteris principari viſum: IUVENEMque præcipui roboris, ac proceri corporis, in ripam exponit: poſt hunc cæteram victorum turbam.

Is porro, qui primus ac princeps exſcenderat, Matre genitus Americana; ſed Mauro patre: genus utriuſque colore vultus, & oris ferocia præferebat. Cujus de patre pauca paullo pòſt, ſed ex alto, repetenda venient. Hujus Filio, de quo mihi nunc ſermo, furor in oculis; Mars atque latrocinium in manibus, erant: quippe dextera lanceam, altera ſagittas, in faſcem renodatas, geſtanti. Collo verò torquem demiſerat, auro ſolido ductum: cujus ut copiam oſtentaret, aures inſuper ac labia paris metalli divitiis exornarat, pendentibus hinc & hinc magno numero, catenatimque conſertis, annulis. Hi tam erant appoſite per medium fiſſi diſtentique; nihil ut corporis mollitudinem læderent, à quo pendebant. nec enim illa membra perforabant, ſed tenaci coitu duntaxat mordebant; nequa ſucceſſione defluerent. Apparebat ex his ipſis inſignibus; Barbarum eſſe juvenem, & DIS addictum. Nam, qui de populis illis DEUM unum, & CHRISTI legem, accepere, morem iſtum, ut plurimùm, procul habent. Cæterùm, quem auri fulgor nobilitaverat; colorum obſcœnitas è diverſo maculabat, inquinamento fœdiſſimo. namque vultum, brachia, femora, tibiaſque cum ſuris, ſuccorum varia mixtura; non tam expinxerat, quàm infecerat. Ità fiebat; ut, atro, viridi, ruffoque coloribus, inter ſeſe purulento quodam ac lurido tabo ſociatis, & diſcordibus; horror aſcititius nativum hominis ſqualorem haud parùm efferaret.

Hic porro, ſimulac me contuitus eſt; inflexa correctaque (quantum potuit) in familiaritatem fronte, congreditur: ac, velut animaturus (fortaſſe, quia pavorem non totum abdideram) *Age ſodes*, inquit, *agedum!* more gentis, hoc verbo ſalutem impertitus homini, non antehac viſo. Neque contentus hoc officio: brachiis inſuper effuſiſſimis invaſit hæſitantem, ac ſtrinxit. Cui, nequid

ad

ad amicitiam mutuam obicis aut moræ ponerem; pares ego voces, parem amplexum & ſalutationis officium, redhibui. Sed *non intrà ſola verba caremoniáſque liberalis* Barbarus: munificentia longius proceſſit: ac POMA DUO (maturos Americanæ Platani fœtus) in cibum ſimul ac fœdus porrexit. Poſthæc, raptim ad comites (uti dicebat) meos veſtigandos, decurrit, ut idipſum de condicto compoſitoque geri ſentires. Eos, in vicinia cubantes, alium alio loco continuò ſuſcitat: & expergefactos, eadem verborum ſuavitate, paribuſque ſalutationum lenociniis adoritur: quin & lautitiis iiſdem, quibus me primùm affeceras, excipit. Et poſt hunc, ad heri ſui leges morémque compoſiti pediſequi, quique cæterorum comitebantur; nihil dominicæ civilitatis prætermittebant. Erat autem iſtorum, ex utroqe ſexu, frequentia non modica, quæ juvenem partim ſervitii jure, partim clientelæ titulo, ſtipabat. Eorum, operæ pretium eſt, cultum atque corporis habitum, non prorſus ſilentio tranſmitti.

II. SINGULIS (viris æquè fœminiſque) collum aureô monili conſpicuum fulgebat. torqueſque, pretioſus ille quidem, verùm opere rudi, nulloque flexûs artificiô; nobilitatem ſeu propriam, ſeu magis herilem, commendabat. Et his quidem opibus cervix circumfluebat. Naribus autem atque labiis, oblongæ fibulæ (ſive quis bullas nuncupare malit) eadem materia, pretioque, mordicus hærebant: non ingenio quidem meliore, quàm ſpinter modó deſcriptum; ſed aliqua tamen artis imitatione, folioli ſimulacrum exprimentes: & in quernæ ferè comæ figuram inferiori parte deſinentes. Superne verò, tintinnabulis (etiam ipſis auro ſonantibus) iiſque percrebris, diſtinguebantur. At fœminas, incompertæ mihi plantæ ſuccus oblevorat; aſcito captatòque livore pallidus. nam, quod nos *pallorem* ac *funus* nominamus, in coloribus;

hoc illæ mulieres *Gratiam & Veneres* arbitrantur. Primævus autem congenituſque color [in viris æquè fœminiſque] candidus , vultu genarumque tenus ; & in Germanorum Europæum nitorem caſtigatus : præter unum alterumve de ſtipatoribus ; genere , Maurum inter & Peruanum , mixto prognatos. Omnes hi gæſa frameaſque læva manu ; dextra verò miſſilia tela , vel aclides, amento deligatas , vibrabant. Amictus autem erat , non , pro barbarorum inverecundia , nullus ; aut , pro laſcivorum impudentia , paſſim perſpicuus: ſed goſſypinæ telæ , laboriſque tranſmarini colobia , cum ſubucu'is. lacernæ præterea , ſtaminiſque tenuioris ſubligaria , renibus circumducta. Perizonia denique, ſpiræ ritu convoluta , non diſparis materiæ ; quæ , cum ab humero dextro demitterent ; ſub ala ſiniſtra rurſus , pectore lumborumque tenus , circumducebant : tanquam *Gabino cinctu* retorta. Paludamenti cujuſdam exotici formam agnoſceres ; quali veteres ego Fabritios ac Cincinnatos, &c , ab aratro rapiſque devocatos ad Dictaturam triumphumque , circumfluxiſſe reor : nondum videlicet peregrina reperta luxuria ; de Serum arboribus , aut Babyloniorum Phrygumve doctis acubus , aut ſucco Sidonii muricis , ornari geſtiente.

TALES hi, tanto numero , contra longè pauciores nos (& inermes) inſtructi militaribus minis & opibus , non diu ſcilicet dubitavere circulo nos includere : continuoque ſariſſas noſtras , & enſes , & quidquid ferri portaremus , per imperium poſcere : ſine controverſia , non aliam ob cauſſam, quàm , ut, armis traditis , nos ipſos quoque dederemus : aut certè victos oppreſſoſque ſciremus , nemine votis eorum auſuro contravenire. Quid , quod ultro per jactantiam *dignos* ſe dicerent, *quibus non ipſa tantùm . ſed etiam , ſiquid charius haberemus , ex mo largiremur ? Se namque , ſalutis & incolumitatis noſtræ*

noſtra tam avidos, tam ſollicitos & anxios agere; ſuis ut neceſſitatibus domeſticis inſuper habitis, conſultum ac ſuppetias latum irent hominibus peregrinis; ne quid illi graviorum periculorum adirent. &c, complures jam dies (ac certe ſolidum novendinum) dejectos incultoſque circum locos errare: ne no. in errore perſiſteremus: quos idcirco tanta ſollicitudine veſtigaſſent. Actum eſſe deſperatumque, de THALASSIA, *quam novis fingeremus; quam tot per ambages fatuo curſu perſequeremur: actum de Mantæ portu; quem jam pridem cæci præteriſſemus. Quare, ſe potiùs ſequeremur: ſiquid adhuc ſanæ mentis retineremus: ſi viam ac vitam meliorem vehemus, in Peruvii regna navigaturi.* Quæ cum dicerent; mirari nos interim, & apud nos præ ſtupore vix eſſe. Cumque vocem ac verba nemo reperiret, quibus interrogaremus; *Undénam myſteria noſtra mortalibus alienisſimis innotuiſſent? modo nos ipſos inter nos, nictibus vel obtutibus, examinabamus:* modo verò planos illos ac circumſeſſores, taciti contemplabamur. At nihilo propterea modeſtiores illi ſilentio noſtro, tantò contentioſius urgere noſtra ſpolia: quæque popoſcerant, inſtrumenta defendendæ vitæ.

Nobis [ne tamen gratis, ac nullo diſpendii pretio, deſpoliaremur] viſum eſt cum pactis & conditione, poſtulatis annuere. Quare, cum necdum omnis animo deceſſiſſet quattuor Sociorum recordatio; quos pridianum diſcrimem in ſcopulum impegerat [incertum, an cum eorum ultima pernicie] ſpem recuperationis eorum, ex præſentium navigiorum opportunitate conceptam, in pacta fœderis ac deditionis deduecendam exiſtimavimus. Signis ergo, geſtibuſque, quibus viſum eſt, apud ignaros ſermonis noſtri, vehementer inſtare cœpimus: ut navigium de ſuis aliquod agerent in fluminis partem illam, quam nos eis digito deſignabamus. Iis ex locis erutos extractoſque comites longe dilectiſſimos, nobis reſtituerent; di-

gnos eo beneficio vel ob hoc ſolum [ſi cætera deeſſent omnia] quòd ſoli primique, pro cæterorum omnium ſalute, capitis eſſent aggreſſi periculum. His talibus, tam nobis impensè charis, in libertatem ac vitam aſſertis: poſtea pro laboris manupretio, quæcunque vellent, quæcunque peterent, auferrent.

NEC fefellit callidos ſenſus noſter. continuoque, Ducis delecta, de ſcientiſſimis ſtipatoribus unus quidam, cum actuaria cæteris firmiore, cumque remigibus & claſſiariis, expeditur; & amni, contentis remis, immittitur, Et quia Non *aura magis navem*; *quàm* PRAEDAE *cupiditas mentes, impulerat*; dictum, factum! commonſtratam Inſulam, ſimùl vident, ſimùl adnavigaut, tenent, occupant. Ibi *Quattuorviros* illos noſtros, in carecto latitantes, recipiunt; &, jam pridem à deſperatione mutua conclamatos, nunc autem planè redivivis ſimiles, revehunt. Expoſitos tandem in ripam, lætos lætis nobis (quis dubitet?) incredibili mentium congratulatione reſtituunt. TUNC denique ſtipendium ſuum, ex condicto ſtipulatoque; nec jam velut precarium, ſed, ut legibus debitum, exigunt: ac nos ità, meliorum armorum majore parte multant; vilioris ſubſidii telis, per diſſimulationem fictiſſimam non tam prætéritis; quàm quam revera dilatis.

III. SED, priuſquam hæc expedirentur; abſentibus adhuc ſociis illis inſulanis, res non lepida minùs, quàm mira (ſucceſſuque tunc felix) intervenerat: in hunc modum. ILLE, mihi toties memoratus, & ab ingenioſa pietate commendatus, SACERDOS noſter; ſtabat (ut ipſe ſibi videbatur) tanquam unus de numero, certéque ſaltem Barbaris inglorius, ignoratione viri. Pupugit iſthæc ruſticitas animum tam ingenuum; ac fortaſſe, ſuprà fas, ſupraque cauſſam. *Nam* AB IN-

SCIEN-

SCIENTE *nemo* DESPECTATUR : *nec* POTEST *contemni negligive*; *niſi* DIGNITAS INTELLECTA. RUDES *animos*, *ut Æſtimatio*: *ſic & Reverentia*, *prætervolat*; Inurbanitatis nullo planè damno (*Quis enim Ruſticos curat?*) niſi, ſiquod *Ambitio* ſibi fingit. SED ego *Myſtam* noſtrum, non ſanè tam, gloriæ ductum cupidine; quàm commodorum noſtrorum rationibus: cenſuerim, opinionis ſui jacturam ſenſiſſe. Providebat enim (ut erat acutiſſimarum ſuſpicionum) ſui veneratione reſpectuque, præcipites ſylveſtrium hominum impetus refrænatum iri.

TALI proinde conſilio, cùm ille nos omnes oculorum nutu, de circulo ſevocaſſet; Hiſpano ſermone paucis orſus; *Audite contubernales*, inquit. *Si Muphtus ego Turcicus, aut Jogues Malabaricus, aut Brachmanes Indus, Bonziuſve Iapon eſſem; ſceleratorum Deorum conſceleratior Sacrificulus: agreſtes iſti (quos videtis) Satana docente ſubornanteque, me procul dubio magnificis ritibus, ac prono corpore coluiſſent. Nunc Altisſimi veriſſimique* DEI, *nunc cæleſtium ſacrorum adminiſtrum; habent alga projectiorem, & titivillitio contemptiorem. Illorum nemo me ſupra communem ſortem aut effert, aut æſtimat. Id adeo veſtro, veſtro, mei populares, vitio* [*ſi verum audire ſuſtinetis*] *veſtro neglectu, contingit. Vobis enim ipſis, hucuſque non ſuccurrit, profano Sanctum diſtinguere. Quapropter, ſi mihi, ſi Sacrorum noſtrorum honori, conſultum vultis: cedite, ſi non mihi, ſaltem tempori tantiſper; ac ſucciduis genibus, oréque prono, baſia manibus meis imprimite: certi, non mihi vos honorem iſtum; ſed, in me, Summo* NUMINI, *deferre. Sequentur exemplum idololatræ, meique ſuſpectu, mitiores ſeſe vobis dabunt, in quodvis obſequium. Hoc vos experimento diſcetis, verum eſſe, quod docti vulgo jactant*; HONOREM honorantis magis eſſe, quàm HONORATI, *nam hinc veſtris potiſſimum lucris accedet.*

VISUS eſt, haud abſurda ſuadere. quare, nemo fuit, qui rem tam æquam, tam confectu pronam, abnueret. Tantummodo, *Conſiſtim ne vellet hæc? an potius in locum ac tempus differri placeret?* interrogamus. At ille, *Conſiſtim*, inquit, *ut*, DUM *Calet ferrum, cudatur*. NULLA fit igitur per nos mora. Digredimur, &, in diverſa ſciſſi paria, tanquam in ſtudia partium, ac velut ex diſſenſu; ſimulamus, ſuper re propoſita, deliberationis atque conſilii ſollicitudinem. Ac principió quidem, meditabundis ſimiles, nonnihil diſpatiamur. Repente deinde, tanquam in conceptam ſententiam pedibus euntes; ad Myſten noſtrum, ordine compoſito, perque ſeriem, accedimus. Hic autem, ingenio ſolito feſtivus; campi locum editiorem occuparat: quò conſpectior oculis ignarorum ejus auctoritas immicaret. Et is quidem venerationi ſe noſtræ propinabat, parùm herculè pro perſona, proque faſtigio. Nam ſtabat, non niſi ſubucula contectus, prælonga quidem illa, byſſinaque; ſed erubeſcenda tamen *Europæi Pontificatus* majeſtati. quanquam & ſcapulis ſuperinjecerat depexam lacernulam, &, præter hæc, *apicato* capite *Sacerdotium* oſtentaturus; lato ſpatioſoque pileo verticem & capillos circumdederat, in morem fungorum ignobiliter petaſatus. Eratque tiaras ille (ſit veritati ſua reverentia!) planiſſimè non tantum ventorum, ſed & noſtrum ludibrium, ſicut tamen riſus tunc cordi fuiſſet. Uſqueadeo flaccus ac fluidus à capite dependebat.

SED, ut ego reor: NON *indumentis Auctoritas; potius Animo, paratur*, INGENIISQUE *vilibus, non veſtis, non ſplendor*, quantumcunque circumpoſitus, *majeſtatem conciliat*; ſed longè magis generoſus vigor, & in dignitatem lucentes oculi. Certe tanta Sacerdotis noſtri fuit, in lacinia ſemet efferentis, gravitas, ut, etiam nihilo præmonitos, tamen nos in obſequium ac venerationem, aſpectu ſo-

la,

lo, permoturus fuerit. Singillatim igitur omnes, & ad pedes advolvimur; & de genu, manibus pronis oſculum impingimus. At ille, nequaquam incallidus Perſonam cœptam explere: SUPREMI cujuſdam PONTIFICIS in morem, adducta primùm fronte, deinde paullò poſt explicatâ, bene precari nobis, & adverſùm nos CRUCIS figuram in aere ducere. Quo facto tenuimus, in admirationem non vulgarem implicitos, *Idololatras*: ſtantes eminus, & contemplantes: neque tamen vel Hominem adoratum ſatis, vel cauſſam adorationis, animo capientes. ET tamen (etiam ſic) ſtudium nonnullos traxit *Exempli potentia*; QUAE *plerumque multum in religionibus valet.* Nam, *neque quid*, *neque quare*: Chriſtianum Sacerdotem etiam ipſi, ſimpliciſſimo ſenſu, cœpere venerari. Tunc plane patuit, verum *Aſceticos* dicere: quibus HUMILITAS *animi*, ſemet demittentis, *non propria* contemptaque, *ſed* profecto *maſcula* magnificaque *virtus eſt*: &, quoties uſus fert, etiam ad adorationem uſque ſui conſpicua. Namque *ſat è*, ne Ductor quidem agminis barbarici ſine motu tunc adſtitit; ſed, ſuſpicatus id quod erat; AB HISPANIS *non* VESTEM *coli*, *ſed* VIRUM; continuo juſſit, in ejus ſinum, etiam de ſuo commeatu, xenia congeri. Confeſtim igitur de corte corbéſe portabili, promptæ SEX GALLINAE, præpingues, opiparæ, peregrinique delicii; myſtæ noſtro pro victimis ceciderunt. Immo, Quo *magis ei ſaperet* GRATIA FESTINATA; de gallinis unam aliquam repente Dux exenterari voluit, &, in cibi præludium, promulſidémve, mandavit exempta viſcera præparari. Nulla fuit ergo mora; ſed, quo loco pridie rogus ille noſter arſerat; ibidem, reſuſcitato foco, coquus barbaricus jecur, & inteſtina cuncta gallinacea, redegit in extemporale jentaculum.

CAETERUM, Ne veſcentem Sacerdotem Socii reliqui ſpectarent duntaxat, & vacuis interim

ventri-

ventribus aſſiſterent. liberalitate creſcente, profu-ſior anteſignanus, omne penus ſuum nobis impendi, pretium operæ putavit. Igitur, OLLAM etiam, ollam [inquit] illam, quam infertam aprugna ſalita ſimul adportaſtis, inferre nobis; ac, præter hanc, ejuſdem ferinæ pernas aliquot; hybernoque conditas ſale ſuccidias: NE PARS tantùm iſtorum hominum *epuletur: & Altera pars eſuriat.* Iacebant inſuper in actuariis navigiis ARUNDINES, quas Indicas nominant; alterius tamen, à Vexuris [qua, ſæpius memoravi] generis & magnitudinis. Aderant harum non paucæ, trunco vaſto teretique, necnon internodis aliquot, per certa ſpatia, planè nativis & elegantibus, interſtinctó. Globos ſphæraſve crederes, aut perfectæ rotunditatis cucurbitas; quarum ſingulæ *congiorum* octonum capaces, dulcis aquæ copiam tantam includebant: ut jam non cannæ, ſed canales conchæque dici poſſent. propter calamorum amplitudinem. Ne. quid igitur ad abſolutam hilaritudinem deeſſet; etiam hos Aquales, ſic impletos, afferri ductor Americanorum præcepit: intérque ſitientes convivas diffundi. *Genio putaſſes, aut thalamo, non ſoli Neceſſitati, Sacra fieri.* TANTA ſcilicet cunctorum animos laxitas, & oblivio curarum, invalerat: jactante, vocibus non obſcuris, maternaque lingua, Sacerdote noſtro: SE *jam non aliquem de grege; plebeve presbyterii, ſed plane* PAULLUM *& Apoſtolum eſſe; quippe, qui cum Summis illis viris* ET ABUNDARE SCIRET, & PENURIAM ſuſtinere. *Nec ſe jam adeo gratias agere noſtris genibus, & adorationi; ſed à nobis ultro gratias exſpectare, ſibi debitas: ideoque ſe nobis imputare. Nam dignitatem, à ſociis in ſe collatam, ſe confeſtim copioſo præſentarioque donativo, quin &* Congiario, *remuneratum eſſe.*

IV. LUDEBAMUS in hunc modum, nec immodeſtè. reor: SED mox & Fortuna nobiſcum; verùm

rùm inverecundiore proteivia. Proh mortalium fidem! & *nullam, in riſu felicitatis, conſtantiam!* ADHUC in patinis eramus, & arundineis illis aqualibus; nihil, niſi Pacem, & amicitiam, & Hiſpani nominis reverentiam, animo concipientes. Nec jam Barbaros hos, tales, quales erant revera: ſed fidos, hoſpites, & omnem ab illis opem tutelamque nobis pollicebamur: cùm repentè ſignum à doctore datur, & vox, nautico celeuſmati ſimilis, intonat; *Conſurgeremus! & in lembum grandem, quem hos in uſus ad ripam incitaſſent, noſmet ſimul omnes conjiceremus?* QUIXIMIORUM (ſic enim appellabant) hæc æſtuaria ſinuſque, multis inter ſeſe conſertis amnibus, aliter non ſuperari, niſi generis iſtius celocibus.

Secundùm hoc tonitru, contractis metu pectoribus, pariter emicamus: ſequimurque tam doctorem, quàm imperium Suppreſsis autem, quæ jam tum mentem lancinabant, ſuſpicionibus; ſpem, lætitiamque vultu præferimus, phaſeloque remis agillimis æſtuaria cuncta pervolante, tandem in ultimæ ripæ viciniam pervenimus. Vbi truculentos, neſcio quos, excubitores conſiſtere globatim cernimus; ac noſtræ navis appulſum operiri. Neque tamen adhuc manifeſtos ſeſe prædones ferebant; ſed potius ultrò, vocibus, nutu, geſtibus, ad exſcenſum nos invitantes; etiam manum nobis, tanquam in operam ac fidei pignus, protendebant: donec ad marginem fluminum poſtremum allidi prora cœpit. TUNC enimvero, celerrimè converso lintre, prora fluvium, & puppis continentem: nos autem alter alterum, orſi ſumus reſpicere. Continuoque remiges applicant; & clamoribus inconditis, *Primos* jubent HISPANOS *in terram exponi. Se vero, ſimulac exſcendiſſent homines ſua fidei commiſſi, gradu poſtremo, juréque cuſtodiæ, ſecuturos.* Nos, non invento, quid contra vim mutiremus; inſtantibus morem gerimus. SED ecce, vixdum expoſitis; la-

latronum omnis turba, quæ ripas inſederat, agmine frequentiſſimo nobis circumfunditur. Tum deni duodenive ſingulos Hiſpanorum adorti: perfidiâ pluſquam Punica, prehendunt, trahunt, pulſant: ea, quæ paullò priùs donaverant, jam repetunt: ſuamque liberalitatem & ſpontanea munera, nunc ſuum furtum, & violentam rapinam faciunt. Veſtes præterea, ſarcinas, argentum, &, quod auri ſignati, cum notis Hiſpanienſibus, nobis ſuperfuerat; id univerſum diripiunt. Porrò numos aureos, quos noſtri Patacos appellant, probatiſſimi pretii, ſeligunt ex univerſis ſpoliis: &, quoniam eos tam figura, quàm rutilus ſplendor, delectabat, medios perterebrant. deinde collo quiſque ſuo, monilis in ritum inſertos ligamentis, ſuperbè circumponunt.

Quae poſteaquam omnia, nec ſilentibus omnino nobis, neque tamen palam expoſtulantibus, patraſſent: tum demum non ſine ſupercilio nobis innuebant: HIS SE CONTENTOS, *neque* PLURA *requirere*, poſteaquam O*mnia* nobis ademiſſent. Mox, tanquam beneficio præterea nos ornaſſent: propterea, quòd nullo maleficio majore vitam eripuiſſent: ovantibus ſimiles, ac valedicentes, in ſua navigia ſimul omnes regrediuntur. Ibi, veluti præclarè geſta re, partitiſque ſicut ex hoſte) manubiis, triumphum & Pæana canunt. Nobis autem à tergo luctum, & næniam, & ſupremam calamitatem relinquunt.

Hic exitus fuit illius vaferrimæ, quam nobis oſtendere ſuſtinuerant, hoſpitalitatis, atque cultus: ut exigui damnum impendii, quo nos reficere viſi ſunt, majoris prædæ latrocinio ſolarentur, non ſine luculento fœnore. Cujus nequitiæ totum mimum is, qui cæteros duxit, ſolus in via compoſuit, dolo ſuo, direxit arte, moderatus eſt conſiliis, expedivit imperiis. Hujus de Patre, genere, moribus, cæteriſque, quæ connexa ſunt, & quæ

& quæ nos ſero pòſt comperimus: quoniam ſuprà promiſi, nunc, quia tempus, & res admonent, memorabo: narrationémque, quàm veriſſimè fas erit, ab ovo (quod ajunt) accerſam; & ad mala, nullis ambagibus, perducam. Sic autem ea res, quemadmodum ſubjiciam, habet.

V. Ex reliquiis Maurorum, quos Granatenſi regno quondam, adeòque totis Hiſpaniis ſuis, exegêre Ferdinandus & Iſabella, Caſtellæ reges, hæsêre non pauci: magis charitate ſoli, quod natalibus inſederant; quàm adversùm reges ſinceritate, vel in Chriſtum fide: quorum utrumque, *temporis ſervitio, ſimulabant.* Sed, DIFFICILE fuit, animo corruptos Mauros, ab integrioribus diſtinguere, quoad utrique pariter in obſequio manſêre. Poſtea, quàm alius alias ad fugam januas, occaſionéſque ſpeculati; pars quidem exiguo freto vicinam Africam, pars piratarum Inſulas ac receptacula petierunt: tum demum eſt cognitum; QUID *apud* GENTEM, *ab ſtirpe fallacem, coacta Servitus* roboris & fidei teneret. Mancipiorum certe plurimi dilapſi manipuli, religionem juxtà dominoſque fefellerunt, & exuerunt. EORUM in numero Maurus quidam, rupto ſervitio, patriaque ſpreta (quorum utrumque multis annis Hiſpali quondam habuerat) poſtea myoparonem, ac perfidiæ ſocios nactus, poſt longos Oceani curſus erroréſque, tandem in AMERICAM venit, Occiduo Soli ſubjectam. Ibi, quem nunquam bona fide ſumpſerat, CHRISTUM excuſſit, ac Mahometem reſumpſit. Poſt, in hunc modum ſemel depoſita fronte; paullatim impudentiori ſuperſtitione, Deorum multitudinem, Americano ritu, cum Alcorani fabulis conjunxit. Progreſſu verò temporis, Mexicanæ fœminæ connubium, & ex eo ſobolem, adeptus, apud illos civilium inſuetos populos, tantùm Europæa facilitate, morùmque callido temperamento, perfecit: ut volentes jubentes, ultrò ſuum

ſuum Publicum ei permitterent; eùmque cœtibus agreſtium Regulum imponerent.

HOC tali patre genitus is, qui nos cum ſuis ad æſtuarium eo die diſpoliaverat, genitoris artes,non degeneri nequitia, perſeverabat extendere: ſimulationis cumprimis, & latrociniorum docili ſucceſſione.

NEC tamen primi nos Mauricum ſcelus & vim incurrimus. Namque jam ante nos, pluribus retro diebus, ab noſtro comitatu divulſi NOVEM (quorum ſeceſsûs ſuprà meminimus) cùm arte natatoria, viarumque breviariis, confiderent, omnes ſe fluvios, & ſolitudinum ambages, perrupturos ſine magno periculo: poſt longos tandem & noxios errores, in eos ipſos, quibus ille Maurus jura dabat, Barbaros inciderunt: & ab his ad Regulum deducti ſunt. Ac principiò quidem Hiſpanis profuit Hiſpanienſis hominis r ceu *notoris*, favor & humanitas. Illius exemplum (an ſpeciem magis & ſimulationem?) ſectati cæteri, non inciviliter noſtros habuere: fovente præſertim gratiam mimicam Principe; dum eos *Gentiles ſuos*, *& ejuſdem aura patriæ conſortes*, tertio quoque verbo perfamiliariter compellat. SED interim Hiſpani, navigationis noſtræ totam Odyſſéam, ac navarchi Panamæi fraudes, recenſere cœperunt. explicare quoque Sociorum, poſt relictam navim, pericula ‸ quæſitamque tot erroribus Thalaſſiam, & Mantæ portum. Quibus omnibus Regulo ſollerter explicatis, adjecere preces: *Ut, emiſſa ſuorum armata manu, Socios, etiamnum errantes, veſtigari juberet: &, ſive forent à ſylveſtribus excepti, per vim in libertatem vendicari: ſive via tantummodo per imprudentiam excidiſſent,in viam imperaret reduci, quoad in Iberici juris oppidum aliquod pervenirent. Pretium humanitatis,fore gladios ac ſariſſas, quarum copiam haud contemnendam, nec operis inelegan-*

legantis, illi ſecum apportarent. His iſti dictis, lucri geminata ſpe: flagrantem jam antehac avaritia Barbari cupiditatem, acriùs incenderunt. Filium itaque confeſtim accerſit, jam adultum, & eum ipſum videlicet, cui nos in prædam poſtmodum ceſſimus. Ei mandata dat, quædam propalam, alia, pluraque, clanculum ac ſevocato. Servos, clientes, & infra ſe quocunque titulo poſitos, adjungit; miſtô virorum fœminarumque ſatellitiô. Denique cum tribus illis Liburnicis, inſidioſo commeatu diligenrer inſtructis: ad hoc delectos dimittit. Eum tantum tamque munificum, qualem ſupra deſcripſimus, apparatum excogitarat, non officium, neque liberalis animus, à quorum utroque, vel procùl ſemper abſuerat: vel profecto per fugam apoſtata diſceſſerat: Sed, verè rem æſtimando; totum hoc parandarum opum ingenium, dictaverat improbiſſima cupiditas: ſuſpicante Regulo (neque prorſus abs re) *quoniam enſes ac lanceas pollicerentur à Sociis Secii; non procul ab eis Aurum eſſe poſſe, penes quos* FERRUM *foret*, AURI CUSTODIA. Iam ergo non eſt, cur quiſquam admiretur: illum, quem ſuprà deſcripſi, Iuvenem, cum ſuis aſſeclis, poſtquam nos reperit, tam multa, tamque noſtris caſibus connexa, garriviſſe, cùm dierum novem indaginem nobis jactarent: cum Thalaſſiæ nomen, cum Mantæ portum, afferent in medium. Etenim revera, Mauri toparchæ juſſu, nos veſtigabant & ab Novem illis noſtratibus intima quæque perdidicerant. Nec in obſcuro jam eſſe poterat: cur exotici ſaporis illa Poma, cur gallinas tranſmarinas, cur jentacula cum artis exquiſitæ pocu'is, in nos congeſſiſſent: quoniam, niſi talibus illecebris ac ſagina, nunquam ignaros aut inhamaſſent, aut captos traxiſſent. Nec illud denique cuiquam (qui modò Barbarorum haberet cognitos mores) præter exſpectationem cadere videri debuit: quod nos iiſdem omnibus, quæ priùs liberaliter

donarant: ac fortunis præterea noſtris, quas non donaverant, per ſummum ſcelus avertiſſent. Id enim imperium, non tam Iuvenis prædonis, quàm patris, nec tam ſatellitum, quàm dominorum, fuit. Quanquam cæteroquin & hi, qui nos emunxêre facultatibus, ab inſtituto ſuo nihil receſſerant: aſſueti prædas ac latrocinia, jam ex antiquo; tanquam Artem, exercere; plerumque per fraudes, interdum etiam per cædes & cruorem: in corporibus præſertim Hiſpànis. Nam hanc gentem odiis innatis atque tralatitiis, ad uſque perniciem, inſectàntur. Ad ſummam! Ex profeſſo vagi, latrones, & graſſatores: *Vitam univerſam in Idolis ac ſuperſtitionibus, animum in prædis & ſanguine, mortem in Gehenna, degunt.*

VERUM, ut ad noſtros illos *Novem*, ſtylo regrediar: Expeditis emiſſariis illis, quæ dixi, navigiis; & Filio præeſſe ducereque juſſo, quem ad paternam omnem perfidiam nequam Senex inſtituerat; Hoſpitibus ille quidem menſam qualemqualem apparavit. Præter hæc autem, & commea tum viaticumque mendicantes; fide publica, quocunque vellent, ire permiſit: ac victu profectionibus neceſſario juvit. Cæterùm hos in itinere (non dubium, quin de compoſito, colluſioneque Reguli) Barbarorum alius aggreſſus globus: *Quinque* de *novem* illis oppreſſit. *Quattuor* reliquis ſua manus, ac DEI tutela, viam aperuerunt ad effugium. Hi, longo poſt tempore, nobis (jam PERUVIUM tenentibus) reſtituti, rerum geſtarum ſeriem; qualem modò deſcripſimus, triſtes, neque ſine maternis lacrymis, explicarunt. Ibi demum patuit *Danaum*, *ac* DONA FERENTIUM, DOLUS: ibi ſceleſtum exſecrabilis hoſpitalitatis figmentum. SED res hortatur, ad nos ipſos, ac ſcilicet calamitatum noſtrarum ordinem, Mauricis actis interſciſſum, reverti.

VI. DIGRESSIS, ſuo cum Duce, latronibus, omnique

omnique ſimul abducto nautico ſubſidio: ſtabamus in æſtuarii crepidine mœrentes; ſine veſte, ſine vitæ nutrimentis: & omnium nudi conſiliorum. Nulla deinceps ſpes affulgebat; nulla fortunæ melioris exſpectatio: cùm præſertim, omnia nobis maria, ſinuſque, proſpectu pererrantibus; non cymba, non ratis, ac neque tabula quidem vel remus, offerretur. Ad ultimam itaque perducti deſperationem, marcida cum animis corpora ſolo ſternebamus. Solus unicus, in omni ſorte ſemper ſibi conſtans Sacerdos noſter; ubi nos animadvertit, ſeriò fractos; neque, niſi fortibus ſtimulis, excitari faciles: laxare tota Spiritus & eloquentiæ ſuæ fræna cœpit; &, in ignaviam noſtram pleno ſermonis eſtuſus impetu, detonare. *Quoties jam mortuos? quoties ſitos, ac tumulatos? & tamen revixiſſe. Semel ab uno nauclero, per fallaciam, navi detruſos; tamen adhuc quotidie Charontis in cymba ſeſſitare. Non indignandum ſibi, quia fabulis luderet: cùm nos, natio tam Orthodoxa, tantopere* Divinæ VERITATIS, *ac Fiduciæ cæleſtis, obliviſceremur. Adhuc, adhuc enimvero, priſcum vivere, regnareque*, DEUM; *& humanos caſus ac negotia diſponere: Cui, ſi cordi fuiſſet, in nos ſævire pro meritis, ſi gratum, Perire miſeras naufragorum reliquias: nihil facilius fuerit; quàm nos modo per latrones perdere. Sperare ſe, Chriſtianos & Hiſpanienſes [nec ità procul] abeſſe; quoniam Barbaricis necem, nec ultrà prædæ licentiam, in nos ſæviſſent, ulteriorum haud dubie metu ferociam inhibente. Diffiſos utique, propinquam & majorem vim ſe ſuſtenturos.*

NIHIL eſt *Oratore nervoſo*, neque *potentius* ad erigendos animos, neque penetrabilius ad perfringendas diſſonas voluntates. Dum loquitur Sacerdos, dum exprobrat; &, more quodam Apis *Atticæ*, ſermonum ſuorum *melli*, reprehenſionum *aculeos* intorquet: nos, diſcuſſa torpore, ſimul omnes pudibundi conſurgimus; erectique meliorum exſpe-

tione, jam hilares, jam pedum alacres, viæ reliquum geſtimus exigere. Dixiſſes, non, ut antehac, in incerta ſolitudinum, ſed in lacteam PROMISSIONIS TERRAM, nos feſtinare. Triduum tamen inter littorales errores exactum; nullo nec homine, nec diverticulo, palabundis obviô. Die verò quarto: ne diſcederem à conſuetudine mea, ſemper in exſortem aliquam & lævam fortunam, præ cęteris, illabendi: Sociis rurſus omnibus, & via pariter, éxcido. Quo tempore, quantis in curis, fletu, periculis, egerim; non equidem oblivione prætereo, ſed planè faſtidio mei, lectoriſque reverentia; quem, ſimilitudine caſuum, toties obtundere; paullatim merito religioni debet eſſe. Tunc, ab omnibus penitus deſtituto viæ levamentis, & ab univerſis deſerto vitæ miniſteriis, apparuit; quid homini conferret in tempore, ſagax futuri providentia. Nam extremam mihi famis necesſitudinem depulerunt Caligæ, quas nuper cancris, in cullei modum, inferſeram; quaſque mihi, direptis omnibus aliis, Barbari (tanquam inutilem ſaccum) ultrò redditas, in faciem miſerant; non tam miſeratione mei, quam irriſu. Quatriduum, in hunc modum, aquatilibus in cibum abſumptis, extraxi. Poſt hanc autem, anno mihi longiorem, moram; ego Socios, illi me, receperunt: incredibili mutuoque gaudio perfuſi. Quorum ego ne quando deinceps jacturam facerem; veſtigiis illorum ad uſque ſcrupulum hærebam. interdum & prægrediebar; non auſus vel agmen claudere, tardius inſequendo; vel antevolare ſpatioſius, nimiis eos paſſibus antevertendo.

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Exacto dierum aliquot errore Hiſpani, tandem in Crucis ſtatuam incidunt; quam lætitiâ pietatèque multa colunt. Sub hac ad pagum Charapotum, Chriſtianis frequentatum, hilares perveniunt.* Comment. pag. 312.

II. *In templo Charapotao divinis myſteriis interſunt. Ab loci Pharocho, & incolis, dierum aliquot hoſpitio, rerumque neceſſariarum ſubſidio, humaniſſimè juvantur.* Comment. pag. 314.

III. *Relicto Charapòto, Victoria Portum Veterem petit. Illic morbo longo detentus: curationis ergò Mantam poſtea deportatur: quo loco cognoſcit, de navi illa ſuâ Panamaa. Panamam deinde profectus, Companeroſa defuncti ſuprema mandata defert, & exſequitur. Narratio de Petro Aria: dèque via, Panamam inter & Nombredioſam, aperta.* Comment. pag. 317. & 318.

IV. Pa-

IV. *Panama Petrus Victoria navigat in Peruvium. Quæ regna, quæque inſulæ, in eo curſu ſe oſtenderint. Limam denique, Peruvii metropolin, appellitur; quam deſcribit.* Comment. pag. 319.

V. *Lima, poſt ſemeſtre, ſe confert Potoſium, ad auri argentique fodinas. Depingitur primum ſitus ipſe plagaque Potoſiana, cum lacubus Tiquacaca, & Aulaga. Deinde mons Potoſſinus, metallifer. De Auri generibus, deque obryzo. Argentariarum cuniculi, venæque. Foſſorum multitudo. Scalæ, deſcenſuſque altitudo, & eruendi metalli modus.* Comment. pag. 322.

VI. *Poſt Potoſſium aditum, Victoria non pauca alta America loca, metallifera, nominatioraque luſtrat; triennali mora.* Comment. pag. 107.

VII. *De Novo Orbe, ejus primis appellationibus, & Inventoribus. Quo præmonſtrante, Chriſtophorus Columbus, inſulas Atlanticas, & continentem Orbis novi, retexerit? Quem ſecutus Americus Veſputius, Americæ nomen dedit.*

VIII. *Americæ generatim deſcribitur. Ejus ſpatium: &, in Meridionalem ac Septentrionalem, partitio. Opes ejuſdem, fruges, fructus, gemmæ, & Smaragdi fodinæ, jumenta feræque, tam indigena, quam importata. Oves, Indicæ vulgo dictæ.*

DIe nono, poſtquam à Barbaris expediti ſumus; cum jamjam Sol vergeret: in ſemitæ quoddam bivium incidimus, luculentum ac tritum. Hujus altera veſtigia montium pandebant aditum; qui, connexo dorſo, ſiniſtrum ad latus, ab Occaſu porriguntur in Orientem. alter autem callis, maritimum littus, quàm late procurrit, ſecans, *Oceani Pacifici* præſtringebat oram. Ipſum porrò Bivii principium, collis erat modicus, æquori proximus; & venerandæ CRUCIS, ex incocto latere, Columna ſpectabilis.

Dici non poteſt, quanto Spectaculum, hoc, (*cibo-*

(*obeliſcis* omnibus & *Coloſſis* Rhodiis magnificentius) Oculo præſertim *ſincere* CHRISTIANO, voluptatis infuderit? natantibus gaudio cunctorum præcordiis; nec abſtinentibus dulcem lacrymam genis. Ergo primus hic, ſicut ad viæ ſtimulos, ſic ad exemplum & gratulationem, *Sacerdos*; O CRUX, exclamat, AVE, SPES UNICA! Certè videtis, inquit! VEXILLA REGIS PRODEUNT! FULGET CRUCIS MYSTERIUM! Omnibus autem pari pietate lætitiam illius ſubſequentibus: ſubjecit ille, gaudio profuſiore geſtiens; *Hoc nempe* (comites) *hoc illud eſt; quod ante Septimum abhinc diem vobis, ego neque vates, neque vatum filius, ſed tamen præſagivi i divinis (ut puto) veriloquiſque mentis inſtinctibus; Neceſſum eſſe, Chriſtianos nec ita procul) abeſſe.* Quæ cùm ille diceret: idem omnes nos vaticinium confeſtim recognoſcimus; gratoque præconio comprobamus. Subinde, certatim concinentes; alii quidem cum ANDREA beatiſſimo, SALVERE *Crucem Pretioſam*, jubemus; cum Eccleſiæ choris & hymnis alii, *Dulce Lignum, dulces Clavos, Dulcia pondera*, modulamur; elati religioſa lætitia, quod poſt tot menſium ſpatia, noſtratium Sacrorum indubitatas notas, ſub ignotiſſimo cœlo, reviſeremus. Inter hæc, omni mentibus decedente formidine; ſpe nova novis animis ac robore, complemur: &, jamdudum ſtratis ſolo genibus, vultuque prono; CRUCEM iterum, iterumque, lacrymantes, & orthodoxis ſenſibus, adoramus.

Cùm deinde, propinqui littoris ejectamentis viſis cœnati, conquièſſemus (namque nox fatigatos oppreſſerat) quidnam dies poſterus, &, quid *Crucis omen* allaturum eſſet; præcupidis mentibus opperiebamur. Iamque diſcuſſo crepuſculo, Sol admicabat: cùm repentè tintinnabulo penſili, de neſcio qua turricula, perſonare ſignum cœpit; tanquam æditumi manibus, ad *Liturgiam* divinam *Catholico* ritu plebem convocantis. Ad eum ſonitum (jam pridem auribus animiſque noſtris deſuetum) arrecti pariter, &

O horro-

horrore ſacro perſtricti, nulla mora cuncti conſurgimus. Inde, felicitati tam inſperatæ contentis pedibus occurſuri, locum eum, ex quo *Campana nola* tinniebat, proſequimur: fugientibus, quàm feſtinantibus, ſimiliores, præ novæ rei deſiderio. Non ſeptem ultra paſſus centum proceſſeramus: cùm ad lævam, ecce, poſt arbuſta littori prætenta, pagus ſive municipium occurrit, CHARAPOTUS nomine: locus ſane, poſt quadraginta pluriumquè dierum intervalla, poſt quadringenta paſſuum millia peragrata, primus, cui tandem imponere nomen auderemus, ab incolis illius auditum. Nam antehac inter innominata ſimul infandaque, ſemper oberraveramus. TUNC primum reddi nobis Terrarum Orbis viſus, & rerum Natura, veluti dempto longiſſimo ſui theatri ſipario, retegi. Tunc demum creditum eſt, humanum nobis reddi genus; mortaliumque ſocietas, hucuſque clauſa vagantibus, aperiri. Fumigabant enim eminus tecta, renidebantque [modicis licet culminibus] ſed Chriſtiano tamen ordine modeſtiaque connexa, mapalia, quæ nobis proinde fortunæ mitioris aliquid, ipſo ſolo ſui contuitu ſpirare promittereque viderentur.

II. NIHIL itaque cunctati, curſum inſtitutum premimus, &, ad coloniam celeriter perlati, Sacram ædem rectà ſimul omnes petimus. Ingreſſi verò, confeſtim Aram, ad quam illius pagi ſacer antiſtes faciebat, accedimus, eamque, nec ſine noſtris, nec ſine ſpectantium lacrymis, gratantes ac de genibus circumvenimus, divina beneficia deprædicantes, quorum noviſſimum, *nec* tamen *minimum* erat, *Errare tandem deſiiſſe*. Decenter hæc agebamus, collectique ſpecioſum in circulum, qui comprecantes & ornaret, & commendaret. at horridi cætera, ſeminudi, capillis hirtis, ac ſparſis, &, ad ſummam, naufragis ejectiſque, quàm viatoribus, affiniores. Tanto magis erga nos incolarum mota miſeratio, qui templum complerant. Chriſti quippe

pe cultu, tenerifque mentibus, imbuti; miſeriam noſtram putabant ſuam: & quoties nos ingeniculantes, quoties manus cum oculis in cœlum tendentes, aſpicerent; cùm IESUM, cum MARIAM, claris ſuſpiriis audirent compellari, totis ipſi viſceribus concitabantur. Itaque, vixdum perlitato; Nequis dubitaret, AMORIS *conciliatricem eſſe Religionum ſimilitudinem*: Chriſtiani pro Chriſtianis ſolliciti, per cœtus ac viritim, *Sacrorum* adeunt *Curionem*. Is erat ipſe, qui modò publico ſacrificio ſupplicaverat. Apud eum memorant, quidquid de rebus noſtris per interpretem didicerant: *Hiſpani generis adeſſe viros, Iuveneſque tempeſtatibus & viarum erroribus agitatos. in his etiam adoleſcentulos, prima (ſicut de vultibus appareret) apud ſuos origines. nunc (ut in orbe peregrino) non lingua, non indumentis, non hoſpitiis aut opibus ullis humanis inſtructos; latrocinantium ſcelere Barbarorum, exſpectare cogi miſericordiam alienam. A quibuſnam autem juſtius, quam ab iis, qui, cultus illis conſortio colligati, CHRISTUM agnitum, huic, & non alii nationi, deberent? Divideret igitur in Charapotenſium caſulas per contubernia peregrinos, nullo ſuo, niſi tantummodo ſollicitudinis, onere, diſpiceretque, quod cuique congrueret, pro diverſitate natalium, diverſorum. Nam penes ſe quidem (velut exterarum nobilitatum incallidos) delectum eſſe diſpectumve non poſſe, ſed hanc auctoritatem illi reſervari debere, cujus civilitas ac prudentia noſſet, inter* Grandes, *ac* minores, *diſtinguere. Nec vero multitudine ſe terreri, quæ novem paria juvenum excipiundorum hoſpitio, non excederet. Potius optaturos (ſi ſic Numinis placita tuliſſent) totum adhuc agmen, quod quinquaginta circiter capitum fuiſſet, huic beneficio ſupervivere, cum interim eum numerum variæ mortes diverſiſſimis caſibus ſuccidiſſent.*

HAEC, & his congrua complura: cùm ad Sacrorum Præfectum incolæ Charapotenſes dicerent, ille, ſua jam ſponte currens, & animo, ferendam ad opem, incitatus, promptitudinis novum calcar

 accepit.

accepit. Quare, mirificè tum ſuorum humanitate, tum *noſtrorum* captus *indole* (ſicuti memorabat) continuo partiri ſocios cœpit: ac, ſpectatis cujuſque ſuorum facultatibus & re familiari; ſollerter, alium alibi, diſtinctis hoſpitiis induxit. Ipſe verò (*ne conſilio liberalior eſſet, quàm ope*) ſibi, quos viſum eſt, reſervavit: ac, niſi me fallit memoria, præ cæteris Sacerdotem noſtrum; & conditionis ſimilitudine ſibi conciliatum, & noſtrô creberrima prædicatione commendatum. In hos omnem ſuum animum atque genium (qualis apud eas gentes eſſe poteſt) effudit; non *Unius* duntaxat (*quod facillimum, etiam* AVARIS *eſt*) *ſed complurium dierum indulgentia*. *Curionis* exemplum ſecuti municipes, in nos corporum omnia fomenta, contra nuditatem pariter & inediam, officioſè productéque congeſſerunt.

III. DIERUM igitur aliquot moram Charapoti traxi. donec, magalium atque ruris nonnullo faſtidio (fortaſſis etiam, elegantiarum urbicarum deſiderio) placuit, & reliquam Chriſtiani littoris oram peragrare. Quare, *fama* præſertim invitante, QUAE *plerumque* PRAESENTIA *criminatur*, *& in majus extollit longius poſita*, collegi ſarcinas: & antiquæ cuidam gentis noſtræ coloniæ, cui PORTUI VETERI nomen, immigravi, tutæ cæteroquin ſtationi: quippe, mœnibus atque propugnaculis circumcinctæ. Quinque menſes illic, haud ſanè peregrinis animi laxamentis, quæ vulgò quærimus Europæi; ſed adverſæ valetudini dati: deſidia prolixa moleſtaque. Namque tum reliquum corpus omne, tum præcipuè pedes tibiaſque, pericoloſa ſanie turgentes puſtulæ, denſis conſertæ tuberibus, inflammarant. Neque mirum, in membris torpore, frequenti quondam vulnere, viarumque frigore, profciſsis. Erat autem hoc tormenti genus, non illud infantile puerileque, cæteroquin in variolos plerumque deſinere ſolitum, ſed cruciatus plane maſculus ac virilis quique, doloris & acrimoniæ diuturnitate, Spartiatam aliquem requireret.

Non

Non herbæ, non cataplaſmata, non conſilia proficiebant. & intrà paucos (opinor) dies, vivus æque ſepultuſque computruiſſem, niſi veteris remedii memoria perplexum animum ſubiiſſet. Quod enim feliciter antehac ſemel iterumque tentaveram: ut ſalſis aquis, tanquam thermis & Bajis, uterer: idem & tertium nunc experturus, MANTAE *Portum*, eſſedo deportatus, petivi. Cingitur & hic mœnibus; & ab noſtræ gentis colonia frequentatur. Nomen autem ex *Pallii* ſimilitudine, quam utcunque ſitus illius exprimit, invénit. Hic igitur undis maritimis, ſalſedine ſaluberrimis, ulceroſum quotidie corpus merſavi: quoties cœlum id ſineret, in littore, quoties autem adverſum eſſet, in ſolio balneoque geſtatorio. Sic triceſimo fere die, me priſtinam in incolumitatem repoſui: delevis (quod meritò mireris) etiam reliquiis & cicatricibus bullientium plagarum. Hic multorum ex ſermonibus intellexi, navim illam noſtram, quæ Mantæ debuerat, *Spartam* tandem, Hiſpaniæ Novæ portum, poſt innumeros pelagi caſus, influxiſſe.

SECUNDUM hæc, reſumpto veterrimo meo propoſito, cujus gratia matrem & Europam reliqueram; iterumque factis velis, PANAMAM, unde pridem ventis improſperis ſolveram, ſecundiſſimis repeto. COMPANEROSAE mei, quem in ſolitudine ſepelieram, poſtremis poſtulatis ex fide ſatisfacio. matrem illius omni luctu, neceſſitudines & affinitates, triſtitia compleo: poſteaquam univerſum illis ægritudinis ac deceſſûs ordinem, ex vero, recenſui. Nominibus quoque, quæ Companeroſa mihi profeſſus erat, ſatiſdari ſierique præcipio; ſi jus, ſi vocem morientis extremam, magni facerent. Nec illi ſegniter mandata curarunt. Me vero, jam non tantum ut amicum, verùm etiam, ut ſucceſſorem amoris Companeroſæ ſui, laute prorſus habebant: in hoſpitii longioris ſpem conceſſo

mihi conclavi, quod ille quondam frequentaverat. Id erat in ſuprema parte ſplendidarum ædium; ex qua proſpiciendi libera copia, deducebat oculos à Panamæ littoribus ad uſque Nombrediofæ tractum, ex adverſo ſitum. Illic, pomeridiano quondam otio tabellas pictas, quæ parietem ornabant, luſtranti; de domeſticis quidam intervénit, cano vir capite, ſenſuque; ſicut apparebat. Is hærentem in una potiſſimum pictura, prior adorſus; Hæc (inquit) effigies eſt PETRI quondam, A RIAE, cognomento *Crudelis*: qui Panamæis finibus, Antiquæ Darieræ, Novæque Caſtiliæ, ſumma cum poteſtate præfectus; provinciam fortiùs, quàm clementiùs, adminiſtravit. Nam, ſupra cætera parum humanè facta, quorumque poſtmodum à tribunalibus Hiſpanicis interrogatus eſt; etiam generum ſuum, Vaſcum Nunnium VALBOAM, virum (niſi rebellaſſet aliquando) ſummum, ſecuri publicè percuſſit. Ea culpa, non tantum in regis, ſed propemodum in humani generis odium incurrit: detractus idcirco prætura, raptuſque ſtatim in jus, & fortunis omnibus, regio decreto, dejectus. Et quid eſt igitur (inquies) quòd viri talis imaginem inter Heroas ponitis? Id ipſum [inquam ego] mirari mihi, dum loqueris, in mentem venit. At ille; Cauſſam [ait] &, ut opinor, idoneam, audies. Vides hunc univerſum terræ tractum, quo diſtenditur Iſthmus hic; qui Panamam inter & Nombrediofam procumbit? Longitudinis immenſum eſt ſpatium: latitudo verò leuças, ut minimùm, ſex & triginta [quà vel arctiſſimè maria coeunt] explet, totidem ſolidis horis percurſanda. Spatium igitur iſtud univerſum, ſylvis prædenſis & horridis; ac præter hoc ſcopulis, paſsimque ſparſis rupium fragmentis, infeſſum: ab omni retro memoria ſemper mortalibus impervium permanſit. Etiam Barbarorum ferociſſimi, vaſtitati locorum ſe credere metue-

tuebant: tantummodoque ſaltus illos ferarum atrociſſimæ pererrabant, Leones, tigrides, urſi, cæteræque generis carnivori belluæ. Totam hanc, tantamque locorum aſperitatem, & vitæ diſcrimina, PETRUS hic ARIAS in præfectura ſuſtulit: & , conſulturus ultrò citroque commeaturorum tam incolumitati, quam compendio, ſalebroſa repurgavit, ſcopulos excidit, emovitque, monſtra belluarum profligavit, & [in ſumma] ſylvis radicitus exſectis, *viam* publicam *aperuit*, *aſcus illis*, *quibus poſtea* VALBOAE *cervices incidit* [*a*] Propter hoc ARIAE meritum ingens in Rempublicam, hæc illius picta facies, non modò proſtat, ſed etiam præfulget, ut vides: luce, poſt manes etiam, dignisſima, propter Solem, his tenebroſis terrarum plagis infuſum. Hæc ille mihi tunc, nec inattento, narrabat, ARIARUM gloriæ, propter generis claritudinem, alioquin impensè fautori.

IV. CAETERUM ego dies pauculos Panamæ demoratus, paris auræ ſucceſſu, quo priùs eram uſus, navim rurſus conſcendo. Deinde Tabogam inter [inſulam Occiduam] & eas, quas a margaritarum copia *Perlas* noſtri dicunt, medius, PERUVIUM peto. Curſus erat a Septentrionibus ad Meridem, recto paſſim, & propemodum ad perpendiculum exacto littorum tractu, quæ legebamus. Tunc multo, neque parùm amœno, maris theatro, littorum ſiniſtro margine Sinus *Divi Michaelis*, Promontoriumque Carchinum; & aliud, quod *à Beato Franciſco* nuncupatur, ſemet offerebant. Præter hæc autem Regnum Darienum, ac remotiùs inde Caſtilia [quam dicunt] Aurifera, Regnumque Bogotæum renidebat: quod, unà cum Caſtilia, flumine ſpatioſiſſimo dirimitur à Darienis campis; Amni, Rio Grandi nomen eſt, apud noſtrates ab ipſa ſui magnitudine. Prætervectis autem inſulas Malpellum, Palmis, Gorgonam, & Gallum, ingenti maris flexu Divi Franciſci Sinus occurrit,

ac promontorium Paſſaum, retrograda velificatione nobis ſuperatum. Id quod nemini videri mirum debet. Pontus namque *Zurius*, qua parte Peruvam amnem, & ejuſdem nominis portum, accipit quaſi pertæſus ulterioris in Orientem procursus, reſtringit ſeſe: multiſque Sinubus, & laborioſo reflexu, Solem ad occiduum recurvatus: vix ſero tandem ad priſcam ſui cursûs lineam redit. Ità ſpatium ingens, abſceſſu ſui, relinquit proximæ cuidam continenti, quam Saramanam appellant: immani montium dorſo præcinctam ab occaſu, circuloque ſubjectam Æquinoctiali. Proxime, fines Saramanæ ſtringunt Amazones, etiam illis Indis celebres Heroides: velut ego reor, veterum Europæarum exules reliquiæ, quondamque regnatæ, vel certè multùm infra Thermodoontæarum libertatem.

Poſt ingentem illum, quem memoravi, Sinum; redeunte Maris procurſu, *Promontorium*, quod *Helenæ* dicunt, prærternavigantibus moram objicit: cæterùm moram, nec ingratam, propter amœnitatem; nec admodum diuturnam, ob contractum flexus ſpatium. Ad ſiniſtram vero, prætercurſa Puna (non incelebris nominis Inſula) Guanapa, Malucha, Salinæ, continentis urbes, oſtentabant ſe. donec denique, tot terris, tot æquoribus quæſita, LIMA, navigationum & itinerum terminus, offertur. Hanc urbem (cæteris omnibus jam dudum à tergo relictis ſociis, ac ne PEDIOSA quidem hærente) ſicut ſæpius antehac votis, ità tunc pedibus, ingredior.

EST LIMA (quam & *Civitatem Regum* nonnulli dicunt) hodie PERUVII totius caput. Principio, cùm in eam coloniam noſtri deduci ſunt cœpti, non amplius quadringentis quinquaginta domibus habitabatur. Crevit autem deinceps; & nunc inter omnes regionis illius urbes eminet, non tam mœnium ſediumque, quàm dignitatis, ampli-

amplitudine; quippe, civium ſuum tribunali, Prætorio, regiorumque judicum conſeſſu, formidanda. Præter hæc autem & illius, qui pro rege jus ſummum dicit, majeſtate: necnon Archiepiſcopi Cathedra, venerabilis atque celebrata. *Præſul* hic, totius Peruvii ſacrorum principatum obtinet: cui minorum infularum *Pontifices*, decem & quinque ſubſident. Urbs ipſa, *Xauxa* fluminis, amœni juxtà gelidique, ripis impoſita, ſub cœli gradu plus minùs undecimo, trans Æquatorem, ad polum Antarcticum jacet. Ad Orientem reſpicit Cuſcon urbem, à Boreæ verò partibus, Caximalcam; nobiliſſimum quondam Peruanorum regum propugnaculum. Ab occiduo porrò Sole, mari, quod *Zurium* dicimus, alluitur. Portu gaudet, mercibus & onerariis perquam opportuno. Diducitur hodie plateis & ædificiis, in Europæum cultum, & feriem, diſpoſitis, Incolarum familiarumque copiam, æſtimare poſſis ex eo; quòd ab ſolis Numidis inquilinis, ex Africa tranſgreſſis, pluſquam duodecim millium numero, frequentetur. Nigritas vulgus appellat: ſuntque mancipia paſſim Luſitanorum; ut plurimum ex Africanæ Guineæ, Congi, vel Angolæ regnis coëmpta; cum delectu diligenti corporum atque roboris. Ab terris illis, quotannis in Braſiliam Peruviumque navibus tranſportantur; non tam ad vitam degendam, quàm vivam laborum carnificinam. Horum, humanis humeris major, ſedulitas & ſupra fidem omnem improbus ſudor: ſtuporem Europææ deſidiæ, frequenter etiam commiſerationis affectum, prolicit. (*b*) Præter privatas porrò, publicaſque complures ædes, profanis uſibus aſſignatas; Templa non pauca, ſacrataque domicilia LIMA numerat. In his, etiam *Societatis* IESU *Collegium*; *Tirociniique Domum*, cum ſtudioſæ Juventutis *Seminario*: formandis Americanorum juxtà, noſtratiumque puerorum, rudibus annis. Propter

hunc tam multiplicem, qualem modo memoravi, ſplendorem, quanquam Cusco cæteroqui multùm inferior, totius tamen Peruvii, Lima caput eſt atque domina, non indigna profectò cœlo ſuo, quod plerumque conſtantis eſt temperiei, quippe quod, niſi bimeſtrem, dierum noctiumque nullam ſentiat inæqualitatem, & hanc ipſam nunquam horæ ſpatio productiorem. (c) Quanquam autem uliginoſis ab Oriente locis, & confluge torrentium, urgetur [inſalubritatis alioquin notiſſimis cauſſis] propter æquoris tamen ab Occidente viciniam, proptérque molles auras; non eſt incommoda diuturniori convenarum moræ. quam ego proinde, quietis indigus, ad ſemeſtre ſolidum extraxi, partim ex meopte genio, partim verò, quòd hoſpitem nactus eſſem, minimè tetricum & incivilem. Detinebat inſuper, præter corporis neceſſariam curam, etiam conſilii capiundi ſpatium ac maturitas, dum in metu ſum, ne, non probè ſingulis diſpectis, vitæ meæ rationes in futurum, inconſulto ſtultitiæ turbine, darem in præceps: néve [ſicut antehac ſæpius] incerto pro certioribus delecto, totum meæ navigationis inſtitutum, ad caſus ſiniſtros, tanquam ad ſcopulos, affligerem. Igitur in cogitando multus, in indagando ſciſcitandoque plurimus: in deliberationem advocabam dies pariter atque noctes, ſoporem & vigilias, homines atque Superos. Excocto vix tandem [ſed tamen, ut mihi tunc apparebat, ſatis excocto] mentis decreto; *Potoſſianas* in *Fodinas* inclinavi ſimul, & pedibus ivi. Locum eum paucis depingi, non abs re fuerit, oculato præſertim experimento, nec exigui temporis uſura, per omnia tritum atque diſpectum.

V. AD Orientem igitur hibernum, in continenti, quæ pæne Cuſco tenus à Boreis in Auſtrum excurrit, ad Montes illos propemodum, quos noſtri *Serras Potoſſias* appellant: Lacus eſt ingentis ſpatii,

tii, Peruanis gentibus TIQVACACA dictas. Hic, nonnullis hinc inde renidentibus Inſulis interſectus, ducentorum quadraginta paſſuum millibus ambitur. Dives ipſe magnitudine ſua, fluviis tamen præterea peramplis, denis duodeniſve, locupletatur: at amnibus rivisque minorum alveorum plurimis, ſine numero juxta ſineque nomine. Cæterum is, quâ facilitate copiaque confluentes recipit, eàdem mox abſcedentes emittit, coeuntibus aquis in immanis ſpatii profunditatiſque fluvium, ac per paſſuum item CCXL. millium longitudinem procurrentibus, donec in aliud, haud incelebrioris notæ, Stagnum, AULOGAM accolis nuncupatum, evolvatur. Id fit oſtio non plus uno, ſed tamen vaſtiſſimi gurgitis, quo LACUS Tiquacaca ſimul intrat Aulogam, ſimul eo ſe totum merſat. Namque permiro, ſed exemplis tamen non carente, naturæ prodigio: tot rivorum, amniumque [pæne dixerim] Oceanus, ſtagnantis hiatu paludis, dum illuit, hauritur, & hauſtu confeſtim ſepelitur: nullo [quod ſtupeas] vel exundantium aquarum, vel retrolabentium, veſtigio. Credas, evaneſcere, ſive Palæſtini Jordanis imitamento, Vologdæque Sarmatici, quorum prior MARI, quod MORTUUM dicunt, miſtus, alter autem Caſpio, continuo ſorbetur & interit, ſive [quod propius conjecturam eſt] abſumpti ſolo tot gurgites, occultis ſub terra meatibus, aquas & glareas auriferas, ad uſque Potoſſi montes devehunt. Nam rivorum plerique, largum, omnes autem, lentum ſaltem, & tanquam ex dimenſo, volvunt aurum, ac, ſub horridis illis terræ cavernis, ſuſpenſis fragoribus incedentes, in Æratio denique Potoſſiano ſuum pretium deponunt. Namque Potoſſi pæne tecta montémque, deſinentis AULOGAE littus ſuburget. Nec ita procul Potoſſiano jugo, montium nova ſeries, ad Auſtrum, opulentis venis ſuccedit.

Hæc auri pariter argentique penetralia, noſtra ſive cupiditas; ſive, cupiditatis pallium, Egeſtas, veſtigavit ac reperit, *anno reparatæ Salutis* CIↃ. IↃ. XLV. promptuarium opum, Europææ rapacitati per tot jam luſtra ſufficiens: quodque ſupra fidem cenſeas, adhuc his tempeſtatibus inexhauſtum; adhuc plenis venis etiam huic ſæculo liberale: quo reliquus tamen orbis univerſus emunctus eſt, & aret. *Nam hac ſcribimus illa ferrea regnorum tempeſtate; qua Romanum Imperium* (ſi verum tranſmarina fama narrat) *& omnium circumquaque ſceptra, bellis civilibus exteriſque flagrant: jamque ſtipendiis ſuis, æraria provinciarum imparia ſunt*; futura diu, niſi Peruanæ ſuccurrant illis aurariæ. Sed operæ pretium videtur, exactiùs Potoſſii ſitum, ac ſiqua prætereà cohærent, ob oculos ponere: neſcias, trahendone magis, an abſterrendo lectori? quoniam & AVARO *nihil unquam eſt ſatis*: & ANIMO *temperanti, penſata Salutis pericula citiùs horrorem, quàm lucri ſpem, incutiunt*; quoties ſincera narratio, rerum difficultatem, qualis eſt in ſe, depingit.

EST igitur, Æquatorem inter & Capricorni Tropicum, ab cœli climate viceſimo, meridiem verſus, ponè lacum ſupra deſcriptum; oppidum, majori fama nominéque, quàm mole, Potoſſium. Huic ad Auſtrum Mons inſtat: quinque paſſuum millia circuitu; tria verò, faſtigio complexus, & ſpatio celſitudinis. Quidam hunc auri penitus caſſum credidere, quod ſecus eſt. nam uſqueadeo non caret illo, potius ut ramentis & laminis affatim exuberet. (*d*) Non paſſim tamen, neque temerè, non modo Potoſsii; ſed nec PERUVIO toto, quà foditur, in auri notam optimam incideris. quidamque pro comperto tradunt (*e*) ad Hiſpanæ bonitatis pretium, Peruviani duplum requiri. Quod, non eſt, cur quiſquam miretur. Nam à peritioribus, AURI *ſeptem genera* deprehenſa ſunt; omnia

nia quidem ac ſingula tanti metalli dignitatem ac nomen tuentia: cæterum aliud alio præſtantius, ponderoſius, & excoctius. Primas tenere fertur, ab omni jam olim ævo; quod OBRIZUM vulgo nuncupant, hoc eſt, defæcatiſſimum. Hujus autem appellationis originem, ſunt, qui deducant ab OPHIRISIO; temporibus regum Palæſtinorum, Salomonis ac Ioſaphati, per orbem celebrato: quod illi contendunt, Obrizum, aut *Ophriſum*, tanquam *Ophiriſium*, per diminutionem, dictum. (f) Quod Grammaticorum potius, quàm hiſtorici fori, problema; non eſt animus neque refellere, neque propugnare. potius, ad narrationis inſtitutum reverti, placet.

Mons igitur POTOSSINUS, quanquam (uti dictum eſt) Auri dives; magis tamen ab ARGENTO celebratur. cujus quatuor maximè venis ingentibus, ad prodigium uſque, locus hic per mortalium ora volitat. Has, ulnis non amplius binis latas, quingentarum profunditas ulnarum, in immenſum deprimit: procurrentibus, ab Orientali rupis parte, per tramitem obliquum cuniculis; ad Septentrionalem uſque loci ſitum. Protuberant porro dextra ſiniſtraque, ſine numero, quaſi rami quidam & varices, irritandis inhiantium curis, ex ipſa quotidiana novitate: fibris ac ſurculis argenti, ſingulos in dies, aliis ſuper alios, deprehendi ſoetis. Mirabili quodam artis æque naturæque luſu, neſcias: Pluſne quæras, an ſtupeas? in tam utique numeroſa, ſupra numerum, ſpecuum meatuumque copia; quam montis inteſtina felicitas aperit, & offert: tramitibus argentariis, aliis ſurſum tendentibus, deorſum aliis; quibuſdam dextrorſum, nonnullis ſiniſtrorſum: multis prorſum, compluribus retrorſum, ſæpe rectà, ſæpius autem per tranſverſum procurſantibus cavernulis: quæ quandoque decuſſatim ſeſe, per occurſus mutuos, ſecant; alias, nulla finis aut termini ſpe, longitudinem ſuam

in profunda montis extendunt. Videas igitur, tam paratis opibus eruendis, illaborare pluſquam millia quattuor Hiſpani nominis; indigenarum autem millia quinquagena; continuato dierum ac noctium, menſiumque, conatu. Peruviani pleriquе Nigritæque ſunt; perpaucis Barbarorum alterius cœli mixtis. Quorum omnium (ſi familiarium etiam, ac neceſſariorum capita, ſemper illis hærentia, ſub cenſum voces) pluſquam octogena millia, ſolum ad POTOSSIUM, ſupputes, foſſioni vel addictorum, vel opera qualiquali ſubſervientium. (g) Vt proinde manifeſtum mirumque ſit, unius provinciæ regnique laboribus, montem unum vexari laſſarique poſſe: vinci, vel eviſcerari, non poſſe. Sicut autem cætera PRETIOSA, ſic & hæc *opulentia*, *magno conſtat*, & ARDUO, Scalas in immenſam altitudinem erigunt, operoſiſſimas aſcenſu, deſpectu deſcenſuque formidandas. Eæ, continuo quodam nexu ſurgunt: columnis, non (ut Europææ] geminis, ſed ternis, quas bubuli corii ſegmentis, in longum ſciſsis, & funis in ritum intortis ſtriatiſque, concinnant: inſertis per tranſverſum gradibus e ligno teretibus, atque pedi figendo firmis. Quò celſiùs autem enituntur, dum effoſſas divitias humeris égerunt, eò crebrioribus ad reſpirandum interjunctionibus indulgent: præparatis toto ſcalarum tergo, certa per intervalla, robuſtis ſubſelliis, quæ, trabibus, præferratis, ac longuriis ſubliciis, in rupem adactis, & onera ſedentium ferunt, & ævum. Menſuram autem itineris, quod ab imo monte ſuſcipiunt in ſupremum, ex eo licet æſtimes, quòd ad centum quinquaginta, nec pauciores, ulnas geometricas, infra POTOSSINARUM Alpium radices, érgatæ plerumque ſe demittunt, & indidem cum exciſis ponderibus regrediuntur. Inter horrenda tenebrarum [dictu tetricum!] non Solis radius, non diei parciſſimus nitor, rimis ullis immicat, ad aurum aut viam

ape-

aperiendam. Lucerna duntaxat e ſebo, medium ad pollicem deligata; ſibi quiſque viæ dux, Sol, & dies eſt. (*h*)

VI. CAETERUM hæc tanta naturæ felicitas, in ditandis mortalibus; aliunde ſuis incommodis vitiatur. Eſt enim POTOSSIUM aeris perfrigidi; tractu locorum aſperrimo; terraque, frugum omnium ac meſſium infertili. Quapropter ego præſentium bonorum cito ſatur; *impetu juvenili* (*qui* NOVA *ſemper* VETERIBUS *anteferi*) ab aliis ad alia pedem, cum lucri cupiditate, transportabam; AURI maximè ſtudio, per compendium, intentus. Et ideo, quidquid uſpiam, in PERUVIO toto, metalliferorum terræ ſinuum erat, inveſtigato; quaſi nullo tamen laboris relato pretio, retrogredi cœpi: pérque Bogotæ, quod appellant, Regnum, rurſus in Caſtiliam Auream penetravi; non indelibatis Regni Veneſvilæi, Darienique finibus, Caſtiliæ viciniam ſtringentibus. Illis in plagis, quantum opum per Americanas operas congeſſi; tantum rumorum per otioſos hoſpites collegi: narrantibus in dies ſingulos iis, quibuſcum agitabam, aliis quidem gratuita, quibuſdam autem venali lingua; qua placentiſſima quæque, velut in forum, proſtituebant, ſermonum blandimentis: ac ſæpe veris hiſtoriis corruptam fidem miſcebant. SED ego, qui mu'ta ſcrutatus: nec pauciora teſtimonio ſenſuum expertus eram: famæ publicæ, jam pridem etiam libros inſtitueram aſſociare; quos quidem id genus narrationibus, paullò ſincerioribus, audieram concinnatos. Eos aſſidua volutatione, quoties otium ſuppeteret, terebam. Illa vero, quæ videram, in ephemeridas & commentariolos referebam: Audita, non niſi cum delectu, credebam. Quibus proinde ſtudiis & ſollertia *triennio ſolido, quod ibis in finibus exegi*, celebriora quæque, non ſolius PERUVII, ſed pæne totius AMERICAE,

quàm

quam late patet, aſſecutus ſum. Unde locus ipſe, tempuſque, nos hortari videntur; quæ tunc ſuper his regionibus accepimus, poſterorum quoque notitiæ ne ſubtrahamus. Nam, cùm per omnem hanc rerum noſtrarum enarrationem; inter ignota plerumque locorum ac provinciarum nomina, tanquam in Cimmeriis noctibus, oberraverimus; nunc denique congruum arbitramur, triennali percurſatione comperta nobis, cum fide tradere. Sed id tamen preſſè faciemus; nec, niſi cum raritatis delectu: ne, referendo quævis obvia, quæque pluribus ante me promiſcue vulgata ſunt; noviſſimus ego ſupervacaneam cramben recoquam. Igitur de regionibus iis, in quibus tum agebamus, & de quibus nunc acta condimus; in hunc modum ſe res habent.

VII. ULTRA cognitum, noſtris hominibus ac ſcriptoribus, terrarum hemiſphærium, quod Europæus, Aſiaticus & Africanus mundus inſedit: ad Occidentis excurſum, alterius eſt hemiſphærii terreſtris ſpatium; immani profundo, regnis, & inſulis occupatum: currente per medium Æquatore circulo, ſic, ut medium diſſecet; illiuſque dimidium alterum ad Septentriones, alterum autem (æquâ propemodum portione) pertineat ad Auſtri plagas. Hujus tantæ molis magnitudo capacitaſque, quà terræ continentis, quàque pelagi, finibus & ambitu cenſa; pæne cæterum omnem, majoribus noſtris compertum, orbem æquat. Unde, velut in æmulationem veteris; ſuperiore memoria, NOVI nomen ORBIS accepit. Nonnulli verò, quod, iiſdem prope tempeſtatibus, Indiarum Orientalium complures Inſulæ regnàque detegi cœpta ſint; hunc mundum recentiorem *Indias Occiduas* appellarunt: ad diſcriminis (ut ego reor) quandam facilitatem; &, præter hæc, ad nonnullum *Inventorum* certamen: dum alius alii, primùm inſulas inſulis, terriſque terras, dein Orbem orbi,

con-

contendunt per æmulationem opponere. Sic Occidentalium Indiarum nomen exiit: quod cæteroquin videri gratuitum poterat, & ex vano captum: cùm INDI *fluminis* (a quo ſua tellus inſignitur, & nominatur) nullo nec alveo, neque gurgite, perluatur; ac ne fonte quidem brachiove, nuncupationis eiuſdem, rigetur. Porrò PRIMUS (qui quidem ſciatur) Chriſtianis ſæculis, in ea loca, tempeſtatibus disjectus, appuliſſe fertur Hiſpanę triremis gubernator; qui *portu Callaico* ſolverat. Is, longiſſimo maris Atlantici tractu, meridiem inter & Occidentem, ablatus: Terras ibi quaſdam, an Inſulas, vidit: viſaſque duntaxat, nec exſcenſus audacia tentatas, ſine ſuis nominibus, ſine publicæ fidei certis monimentis, reportavit: cùm navim ſuam, amiſsis ſuorum multis, tandem in inſulam *Materam* redigeret. Hæc in Oceano jacet Atlantico, Marocchium contrà, ſub cœli gradu viceſimo ſeptimoque, ſupra Fortunatas, quæ Materæ, Notum versùs, ſubſternuntur. In hanc igitur inſulam, poſteaquam Hiſpanus ille naucleros ſeſe, laceramque fluctibus triremem, recepit: eaque, quæ peregrè viderat, quæque tumultuariis chartis ductu rudi configurarat, expoſuit; tantùm non initio pro parum ſano traductus eſt: eluſaque, tanquam fabulatoris, tranſmarina relatio. Certè quidem conſtat, adeo neglecta tam felicis inventionis principia fuiſſe; vix ut tandem repertus fuerit, qui narranti quæſtiunculam, aut (quod minimum eſt) etiam aurem & attentionis dignationem, impénderet; nedum fidem, & comitatus ſponſionem, ad nova quærenda regna. Sed nulla re magis tunc patuit, *ingratæ mortalitatis vitium* ac bene *meritorum oblivio*: quàm, gubernatoris illius exceſſu, nam hic, non ità multo poſt reditum, cum ſuorum reliquiis, naturæ conceſſit: languoribus confectus, quos ex incommodis maritimis collegerat. Sub quæ, ſine mora, corpus promiſcuo vulgi tumulo conditum; refoſſuris ne diſ-

crimen

crimen quidem, ad ſui recognitionem, reliquit. origo verò, propriumque natale ſolum, & (quod his omnibus plus admireris) nomen adeò cognomentumque tanti narratoris, intercidere. Verum, erat eodem tempore, quaſi favore quopiam fatorum, inter naviculatores, qui Materam inſulam cauſsa mercium frequentabant, Ligus quidam, acri vir ingenio, nec minùs prompta manu, *Chriſtophorus* COLUMBUS: Cuguréo, vel (ut alii perhibent) Nervia, pago municipiove Genuate, progenitus. Hic, ex Hiſpani, quem dixi, gubernatoris ore, chartaque thalaſſographica, ſollerter exceptis deſcriptionibus; ad rationem & conjecturam loca ſingula cœpit expendere: notaque regnorum & Inſularum, ignotis componendo; necnon Platonis antiquiſſimam Atlantida [cœli climatumque poſitionibus inter ſe collatis] ex Timæo ſecutus; in eam venit opinionem, ut jam non fabulam atque commentum crederet, ſed hiſtoriam & rerum veritatem. Igitur à Ferdinando, Caſtallano rege, per octennium ipſum ſollicitato; precibus opportunis importuniſque, vix denique, ſed tamen extorſit, inſtructam commeatu nautico claſſiariiſque triremem: impendio non amplius decem ac ſeptem millium aureorum nummûm. Eam Callium portu ſolvit; ſuſpensis exſpectatione cunctis Hiſpaniis, Ecquid audacià promiſſa, tam gravi ſpe, tam tumidis velis prægnantia, regi credulo paritura forent? At COLUMBUS, rumorum parum ſollicitus; nec, quid de ſe mundus ſentiret, ſed, quid ipſe mundi novi reperiret, intentus, per Canarias omnium primùm evectus eſt in pelagus occiduum; quod contra Marocchii regnum, & cæteram Africam, objacet. Hinc, obliquatis in Boream velis, primam omnium retexit Gujahanam inſulam, Floridæ vicinam. Poſtea, repetito jam tertiùm Oceani curſu, comitibus Pinzonis fratribus; Cubam, Hiſpaniolam, Jamaicam, inſulas in-

gentes

gentes ac divites: ſecundum has autem, Terram Firmam, Pariamque, continenti ſolo ſitas, invénit: & inventarum nonnullas, pro jure ſuo, primus nominavit. *Argonautica* porro tam celebri, quæque ſuperiorum ætatum omnium navigationibus multùm antecellat; initium datum, *ſub Annum* à CHRISTO *milleſimum*, *quadringenteſimum*, *nonageſimum ac ſecundum*: Friderico III. Germaniis imperante, Maximiliano I. Friderici filio, Romanorum Rege; ſub initia Pontificatus Alexandri VI. Sed poſt hæc, COLUMBI ſtudiis ſupervénit AMERICUS, cognomento VESPUTIUS, gente Tuſcus, & ex ipſis Florentiæ magnæ viſceribus. Is, quinquennio poſt, Gadibus in Atlanticum Pontum evectus, Luſitanorum regis Emmanuelis auſpiciis, continentem ingreſſus eſt Orbis novi: vir, ſolis inſulis ac littoribus nequaquam contentus. Animis ingentibus, & magno Barbaricarum virium deſpectu; ferociſſimas quaſque nationes adire cum paucis auſus, obſtantia perrupit ac profligavit arma: poſitoſque trans Æquatorem tractus ad meridiem, primus partim aperuit; partim hoſtilitate repurgavit. In quibus Guiana, Braſiliaque, cum cæteris in Auſtrum obverſis provinciis, Ibericum dominatum accepere. Tali VESPUTIUS induſtria felicitatem eſt eam aſſecutus: ut, quodcunque terrarum & inſularum, ad id uſque temporis, ſemper ORBIS Novus, aut OCCIDENTALES INDIAE, fuerant; id univerſum deinceps ab ipſius nomine caperet AMERICAE nuncupationem; potius, quàm à COLUMBO *Columbariæ*, ſive quam aliam appellationem. Ità Duorum (ſub idem fere tempus) Italorum heroica IASONIAque *virtute*: Mundus ingens, fieri ſeipſo major cœpit, *Inventique* recentis Orbis, penes alterum gloria naſci, penes alterum autem hærere maluit, & perennare.

VIII. TALIBUS *America* principiis ac veſtiga

toribus aperta, qualis ſit, deinceps dicendum eſt. Longitudo (ſi metiaris à *Freti Magellanici* flexibus, ad uſque *fretum Anianum*) bis mille quadringentorumque milliarium eſt magnorum; quibus itinera Germani metiuntur. Sive noſtram quis Geometriam malit; quattuor millium, octingentarum leucarum. At latitudo totius, à promontorio Fortunæ tracta, lineis rectis, ad promontorium Bretonicum Novæ Franciæ, bis mille ſexcentarum leucarum eſt. Circumluitur, ab ortu Solis, in hemicycli fere formam, Atlantico mari: parique propemodum ſpatio [ſed obverſa figura] cingitur AMERICA mari Zurio, ſeu *Pacifico*, quà vergit in Occidentem. Ab Auſtro, terris urgetur & clauditur, quas vulgus INCOGNITAS appellat, interfluente Freto Magellanico, cæteroque, quod ad Antarctum jacet, mari; quà maxime coit in anguſtum. Plagas Aquilonares ingens in polum Arcticum vaſtitas extendit: continens, an fluens, adhuc incertum; propter horridam, quæ noſtrorum acceſſus abſterret, barbariem. Cæterum AMERICA, cum utrimque procurrerit intrà ſeſe, ſuique velut umbilicum in medio repererit: arctatis marium & continentis faucibus, Iſthmum efficit; longitudine cæteris omnibus nobiliorem: Sed latudine diſparem, ac variantem. Cujus contractiſſimum compérimus intervallum, inter Auriferæ Caſtiliæ duas urbes, è regione ſeſe reſpicientes: Panamam, & Nombrenioſam. Ibi ſe *Novus Orbis* partitur: alterum ſui dimidium in Aquilones, alterum in Auſtros diſpeſcens. Hinc illam quidem, Septentrionalem, iſtam autem Meridionalem, uſus jam tritus indigitat. Et utriuſque [ſi maria terraſque metiamur] par capacitas, æqualia prope ſpatia, nec fere diverſæ dotes & opes, ſunt. Scatet auro, quaquaverſum patet; neque minus argenti, cæterique metalli penetralibus: quibus omni-

omnibus pretium fecit, non tam ſuus, quàm alienus Orbis, & cumprimis Europæa ſive rapacitas, ſive penuria. Vehunt & rivi paſſim, & fluvii, glareas auro lucentes; longe certe Pactolo Lydo, vel Hiſpano Tago feliciores, ac majori copia. Præter hæc, amnes haud pauci, cæteris puriores, unionem alunt; variæ quidem magnitudinis, ſed bonitatis receptæ: quorumque nobilitas conchis, oſtreiſque pelagi margaritiferis, ad æmulationem certet. Terra, pleraque ſui parte frumento noſtrati deſtituta; ſuum tamen & domeſticum ſufficit, quod illi Mayzium appellant. Id, uti noſtro longe parabilius eſt; ità ſapore ſalubritatéque non parum cedit. Fructuum cæterorum, &, in totum, auctumni vix quidquam deſideres; quod non reperias, vel ad delicias, vel ad copiam; nedum ad naturæ poſtulata. Namque, præter Sacchari cannas (quibus non ſola Braſilia, ſed Inſulæ quoque complures, tanquam ſegetibus & æſtate ſua luxuriant) etiam goſſypium arbuſtis depectunt: & Platanos frugiferas, nuces pineas, aromatum proventus, ac peregrini germinis fœtus multos, hortis deſtringunt. In his, mala citria, Perſica, Limonia; quin & aurea, Granataque, cum Armeniacis pomis: Suorummet autem nemorum fructus, Hovos, Mameas, Guiavas, Guanavanas: nomina, quàm bellaria, barbariora. Gemmas inſuper, neque noſtratibus multùm inferiores; ſæpe quoque pares, aut vegetiores: plurimumque præterea pellucidi marmoris, montibus exſculpunt. Smaragdis potiſſimùm quædam Alpes turgent; &, tanquam matrice fertili, profunde prægnant. Eorum, ſicut denſitas atque copia grandis eſt; ſic *Pretium*, RARITATIS *filia*, vix ullum apud ſuos fuit; priuſquam id Avaritia noſtra lapidi faceret. Scrobibus, tanquam ſilices, expungebantur: &, ex virore, majus oculorum oblectamentum; quàm quæſtus illecebræ, ja-

jacebant: donec licitator Europæus ſupervenit; &, ex hoc, ignotæ priùs mercis, apud Americanos intellectus & æſtimatio percrebuit. Conſtat profectò: *Simandocam* quendam, vallis *Teſſuca toparcham*, Conſalvo *Ximenio*, legum conſulto viro, noſtræque gentis, ſupplicaſſe quondam, pro Salis unicâ patina, cibis condiendis. Ximenio porrò, liberaliter poſtulatis annuenti; (tanquam debitum) fuiſſe transſcriptam & oblatam à Simandoca Smaragdifodinam, divitis ac ſpatioſi fundi. Tantulo liberalitatis impendio, ſteterunt opes; adhuc hodie ſeris nepotibus inexhauſtæ. Nam eruuntur illinc, in hunc etiamnum diem, Smaragdi. Feris porrò ſylveſtribus (uti fere barbariora Libyes, aut Orientis) ſic & ſaltus Americani frequentantur: niſi, quòd Leones ingentes, alibi terrarum feroces, & ultrò perſequi venatorem ſueti; tamen iſtis in tractibus hominem fugiunt; & neque conſpectum quidem illius, exiguæ ſtationis morâ, ſuſtinent. Elephantis autem, tam Indicæ, quàm Africanæ ſpeciei, deſtituitur in totum America: nec, niſi forte quadam importatos, novit. (*r*) Jumenta, quibus ad onera vectura ſque miniſtrandas utuntur, ab noſtratibus differunt: potiſſimùm autem plagæ continentis, & univerſi Peruvii. Genus enim habent quadrupedis admirandum, quod *Lamam* indigenæ; noſtri verò, corporis menſuram ac formam ſecuti, Tranſmarinam aut *Indicam* OVEM, dicunt. Eſt hoc animal non ſolùm carne, corio, lana, dominis ſuis utibile: ſed jumento præterea fungitur *r* vectandis geſtandiſque ſarcinis & molibus peridoneum. Dimidio gravantur illius, quod muli geſtarent. Ne quis autem de diſpendio majoris ponderis queratur; parſimonia victûs & apparatus, eam jacturam ſarciunt. Nam minimo cultu, ſtabulantur: diario perquam parabili vilique, pabulantur; & hordeum neque datum faſtidiunt, neque nega-

negatum imminutumque requirunt. Phaleras, habenas, accinctum, ignorant. Dorſa, geſtationis aſſuetudine, durantur in callum; tanquam nativas in clitellas. quodque firmitudinis argumentum majus eſt, inſoleatæ quoque, ſub quibuſvis oneribus, incedunt; naturæ beneficio conceſſis ungulis in aſſiduitatem ſubarmatæ. *k*] Cæterum ad Equi primos intuitus cohorruiſſe ferunt has gentes: tanquam in hoc Leonis quoque, tigridumque conſpecto rege: cùm tantam corporis celſitatem adſpicerent; cùm hinnientem frementémque paveſcerent; cum phaleratas cervices, non ſine ſuperbia, ſubrigentem ſuſpicerent. Id, quod illis in populis, minimè mirandum eſt, eveniſſe. Nam, pari formidine, nec aſinum paullo laſciviorem, neque bovem cornupetam, tuliſſent; ignota mortalibus iis, ab ortu ſuo primo, brutorum monſtra. Quippe, priuſquam Hiſpani jumenta, tranſportata navibus, inferrent: nemo taurum, vaccam, vitulum; nemo mulum, aut aſinum, aut pullum: non hircum, arietem, capram, ovem, cuſtodèmve pecoris canem [ne per picturam quidem] oculis acceperat. Multa, quæ præterea ſuper Americæ rebus univerſim tradi poſſent; ab aliis abundè jam vulgata lectorem fatigent citiùs, quam ſcriptorem deficiant: poſitis in propatulo librorum monumentis, ut quiſque noſtrorum hominum, exterorumve, *Novas terras* inſulaſque, vel ipſe reperit, vel repertas interiùs luſtravit. Operæ fuerit amœnioris; ex ſingulis potius exquiſitiora delibare: propoſitis in conſpectum [ſed tanquam per tranſennam, & ſtrictim] ſicut modo diſtinximus, AMERICAE partibus, & continentis potiſſimum regionibus. quarum bona juxtà malaque, quaſi per tranſcurſum, excerpemus, ac, ſiqua cætera, videbuntur ad memoriæ meritum eminere.

AR-

ARGONAUTICON AMERICANORUM SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XIII.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. S*Eptentrionalis Americæ ſingillatim Deſcriptionem orditur, ac diviſionem. De Eſtotilandia, California, mari Vermejo,* Nova *Gallacia, ſtrictim omnia.*

II. *Nicaraguæ regionis pictura chorographica. Ejus pars maritima, horrida & inculta, circus quondam, & campus errorum, Victoria ac Sociorum ejus. Pars autem Nicaraguæ interior, amœna atque frugifera. De Manta, deque* Portu *Vetere, urbibus: deque priſcis Gigantibus, & eorum puteo, deteſtabiliſque libidinis pœna.*

III. *Fondura regio; & rupes Maſaja, flammivoma. Hiſpania Nova, felix admodum fructuum, nemorum, fluviorum.*

IV. *Regnum* Mexicanum, *&, regni princeps urbs,* Mexicum; *olim Temiſtitanum. Mexicum vetus, cum incolarum priſcorum moribus adumbratur: De rege ejus ultimo. De Tiaſcala, urbe æmula: deque*

deque demerſis in ſtagnum opibus. Additur Mexici Novi ſplendor, ac topotheſia.

V. *Cuba Inſula; & priſcorum eius incolarum fœdi mores. Angues comeſtiles. Vallis rotundorum lapidum. Inſula Jamaica. Turbines maris vicini, Turacanes dicti, & Inſulæ mirandus ſitus.*

SEPTENTRIONALIS igitur AMERICÆ, barbaro nomine Regna multa ſunt, ac Provinciæ. quarum nuncupationis aſperitatem, partim noſtræ gentis & linguæ majeſtas ad temperamentum ſoni perduxit; partim verò, ſuperinductis Europææ mollitiei vocabulis, interpolavit. Celebrioris notitiæ ſunt, *Anianum*, *Quiviranum*, *Tolmiumque Regna*; *Canada*, *Nova Francia*, *Virginia*, *Florida*: quæque ſupra cunctas has in Aquilonem projecta jacet, *Eſtotilandia*. Propius Auſtrum verò *California*, *Fondura*, *Nicaragua*; *Nova* (quam fecimus) *Hiſpania*; *Granataque Nova*. Sed & latus ab Atlantico pelago ſtipant inſulæ circumfuſæ. Primæ dignitatis, *Hiſpaniola*, *Cuba*, *Jamaica*, *Divi Ioannis*, & *Margaritarum*. Ac de pluribus quidem harum ſeu terrarum continentium, ſeu mari cinctarum; in ſuperioribus operis noſtri libris mentionem inſerui mus: uberiorem, contractioremque; prout narrationis uſus exigere viſus eſt. Sufficiat hic igitur, omiſſas alibi, paucis exſequi. Principium deſcriptionum ESTOTILANDIA ſit. Ultimus, qui quidem hodie teneatur, Americæ Septentrionalis angulus; inter Fretum Daviſium, & Terram Cortealem, diverſis Sinubus varias barbarorum Cherſoneſos, ac deſerta littorum, includit: in quibus *Eſtotilandiam* etiam, *Terramque*, quam appellant, *Laboratoris*, à fluvio *Tormenta*, *Furioſum* ad uſque *Sinum*, in latitudinem extendit. Longitudo vero tractus illius, procurſu montium, procùl abſcedit, in carentia nominibus loca; potiſſimumque, quà vergunt

in Occidentem æſtivum, incultæ plagæ. Littoribus prætenſa montium juga, ſqualore ſaltuum & aſperitate ſolitudinum, inprimis horrent: tantummodoque belluarum non infœcunda; miræ feritatis animantes, ingenti frequentia fundunt & nutriunt. Quin & *Gryphes* illis in arboribus, dicuntur, non fabulæ, ſed ex vero, ſedere. (*l*) Notiora tamen navigationi noſtræ regna regioneſque ſunt illæ; quæ pelagus *Zurium* ab Occidente per obliquum adjacent. In his, poſt *Quivira Tolmique* terras; eodem littoris tractu, mari prætendun- tur (Orientem verſùs) *Californiæ* loca. Tergum iſtorum, claudunt montes; &, ab his in Oceanum decurrens, amnis *Farellones*. Latera ſtipantur undis, in modum brachiorum. Et dextrum quidem, quod Auſtrum ſpectat, Ponto *Zurio*: ſiniſtrum autem ad Aquilones, Sinu quodam prævelatur, in tranſverſum procurrente; pluſquam ad mediam *Californiæ* longitudinem. Eum quidam *Mare Vermejum* vocant, ad ſimulacrum nonnullum maris Hadriatici Tyrrheniqne: quibus, in Jonium pelagus coaleſcentibus, Italia (laterum tenus ac pedum) inſtringitur: aut in effigiem aliquam Arabici Sinus; quem *Divinus Hiſtoricus* paſſim *Mare rubrum* nuncupat: cujus itidem excurſu, parte læva; dextrorſum vero, Sinu Perſico, Felix Arabia coërcetur. Haud ferè ſecus, hybernum ad Orientem, triplici promontorio coëuntes, *Sinus Vermejus*, & Oceanus *Pacificus*; *Californiam* omnem, in arctum, ac tres in angulos, compellunt. Sequitur *Nova Gallæcia*, totumque littus illud; ab Occidente primùm in meridiem: deinde paullatim tenſum ad ortus hybernos; quod pars eſt Hiſpaniæ Novæ, Mexicique, quà vergit hoc in meridiei plagam. Senſim denique ſe conſumit in NICARAGUAE Regnum: quod, ab Hiſpaniæ Novæ finibus, multo montium quaſi tergo clauſum; vix modicum tranſituris ſpatium relinquit: cætera, totum eſt

mariti-

maritimum, ad uſque Panamæ confinia; quæ ſunt Auriferæ Caſtellæ principia.

II. TRACTUS hic univerſus, ab oris CALIFORNIAE, perque littora PACIFICI Maris, ad uſque NICARAGUAM; fluminibus ac torrentibus infunditur, ſine numero: quos plerumque montium Aquilonarium juga præcipitant, & in jugis collectæ nives; quoties æſtivo Sole reſolvuntur. NICARAGUA verò parcior amnium: cæterùm ſinubus excurſibuſque maritimis propemodum ad fœditatem reſtagnat. Continentis itinera, tertio quoque milliari fluctus exæſtuans, vel turbat, & alterat; vel reflectit ac deſtruit.

CIRCUM hæc pleraque littora, nos vagos olim, omnium inopes, exulibus & ejectis ſimiles oberraſſe, per dies amplius quadraginta; poſtea conſtitit, quàm locorum peritos, & tabulas thalaſſographicas, interrogavimus. Fuit autem vero ſimillimum; nos haud ità procùl *Californiani* Sinus coiru, ſuper DESERTAS (quas illi ſic nominant) INSULAS, calamitatis noſtræ principia feciſſe: circumque fines ultimos *Gallaciæ Novæ*, quà vergit in Occidentem, navi noſtra digreſſos, quærere *Thalaſſiam* cœptaſſe, quæ nuſquam erat: & *Mantam* inveſtigaſſe, quæ paraſangis tamen innumeris aberat; neque, niſi NICARAGUAE littoribus indaganda. Nemini porò mirum accidat; non hominem nobis, non facile feram, aut locorum nomina, palabundis occurſaſſe. Quanquam enim NICARAGUAE regio, quà FONDURAM adjacentem ſpectat, quaque, Boream versùs, ad interiora ſeſe flectit; & fructibus, annona, meſſibus, rerum omnium ubertate, maximéque Pſittacorum frequentia, ſic luxuriet: ut, qui de noſtris primi continentem illius penetrarunt, nuncupationis delirium fecerint (nam, ob voluptatum illius ſoli congeriem, MAHOMETIS *Paradiſum* appellarunt, ex *Alcorani* vanitate): Nos tamen,

ſolorum littorum contenti ſtrictis, interiora regni Nicaraguani tunc non tetigimus: ac de *Paradiſo* tali nec pomum, neque folium, momordimus. At verò NICARAGUAE Maritima cuncta regio, non parum horroris habet: &, præter inclementiam cœli (ſemeſtres pluvias continuas dejicientis) ſolum inſuper arenoſum. Id, redditis cœlo Solibus, ardore non tolerabili plantas incedentium exurit. Uligines præterea, marisque reciprocantis eluviones, pariter graves, cœnoſas, fœdas: neque culicibus modò formiciſque, verum etiam pulicum gregibus obſcœnas. Sed his omnibus malum truculentius ſuſtinet, indigenas, qui continentis interiora tenent, latrociniis raptibusque ſuetos, & humanæ carnis victu menſam inſtruentes. Nam etiamnum *Deorum cultu* fuerunt. Eorum nos omnium incommodorum, non ſola veſtigia, ſed prorſus quotidianum guſtum, percepimus, ſicut in ſuperioribus calamitatum noſtrarum actis relatum eſt. Verum, incolas hodie terribiles, reliquias eſſe longe ferocioris antiquitatis: indicio loca ſunt, quibus nunc impoſitus incumbit *Manta* Portus; & aliud quoddam, exiguis mœnibus oppidum, PORTUS VETUS Hiſpanis dictum: utrumque noſtratium hominum, & ſæculi ſuperioris, opus. Eruuntur enim illinc oſſa cadaveraque *Gigantum*, ſæpe dimidio, frequenter autem & altero tanto, grandiora corporibus iis, quibus nunc Americana proceritas incedit. Monſtra fuiſſe portentaque mortalium eſt in confeſſo, ſed alumnos aut indigenas NICARAGUÆ, negant. Ex tranſmarinis enim oris & regnis forſitan Antarcticis advectos, Peruana fama canit. ibi, cum Americanis bella; mox, victis illis, ulteriores ad Aquilonem ſedes, ac ſcilicet NICARAGUAE poſſeſſionem iniſſe tradunt, conſtructis ſibimet inſanæ molis arcibus atque turribus. Harum indicium ſtructurarum, Puteus quidam

dam, etiam hac tempeſtate, manet ac monſtratur; inexhauſtæ profunditatis, vaſtiſſimi circuitûs, & qualem palus magis, quàm fons, amet: crepidine, muriſque putealibus, tam immani ſaxo ductis; ut appareat eum à prodigiis potius hominum, quàm ab hominibus, ſtare. Sed inter hæc ſuperba molimina, tantam in Gigantibus illis fuiſſe memorant Veneris infandæ rabiem, quantam in veterrimis illis, ac primo mundo coævis, Deus ultor cataclyſmo plexit. Quod autem tunc ſcelus aquis abolevit, id ferunt,in his recentioribus compreſſum flammis fuiſſe, cœlô dejectîs: ſiqua tamen populorum illorum *memoriæ* fides eſt,quam unicum ipſi genus annalium habent; calamorum & chartæ compendio deſtituti Quidquid id tamen eſt: ex his videas, quanquam ignibus & buſtô tumulatam *Gigantum* ferociam: tamen adhuc in poſteritate ſua (quam populoſam crearunt) velut *è cinere favillaque male mortua, ſcintillare.* [m]

III. CÆTERUM, *Nicaraguæ* tractui FONDURA connectitur. Hujus cumprimis memoratu dignus eſt mons, MASAIA nomine; forma circulari. Fauces habet geminas, quarum hiatus alter, ultrà ſagittæ jactum ſpatio non protenditur, alterius autem circuitus, duo plus minùs millia paſſuum amplectitur. Flammarum aſſiduus eſt [ſine cinere tamen, lapidumque projectu] vomitus & fragor. Conſpectus autem, quia neque fumo, neque vapore nubilatur, ad paſſuum nonaginta millia clariſſimus. Hujus rutilantis pura defæcataque lux, multis Auri ſuſpicionem præbuit; tanquam exæſtuantis, immoque fundo bullientis: cum aliud æternorum ignium nutrimentum nuſquam deprehenderent. Idcirco, de catenis ferreis, ingentis capacitatis vaſa, *Campano metallo* ducta, quidam demiſere, divitiis hauriendis. At, hiatus vix media tacta pro-

ctâ profunditate; ferrum, æs, inſtrumenta, cum omni montium aureorum ſpe, colliquere. (*n*)

SED cunctarum in America Boreali provinciarum caput, HISPANIA NOVA; quà vergit in Orientem, regnum in ſe Mexicanum trahit. Cujus opes & gloria cæteras univerſas Aquilonaris plagæ regiones, AMERICAE MEXICANAE communi titulo, comprehenderunt. Quo fit, ut jam in totum, audiat MEXICUM; quod pars aliquando nominabatur, HISPANIAE NOVAE (namque cæterarum provinciarum vix unam aliquam eminus remigio ſtrinximus: at iſtam longis etiam erroribus perambulavimus) princeps uti nuncupatio; ſic terra, ſpatium, fines, nec non opes & dignitas ſunt: HISPANIAE VETERI, propter ſororium nomen, nequaquam erubeſcenda. Clementiſſimum illi cœlum, ſoles ac dies pæne ſemper verni; noctium dierumque minima diſcrimina, propter ſitum: quò, Cancri Tropicum inter, & Æquatorem exporrecta, gaudet. Junio, Quinctili, Sextili menſibus, circumque Septembris ſidera; quotidianis, & ſubinde continuatis, molleſcit imbribus: haud inſanis quidem illis, & violento caſu ruentibus; ſed, quales noſtrum apud Orbem Majus fere fundit, & verna terra ſorbet, placidos tacitoſque. Quod conſequens igitur eſt; viret hæc anno toto, floréſque regio: neque per hortos tantum, pérque prata; ſed in agris etiam, leviſſimo modò brachio verſatis, atque cultis. Videas enim, eos illo gentilitio, quod ſuprà memoravimus, frumento mayzii, ter intrà duodenos menſes niteſcere. Culta præterea nemora, ſylvæque (quod mireris) feliciſſimis rident proventibus; non ſolum Italicorum Hiſpanienſiumque, ſed prorſus plerorumque tranſmarinorum fructuum. In his mala ſunt rari genii deliciique, granata, poma nerantia, citria: præterque fertilitatem caſſiæ, fiſtulæque, Cacoi quoque fœtus; cujus ſapor ac bonitas etiam amygdalis conten-

tendat. (o) Arborum quoque ſylveſtrium, quæque montanis ſaltibus ſe tollunt: ingens copia, mira magnitudo, truncorumque moles & craſſities ſupra fidem. Vnico certè de ſtipite lintres immanes, ac Liburnicis certantes, excavant frondatores, ac ducunt: ut, quod modò ſtirps in montibus ſteterat, repente, tumultuaria fabrica, cogatur per maria curſitare lignum. Quin e *Cedris* quoque (quarum fertilitas Syrio *Libano* ſuppar, aut æqua) trabes dolant tetragonas, in domiciliorum compagem; centum viginti pedum longitudine: duodenum vero latam. Flumina, quibus compluribus HISPANIA NOVA paſſim irrigatur, Crocodilos alunt: Niloticorum nec ore, nec forma diſſimiles: niſi quod hi menſis, & (ut Barbari ſibi fingunt) etiam lautitiis, idonei ſunt. Eadem oſtreis quoque natantur, quorum conchæ margaritis turgent, pretio, mannu is haud inferiore. (p)

IV. MEXICANAE tamen regionis potiſſima, præque cæteris HISPANIAE NOVAE terris, gloria: non modo, quod Regnum antehac latè reliquis eminuit, ac jura dedit, quacunque patet in Septentrionem America: ſed etiam ob MEXICI, principis urbium, majeſtatem: qua Sedes quondam imperii fuit. Sed tunc etiam *Temiſtitanum*, diverſiſſimo nomine, dicebatur: quæ nunc paſſim, à *Fontibus*, & copia *ſcatebrarum*, quibus circumluitur, MEXICUM nuncupatur, id exprimente gentis lingua. Sita quondam urbs hæc fuit, *Venetiarum* exemplo, ſuper ingentis lacus medium. Is, gemino ſinuatus ſtagno, paſſuum quinquaginta millibus ambitur: totidem circumquaque ſuper ripam exſtructis urbibus. Nam quinquaginta fuiſſe, conſtans eſt eorum narratio; qui vetus *Mexicum* oculis ſubjecerunt. Addunt; earum ſingulas decem millibus plus minùs domuum ſuperbiſſe. Sed longiſſimè ſuper has omnes caput erigens MEXICUM, tanquam ex annulo grandi gem-

ma pulcrior & extantior; in medio cunctarum poſita, cunctas facile deſpiciebat. Etenim Orbis totius urbium (ſi modo famæ credimus) ſpatioſiſſima; tectorum turriumque pluſquam ſeptuaginta quinque millia ſurrigebat. Præterea lemborum, quos Canoas ipſi vocant, quinquaginta millibus aſſidue circumnavigabatur. Quem numerum nec hodierni quidem MEXICI populoſitas ſuccidit: quippe non rarioribus, atque quondam, per ſtagnum excurſibus recurſibuſque diſtenta. *Mexici* porro veteres incolæ, cultibus olim *Idolorum*, & humanarum carnium epulis, diri; præter hæc autem & pellicatu, pluriumque ſimul uxorum cubili, deteſtabiles: hodie priſcam infamiam, novis ſuperinductis moribus, ut plurimum exuerunt; utique poſt *Chriſtiana Sacra* vel audita, vel ſuſcepta. Laborarant autem & Infanticidiorum fœdiſſima crudelitate: ſoſpitis mactari teneris fœtibus; ut primum, & utcunque, genitoribus diſplicuiſſent. Hæc immanitas ad vicena plerumque millia parvulorum capitum, annua laniena, graſſando pertigerat. Tam cruentam, & vere *Molochicis Sacris*, ab omni retro memoria bacchantem urbem; diuturna quidem, ſed tamen populari, Republica tenuere *Chicimeici* (ſic antiquis appellati) tanquam tribuni quidam plebis, aut decuriones: nec ipſi quidem diſparibus fœdi flagitiis. Poſt ſexcentos autem ac novendecim annos; ab Democratia, gubernaculum tranſiiit ad Reges. Hi, numero novem, neque plures; Sæculum, ac tricenos annos, impleverunt imperio: continenti decedentium ſuccedentiumque ſerie. Clauſit ordinem, regnum, ac vitam una, Rex *Montezuma*, ferro per ſedionem popularium interceptus: eodem ipſo tempore, quo *Ferdinandus Corteſius* (inter thalaſſarchos Duceſque *Carolo* V. *Caſaris* ſpectatiſſimus) Americanis victoriis floruit. Hic *Hiſpaniam* primo NOVAM armis occupavit. Triennio deinde poſt; extincti *Mote-*

Moteçuma regnum & regiam aggreſſus, MEXICUM urbem, non ſine maximis utrimque ſtragibus expugnavit; ſæculi decimi ſexti primo, ſupra viceſimum, anno. Magnum autem ad hanc expugnationem pondus contulit, urbs alia, poſt *Mexicanam* ſecundi nominis atque loci; *Tlaſcalana* dicta. Quam appellationem ei conciliavit, ſoli fertilis ad omnem annonam ubertas & aptitudo. nam id ſonat Americanis, *Tlaſcala*: ſicut fontium abundantiam, MEXICUM; uti ſupra retulimus. Igitur *Tlaſcalana*, civium frequentia divitiiſque tumida, cum in ſecundis ægre conſiſteret: æmula *Mexicanæ* claritudinis, haud alias magis infenſum animum exprompſit, adverſus inviſam ſibi rempublicam, quam illo poſtremo bello, quod à *Corteſio* geſtum fuit, ad uſque ruinas & excidium *Mexici*. Conſtat, Tlaſcalanos ſolos auxiliares, popularium ſuorum voluntate ſub *Corteſio* merentes; pluſquam centum millium virorum valentiſſimorum, exercitum expleſſe. (*q*) Quibuſdam autem in annalibus reperio; *Mexicum*, ne quidem captam, conquieſſe: ſed opus altera fuiſſe victoria, ſub ejus ipſius Ducis auſpiciis atque ſignis. Redactos vero ſub officium oppidanos caſtellanoſque: poſt omnia ſua perdita, tamen adhuc *invidiam* retinuiſſe ſpoliorum, quibus ne potirentur victores, quidquid anti publici privatique, quidquid ſignati rudiſque fuit [fuiſſe vero memorant, immane] totum id. lacu circumfluente demerſiſſe: [*r*] quo dolentius Hiſpani ferrent victoriæ laborem, jam bis gratuitum, quoque gravius hiantes cupiditas ureret turpere, quibus tot opum certiſſimarum in ipſo portu naufragium, per ſummam hoſtium malevolentiam, obtigiſſet. Quæ, ſi cum vero memorantur, etiam hujus tantæ jacturæ ſenſu, crediderim, aſperatum *Corteſium*; inveniſſe cauſſam indignationis novam, ad priſcas cauſſas & idcirco [poſt MEXICI mœnia cum turribꝰ, arcibus, ac plateis exciſa] ſolo tot mil-

lii domorum æquaſſe: Poſt hæc autem Urbem, fundamentis ſuis emotam è medio lacus, in ripam ultimam projeciſſe, qua Boream ſpectat. Illic enim MEXICUM hodiernum viſitur, & incolitur; non inter aquas, ut quondam. Quod tamen, etiam poſt tantam ſtragem ac buſta, magnum adhuc & ſpatioſum; amplitudine ſua ſeſquimilliaris Germanici circuitum implet. Pars illius altera frequentatur ab noſtris: pars altera, ceſſit indigenis incolenda. *Typographeo* (quis crediſſet, etiam hanc incultiſſimis populis aliquando ſcientiam acceſſuram?) præterea nummum ac *Monetæ fabrica*, celebratur. Porro planitiem, in qua ſurgit, vallant circumfuſi quaquaverſum colles, humili, ſed tamen vernante ſemper, clivorum amœnitate. Remotiora vero, quæque duriorem nacta ſunt auram, in montes eriguntur: &, tanquam amphitheatro, gradatim eminent, jugis ſuper juga ſcandentibus quæ cuncta nivibus annoſis, æternaque glacie rigent.

V. POST *Mexicum*, ab orientali plaga, ſinus maris ingens illis incumbit terris, Mexicani nomen etiam ipſe ſortitus, ex propinquitate locorum & littorum. Huic, obliquo latere, pars Atlantici maris, Inſulæ ſubnexæ ſunt, CUBA, IAMAICAque: quarum utriuſque tergo prætenditur HISPANIOLA. Juſtæ magnitudinis *Hiſpaniola*, *Cubaque*. Sed illa diffuſior ambitu, longitudine vero tranſverſa, productior altera. Supervacuum autem hoc loco fuerit, *Hiſpaniolam* relibare: quippe, cujus, in opere ſuperiore, lineam jam aliquam, & imaginem duxerimus, lecturis utique ſuffecturam. CUBAM (etiam *Fernandinam* aliquando dictam) Tropicus æſtivus ſecat; ſolo culto pariter incultoque fertilem: &, præter ſacchari vim ingentem, Aſſyria quoque Panchæaque felicitate, divitem fiſtulæ, caſiæ, zingiberis, maſtiches,

ſtiches, aloes. Montana, ſecturis auri; campeſtria vero, fluviis aurum provolventibus, locupletantur. Sex; neque pluribus urbibus, frequentatur: & hoc ipſum, ab non ſui ſoli mortalibus. Namque genti, propter *obſcœnæ Veneris* immodicam & inhumanam intemperantiam; *lues* olim, *ibidenum filia*; ſupervenit: inſulamque, tabefactis, ac funere creberrimo reſolutis corporibus, penitùs priſcis cultoribus vaſtavit. His in coloniam Hiſpanus ſucceſſit. Et is hodie propemodum ſolus terram (alioquin gratis perituram) exercet. Indigenis porro veteribus, ſicut vitia fœditaſque; ſic & ſerpentum (ſpurciſſimi reptilis) epulum, primis in deliciis extitit. Nam angues hæc Inſula prægrandes, cæterum innoxios, creat, & in opimam craſſitiem nutrimentis certis perducit. Nec ſilenda CUBAE *vallis* quædam, trium circiter leucarum longitudine; genitrix lapidum innumeræ multitudinis. Ques tamen omnes ac ſingulos in eam ſphæræ rotunditatem artifex natura tornavit; ut illius figuræ legem exactiorem, nullus circini ductus queat exprimere.

SUB *Cuba*, meridiem verſus, IAMAICA panditur inſula, juxta latus occiduum Hiſpaniolæ. Geminis celebratur orbibus; *Hiſpali (ſeu Sevilla) Nova*, quà Boream reſpicit: & *Oriſtana*, qua vergit in Africum. Sexcentorum millium ambitu circumitur hæc Inſula. Rerum, ad vitæ delicias uſumque, fertilitate, nulli ſecunda, virore littorum & camporum aſſiduo gaudet: niſi, quod Sextili, duobuſque conſequentibus menſibus, annuo turbine ventorum incurſatu. Eum ipſi TURACANEM nominant, violentum, improbum, & obvia quævis arietantem. Hujus furore, ſtirpes etiam firmiſſimæ, nemorum & hortorum, ab humo ſæpe radicibuſque, revelluntur. Inſulæ tellus, ab ipſa ſtatim littorum ora, clementibus circumquaque clivis aſſurgens, paribus ex omni parte progreſſibus ita ſenſim aſcendit;

ut pedes tamen fallat. donec in ipſo ferè totius inſulæ meditullio conſtitus, oculos circumferas: & præcelſum jam montem ſentias; quem primum, veluti colliculum, aggreſſus eras. Verùm, de *Septentrionalis Americæ* partibus ſatis, neque citra promiſſa, memoratum. Nunc & eam, quæ *Meridiem* reſpicit, percurramus.

ARGONAUTICON AMERICANORUM, SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XIV.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *AMericæ Meridionalis particularior topographia: nominatim, Caſtellæ, ſeu Caſtiliæ Auriſera; Dariena, ceu Nova cujuſdam Meſopotamia: in qua Guajana arbor. ſcopa ex dactylis. Peppajana; & Amazonum Provincia.*

II. *Chila geliďiſſima regio. Mira & curioſa narratio, de Almagro, Duce Hiſpano; ejuſque militibus & equis, frigore enectis, ſed incorruptis. Chilenſium quorundam demens pertinacia, ad deditionem evitandam.*

III. *Chica regio. Ejus incolæ proceriſſimi, velociſſimique. Alii, in ramis arborum habitare bellarèque ſoliti: Patagonum gulitur & robur incredibile.*

IV. Pe-

IV. *Peruvii generatim perſtringitur ſitus, opulentia, fertilitas, ſalubritas: & triplex ejus partitio ponitur*

V. *Peruvium Campeſtre; ut plurimùm arenoſum*

VI. *Peruvii Montani fertilitas & amœnitas mox Peruvium Tramontanum percurritur. Eius jumenta, feraque ſylveſtres: Vultures, aranei, bufones. Avicula multicolor, & mira. Aviculæ eiuſdem Tramontanæ alia, minima, Gonambucha nomine; canora. Montium Peruvii immenſa altitudo Ars ſumma Peruanorum, in opere plumario. Guanaci ſeu Vicunnæ beſtiæ, lapidum Bezuarium genitrices. Per quem ia primum, & quo operæ pretio, Hiſpanis ſint prodita?*

VII. *Cuſcus, Montani Peruvii metropolis, accurate deſcribitur. Ejus ſitus, arx, platea, incolæ, viaque gemina conſtrata, ſtupendi operis*

VIII. *A quibus Cuſcus, & moles ejus admiranda, ſint exſtructæ, vel repoſitæ? De Ingarum, id eſt, monarcharum Peruanorum, origine, fraudibuſque, ad invadendam tyrannidem. de eorum inceſta licentia, & ob hoc, ſubditorum corruptela. Unde illis ad ruinam gradus.*

IX. *De Guanacaxa, Inga [ſeu monarcha] Peruvii, paullo ante adventum Hiſpanorum. Ejus regis palatia, hortuſque, ceu novi Midæ. Sepultura ſuperſtitioſa.*

X. *Extincto Guanacaxa, ſucceſſor ejus, Guaſcar filius, à fratre minore Atabaliba, rebellante, prælio funditur, & vita exuitur. Atabaliba, inceſtu & tyrannide vicinis invìſus, in Pizarri & Hiſpanorum arma, vincula & catenas: tandémque, Philippilli delatione, in laqueum incidit & interitum.*

XI. *Mangum, Guaſcaris & Atabalibæ germanum, bella pro Peruvio & ſucceſſione moventem, ægre tandem feroque Hiſpani coercent, & profligant. Deletur ſubinde Ingarum omnis poſteritas, è quibus tamen unus Chriſtiana ſacra ſuſcepit, in libertate.*

QVAE

QVAE propius *Auſtrum* receſſit, AMERICA; figuram gerit ferè triquetram pyramidalémve: ſinuata tamen in arcum baſi, ſeu pede; qui Boream reſpicit. At acumine, terris Antarcticis opponitur. Quibuſdam hæc olim *America Dariena* dicebatur, à fluminis DARIENI notiſſimi magnitudine. Nonnullis aliis verò, PERUANA potiùs; ab eo, quod cæteris omnibus præſtat, regno. Finitur ab Aquilonibus Iſthmo, *Magellanico freto*, quà cacuminatur ad Auſtrum: Mari *Pacifico*, quà Solem cadentem, *Atlantico*, quà ſurgentem, excipit. Circumitur autem univerſa ſedecim millibus milliarium Romanorum. Hujus, nominatiores cæteris, provinciæ numerantur: CASTELLA [quam dicunt] AURIFERA; *Darıena*, *Popajana*, *Peruvium*, *Chila*, *Chica*, *Braſilia*. Quarum poſtrema, ſicut ab humanitate quondam; ſic & à cæteris Americæ ſuæ partibus, longiùs abſceſſit: in latus Orientis refuga. Conſtat; eam *Peruvio* diſtare millibus paſſuum vicies & quater millenis: quantum ſacchari cannis abundantem, tantum argento juxtà defectam & auro. Verum hæc noſtri nec operis eſt, neque promiſſi. quare pluribus eam inſequi, ſuperſedemus.

CASTELLAM AURIFERAM, nihil magnopere, præter grande nomen, ac (nomini reſpondens) auri copia, nobilitat: quod, omni fide copioſius, & facilitate propemodum dormitante; non tantùm è montibus, ſed amnibus etiam atque rivis, extrahunt. Cæterorum vix aliquid ames optéſve: cœlo, ſolo, ſtagnis, ad vitæ ſubſidia tutelamque, pariter inclementibus.

AD *Caſtellæ* dexterum latus, DARIENAM regionem ſuus amnis (ex quo nomen capit) famoſam facit: &, præter fluvium, Sinus ingens, *Urabanus* vulgò dictus; in quem fluvius devolvitur. Ab hoc

amne ſinuque, DARIENA (tanquam *nova* quædam *Meſopotamia*) ſpatio terrarum memorabili, diducitur ad eum uſque fluvium; quem alibi RIVUM GRANDEM meminimus appellari. Latitudinem ſuam ab Occidente, tranſverſim in Orientem expandit; & ad *Caſtellam* uſque porrigit. Longitudinem autem à *Poppajana* terminis, & Oceano Septentrionali, producit; cum duorum fluminum continuato curſu: quam etiam eorundem amnium oſtiis finit. Ab *Euphrate*, credas, & *Tigri tranſmarino*, ſuam *Chaldæam* includi, ſtiparique. Monſtratur autem etiamnum (tanquam *Meſopotamicis* in campis, *Niſibis*, aut *Carrarum ruina*) ſic in his locis, vetus Regni ſedes, ANTIQVA DARIENIS nuncupata: non ita procul ſiniſtro, cognominis ſibi fluvii, latere. DARIENA porro, quæ nunc eſt; ſponte telluris ſuæ [quæ præ felicitate nimia cultorem in pleriſque dedignatur) arborum frugiferarum complura genera protrudit: ſapidiſſimi ſane, peregrinique fœtus. Earum in cenſu potiſſimum æſtimant eam, quam ipſi *Guajanam* dicunt: fructu, partim aurantiis malis aſſimili; partim, ac plerumque, citriis: quæ vulgus tamen Limoniorum appellatione traducit. Stant paſſim & nuces, varii nominis saporiſque, neque ſolo juglandium & avellanarum diſcrimine. Præterea dactyli, quarum in fructibus nucleus, neque magnitudine diſcrepat ab noſtratibus: neque ſpecie, vel pulpæ candore. Saporis gratia, cedit Europæis, in ingratam amaritiem deſinente guſtu. Videas & aliud dactylorum germen, ſed ruſticum: quod in ſylvarum uſque nemorumque denſitatem ac delicias excreſcit, folio ſtirpeque Dactylis fœcundis perſimili: flore vero fœtuque nullo. quin nec utilitate quidem ulla memorabili, niſi, quod plebeja neceſſitas earum ſurculos, deſtrictis foliis, in ſcopas & everricula convertit: ad ritum noſtratium betularum. [a]

Darie-

Darienam POPPIANA ſequitur. Hujus initia ducuntur ab *Antiochiæ* mœnibus, Aquilonem ſpectantibus. extremitas autem Auſtralis, urbe *Quito* diſcluditur; quæ, ſecundùm nonnullos, PERUVIUM vel ſtringit, vel etiam ordiiur POPPAIANA tota montibus, ad horrorem exceſſis, infeſſa; propter hoc ipſum ab Auri ſolita fertilitate non degenerat. Cæterum fœdus morum, priſcus incola; dignam ſuis meritis locorum faciem nactus eſt.

SUPER Poppajanam ad meridiem (ſed obliquato latere) ſub Æquatore, *regio* panditur AMAZONUM; rupibus undiquaque cincta: quà verò montes deficiunt, lacuſtri flumine prætenſa. De quo terræ tractu, ſimul & incolis; ſupra memoratum eſt.

Sequuntur, littoribus maris *Pacifici*, prolixo, tantumque non perpendiculari curſu, prætextæ regiones; *Peruvium, Chila, Chica.*

II. CHILAE latus dextrum pelagus urget: ſiniſtrum vero montes, perpetuis ſqualidi nivibus; & quorum altitudini nulla par ſit, non hujus, non alterius *Americæ*, vel Orbis, edita plaga Tanto montium opulentiora ſunt viſcera; quanto paucioribus antehac penetrata: quæ proinde non auro tantùm ſimplici, ſed prorſus obrizo, turgent. Hujus cœli pares noſtratibus æſtates, calent, extorrent, grandinant, tonant, fulminant: ſed tunc, cùm Europa brumam agit. Hyemes autem adeo ſæviunt; ut equitem quoque, jumento frequenter adſtrictum, uno marmore pariterconglacient. Inde regioni nomen. nam CHILI vocabulo, frigoris acrimonia populis illis denotatur.

Sed potiſſimum eſt montium gelu, qui verticum altitudine, longe nubibus eminent, &, præter immodicum frigus, quoddam inſuper auræ genus volvunt e diverſis inter ſe ſtudiis, clemens idem, atque ſævum. Cum enim

tenuitate ſua, viventium viſcera (ſimulac intraverit) intime pervadat, peſtilenterque puncto temporis extinguat: exanimatis tamen e diverſo parcit, ac, velut balſami vivacitate quadam, incorruptionem illis & ævum præſtat. Cujus, inter alia complura, quæ brevitatis ſtudio prætermittimus; unum, & publici rumoris, exemplum, ſileri non debet. Id eſt ejuſmodi.

DIDACUS *Almagrus* (ille, qui bello civili primum, cum *Franciſco Pizzaro*, ſub extremum etiam prælio diſſedit: &, acie victus ad Cuſcum urbem, in vinculis cum victoria libertatem ac vitam amiſit) poſt primam diſcordiam reconciliatam, miſſus à *Pizzarro* juſu ſortis in CHILAM eſt, cum turmis aliquot & manipulis Hiſpanorum. Habebat legatus in ſpecioſis titulo, ſed revera caſsis exitu, mandatis: ut *Provinciam* illam faceret, quæ regio Regnumque fuerat, ad illud uſque tempus: eamque, vi compulſam & armis, Iberico dominatui ſubjungeret. Nec detrectavit imperium ALMAGRUS; horridum licet, ac variè difficultatibus intricatum. Nondum iis tempeſtatibus apertus, ac neque cognitus quidem exteris, trames erat ille; qui nunc, montes inter & *Pacificum* mare, patet in CHILAM: ſed, barbarorum viæ ducum inſcitia dolove, per Alpium juga ſumma, labor & iter ſuſcipiendum erat. Et ALMAGRUS quidem eadem, expeditionem ſuam trajecit; ſed magna luctuoſaque peditum & equitatus jactura. Frigoris enim immanitas, & illius (quem dixi) venti mortifera vis; miſeros oppreſſit, & alligavit. ALMAGRUS, cum ſignis & militum reliquiis, utcunque quidem corporibus incolumibus, in CHILES interiora decurrit. animis tamen haud perinde firmis, aliquantiſper nihil, niſi ſubſtitit: ac contentus, *veniſſe*, *vidiſſeque* barbarum hoſtem; *viciſſe*, ſucceſſori reliquit. Grande vero putavit, *aſpexiſſe ſaltem armatum* incolam; membrorum formidan-

formidanda proceritate ſtantem ex adverſo: nec illico, præcipiti fuga, dediſſe terga. Cum autem nec auri quidem ulla ſpes [propter barbaricas cuſtodias] affulgeret, paullatim DIDACUS ac pedetentim, ordines, pedem, & ſigna referre cœpit, perque tritos ſibi nuper Alpeſtres aſcenſus, agmina ſua reducere. Dictu, credituque magnum, ſed tamen certiſſimum! Poſt *quintum* jam exactum *menſem*, quàm in CHILAM irruperat, in ſupremo gelidiſſimoque montium tractu, qui frigore militiam ejus pleramque deleverat, reperit eorundem adhuc, qui quondam obriguerant, corpora peditum, equitum, & jumentorum, inconſumpta. Vidit, ſtupuitque, ſaxis alia, vel arborum truncis, ut quemque militum glacies deprehenderat, applicita: quædam humi, prona ſupinave, ſtrata, caballos quoque, fixo calce ſtantes, & alarios eis inſidentes, indimoto ſitu: qui, tanquam etiamnum œſtorconem urgentes, videbantur inſerta manibus fræna quaſſare, niſi, quòd vocem nullam equeſtrem (hortantium, aut increpitantium) mitterent, vitæ ſignum. Ad ſummam, invénit eos tales, quales reliquerat; odore nullo tetro, colore non-ſolito funeribus; ac [niſi quòd anima dudum intercidiſſet] cæteri ſpirantibus, quam extinctis, ſimiliores. Tam atrocis plagæ bruma, ſimulque triſti tot ſtatuarum monimento, deterritus *Almagri* ſucceſſor. *Petrus* VALDIVIA, declinatis ab læva montibus, dextram eſt ingreſſus: ac per maritimæ campeſtria, quæ ſibi ferro reſeraverat, victorem exercitum, & dominatum, *Chilenſium* cervicibus ſuperinduxit. Ab eo tempore penetratæ CHILÆ penes *Almagrum*, ſubactæ domitæque, penes *Valdiviam*, fama permanſit. [*b*] Verum ad CHILAE deſcriptionem reliquam, unde diſceſſum eſt, ſtylus revertatur.

Hæc, quàm auri, vitæque nutrimentorum ferax, iam inquieta pugnaxque Pacis quondam ac

Secu-

Securitatis bona neſcivit. Adhuc, qui CHRISTUM excludunt; præter ingenitam ferociam, ſtupendamque corporum altitudinem, in armis ſemper ſunt; &, propter hoc, in odio generis Europæi. Vitam eis citiùs, quàm libertatem & pertinaciam, extorſeris. repertique ſunt in *urbe*, regionis capite (quæ nunc *à Divo* IACOBO nomen gerit) mortales efferi; quos hoſtilis captivitas ad exſecrabilis inediæ mala, propter pervicaciam, adegerit. Conſtat; abſcuiſſe ſibimet ſuras; crudaſque devoraſſe, furioso vitæ diſpendio: ne, famis impotentia, vitam Hiſpano permittere compellerentur; in deditionem ac fidem accepti. Si quando tamen bella deſint; ipſa terra ſuoſmet in indigenas inſurgit: ſolita, creberrimis & horrendis ſuccuſſibus, in tectorum, montiumque, ſtrages erumpere; cumque rupibus, unanimi ruina pecorum hominumque corpora ſepelire. Tantas autem hic tremor vires habet; ut fluminum alveos & curſus alienet: maria ſuſpendat à littoribus; & in ſicco decepta navigia deſtituat. (*c*)

III. CHILAE ſuccedit, ad Auſtrum poſitarum regionum ultima, CHICA, ſive QUIQVA, nomine: cujus incolæ, Septentrioni viciniores, immanem ſuorum corporum proceritatem, in XII. uſque, XIIIve pedum longitudinem erigunt; colore, præter *Americæ* cæteræ conſuetudinem, candido: ſed vocis ritu bubulo màgis, aut elephantino, quàm humano. Quod autem in artuum tam enormi vaſtitate ſtupeas; pernicitatis plurimum obtinent: qua vel cervorum damarumque fugam, & prævertant, & ſiſtant.

At, qui longius ad Auſtrum receſsêre: breviori corporis menſura, nec animorum pari [ſicut ego reor] audacia, maritima Freti *Magellanici*, *Zurique*, non per pagos nuper cœtuſque; nec omnino per tecta, frequentabant: ſed, inaudito poſt *Iaquelinam* [Virginem Appulam] habitationis modo, celſiſ-

celſiſſimarum arborum cacuminibus inſcenſis, ramorum proxima compagibus nectebant. Ibi, ſuperinductis contabulata materia barbaricis tabernaculis, æſtivos calores arcebant. Illuc ſéque, familiamque, cum annona quotidiana, tranſportabant. Id illis (nec aliud) munimentum adverſus inimicam vim, & maritimas eluviones, erat. Quod ſiqua tamen potentia grandior illis inſultatum veniſſet; ſi ſecuris hoſtica ſylvæ truncos ab radicibus adfectaret: eam illi depellebant, proviſis in hoc ipſum ollis æneis, igne liquataque pice bullientibus. Has in hoſtica capita devolvebant, [d] De cætero; *Chicenſium* univerſim etiam, ex eo robur æſtimes: quòd tarde victi, tardiſſime ſub jugum Ibericum conceſsêre, propter gentis cujuſdam connexæ, ſæpeque Quiquenſibus immixtæ ferociam: quæ vel maximè *Chica* pertinaciam alebat. Nam, ſuprà memoratis plerifque nationibus alia natio truculentior, (CHILAM inter, & QVICQVAM) ad latus orientis, tranſmontanam continentem inſedit. PATAGONES dicuntur. *Gigantes* plerique, viri pariter ac ſexus alter, corporum proceritatem nunquam infra novenos denoſque pedes deprimunt: ut plurimum ad undenos, aut duodenos, ac plures etiam, attollunt. Oſtentando porro robori, ſagittas ſeſquicubitales gutturi demergunt; ad uſque ſtomachi fundum: nec tamen nauſeant. Quis crederet; niſi *Magellanus* ipſe, tantus & Heros & auctor, id inſpexiſſet, & horruiſſet? qui poſteris hoc per epiſtolam enarravit. Firmitudinem corporum illorum ex eo quoque conjicias: quod unus aliquis PATAGONUM, adjutante nullo, planéque ſolus oppletum vino dolium ingens, ſpatio ſtadiorum aliquam multorum, de pontonibus acceptum in humeros aut lacertos, in continentem; ex continenti, viciſſim ad naves, deportet [e] Ergo fortitudine juxtà, barbariéque, formidandus eſt

popu-

popu'us. cujus, ſi, quæ diximus, ſpecimen & exemplum non eſſent: loquerentur idipſum tamen, vacua ſedibus urbibuſque ſpatia: tam vaſto ſolo, jam tantummodo ſolitudinibus ac latrociniis, ad nulla vicinarum gentium commercia, relicto. Quis *enim, niſi moriendi certus, mortalium his portentis convivat?* (f)

IV. SUPER *Chicam*, modo deſcriptam, ſupraque *Patagones*. & *Chilam*, intrà Cancri tropicum & Æquinoctii Circulum, PERUVIUM eſt ſitum. Quanquam, à quinto jam ferè gradu ſuper Æquatorem, & à PERUAE fluminis alveo, capiat initium. Hæc omnium AMERICAE provinciarum nobiliſſim, ſpatio, cultu, cultoribus, opibus: & (ſi copiam auri penſes argentique, quod eruitur) *Omnium orbis univerſi regnorum ditiſſimum.* Miranda nihiloſecius indigenarum ſimplicitas, idipſum, quod mundus adorat, æſtimare neſcit: Neque ſuperbiore pede calcare ſaxum aut marmor ſolita, quàm aurum; in mercimonia, maſsis rudibus, nulla forma, nullo ſigno preſsis, utitur. Emblematis nihilominus illius artis haud indelectati, mirantur operis ingenium, alienamque manum: verum innoxio prorſus, nec in avaritiam uſque rapinamque duraturo ſtupore, vel oculo. Iucundior illis, terræ viva fertilitas; &, fluctuantes in campo, mayzii vel importati tritici ſegetes: quarum eſt incredibilis ubertas. Nam unicum jactæ ſementis ſextarium, quinquagenis ut plurimùm; ſæpe centenis, interdum & ducenis multiplicatum, tenuiſſimi ſubactus labor refundit.

Nec tamen omni PERUVIO, credideris, eam felicitatem, neque paribus gradibus, obvenire: diverſitate climatum, atque terrarum, variante fertilitatem. Huius enim maritima, ſabulo tota quanta ſqualent, & ſterilia ferè jacent. Quanquam temperatiſſimo nihiloſecius; & (quod conſequens eſt) ad ſalubritatem corporum accommodatiſſi-

datiſſimo perfruuntur aëre, propter amœnas *Zurii* maris auras; ac ventulorum inde ſpirantium, placidos flatus, ac reflatus. aliud præterea diſcrimen eſt, quod hujus regionis bonitatem inæqualitate diſtinguit. Namque PERUVIUM [quod ab Septentrione ſui nominis fluvius inchoat, ad Auſtrum *Chila* regio finit; ad Ortum, montes, ad occaſum denique, pelagus *Pacificum*] tribus maxime partibus abſolvitur. Earum una *Plana Campeſtriſque*, ſicut eſt, ità nuncupatur. Altera, *Montes* ſunt. Vltima, quam *Andes* illi vocant, Vltramontana. Provincias porro, quas haud abſurdè *Regna minora* dixeris; recenſet intrà ſe cumprimis iſtas: *Limanam*, *Cuſcanam*, *Arequipanam*, *Tumbeſiam*, *Quitanam*. Hæc illæ nomina ſortiuntur, ab totidem primis ſingularum urbibus, quibus hæ toparchiæ regnantur.

V. PLANA, ſive CAMPESTRIA *Peruvii* [quam & *Maritimam* dicunt *provinciam*] à PERUAE fluminis ſiniſtra ripa, tertioque gradu climatum Antarcticorum, procurrunt cum *Zurii* maris littore, meridiem versùs, ab Aquilonibus. Quindecim millium milliarium longitudine cenſetur. Latitudo, qua tranſverſim à pelago montibus incurrit, tricenûm; &, ſicubi diffuſiſſima, ſexagenûm eſt millium paſſuum. Sata ſegeteſque ſuas, fontibus, rivis, & amnibus [in colliquias ſectis diductiſque] nutrit ac promovet. Namque cœlo, niſi tenuiſſimi roris ſtillicidio, non irrigatur; clauſis ad pluvias æque tonitruaq; nubibus: & plerumque pulverulenti ſoli glebis æſtuantibus. Hinc, fere juncis & cannis paluſtribus indormientes incolæ, frigoribus aucupandis; hinc, ſub umbris arborum proſtratæ meridiationes atque noctes; hinc arenæ, per omnem eum terrarum tractum, quam plurimum; ac vis magna ſterilis ſabuli. Crebra denique ſolitudinum deformitas, jejunus & difficilis ager: niſi, quà fluminum viciniæ vomere vel paſtino proſcinduntur. Illic enim lætiſſimis meſſibus

ipſa

ipſa riparum viriditas, ac ſubeuntis humoris ſalubritas, adoleſcit. Et tamen cultores ſuos, talis, tam incerti favoris humus, invenit: dulcis inſuper iis, quibus patria; tolerabilis autem aliis, quibus hoſpitium, aut exilium eſt.

VI. MONTANA, quæ *Peruvii Campeſtribus* prætexitur, ab altero ferè trans Æquatorem gradu, protenditur à Septentrionibus ad Auſtrum: non illo quidem continuo connexoque jugo, ſed vallibus interrupto, duorum Millium ferè leucarum ſpatio. SERRATAM noſtri vocant, ob æternas montium ſciſſuras. Fertilitate ſulcorum, æſtatum auctumnorumque copiis, cultu mortalium, amœnitate cœli, nec minus urbium caſtellorumque frequentia; ſic cæterum omne PERUVIUM anteit, ut priſci Reges, ac nobilitas, non alium magis aërem ad æſtiva delegerint. Huius argumentum, *Villæ* ſunt, & creberrima *Luculleæ*; ſuper omnem Græcam ac Romanam elegantiam, marmoribus eductis.

Poſt *Montanam* ea, quæ TRAMONTANA dicitur, jacet, pari fere cum montibus procurſu. Viciniam hæc ſtringit *Argentei fluminis*, ſeu *Platæ*, Braſiliæque fines Occiduos. Et hæc ſuper perpetuum quoddam montium dorſum incedit, ſine vallium intercapedine: rigidum nivibus, ſed non ideo vacuum cultoribus. Hi valenti ſaluberrimoque corpore; validioribus autem animis, arcu venatuque vitam trahunt. Et animantium, in ſagittas atque prædam, affatim eſt: veſcorum quidem, damæ, *Camelottique* (genus *ovium* arietumque, camelina colli longitudine, niſi quod non perinde ſorrigitur, aliquantillo quoque gibbere) præterea, dapis inſolitæ [ſed illis tamen gentibus non intactæ] Leones, urſi, lup:, Frequentant quoque montium illorum aerem magnitudinis monſtroſæ *Vultures*. Horum molem ex alis æſtimes, pleno remigio diſpaſſis. nam XVIII. dodrantium reperere diametrum, qui dimenſi

menſi ſunt. [g] Vnde non immeritò fabulis exeme- rim eorum rumorem; qui pecudes gregum, ab hiſce volucribus diſcerpi devorarique memorant. (h) Pari credulitate receperis etiam regionis ejuſdem *araneos*; citrii mali craſſitie, veneniſque ſævitia præ- ſentiſſimâ. Sed *bufonum*, quas narrant, pluvias, eorùm que ſpurcas carnes, verubus ad ignem cir- cumagi ſolitas, aut è ſartaginibus in ventrem de- miſſas: in medio relinquere, quàm aſſeverare, ma- velim, quippe gulam & ingluviem, ut omnibus hu- manitatis cupidinibus atque ritibus: ſic prorſus om- ni fide vel hiſtoriis, inſolentiorem. Illud tamen cer- tum eſt, & huic *Peruvio* cum inſula *Cuba* commune: colubros illic volutari, corporis humani mole, cæte- rùm nulla ſanguinis tabive peſte. Vidimus quo- que, nec raro, *genus avicolarum* tinnulum, ac [ni fallor] etiam canorum. *Gryllorum* magnitudinem habet, neque ſupra. tamen interim abſolutiſſimo gaudet pennarum ac plumularum veſtitu, præfi- xoque capiti roſtello, de clunibus caudam trahit. Pennularum nitor verſicolor, lucet; ſic, ut ſma- ragdinum virorem, ſplendor ſapphirinus, purpu- ram vero, luteus auri fulgor, provocet. Deni- que, quidquid oculos trahit colorum: id omne, ſupra pavonum & iridis varietatem, in illo volu- cris breviario natura miſcet, miſtumque, denuò ſecernit, haud ineleganti compoſitæ venuſtatis diſ- cordia. *Pictorum tormentum invidiamque* dixeris, aut profectò, manus Apellææ ſollers compendium. Ad ſummam! in animalculo minimo, magnum ſtupendumque Dei, ludere geſtientis in rebus pro- ductis, opificium! Non minus hoc prodigio natu- ræ, memorandum & illud alterius cujuſdam *aviculæ*, quam partium harum Barbari, dialecto ſua, GO- NAMBUCHAM appellant. Ea cumprimis fre- quens, nivei candòris plumis aliſque lucet; nulla colorum cæterorum tinctura. Mayzii, ſive cuiuſ- cunque frumenti, cauliſque paullo celſioris, cacu- mina

mina diligit. Eam ſedem & quietem affectat occupatque; nec inglorio tamen otio, ſegnive deſidia. Cantillat enim, perpetuo vocis ac ſpiritus fluxu. Quodque præcipuè ſtupeas; cum corpuſculi menſura veſpam tabanumve ſylveſtrem non excedat: carminis tamen volubilem ſubtilitatem, cum ſonitus altitudine penetrantéque claritate, ſic conjungit; ut *Gonambucham te videre, ſed Luſciniam audire*, jures. (*i*) Cæterùm hic, &, quos ante memoravimus, alites; quamquam in *Vallibus* PERUVII celeberrimè degant: in ANDIBUS tamen, ſeu (quod idem eſt) TRAMONTANA, rariùs viſuntur: niſi circa medium earum Alpium, quatenus ſylvis & arbuſtis obſidentur. Altius, & ad uſque ſupremos vertices, aut nunquam; aut, non niſi per gradus, & interjunctim, enituntur. Namque (quod complures obſervarunt) hi *Montes Andium*, quà *Peruanum* regnum à *Braſilia* finibus abſecant: non modo *Peruvii* (quin & *Americæ* totius) altitudines; ſed, ut plurimum, etiam *avium* cunctarum *volatus*, vincunt. Prius enim, quàm verticem contingant; deſpondere pennas animoſque perhibentur: & ſuccidnis alis jacere. (*k*) Porro, de quibus memoravimus aviculis; eæ non vivæ modo, ſed & mortuæ, miraculo ſtuporique ſunt: ac pictæ potiſſimum. Namque Peruani, qui montani Regni valles inſedere: campeſtribus Peruanis haud paullò promptiores ingenio; quippe gens operis plumarii ſcientiſſima, pinnularum (colore diſparium) contextu: quidquid juſſeris, exprimunt, ſubtilitate perquam mirabili. rerumque cunctarum imagines, hominum, brutorum, ſenſu vitaque carentium; tantum non vivere ſpiraréque cogunt. Id autem præſtant tam pertinaci laboris incubitu, tam rigida cenſura ſuæ manus; ut unicæ ſubinde plumulæ, rite concinnandæ, verſandaque ſæpius & reverſandæ, nunc in dextrum, nunc in lævum, alias recto, mox obliquo ſitu, ſolidum diem impendant:

interdum & noctis portionem, quoad omnia congruant. Itaque veteres omnes Phrygiones, & acus Babylonicæ gloriam, ingenio ſuturæ recentis, exſtinguunt.

Eſt in iiſdem, nec aliis (quod quidem comperterim) orbis univerſi montibus, animal quadrupes. *Guanacos*, & [quorundam lingua] *Vicunnas*, appellant, genus caprarum & hircorum Americæ ſylveſtrium. Eſt enim vere quadam, ut plurimum, Hirci ſpecie, qualem Orientalis Indiæ paſtores norunt, ſed planè cornibus exarmatum. Colore præterea ruffo, pernicitateque ſtupenda: quam auget ipſe naturæ pavor, formidine fugaciſſima, quoſvis ad motus ignoti ſoni ſtrepituſve, ſuſpicax & averſus. Pelli ventris, marſupium nativum geſtat adſutum, in quo recondit, & creberrima volutatione retractat herbas, quibus, non niſi ſaluberrimis, ex omni montium delectu, paſcitur. Harum lento de ſucco, gemma, ſeu Lapis, innaſcitur animalis alvo, nec aliis ſcilicet, quàm illius ipſius loculi latebris: quem BEZUAREM, etiam noſtrates *pharmacopœi*, dicunt, magnitudine, dimidium ovi gallinacei non raro ſuperante. Tantum ſanitatis adjumentum; qui de Luſitanis primi PERUVIUM ingreſsi ſunt, ignorarunt, IGNOTIQVE *boni nulla cupidine*, diu prætererierunt intactum: ſilentibus, & conjurato ſtudio ſupprimentibus, compertam ſibi felicitatem indigenis, donec ad extremum prorupit *immodici puer oris*: &, intemperanti proditione, latentes quadrupedis opes [deſignata digito ſede *Bezuaris*] vulgavit. Garrulitatis pretium ipſe ſibi mox fuit; DIS ſuis victima, pro Vicunna prodita, concurſu popularium, immolatus, ut, quibus Immanitas iſta, frequens & ſolemnis ſit Pietas. Verum hæc hactenus, de Peruvio.

VII. LIBET his tamen paucula quædam, etiam ſuper urbibus, annectere; præcipueque, ſiqua magis emineent. Ac MONTANARUM quidem *Urbium*

[adeo-

[adeoque totius, ſi cultum ſpectes, PERUVII] principatum Cuſcus obtinet, Regum olim Principumque Peruanorum ſedes. Hæc, ad *Ecbatanorum* in *Media* ritum; lateri montis impoſita, molli, pérque gradus aſſurgente, clivo ſubrigitur, decimo ſeptimo ſuper Æquatorem ad Auſtrum climate. Figura quadrata ſtructura mœnium eſt, domibus inſulisque plurimis, non ad plebejum, ſed nobilitatis duntaxat uſum [ignobiles enim in ſuburbana ſubmoventur] & ideo palatiis non infrequentibus. Eorum quattuor, præcipua majeſtate conſpicua nitent; præter Arcem, ſupercilio montis impoſitam, quæ, pulcritudine conſtructionis, facile quibuſvis Europæis certet, ſitu vero, foſsis, ac propugnaculis inexpugnabilibus, vim exteram aut irrideat, aut in longum ſuſpendat. Stat autem hæc, marmoris & ſaxorum quadratorum inſanis molibus educta: quas non boum, jumentorumve quorumcunque plauſtra jugaque, ſed [quod fidem ſuperet] humanæ manus & vires advolvere, longinquis è ſectoris. Ideoque *Gigantum* id *opus* multi credidere. Platearum (quibus compluribus Cuſcus urbs diſpeſcitur (& ædificiorum æqualitas, in Europæam digeſta ſeriem, rectitudine propemodum ad regulam exacta porrigitur, ſed in *Crucis* plerumque formam compitis ſemet interſecantibus. In incolarum autem uſus & munditiem, nullus non vicus & angiportus profluente diluitur; quippe canalibus, utrimque lapide marmoréve ſeptis, per omnes vias apertam aquam volventibus. Sic amœnitatis gelidiſſimæ rivuli. vicinis è collibus, perque prona montis, cui CUSCUS inſiſtit, in urbis partes omnes deruunt: incolarum refrigerio lautitiiſque diſpenſandi.

Recenſet autem CUSCANA civitas incolentium facilè quinquagena millia; cultu ſermonis, [qualis in tranſmarina Barbaria fingi poteſt] elegantia morum, & fortunis, reliquo PERUVIO præcellen.

lentium. His vero, ſi circumjectam ad decem circiter leucas multitudinem adjungas; *Cuſcanorum* capitum univerſim ducenta millia ſub numerum redigas. quibus omnibus Hiſpanas leges & jura præſcribunt, ab Rege delecti Prætores; & ad octoginta nobilitatis equeſtris Proceres. Præſtantium urbis hujus operum haud poſtremum eſt, VIA *gemina*, quarum *altera* ſaxis & rupibus, in ſemitas exciſis, per æqua, per iniqua, montium valliumque fertur. *Altera* verò, Quitanis ab uſque mœnibus, ultimoque PERUVII limite, quo Boream adjacet; ad CUSCI muros porrecta: quingentorum longitudine milliarium, per campos ac planitiem nullo telluris aſſultu ſtratam, incedit. Saxorum, in hac factitia ſemita (nec minus in illa priore) ſtupendæ ſunt moles, etiam ipſæ manibus adgeſtæ, nullo jumentorum auxiliari tractu. Semita porro campeſtris, illa montana jam multo cultior, in latitudinem pedum vicenum expanditur. Lateribus utrimque murus, æterno nexu, prætexitur, compage firmiſſima. Quod adversum ſtagnantes eluviones, & hoſtium, ex tranſverſo lateribus aſſultantium, impetus; gratum eſt, ac tutum, munimen. Illud etiam ad ornatum & amœnitatem valet: quod dextra lævaque rivuli ſerpunt; marmoreis alveis, atque marginibus: quorum delicatum gelu contra Soles protegitur, adſitis ad ripas arbuſculis (quas illi *Mollos* appellant) continenti per longum ſerie: tamque ſpargendis umbris, quàm voluptati, diſpoſitis.

VIII. ET *Cuſcum* quidem à fundamentis exſtruxit primus ex *Ingarum* proſapia PERUVII rex MANGOCAPPA, cujus opus poſteri, quique regnum ejus per ſucceſſionem exceperunt, alius alio magnificentius ornarunt auxeruntque. [l] VIARUM autem, de quibus modo narratum eſt, & totius tam operoſi moliminis auctorem quidam ferunt GUANACAXAM; eum, qui, ſanguinis *Ingarum* etiam ipſe, noſtrorum abavorum memoria deceſſit. Quod certe

certe ſecus eſſe, melioris curæ ſcriptores, & operis antiquitas, adſtruunt: quin & ipſa ſtructuræ magnitudo: quæ nec unius ſæculi, nedum hominis eſſe potuit, vel imperii. Quapropter *inſtauratorem* potius, quam *poſitorem* ejus operis, regem GUANACAXAM extitiſſe, neceſſum eſt, & conſequens, fateri: quem, innata poſteris *Ingarum* gloriæ cupiditas, & magnificentiæ ſtudium, primis illius ſtirpis, aut altius, aut in paris famæ faſtigium, provexit. Verum, quoniam in hanc *Ingarum* mentionem, non ſolum noſter; ſed omnium, qui de PERUVIO tradiderunt, calami crebro deflectunt: non erit extra conſilium, ſuper iis, & eorum origine, paucis *digredi:* deinde ad *Gvanacaxam*, & liberos ejus, reverti.

Vetuſtiſſimos, non modo *Peruanorum*, & *Americæ*, ſed omnium plane populorum ac mortalium, ferunt creduntque, fuiſſe gentem eam, quam *Tambos* appellant. Ex his ortum *Mangocappam*, egregium, ac DIS charum virum, Romano *Numæ* ſimilem, originis IGNARUM principio jeciſſe; procreatis filiis, quorum poſteri fortes & inclyti, cum religione potentiam juxta nomenque protulerint. Hos, INGAS eſſe dictos; hoc eſt, *Principes & capita gentium:* idque nuncupationis invaluiſſe tandem, in imperii, domuſque regnatricis, certum inſigne, non aliter, atque penes Romam *Caſares*, penes Gallias *Capetos*, apud Polonos *Iagellones*, apud Imperium Germanicem *Auſtriacos*. Tradunt autem, INGARUM primam ſtirpem, in duas poſtea præſigniores familias [ſed unicam interim generis ſui radicem agnoſcentes] abiiſſe: quarum alterius dux & anteſignanus *Hanan*, alterius vero *Brincuſcus*. Iſtum imperii ſui ſedem *Cuſci*, ſed alterum, domum privatæ ſimiliorem, ubicunque commodius viſum fuerit, cepiſſe. Sic Regium, cum nomine, dominatum pedetentim evaluiſſe, quorum virum ſeriem, ac fortia domi militiæque facinora, cum canunt; etiam *Paullum*

 quen-

quendam, ac *Titos*, celebrant. Trecentis amplius annis ab hac domo magnifice regnatum eſt. Quotquot ex INGIS porro fines ſuos, ac dominandi jus, extendere conati ſunt; ii, circumlatis ad vicinos ac remotos armis, ut quamque gentem bello laceſſebant; ſpecioſum originis & religionis prætextum, tanquam juſtiſſimam ſubigendi cauſſam, hanc adferebant: Quod INGIS, eorumque primordio, cæteri mortales omnes, & ortum ſuum, & Sacra deberent. *Æquum*, & naturæ dictamen, expoſcere: *non ſub aliis eos eſſe malle, quàm ſub iis, à quibus eſſent*; iliiſque modo [nec aliis] *Humanarum* permittere *rerum arbitrium*, à queis ipſi *Deos* accepiſſent. (*m*)

PLEBE barbara ſic, in omne virtutis & ſceleris obſequium, compulsa; graſſari licenter INGAE cœperunt, ad humana quævis divinaque convellenda repagula, dum animo ſuo morem gererent: & ſuæ quiſque cupiditati cum *Iulia*, *Caracalli noverca*, diceret, SI LUBET, LICET. AN, IMPERARE TE, NESCIS? (*n*) Itaque ſuperſtitiones ex ſuperſtitionibus nectere: ceremonias & ritus Tartareos in vulgus, pro cœleſtibus ſpargere, ſe Deos facere, Deorumque nomina ſibi cum diadematis imponere, *Iovemque* (quamvis nec agnitum, neque nuncupatum) tamen factis exprimere; *Iunonem* eandem & ſororis & conjugis loco, complectentem. Primus, hanc *Atticam inceſtus liberiatem*, & *Perſicam concubitus audaciam*, palam involavit [*tanquam tunc demum vere Regiam & eminentem voluptatem*] TOPA, cognomento JUPANGVIUS. Hic, MAMOELLAM cum deperiret, eodem ſecum patre matréque genitam; eam in æternam cubiculi ſocietatem aſcivit, uxorio jure. Nec multo poſt ex illa, GVAINACAPAM filium, &, alterius ſexus, *Coyam Cuſſilimayam*, ſuſcepit. Id factum cum in admiratione videret eſſe, ſermoneque, ſuorum popularium: ad fatuas *Claudii Cæ-*

ſaris

ſaris ſycophantias confugit; *Agrippinæ* (filiæ fratris) inceſtum ac nuptias, *Decreto publica* deinceps *licentiæ* palliantis. Idem igitur, & TOPA IUPANGUIUS, eſſe poſthac *rerum Dominis* ratum & ſacroſanctum connubium, pronuntiavit. Utque ſucceſſoribus INGIS, *ab ipſo numero, creſceret imitationis ardor:* filium ipſe (quem retuli) GUAINACAPAM, moriens, inter ultimas voluntates adegit, ad ſimile ſine mora conjugium, in ſorore *Coya Cuſſilimaya*, capiendum. In quo quidem non hunc ſolum, ſed nepotes quoque ſuos, habuit per pronum obſequentes; cæteros autem, regiæ ſive ſtirpis, ſive familiaritatis, etiam ultra conceſſum promptos & præcipites. Dictu fœdum, ſed verum tamen, ac magnis auctoribus firmatum! Procerum enim gentis plerique, quod priùs, ad naturæ lucem, opus tenebrarum, in corporibus germanarum horruerant; nunc in omnibus promiſcuè faciunt. Neque contenti, Virgines prætrectare ſtupris; propolluere ſponſalia; nuptam alienam (à poculis præſertim, & epulis) ſua non diſtinguere: *Filiarum* quoque complexus (nec id infrequenter) invadunt; &, ex ſe progenitarum noctibus (tanquam jure quo quid optimo confarreatis connubijs) indormiunt. *Tantum habet virium, ad corruptelam; in ſumma Potentia, pravitas exempli!* Cùm præſertim, ſuper impudentiæ viam illecebram; etiam approbantis ac jubentis auctoritas accedit: ut, QUOD *privatum antea* NEFAS *erat, id deinceps Fas publicum dicatur*; QUODQUE *Libido fuerat, Lex fiat.*

SED ex his tamen, improbè factis decretiſque, ſcire licet & agnoſcere; Quibus gradibus *Peruani*, tot ſæculorum, *rege*; Numinis detrahente vindicta, devoluti ſint à ſolio tyrannici dominatus, *ad pedes & ſcabellum Hiſpanæ ſervitutis.* Diſcere, pretium eſt operæ, quibus ſpumis & fæcibus, impleta tandem menſura ſit horum *Amerihacrum*. tam

enormiter, per tot ætates, & impune, peccantium. [o] Sic enim [nec aliter] *à thalamorum ſacrilegiis*, deſcendendum erat *ad ergaſtulorum fœditatem*, ac majeſtatis ad excidium. Verum hic *ultor* DEI *gladius & oculus*, in TOPAE IUPANGUI poſteritate clarius illuxit, ad quam proinde feſtinare, ſerie nos rerum deducente, placet.

VIII. EXEMPTO rebus mortalibꝰ IUPANGUIO, filius ejus [*Mamoëlla*, matre ſimul & amica, progenitus] imperium per manus traditum excepit: &, *nullo potentiæ rivali, diuturna ſecuritate* tenuit. GUAINACAPAM hunc nonnulli, plerique, paullum variante nomine, GUANACAXAM appellant. Hic, majorum noſtrorum, aut paulillo ſuprà, notus ævo; profanorum annalium Reges omnes fama rerum geſtarum, bellorum paciſquè gloria; copiis, ac luxus magnificentia, longiſſimis intervallis anteceſſit. Auro fertur ædificaſſe. Palatia quidem herculè, regiamque (non ſola lateritiarum ignorantia defectuque, ſed plane majeſtatis oſtentatione) tegulis auro ſolidis inſtravit. Regiæ ſubjecit hortum, aureo ſolo, ſtirpibuſque, quas in quincuncem digeſſit, aureis & radiantibus tam pretioſa fortuna truncis, ramis, fructibus; ſuoque fulgore, Solis illapſum provocantibus. Et hoc quidem ea proceritate, pondereque ſtantium arborum, pendentiumque fœtuum; quo vivæ, nemus occupaſſent nativum, aut manu ſatum. Idem ipſe; quidquid in omni PERUVIO bipedum, quadrupedum, volantium, repentiumque vixit: quidquid herbarum, florum, germinum, id univerſum auro, gemmiſque conquiſitiſſimis, ad veri ſimulacrum expreſſit: ac per regiæ penetralia diſpoſuit. (p) *Nec ditior fuit, quam fæcundior.* Nam, intrà ſolam *Cuſcum*, ſupra *trecentos utriuſque ſexus numeravit*, ex ſe genitos, diverſiſſimis ex uteris [ſi nepotum his etiam neptiumque turbam accenſeas] In his, duos ex ſororio contubernio ſuſceptos; *Guaſcarem & Atabali-*

balibam, *Coya Cuſſiimaya matre*: præterea que MANGUM *Ingam*, *ex alia fœmina*: qui tres poſtea per ſeriem regnarunt. (*q*) Demortui cadaver, balſamo differtum, Quitum urbem avectum, aureoque non ſolum loculo, ſed etiam conditorio (ſi verum publicus rumor canit) illatum eſt. *In inferias* autem, GVANACAXAE confeſtim ab exceſſu, de domeſticis *mille* ceciderunt, volones omnes;. & ferrum, quo corruerunt, gratiam gloriamque ſuam arbitrati: cùm ſperarent, jactarentque, *Se Regi ſuo, ſicut apud mortales, ſic & apud immortales*, *proximos à ſolio, miniſteriiſque poculorum fore.*

IX. SUCCESSIONEM principatus, & hæreditatem, adierunt primùm ex ſorore filii;. MANGO tantiſper dilato: quoad ei fratrum calamitas fortunam qualemqualem cuderet. Ac prior quidem, ut natu, ſic jure, Regnum inſedit GVASCAR: quem apud quoſdam etiam reperio TITUM CUSSYUM GVALPAM nominatum. Hic *Cuſcum*, more majorum; ſedem regiam fecit: & *Peruvium* maxime *montanum* cum *Andibus*; hoc eſt, feliciorem regni glebam, tenuit. germanum *Atabalibam* (ut inferioris juris) CAXIMALCAE mœnibus, & *Peruvio Campeſtri* tenus, continere ſe, juſſit. SED, *qua Regnorum inſociabilitas*, *fratres quondam Romæ conditores agitavit*, agitabitque ſemper, *quoties, qui minor eſt dominatu, major animis & armis erit*: eadem *æmulatio trans Pelagus* etiam, ad fratres Peruanos, *volavit*; & imperium omne tumultibus internecinis evertit. Ecce namque; GVASCARE ſummam rerum, ingenio miti, ſinéque belli motibus, obtinente, repente *Mars*, *unde minime debuit*, *exarſit*. ATABALIBA quippe, faſtigii multum inferioris, & legum imperii [ceu, quæ grandiorem ortu fratrem antetuliſſent] æger; in GVASCAREM movit, utcunque talium incogitantem;. & idcirco, SIMPLICITATE ſuſpicio-

num, oppreſſioni fratris patentiorem. Hunc, collatis ad *Cuſcum* ſignis; & urbe regia capta; per *Quiſquizium*, militiæ ſuæ magiſtrum, in ſuum arbitrium, ac vincula, redegit: *ſuſtinuitque (nefas!) ſpectator eſſe*, cùm & Regum & germanum catenatum, ſuo juſſu, carnifex (nulla, vel indicta cauſa) jugularet. Hoc perfectò tyrannus ſcelere; quidquid GVASCARIS *fuerat*, ſtatim occupat: regiam & opes, CAXIMALCA transfert in *Cuſcanam* arcem. Ac, ne minùs turpis & profanus eſſet, quàm atrox & cruentus fuerat; néve degeneraret à patris avique cubilibus: ſororem uterinam etiam ipſe (quod GVASCAR flagitium horruerat) in lecti conſortium asſumit. Ei PAGHAE nomen fuit: è qua liberos ATABALIBA complures ſuſcepit, &, tanquam è principe matrimonio creatos, regiè præ cæteris habuit. E *minoris* autem *dignationis uxoribus* (quas gentis more plurimas habuit) nec non è pellicibus eductos; in incertas ſucceſſionis ſpes (ſi qua lævâ forte quandoque priores interciderent) ſepoſuit. [r]

SED inter hæc ATABALIBA converſus, non tantùm ad confirmandum, verùm etiam per novas injurias proferendum, imperium: quidquid in propinquo remotoque populorum erat, extra fines INGARUM, id armis adgreditur. Pulſiſque circumquaque regulis ac dynaſtis, trigemini PERUVII ſpatia novis principatibus, in immenſum laxat. Eô factô plurimorum, quos violavit, odium; quos autem terruit, invidiam, in ſe, curaſque concitavit. Vnde, cùm eàdem tempeſtate, CAROLI V. *Cæſaris* auſpiciis, *Franciſcus* PIZZARRUS *Marchio*, Peruvii maritimi regionem *Tumbeſiam*, armis ſub jus Hiſpanicum ſubjungeret; jamque GAXIMALCAM etiam priſcam *Atabalibæ regiam*, ejectis præſidiis Peruanis, in poteſtatem redegiſſet: omnium circumcirca locorum priſtini toparchæ, conſpiratione convolarunt, ad peregrina caſtra.

ſtra. Tum *Pizarro*, ſuum exilium, & Atabalibæ ſævitiam, oſtentantes; promiſere non ſolum auxiliares lacertos, & expulſorum copias: ſed inſuper, in muniriſſima quæque caſtellorum & urbium, vias atque ductum. Quibus citò ſubnervata Peruani regis potentia, quanquam immenſis ſtipata copiis; ad *Caximalcam* primò concidit: *Atabaliba* capto, cæteriſque cæſis ac profligatis. Tametſi, neququam in imbellem pavidumque, nec in ſegniter præparatum, Hiſpanæ vires impegere: plurimo fortiſſimorum utrimque cruore victoriis præludente. Collatis aliquoties caſtris; poſt ſæpius ancipitem belli caſum, Rex barbarus [animo, quàm annis, major] catenis tandem injectis coercetur; *anno* Salutis Chriſtianæ M. D. XXXIII. Potuit hic tamen & compedes tandem, & multo magis victoris quæſtorem capitalem, exire, promiſso, depactoque, quidquid uſquam in regiis omnibus theſauris eſſet auri, lytro conficiendo. Quod quanquam affatim eſſet, & à Peruanis continuo comportatum, pro ſalvo regis ſui capite: plus tamen Atabaliba promittere potuit, quàm illi præſtare. Congeſtis enim in acervum, terdecies centenis & vicenis ſenis millibus auri probatiſſimi nummûm [in his etiam vaſe quodam, ducentas auri libras pendente] præter hæc argenti facti ducentis quinquaginta duabus ſolidis libris: neque camera tamen illa, quam Rex aſſignarat, ad lineas rubrica ductas; neque noſtrorum, eſt expleta, cupiditas. Et tamen hanc tantam prædam (laboris ac periculorum pretium) *non plures* inter ſe partiti ſunt *ducentis militibus*, pæne gregariis, & iis ipſis ſcilicet, qui curru detractum *Atabalibam* comprehenderunt.

Vixiſſet nihilominus, ſi non in veteri faſtigio, ſaltem in libera cuſtodia, clementibuſve vinculis, *Atabaliba*; niſi, novas interim res moliente *Quiſquizio*, cæteriſque regis ſui vicem u'turis, bis *Pizar-*

ro bellandum vincendumque, pro victoria jam poſſeſſa, fuiſſet. Supervenit huic capti regis invidiæ, prodi[t]ionis neſcio cujus, tanquam per eum conflandæ perque populares, atrox inſimulatio. Primum hujus detectorem ſe ferebat *Philippellus* quidam; ex *idololatra* [il]uano Chriſtianus *neophytus*. Hic, cum regiam in *pellicem*, cæteris venuſtiorem, exarſiſſet; & illa regem corrivalem, etiam in compedibus metuendum, cunctationi mutui complexus prætenderet: pactus amaſiæ nuptias [ut primum æmulus interiiſſet] ſine mora nomen *Atabalibæ*, de conſpiratione clandeſtina, defert. Id, ſive verum, ſive *Philippelli* commentum; credulas quorundam aures ſtatim eſt nactum. In jus, ex præjudicio, raptus Rex, & teſtibus, ſeu legitimis, ſeu corruptela ſubornatis, oppreſſus (Quis *enim* INNOCENTIAM *locupletem & captivam, apud infenſos defenderet*?] FECISSE VIDERI, proclamatur: & ſupplicio ſtatim, quod medio *Caximalca* foro ſumeretur, in catenis producitur. Sunt, qui tradant, *Pizarrianos*, ni ſacris Chriſtianis initiaretur, incendium viventi ſpirantique minitatos. Illum, doloris perferendi deſperatione deterritum, baptiſmum, quàm Ignem, maluiſſe. Neque tamen abluto parſum ex toto: ſed reclamantis, & *ſuperum hominumque fidem* appellantis, collum laqueo, per ſervos Numidas, ac publica crudelitate, fractum. (*1*) Hic *Atabaliba* funis a[c] finis fuit.

XI. SED nondum etiam tragœdiarum exitus. Ir[re]perti namque, qui, cum viventem eripere nequiviſſent, ſublatum, ultionis reverentia proſequerentur & annoſi belli pietate. Præter *Quiſquizium* Ducem pro rege ſuo ſuperſtite ſtrangulatoque præliantem, & cum omnibus tandem copiis deletum: INGAMANGUS, *Atabaliba* (ſed ex diverſa matre) *frater*; quanquam a *Pizarro* victrice diademate redimitus, & in atavitum ſolium ultro productus;

occa-

ſione rapta, beneficii gratiam vertit in ingratias & rebellionem. Sed paullo poſt victus, vinctuſque; cum nihilominus in libertatem, *Ioannis Pizarri* parum cauta miſericordia, rurſus aſſertus eſſet: rurſus, ac tertium arma reſumpſit. Adverſum *Pizarros* caſtra pluſquam centum millium Peruanæ juventutis habuit: *Cuſcumque*, non contentus expugnaſſe, profligatis, aut captis, præſidiis Hiſpanis, etiam magnam partem in cineres redegit. Denique compluribus inclytus ſecundis præliis, jamque toto *Peruvio Montano*, pro monarcha victoreque volitans: repente tandem, & unico conflictu, fuſus ab *Alvarado*, partium Ibericarum Legato, caſtris eſt & omni ſpe meliorum exutus. Tamen, qua fuit animi MANGUS excelſitate, quantumvis acciſis victoriæ pennis, in *Andium* editiora profugit: & in *Vilcabamba* caſtellum Alpeſtre, propugnaculis valliſque munitiſſimum, cum quattuor millibus ſuorum ſe recepit, ſpeculatori, per multos annos, quam Regi ſimilior, ex illa tam edita calamitatis ſuæ *Pharo*. Duravit ibidem, poſt exceſſum *Mangi*, quæ perfugerat eodem, INCARUM maſcula poſteritas: incolumis, intacta, Parvo, ſed tamen *Suo*, ſe continens: & ob id ipſum felix, ſi tam extra novorum ſtudium, quàm extra gubernacula regnumque, didiciſſet agere. Sed AMARUS quidam ex his, adverſum Hiſpanos res occulta conſilia reſumpſit. quorum perfidiam, in apertum protractam, capite tandem, & publico ſecuris ictu, *Cuſci* luit, cæteris ex INGARUM familia captis, & conſtrictis. (*t*)

Ex *iis* ipſis tamen *nonnemo*, cum ad ſæculum pæne noſtrum vitam & cuſtodiam produxiſſet, *Guanacaxa ſeper*; incertum quo patre, de tribus fratribus, ſupra celebratis? *noſtri Regis* beneficio, libertati redditus eſt, & arbitrio fortunæ ſuæ. Tranſgreſſus poſthæc in *Civitatem*, quam dicunt REGUM; & *Vallis Yucaja*, latique fundi poſſeſſionem.

nem, ex filiæ dote, nactus: neque Regis, neque Numinis liberalitati, ſemet ingratum exhibuit. Nam ab *Alphonſo Barcena*, *Societatis* IESU Sacerdote religioſiſſimo; per decubitus otium & occaſionem, Chriſtianæ religionis arcana doctus, *idola* projecit; *Deum cœli*, cum ſacroſanctis ejus legibus, amplexus. Mox, ſalutis lavacro tinctus; CAROLI nomen, & *ſuave Chriſti jugum*, ex animo ſuſcepit. Piè denique, ſicut egerat, mortalitatem explevit, immortalibus [ut ſpes eſt] Regibus inſertus, ac majoribus ſuis hoc ipſo felicior, quod in ſucceſſione calamitatum ſapientior: dum ſolus omnium Ingarum, *fortunam peſſimam* didicit *cum optima mente conjungere.* (*u*) Jam ex eo porro tempore, *Philippis*, & Europæis Hiſpaniis, *Peruvianum* omne *Solium*, ſine competitore, ſineque turbulentis motibus, conſtanter hæſit, &, *precor*, *deinceps hæreat!*

ARGONAUTICON AMERICANORUM, SIVE PERICULORUM PETRI DE VICTORIA

LIBER XV.

CAPITUM BREVIARIUM.

I. *Occurritur iis, qui cavillari poſſent Hiſtoriam Americanam; libris proximè præcedentibus, ex diverticulo, inſertam. Defenduntur Hiſpanorum in Peruanos juſte mota arma.*

II. *Mundi ſatur Victoria, ſecum ipſe præſentiam rerum inſtabilitatem expendere orditur: ex occaſione conſiderati Pelagi, & fluctuum ejus; quorum è fluxa fide, per comparationem æſtimat, fugacitatem Divitiarum, Honorum, ac Voluptatum.* Comment. pag. 378.

III. *Diſputatione ſecum ſolitaria inſtituta, tædium ſibi ſuſcitat Fallacium Divitiarum: adductis in medium Americanis (quod & in ſequentibus facit) diverſorum exitiis, occaſione captatarum opum incurſis. Balboæ facti interitus relibatur. Mors Cambii, Bombadilla, & Alfingerorum duorum, è Vindelicis oriundorum: quorum tragico fini aliquantum immoratur.*

IV. *Honorum quoque vanitatem examinat, & exſecratur, tum rationibus & argumentis, tum Inventorum ac Prætorum Americæ, exiguis aut calamito-*

ſis lucris. In quibus præter Columbrorum, Magellanis, Pueli, Moralis, Pizarrorum, ac cæterorum exempla funeſta; Niqueſa triſtis interitus eminet.

V. *Voluptates denique corporum (& cumprimis, illicitas) nauſeat Petrus, tam ex ipſamet earum natura, quàm è fœda multorum morte, fœdam vitam inſecuta. Mors Almagri, Nunnii Valboa, Franciſci Pizarri, militum Columbi, exercituſque ad Cuſcum urbem clades, palmam ferunt, in hac tragœdia. Invectiva in magiſtratus libidine fœdatos, & exemplo ſuo turbam trahentes. Difficilem eſſe, in tanta Mundi libertate, Caſtitatis illibatæ diuturnam cuſtodiam: Mortis autem, & Noviſſimorum hominis, memoriam ſalutarem. Tria Religionis Vota, totidem Mundi vitiis vulgaribus, efficaciſſimè opponi.*

VI. *In regreſſu ab littore, in urbem Limanam, Petrus ſecum Maſſajam, ſuprà memoratam Americæ Septentrionalis rupem, tacitus retractat, & ruminat: ceu Symbolum quoddam, & imaginem, frequentis ac ſecuriſſimæ meditationis Inferorum.*

VII. *Omnibus probé ponderatis, Victoria poſt dies aliquot, Limæ, Religioſorum S. I. ordinem ambit, impetrat; ingreditur, ac perennat; magno animi ſuo lucro.*

Comment. pag. 396.

QUAE ſuper *America*, potiſſimumque PERUVII memoralibus, in proximè præcedentibus hujus curæ libris, ſtylum noſtrum intrarunt; ea, talium narrationum inſolentioribus, videri poterunt nonnihil extra rhombum, aut indulgentiore digreſſu, memorata. Nec enim regna duntaxat, & provincias cum inſulis; ſed reges etiam, & imperiorum fortunas, deſcriptionibus influxiſſe. cum nos interim iter *Argonauticum*, & viatum propemodum *ephemeridas*; non Geographiam & annales, profiteremur ... is talibus excuſabit me primùm Hiſtoricorum utriuſque linguæ mos vetuſtus: quibus tum frequenter, tum longinquius digredi, ſemper & conſue-

ſuetudini datum eſt, & laudi. Teſtis inter Grajos, hiſtoriæ pater *Herodotus:* teſtis, ſucceſſor felix, *Pauſanias*, Peloponneſiacorum bellorum conditor; cæterorumque ſcriptorum *Hellados* ingens ordo. Teſtis, inter Romanos enarratores (ut de *Criſpo* ſileam) ipſe C. Cæſar; in Galliarum, Britanniæ, Germaniæ res, loca, mores, diffuſiſſimus: nullo præliorum, quæ ſola conſcribenda ſuſcepit, id exigente connexu. Nec aliud Q. *Ruffus* in Alexandro; *Corn. Tacitus* in Actis Principum Romanorum, fecerunt. Horum ille, quantum in Indias excurrit? iſte quantum in Palæſtinam, & Phœnicem? & *in Agricola breviſſimo*, quam multis verſibus effluit, in Britanniæ noviſſimam picturam? Cùm idem igitur tentavi, non animi lubidinem in conſilio, ſed exemplum, habui: ſperavique, ſiquid etiam hoc eſſet nævi; venerandæ tamen antiquitatis pallio circumpoſitum, ſi non ſplendere, velari certè, poſſe. Loquetur præterea, pro calami mei libertate, certiſſima quædam ratio: quà gentis meæ defenſionem, adverſùm quoſdam iniquiores *Hiſpano nomini*, ſuſcepi, videlicet *Hiſpanus ipſe.* Cavillantur enim, *violentis armis, nullo belli jure, ſubactum & hujus & alterius Americæ, vaſtum imperium: direptas populorum fortunas: exactos necatoſque reges, aut nullis, aut quaſitiſſimis ex iniquo cauſſis.* quæ tamen, quo pacto geſta ſint, cum fide retulimus, apparuitque, ſinceris rerum æſtimatoribus, *Urgente deſuper Numinis vindicta, debuiſſe tolli de medio (tam immanium reos) à Nemeſis fulmine, ſuiſque fatis, quibus homines pepercíſſent, & Hiſpanos in eorum excidium non tam veniſſe, quàm incidiſſe.* Sed ſcilicet, is *malevolorum mos priſcus eſt, inſectari* Satyris & contumeliis *eum, cui par eſſe nequeas ſucceſſibus:* OMNISque ſemper POTENTIA *nimia, quantum æmulis clauſa, tantum maledicis eſſe conſuevit aperta*, clamantibus; VIOLENTER *occupatum, quod valenter ſentiunt cuſtoditum.* Habent hi

tales

tales ergo (ſi *rerum Americanarum incorruptos annales* introſpicere dignentur) quod *eum Cane, vel Invidia, rodant*; Intemeratam nempe rerum geſtarum veritatem. Abſolvet me denique longinquioris evagationis crimine, *meum jus*; quod adhuc equidem *nullo Pratore, vel interdicto perdidi.* Quis enim vetet, in opere, quo ſcribo, quidquid expertus ſum, referre me, quæ per *ſolidum ferè quadriennium*, partim in AMERICIS ipſe vidi: partim, idoneis comperta teſtibus, excepi? Nam arbitror: EORUM, *quæ ſuo quiſque labore comparavit; unumquemque, ſicut apud ſe dominum, ità præconem & venditorem apud alios, eſſe poſſe.* Sed de confidentiæ meæ ratione, quantum ſufficit, dictum puto.

II. CAETERUM ego ſive præſentis fortunæ, flatu, ſive rerum humanarum ludibrio fatigatus; cùm præſertim *Peruvii* colonorum quorundam diſſoluti mores, & ſecturis auri ſueta licentia, conſcientiam non parùm diſſentientem offendiſſent, mecum ipſe ſæpius proclamabam, Et *quis* DIVINORUM *memor, in longum inhumana flagitia probabit?* Reputare quoque jam dudum apud animum meum inſtitueram, *Falſæ voluptatis mendacia, brevis avi celerem fugam, pallidumque funeſto lurore, tam auri, quàm honorum, fulgorem: expendere rigidè mecum ſalutis ſexcenta diſcrimina, creſcentesque, cum vitiorum irritamentis, vires & annos:* denique, *de* VITAE *correctioris Portu* tacitè rationes inire.

QUODAM præcipuè die, cum, *Limam urbem* regreſſus, *Zurii* maris littoribus, per otium (ſicut fit) imminerem: & pelagi primùm tranquilli, poſt paululum verò fluctibus turbidi, fidem intuerer, inferias apud memetipſum cogitationes, interturbante nullo, non ſine vocibus exarſi, *perque ſolitudinis occaſionem, tantò liberiùs, quantò minùs arbitrum metuebam*, arradiante cœleſti jubare colliquefactus, ſic in lacrymas & clamorem effundi ſum coeſus;

Papa (dicebam) *ad quas imagines, & ad quæ ſimulacra ſtamus?* HAEC, *quam intueor, Maris eſt, hæc eadem & Mundi, ſtabilitas. Fluxa ſunt utraque, fluctibusque, de ſe natis inquieta. Cum ſerenum placidumque putaveris, cum præſentium fiducia, futurorum timores exploſeris: propter hoc ipſum in diverſa ſubitò mutantur, faciem exuunt, & vultum cum ruga ſumunt.* NEC *unquam* implacabiliùs Oceanus, & Mundus, iraſcuntur, quàm ab recentiſſimis blanditiis. *Infelix* PETRE! *ſolo patrio, matre, facultatibus, Europa, quodque damni caput eſt,.* TEMPORE (*quod diſciplinis ac moribus expoliendis debebatur*) *amiſſis; tu Potosſiorum aurum & argentum, tu latentes Auriferæ Caſtellæ gazas conſectaris: foſſis illis & inferorum penetralibus, per dius pernoxque, tanquam cuniculus, ingemiſcens & intumulatus? Et qua, quaſo, ſpe, quo, tot periculorum præmio vel exitu? Niſi fallor;* VT *Hiſpalim dives recurras, unde ditiſſimus quondam, & ſaltem innocentia locuples egreſſus eras. Vt conſpicuus civibus tuis, &, propter peregrinitatis audaciam, digito monſtrabilis: Vt in otio poſthac &* deliciis, *genii tui cultor & ſervus, agas.* Etenim *in ſtudiis propoſitoque mortalia* [*quantum ego capio*] tria *plerumque* ſunt hæc, *aut ex his unum aliquod, ad quod gradum affectent:* OPES, GLORIA, VOLUPTATES. *Horum ſingula, quaſo, noſtra ſalutis & felicitatis ad trutinam vocemus: videamuſque, quantum in iis ſpei reive ſit; ut* FORTUNATI *conſtanter, & ubique, ſimus.*

III. DE DIVITIIS autem primùm in deliberationem veniamus. Dic mihi, rogo te; quid ſi congeſtas auri maſſas, ſi ſectas in longum argenti laminas & ramalia, navibus intuleris? hoc eſt, ligno maleſido, fragili, maris & vitæ bibulo, digitorum haud amplius trium intercapedine, ſalutem inter & interitum? Quot mortales, Superi bonis quot Heroes, naufragio ſua vota, ſuas Fortunas [etiam ante Trojanum Æneam, & poſt Ajacem; Locros

Locrorum regem) afflixerunt? Quanto ditior eſt Oceanus omnibus regnorum fiſcis, arcis, & ærariis? nec tamen, niſi demerso, fluctibuſque rapto, pecunioſus. Et adhuc tamen ſatur non eſt; ſed quotidie graves opibus onerarias vorat. Quibus adſtruendis, ad fidem ſufficere debent Oculi noſtri. Quid enim opus eſt; ad Iaſonem, & cæteros Aurei velleris corrivales, memoria retrogredi? Priſca nimis illa ſunt; &, quis ſcit, an uſquequaque vera? Recentium potiùs, & ſæculi pæne noſtratis, ARGONAUTARUM *exitus* inſpiciamus. BALBOAM, & poſt hunc alios, è comitatu noſtro; fluminibus & æſtuariis interceptos, ipſi vidimus. Et hi tamen, quid aliud in America, quàm opes, quærebant? Petrus CAMBIUS, Gallus, negotiator famoſus & locuples, navibus FLORIDAM nuper intravit: incredibilem auri vim, ſponſam Floridanam, & ſocerum Regulum, invénit. Hic, dum in celoce, qua gazam revehebat, cervicem inclinat, prunis contra frigus inſufflandis intentus: à barbaris duobus nautis, aſciæ feritur ictu; diviso per immane vulnus occipite. Quid ex longa mercatura retulit miſer? niſi, *quod ferrum accepit, & aurum latronibus reliquit.* (a) Aliquanto vetuſtioris tragœdiæ, ſed adhuc tamen recentis luctus exempla; Franciſcus BOMBADILLA, Calatravææ religionis Eques: & Rolandus XIMENIUS, nobilis Hiſpanus; ubi nunc, quæſo, jacent? in quibus navalibus claſſem habent ſuam? Ex Hiſpaniola (quam per fas & nefas ſolerter eraſerunt) in Hiſpaniam Europæam, cum quattuor & viginti navibus, ſolverunt: quadringentis impoſitis propugnatoribus. In his, apparatus tanti, maritimis curribus (nam quid aliud omnes illæ fuerunt actuariæ, volantes, tanquam in Circenſibus ad metam, quæ fregit illos?) Caſtellani ponderis pluſquam centena millia nummum aureorum vectabantur, Regium tributum: &, ſuper hæc, plurimorum privata latrocinia. Sepoſi-
tam

tam porro ciſtam gravabat præſignis magnitudinis maſſa, quam AURI GRANUM appellant; Iſabellæ reginæ theſauris inferendum. & huic, tam pretioſæ glebæ, parem, non ulla priorum ætatum aut vidit, aut legit: quippe ternis amplius aureorum millibus, & trecentis, appenſæ. Quo, quæſo, denique, tam opulentæ claſſis appulſu? quo *plauſu*? Nempe, qualem ad ſcopulos impacta convulſaque tabulata reddunt: onerariarum omni numero; nec non, auro, mercibus, nautis, Ducibus, & claſſiariis, impetu tempeſtatum; ſolutis ac demersis. Et hoc quidem, unico temporis, & unius naufragii, momento. TAM *brevis ſepultura, tam longa magnaque congeriei fuit!* Et ne GRANO quidem illi, tam feliciter invento, parſum eſt. *nam* & ipſum infelici ruina *ſementeque, ſparſum eſt in fundum; ex quo nihil renaſcitur.* [*b*] Sed ne fortè putes; ſolum Oceanum & flumina DIVITIIS nimiis inimica: ſunt, mi PETRE, ſunt opum, etiam in littoribus, & media continenti, naufragia. Nonne meminiſti: vos à Barbaris nuper, non in flumine ſanè, ſed in ripa terraque; toto, quod portabatis, Auro Bætico, cum veſtibus, exutos? Etiam annales & auctores habes, qui cum fide memorent: in America Boreali noſtrorum hominum non paucis, avaritiæ nimiæ manifeſtis, à barbaris injecta vincula: ſupérque pavimentum extenſis ſupinis corporibus, aurum, igne liquatum, in os infuſum; quod tigillis violenter diduxerant: renovato M. Craſſi, poſt tot ſæcula, ſupplicio, Parthicaque crudelitate. Corpora porro ſic enecta, fruſtillatimque diſſecta, cùm immanes illi vorarent; & ventres ſuos Hiſpanorum ſepulcra facerent; hoc dicterio, tanquam epitaphiis, eos inſectabantur; AURUM *alii de gente veſtra* SITIUNT: *at vos, etiam* BIBISTIS: (*c*) Quid autem & ALFINGEROS retractem, *Auguſtanos è Vindelicis*, ſive fratres, ſive fratrueles; jam pridem fama per omnem Darienam

& Peru-

& Peruviam detritos? AMBROSIUS alter, & poſt hunc GEORGIUS; pro *Welſeris*, indultu Caroli V. Cæſaris, Valentiolam prætura, ſimul (ſi verus rumor eſt) exactionibus violentis, premebant. EST *enim perdifficile; locupletem ad provinciam, non ſimul afferre cupidam mentem:* &, IN *licentia tranſmarina, rarum & operoſum, non tranſilire praſcriptos à lege fines.* PAUCIS *contigit, in magiſtratu lucroſo, ponere modum imperio, paucioribus; ponere ſibimetipſis. Adeo videlicet habendi ſtudiis abripimur. Hinc turbatur bene compoſita ſubiectorum quies: ac Patientia rudium, ſine fine preſſa,* ſimplicitate poſita, *tandem etiam ferrum rumpit; & ex hoc, armatur pro libertate.* (d) Quid igitur? quodnam ſeverioris quæſturæ pretium abſtulerunt? Compendioſum utique; Celerem mortem & interitum. Eorum enim alterum Canibales anthropophagi, repentino ſuperventu, cum ſuis oppreſſerunt; excurſionibus intentum. Alterum [ut præturæ, ſic fatorum hæredem] in lectulo ſuo trucidatum, intempeſta nocte, de thalami feneſtris in publicum; ab hoc, in propinquum nemus abjecerunt, belluarum pabulo. Sic illi miſeri, dum ubique ſibi fingunt AUGUSTAM, *humanitatis alumnam, & fontem*; in ſua Valentiola Scythiam, & antrum Cyclopum, invenerunt. Sed videlicet illud eſt, quod divinus Paulus clamat, RADICEM *malorum omnium eſſe, Cupiditatem: Avaros inſerere ſe doloribus multis. Qui fieri Divites velint, in deſideria pernicioſa labi; qua mergant homines in interitum.* Hoc quidem certe, vides, illis eveniſſe, quorum lugubres avaritiæ tumulos & cippos nunc inſpeximus. Quod autem Cambio, quod Craſſo, Craſſique redivivis manibus, quod Bombadillæ, tamque multis auriferis triremibus, accidit, ut interirent, hoc idem & VICTORIANAE triremi poteſt. Et tamen hæc ipſa nondum in ſalo ſtat: ſed adhuc (incertum, quibus in montibus ſylva?) ventorum ludibrium, natat.

Sed

Sed finge tamen, animoque perſuade, Lydorum regis fortunam, Cyri prædam, & Americani Guanacaxæ divitias omnes, eſſe Tuas. Puta, jam nunc, à portu Limæ detrudi naves, opulentia graves, in Europam: & ex Hiſpano portu centum jugis Hiſpalim deportari. Propone tibi paternæ domus penetralia, tranſmarina felicitate conſtipata; ſecuriſſimæque poſſeſsionis imperturbatum incubitum. Quoad iſta, mi VICTORIA, duratura credis? Quot tu luſtris [ne dicam ætatibus) iactaturus es contribulibus tuis, adita luſtrataque peregrina regna? Nam hoc (quoniam de quæſtu DIVITIARUM abunde quæſtionem exercuimus) *Alterum* eſſe diximus humanæ fatigationis campum, & ſudoris irritamentum: HONORES videlicet, ac magni nominis Ambitum.

IV. QUID igitur & in GLORIA ſit ſolidi pulveris; excuſſum eamus. Certè quidem eorum, qui comparari ſolent in Orbe novo, titulorum, duo ſunt principes: quos affectare potes. Nam aut INVENTAE retectæque regionis gloriam quæres: aut prudenter fortitérque GUBERNATAE. Quantum pertinet ad primam illam honoris palmam; OMNIA, mi Petre, IAM REPERTA, reſerataque ſunt. niſi forte fiduciam & animos adjicis ad TERRAM, quam dicunt AUSTRALEM INCOGNITAM, evolvendam. Eam, an perrumpere tu primus velis ac poſſis? interroga diligenter audaciam; interroga robur & facultatem tuam. Nam, ſi quidem illa terrarum vaſtitas à quovis obvio poſſet aperiri: non mehercule tamdiu diceretur INCOGNITA. Quod autem ſpectat ad *alterum illud decus*, è felici provinciæ cujuſcujus adminiſtratione colligendum, ſive per quietem, ſive per armorum ſtrepitum: vehementer vereor, ut *Laurum* hanc *regiam*, & tam altam, decerpat juvenis nondum undevicennis, & ob hoc ipſum, hujus *Gloriæ* ramis attingendis, multum infrà, quàm

ætas

ætas boni rectoris exigat. Ac præter hoc: *Quomodo diverſiſſimos Aliorum mores temperet, qui ſuos nondum poteſt?* Sed finge tamen: & INVENTURUM te tot novos Mundos, quot vel Democritus eſſe credidit; & inventis, cum majeſtate Jus DICTURUM. quid poſt illa? Semper illane gloria ſplendebit? nec unquam hæc cryſtallus in fragmenta ſolvetur? ſcilicet, *bi ſoli morta'es, mori non ſolent?* Sin autem & ipſos communia manent fata; *quid illis, in interitu, conferet grandis auctoritas?* Hoc ſolum, ex iſtis magnæ famæ Megaleſiis, adhuc omnes Ambitioſi retulerunt: ut dicerentur; *Aliquando* FUISSE, FLORUISSE, DECIDISSE. De multis etiam id genus hominibus, fortaſſe non falſo, nunc quoque, magnus Auguſtinus exclamaret; *Laudantur, ubi non ſunt: uruntur, ubi ſunt.* Verùm iſta quidem divini tribunalis ſunt, non humanæ cenſuræ. Sit ſanè, ſit *omnibus bene, ſupra nos! quibus bene fuit, dum viverent, Eſſe ſupra cæteros!* Sed numquid claritudinis ſuæ Solem, ſine nebulis & maculis, & ſic inoffenſis rotis, in altum provexerunt, ut is ſemper in meridie ſtaret, & Occaſu nullo mergeretur? Vide, quæſo (ſicut in præcedentibus, ſic & in hac conſideratione) noſtros illos inclytos Americarum ARGONAUTAS: qui, famæ velificari, medio curſûs ſui, pelago ſunt excuſſi. Quid COLUMBIS fratribus, *Chriſtophoro*, *Bartholomæo*, *Didaco*; primis (ſi verùm quærimus) & *veris Jaſonibus*, quid non debuiſſent Hiſpaniæ noſtræ? Non eſt ullum ulli dubium; quin *Omnia.* Tamen trium Pinzonum lividis criminationibus, à Bombadilla vinculis conſtricti; ſeparatis duobus navigiis (tanquam totidem fluitantibus veræ virtutis carceribus) in Caſtellam Europæam miſſi ſunt: frementibus etiam ipſis regibus; *Eſſe Reos* Tres *illos*, *quibus pro* tribus *trajectibus Americanis nondum, ne naulum quidem ſufficiens* præbitum, *aut gratia perſoluta forent.* Et tametſi majeſtatis abſoluti ſunt: miſerum

tamen

tamen fuit; Coram Iſabella Ferdinandoque, regum exemplis, tantumnon *in catenis ſtare*: *miſerius, ſine cauſſa cauſſam dicere*: *miſerrimum, Illis, geſtorum ſuorum* (cum capitis diſcrimine) *rationem reddere, quibus Inſulas ipſi regnaque dederant.* (e) At his quidem ſuum periculum, adhuc citra madidam mortem, & ſanguinem ſtetit. Triſtiùs alii ſuam adoream tinxerunt, & finierunt. *Ferdinandus Magellanes* (Freti celeberrimi rector & retector) à ſuis inter barbaros deſertus, adverſo prœlio periit. *Ioannes Ribaudus*, Gallicanæ claſſis ſupremus apud Floridam præfectus; &, aliquot littorum apertorum inclytus, regionis ac ripæ Maji fluminis primus explorator; ab noſtriſmet, immaniſſimô cultro, vivus ac ſpirans, pluſquam Perſicâ feritate, fertur excoriatus: (f) cùm ſimul & pugione cor illius transverberaſſent. (g) *Gaſpar Cortereális*, terram ab ſe nominatam, ad ultimum Americæ Boream, indagavit; & aquis eſt hauſtus. *Michael Cortereális*, ut ortu fratrem Gaſparem, ſic audacia, ſecutus; ab iiſdem poſtea fluctibus interceptus jactatur: hoc ipsô, quòd nuſquam littorum comparuit. (h) *Americus Veſputius*, Meridionalis continentis; *Alvarus Mendavius*, Inſularum Salomonis; Villalobus, Novæ Guineæ; Michael Lopius Legaſpes Philippinarum, excuſſores. Secundùm hos, Sebaſtianus Gabottus, Lucas Vaſcus Aillonus, Ferdinandus Corduba, Garzias Lupus, Nunnius Guſmannus, cæterique ſine numero; ſinguli ſingulos tractus & Inſulas patefecere. Periere tamen omnes: pars, naturæ lege dura, pars potior, undis aut gladio ſicariorum, quidam in vinculis, aut rixa, jurgio, ſeditionibus, civilique Marte. Talem exitum & coronidem habuit, INVENTARUM regionum gloria; *Sepulcrum in aquis, aut pulveris cippum in terris!* [i] GUBERNATARUM autem provinciarum quæ merces? Nempe, meriti fuit ejuſdem; Incognitas Penetrare, penetratiſque Dominari. Pe-

tius PUELLIUS. Quin Prætor, nonne Roderici Salazaris pugionem, in lectulo ſuo tranſfoſſus, tanquam antelucanum Excitatorem, excepit? (k) MORALES, Hiſpanæ militiæ Dux; nonne Didaci Meneſii ſaturandis odiis, gulam laqueo præfocandam præbuit? (l) *Pizarri tres fratres*, infinitæ, pænéque jam regiæ potentiæ, nonne cum ſplendore, quo tenuerunt altum, devoluti ſunt in ruinam? *Franciſcus* mucrone ſeditioſorum, *Ioannes* laniatu Barbarorum, *Gonſalvus*, Numidarum ferro cervicibus inciſis, Gaſcæ Prætoris imperio. Cujus poſtremi (Gonſalvi, dico) tanta poſt mortem quoque fuit improſperitas: ut Caput, in carcere deſectum, Limam (fratris quondam regiam ac Prætorium) tranſmitteretur, columnæ marmoreæ clathrato faſtigio ſuſpenſum, in urbis propatulo: cogereturque ſibi, poſt funus etiam, *quoquo modo* ſuperſtes eſſe, luctuoſa *Gloriæ* victima! Cujus ore muto, quid niſi clamabatur illud Salomonæum; VANITAS VANITATUM! & OMNIA VANITAS? (m) Quid autem de *Didaco* NIQVESA dicam? celebri quondam, & hodiéque decantato viro? VERAGUAM inſederat, Americæ Septentrionalis Tetrarchiam, Regis auſpiciis. Verùm, ob habitam avarè provinciam, & crudeliter exercitum dominatum, etiam ab noſtris tandem undique, tanquam portentum & bellua quædam, pulſus, cum Septuaginta quinque ſuæ gentis militibus: ne fragmen quidem panis, in famis remedium, invenit. Exagitatus autem ob omnibus, conſpirante mortalitatis odio, cùm demum, omiſsis navibus, exſcendiſſet ad fluvium, neſcio quem, haud ita procul inſula Zobarorum, à Barbaris Veraguanis, quos ſæpe preſſerat, oppreſſus eſt, cumque ſuis omnibus, cæſus, diſcerptus, devoratus. Unde nomen hodieque, FLUMINIS PERDITORUM, amni manet, qui, niſi monimento deteſtabilis cladis hujus, innominatus & inteſtabilis perduraſſet. Quanquam partem

partem hujus tragœdiæ loquitur & Vicinum nemus; cujus arbor quædam, in cortice deſcriptum retinet, hoc mœſtiſſimi commeatûs & tranſitus Latinum teſtimonium, totidem, quot produco, verbis; HAC, MISERO FESSUS ERRORE, DIDACUS NIQVESA TRANSIIT INFELIX? (n) Tranſiit, verè tranſiit Niqueſius! &, cum illo, Gloriæ tota pompa! Quiſquis deſipis, ſéquere! Quid hoc dici, tot fortiſſimorum virûm exitu, monſtroſius poteſt aut lacrymoſius? *In Terram alii Barbarorum, ad illud uſque tempus, intrarunt, propter Aurum. Iſti* [dictu cruentum!] *in Barbarorum etiam Ventres & viſcera!* Recurrat igitur in ſummam ſuam oratio: dicamuſque; *Nihil eſſe Gloriam è tranſmarinis ſive* Repertis *ſive* Perdomitis; *præter ventum, fugam, naufragium, cædem, interitum.* Nam certe quidem illorum, qui te præceſſerunt, non opum ſolo quæſta, ſed rerum in orbe peregrino geſtarum magnitudine, clariſſimi; ſuo fato, paucos poſt annos (& hoc, ante diem ſuum) conceſſerunt OMNES Utinamque ſalvis ſaltem Animis quos eorum nonnulli ſempiternæ maculæ flagitiis inquinarunt; geniali turpiſſimarum VOLUPTATUM indulgentia. Videamus tamen & iſtam illecebrarum humanæ cupiditatis partem; quæ nobis erat propoſitæ meditationis *Tertia, poſtremaque*: quid ſecum, hæc Stimuli Cupidinei VESPA, non mellis, ſed cruciatus & vulneris & aculei lethiferi, portet?

V. OMNIS VOLUPTAS aut eſt cum honeſtate conjuncta, cumque legibus: aut ab utriſque divulſa, flagitioſa, bruta. SI cum decore Rationéque: peti debet ex ſola Virtute; cujus tamen nec alumnus eſt, nec approbator, MUNDUS: *quippe, totus in malitia conſtitutus.* Sin cum Opprobrio, ſecordiaque connectitur: nec cogitari quidem ab homine debet, ne dicam, amari recipique. Nam *aut gula trajicitur; aut parte corporis erubeſcenda:*

quarum altera canalis eſt, altera conceptaculum, omnis inquinamenti: Sororiæque ferè ſunt obſcœnitatis, & illa, quòd ſordes inchoet; & iſta, quòd in ſordes deſinat. Ad ſummam, ſive quæritur in epulis & vino, ſive petitur è ſcortis & Venere gaudium: utriuſque genii *Deus, eſt Venter*; cuius obſequii ſtudium, eſt nequitia, fructus, infamia; finis, interitus, & omnis, *in confuſione*, gloria. MORS, *Mors, intrat per utriuſque januam*, & Mors quidem Animorum, ſemper, ac ſine dilatione: frequenter autem & Corporum, ſuò die. Quod, ut certiore fide capias, etiam hic, PETRE, recentium, *Argonautarum* Colchidem, *&* Medeas, exituſque, fac recordetis, *Didacus* ALMAGRUS *Maior*, ille Chilæ primus cum exercitu penetrator, & æmulus Pizarræ potentiæ, concubinam [Hiſpanæ conjugia neglecto] Panamæam, & ſcilicet ex Americanis ſordibus, in delitiis habuit. Ex ea, Didacum ALMAGRUM Minorem ſuſtulit. Ad extremum, pro lacertis amiculæ, collò laqueum accepit; Conſalvi Pizarri ſævis imperiis in cuſtodia ſtrangulatus. [*o*] *Vaſcus Nunnius* BALBOA, Caſtiliæ, quam dicunt, AURIFERAE repertor, & inſeſſor: ne minus imparus, quam inquietus eſſet, poſt ſe non ſolùm rebellium caſtra, ſed & mulierculam ſecutuleiam, traxit. cujus etiam indicio, proditionem in ſe comparatam, vitavit, felicius, quàm durabilius. Etenim Soceri demum immanitate periit, ſecuri percuſſus: &, in tot pellicis noctes, ſomnum ſempiternum accepit. (*p*) *Alphonſus* HOIEDUS, maritimæ regionis ad Carthagenam Prætor: uxorem Americani Reguli, non inſcitæ formæ, perductam ad ſe, contra fas & pudorem, attinuit: &, quamquam repoſcenti marito; tanquam alieni nunc lecti, reddere detrectavit. Sed, dum armis & vi ſe credit invictum; alieno dolo patuit. Nam Reguli, ſupplicem ſimulantis, toxicato ſpiculo, de nec proviſo ſecundum femur

mor ſauciatus: ac barbarici ſatellitii copiis ſuperobrutus, rapinam, præturam, vitam, damnifecit. Et quanquam, facti pœnitens, *melius animam egit, quam vitam*: præſtiterat tamen, alienam nuptam ſuo thoro, quàm, injuriæ rationem divino Iudici, reddidiſſe, [q] *Franciſcus* PIZARRUS, Peruvii pro Rege gubernator, & ſubactor; poſt tot domitas gentes, reges, & regulos, *adhuc indomitam Cupidinem retinuit.* Duarum pellicum, & in his, Sororis ATABALIBAE Regis, amplexibus inſuevit; ad uſque juſti connubii licentiam: ſuſceptis ex utraque ſpuriis. Tandem, ſuorummet concurſu, per Didacum Almagrum Minorem, & Ioannem Radam, concitato; fortiſſime pugnans, collo gladium & mortem excepit: clamantibus, qui tumultuabantur, *I nunc! hoc habe!* V*itamque, cœptam à pedo, cruentatam præliis, maculatam inſontium ſanguine, pollutam domeſticis ſtupris, hoc puncto claude! Quibuſque, tot per annos, Os impune per ſummam impudentiam, nunc, per vindictam, etiam jugulum prabe!* (r) Sic Limæ, domique propriæ cæſum. Venus in cubili *perdidit, cui toties Mars in caſtris pepercerat.* Piget plurium, hujus farraginis, exemplorum: quæ tamen plura non deeſſent; ſi præſertim cum vero, nec per calumniam traditur, quod nonnulli monimentis publicis conſignatum reliquerunt. Id equidem, ut credam, nunquam adducar. Sed adducar tamen, ut mecum tacitus ſuſpicer, NEC *omnia de Noſtrorum vitiis vere, nec omnia falso, ſpargi.* Quid igitur? qua fama noſtrorum continentia laborat? Nempe, Primos inter AMERICARUM Occupatores, paucos admodum, aut jus prætorium dixiſſe victis, aut in nondum victos claſſem duxiſſe: quin, unius aut alterius, ſubindeque trium ac plurium, impliciti meretriciis contuberniis; per ſtuprum vel adulterium abnectarint. Ac ne Colombianos quidem (omnis ARGONAUTICAE recentis principes) in totum temperaſſe ſibi claſſiarios: ſed,

 ſubdu-

ſubducta *caſtiſſimi Thalaſſiarchi* ſui, CHRISTOPHORI, venerabili præſentia, per hanc opportunitatem, & pudorem ſimul, & abſentis reverentiam, exuiſſe. Nam, poſt COLUMBI primum in Hiſpanias regreſſum, duodequadraginta milites Hiſpanos, tradunt, relictis ſignis, AMERICANARUM pudicitiam & nuptias expugnaſſe. Quibus offenſos injuriis maritos, veterem reſumpſiſſe feritatem, adulteris ad unum omnibus trucidatis: & quidem (ut ego reor) pleriſque, flagranti deprehenſis in libidine; proque meritis, in Tartarum recta devolutis. En, VOLUPTATUM præpoſterum ſtolidumque delectum! En, obſcœnitatis incredibilem væcordiam; DELECTARI MOMENTO; *quo* CRUCIERIS AETERNO! Si qui, noſtrorum hominum intemperantiam palliare ſunt auſi (QVAENAM *enim cauſſa tam eſt Mala, quæ non ſui ſimilem Patronum reperiat?*) ii ſcilicet ad Auguſti *Cæſaris* artes confugerunt; filias familias deflorantis, & matronarum cubilia temerantis; ut Patrum ac Maritorum in ſe mentes exquireret. Sed DEUS ille, *qui judicabit adulteros, non diſtinguet Auguſtos*: *&*, *ſi malam rem tenuerit*, non interrogabit, Cui *res ea* BONO fuerit? (*s*) POTENTI *manu torquebitur, quiſquis in Potentia peccaverit*. Nec præter meritum. nam SIQVIS *in Regimine palàm exorbitat, is in errorìs conſenſum cuncta trahit: neque ſibi ſoli, ſed populo quoque, nequam eſt*, DUM *facit ſcelus*, OSTENTAT: *&*, *quoties in faſtigio degenerat, etiam ſine voce diſertus eſt ad depravandum*. DUM *enim aſpicitur*, *invitat: dupliciterque pellicit ad facinoris audaciam*; *Impunitate nempe ſceleris*, *& Illecebra turpis exempli*. Quod utinam, utinam, in expeditionibus noſtris *Argonauticis* experti non eſſemus! ut *Jaſonibus noſtris*, ſingulis ſingulas tantùm *Hypſipylas & Medeas* objectare poſſemus; ac non potius integros ſtupris infectos exercitus, totaque caſtra lue Veneris inquinata? Loquatur opprobria militiæ noſtræ, *Caximalca*: lo-

quatur

quatuor *Cuſcus*, urbs regia: *caſtraque Regis Atabalibæ.* Prælio, quod ad Caximalcam, inter noſtros, & Peruvii monarcham, commiſſum eſt: adversùs infinitam barbarorum manum, tam feliciter Mars noſter pugnavit; ut, innumeris cæſis profligatiſque Peruanis, & Atabaliba rege capto: tamen Hiſpanorum *nec unus* quidem caderet. Cùm ergo tanto Numinis favori gratiam deberent; offenſam, & ingratiſſimam mentem, repoſuerunt. Non enim contentus miles noſter, exuiſſe caſtris Atabalibam, &, præter ſpolia, grande fæminarum agmen in poteſtatem redegiſſe; viciniam quoque mox omnem, & Caximalcæ municipia, tanquam venatores, excurere cœperunt; ad plures ſimilis agrugræ deprehendendas feras. Iratoque Numine factum eſt; ut in nemorale quoddam ſtagnum inciderent, vivis aquis pellucidum; & impendentium arborum umbris amœnum. In eo, velut Nympheo, ſedebat per otium & luſum, matronarum virginumque vis ingens; lavacro corporum, more gentis, intenta; ſtragiſque pridianæ penitus, neque metuens, neque gnara. Noſtrorum tantus fuit intemperantiæ furor, ut in eas continuo, nec ſine nobiliorum formarum delectu, facerent impetum: &, omni Chriſtiani pudoris velo poſito, miſeras omni libidinis genere divexarent. Satis conſtat, in hanc turpiſſimæ patientiæ ſervitutem, ad quinque millia redactas: nec, niſi quas inſignis aliqua deformitas delicatis victoribus excuſaſſet, intactas evaſiſſe. Quæ (malum!) iſta licentiæ rabies? quæ cæci cupidinis importunitas? DEUM *nec meminiſſe* per dona *beneficum*; *neque metuere* pro nequiter factis *ultorem*? Cujus tamen ſolius eſt, & *in altum tollere victricem aquilam*: & *eandem*, *inciſis alis*, *dejicere*. Quare, poſt iſtam labem, verſa bellorum alea, felicitas vultum mutavit: & ab noſtris ſignis ad inimica caſtra tranſivit. Statim cum Quiſquizio duce, cumque Peruvio prope toto, labor,

pugnæ, maleſida victoria. Deinde Mangi regis inopina defectio: capta, crematque Cuſcus: cæſum cum Ioanne Pizarro præſidium: & mox ipſe Mangus. cum pluſquam centum millibus armatorum, ſuperveniens, gravis & inſolens victor. Nec uſquam Hiſpanæ vires barbaro furori pares, in prælia, quaſi tempeſtate, ruentibus Peruanis, & obvia quæque ſtrage, ſanguine, vaſtatione, flammaque miſcentibus. Nemo vel tam vetuſtis victoriis clarus, vel tam minax & irritatus recentibus cladibus, ſiſtere potuit Hiſpanicam ruinam. Non Didacus Pizarrus, quem Mangus cum ſuis omnibus occidione delevit. Non Morgovius; quem, majoribus inſtructum copiis, pari ſucceſſu Barbari mactarunt. Non Gonſalvus Tapia, cum octoginta turmis oppoſitus: quem, cum viris equiſque conciſum, vix viderunt, & pepulerunt. Non Gaita denique, famoſus, & bonus tranſmarino bello, dux. Non Franciſcus Godejus, nec Petrus Lerma; quinquaginta, fortiſſimorum equitum, ſtipatus alis. Eratque prorſus in arctum compacta rerum noſtrarum ſumma: nec poterat Chriſtianus hic Iſrael ante *ſuos ſtare deinceps hoſtes: quia* Pollutus, non *anathemate* furti Ierichuntini, palliique coccinei rapina; ſed diſcincti pudoris ſoluta zona, muliebriſque conſuetudinis ſorde; cum priſcis illis Benjaminitis. Ad extremum [quanquam admodum ſerò, deſperanteque jam Franciſco Pizarro] virtute reſtituti ſunt ALVARADI: tanquam novi cujuſdam, ac DEO gratioris, *Ieſuæ*. [t]

Talia, PETRE, fœdiſſimarum ſunt præmia VOLUPTATUM, funeſta ſemper & exitialia; nec id in privatis modo, ſed multo magis in publicis, extra lectum juſtum, digreſſibus. *Mors ſcilicet & Excidia*: ſingulorum pariter & univerſorum. Ut proinde, *Veſpillo* quidam *gentis humanæ* communis, æſtimari *Cupido* poſſit: nec ſine cauſſa prudens antiquitas,

tiquitas, unam eandemque [ſub diſtincto nomine] Deam ſtatuerit, Venerem ac Libitinam. Quare tecum iſta ſæpius, & cum cura, retracta; BREVE *tempus eſſe*; *Breviora gaudia*; *Longiſſimum tormentorum ævum*. Neque tibi dixeris; *Quid me quid iſta?* Non ego *quæro vetita corporum oblectamenta*. *Patet honeſti thori fructibus*, *Connubii janua*. Vellem quidem [anime mi] vellem, intemeratum eſſet apud omnes nuptiarum fœdus! Utinam, hujus Scyllæ communiſſimæ naufragia fugientibus, hic ſaltem portus ſemper tutus & obſeptus eſſet. Sed, o, quàm multi ſunt; in quibus lecti fides labet, *& lex Iulia dormiat*? Quàm eſt autem proclive, *turbam in malo ſequi*? *quodque Multi faciunt*, *etiam Unum non horrere*? Ne cæteras matrimoniorum nauſeas in medium proferam, ipſa nauſea facit, & quotidianus faſtidiorum aſpectus. Ut ob hoc ipſum proinde, cenſeam *Optimum*; *Nunquam mulierem vidiſſe*: *proximum*, *Non tetigiſſe*, *Divinum autem*, *Ne tangere quidem unquam poſſe*, voto conſtringente. NAM, *Quoad in ſui Libertate vagatur animus*, *tantiſper in diverſa* facilè *fluctuat*, tanquam in medio ſalo navigium, anchora nulla revinctum. Et, quanquam fortaſſe non ſemper evertitur, perpetuo tamen impugnatur: interdumque, quo minime ſuſpicabatur, impingitur. DUM enim gaudia ſibi nonnulla, velut innoxii guſtus, ſumit; paullatim etiam noxia delibare, quaſi per tranſennam & carptim, incipit. Decerptis autem ſemel iterumque profanis deliciis, mens in totum effunditur: & à permiſſis ad impermiſſas cupiditates paulò momento tranſſilit, *exiguo licitorum*, *illicitorumque confinio*. Quare *Totum*, & ad ſolidum, *amputari præſtat* ſuimet Arbitrium, quàm, tot inter illecebras, ſemper cum periculo pendére. Sive tamen inimico Deo, ſive placato, Mundi gaudiis uſurus es: MEMENTO, Petre, memento, denique te MORITURUM. Nam quicunque te, vel honoribus conſpicui, vel opibus affluentes, vel deliciis

 liciis

liciis innatantes, anteceſsere; tandem, oppreſſi lege mortalitatis, eſſe deſierunt. Hi clamant nunc omnes è buſtis ſuis; NOS *præceſſimus: vos Poſteri ſubſequemini, citius, ſerius; aliquando tamen* certiſſime. Quoniam IN TEMPORE *nihil eſſe poteſt* ÆTERNUM. Iuvenis floridus, in Pythagoræ nunc littora ſtas: & adhuc in bivio verſaris, bene maléque conſultorum, mortis ac vitæ; Salutis, & Interitus, Cœli juxtà, formidandique Tartari. Quocunque viſum fuerit; gradum intendes, & manum admovebis. Si verum eſt igitur, OPTIMUM *eſſe ſuæ quemque fortunæ* FABRUM: ſi, quod ſemel prudenter elegeris, habiturus es ſemper: quin tu vitæ conditionem eam aggrederis, atque cudis; quæ te, per varios quidam caſus, ſed tutiſſima tamen munitiſſimaque triremi, quadriremive [putà, *Religionis Veterum*] deducat in portum: & exponat in cœli Fortunatiſſimas ac manſuras Inſulas?

VI. TALIA mecum, & his ſimilia complura, diſputabam; turbidis ac rorantibus oculis. Et, quoniam maris & procellarum continuum intuitum, jam dudum [ut RERUM OMNIUM] ſubſecuta SATIETAS erat, ex navalibus ad LIMAE mœnia redibam: interque regreſsus triſtitiam, hilaritate mixtam, etiam iſta mecum, tacita philoſophia, diſſerebam: &, In NICARAGUAE [dicebam) regno, quod Auriferam Caſtellam inter, & Novam Hiſpaniam extenditur, Rupem comperimus editiſſimam, MASAIAM nomine; Veſuvii Campani ritu, flammas immani cum fragore vomentem. Os illius, ad bis & amplius mille paſſuum, ſemper hians ac diductum, innubilam, ac proinde arè conſpicuam volvit pyram: non ſine ſparſis circumquaque fulgetris. At in profundi depreſſiſſimo barathro, ſtagnum bullit, Auro liquato ſimillimum: incendii tantis ardoribus, ut ingentia cum catenis ferreis ahena, ſi quando demittantur; pun-

cto-

ſto temporis hauriat, inque rivum vertat. Flammatum quoque (quamvis è longinquo) vis ac rapacitas, exurit omne rupis illius in ſummo ſolum, & germen. Non illic herba, non gramen, non aliquid veris æſtativè viret, aut auctumni prægnat. Et tamen circùm oram & margines ejuſdem Alpis, in tanta ferventis ignis propinquitate, frequens & impune PASSERUM nidulatur ſimplicitas, (*u*)

Hic Veſuvius, hac Ætna tranſmarina (*mi* PETRE) *quædam eſt imago, ſi capis, Inferorum ac Gehennæ. Quid enim in illo, ſemper ardente, ſemper arſuro ſtagno, quod ſulphure fluet ac pice: quid, inquam, Aurum, quid* Opes, *& Voluptates omnes, erunt aliud: quàm pyra, quàm fornax, quam incendium, nunquam extinguendum; ſi cum his ſarcinis eo mortui deſcenderimus? Quin igitur, eis mature relictis, calamitatem ultimam antevertimus?* & IN GEHENNAM VIVI, SPIRANTESQVE, *quotidianis intuitibus,* nos demittimus? *immo, quippeni cum* PASSERCULIS, *ad Inferorum crepidines habitamus? & è vicino cogitationum, rem omnium formidandorum teterrimam, aſſiduo mentis contemplatu ſpeculamur, audimus, olfacimus? ne tandem illabamur? Id fiet, in aliquo* Religioſæ Domûs *angulo latibuloque; tanquam* Nidulo. *Cum hiſce tam ſalubribus curis, & utili formidine, quantulum vitæ ſupereſt, exacto; Spiritus, corpore ſolutus ſalutis ſuæ multum ſecurus & geſtiens, evolabit: ac, cœlo receptus, prorumpet in regium illud epinicion,* ANIMA NOSTRA, SICUT PASSER, EST EREPTA, DE LAQVEO VENANTIUM!

VII, CUM *his vocibus*, & mentis fixæ decretis, in hoſpitium primo redeo; cœnaque modica capta, curis indormio. Deinde poſtero, ſequentibuſque diebus aliquot, eadem cogitationum in utramque partem verſata pugna: tandem mane quodam in ſacrum introgredior *Eſſæorum domicilium*; quod illi

Græca voce *Syllogen* nominant. Ibi cœtus præſidem accedo, virum eximium; & *Eſſzarchi* munere planè dignum. Huic mentem omnem, deſideriique ſummam denudo. qui, maturæ deliberationis auditis ac penſatis rationibus; *non Animum duntaxat, ſed totum* VICTORIAM, *approbavit.* Ac principio quidem inter *Eſſaorum* candidatos; dein: *exactis Biennii conſuetis experimentis*, inter IESU *milites veteranos* adlégit. Illic ego demum, poſt tot Marium, Inſularum, ac Regionum luſtrata miracula, poſt quattuor Orbis Partes, *Europam, Africam, Aſiam, Americam*, oculis ſubjectas: *Videre ſum orſus* & introſpicere, quod inter profana negotia difficillimum fuit; id eſt, MEIPSUM. Ibi, per arma, per enſem, pérque navales pugnas, & omnis generis *Argonauticam*, diu quæſitum: non in balteo, nec in ſagopaludamentove; nec in velis atque carbaſis; ſed *in Toga* lanea VELLUS illud AUREUM, *inveni*, Cœleſtiſque planè Militiæ torquem: Conſecutus, divino munere, compendium lucrumque, quod ex ORBE NOVO reportari ſummum poterat; exuto ſcilicet VETERE Petro, NOVUM & emendatiorem VICTORIAM.

AU-

AUCTORUM,
Qui in Libris Argonauticis, per alphabeti litteras indicantur,
LOCA.

LIBRI I.

Auctores.

a *I. Hondius, in deſcriptione Andaluſiæ.*
b *Carol. Steph. V.* Canariæ.
c *Ioan. Metellus Iuris Conſultus, in Epiſtola, ad Auguſtinum, Epiſcopum Ilerdenſem, de mirabilibus Indicis.*
d *Idem Metellus.* Et, *Petrus Bertius in Geograph. tabulis.*
e *Brunnerus* Annalium *Boicor. Part.* I. *l.* 4. *& Paul. Diac. l.* 4.
f *Quentelius Colonienſis, de Novo Orbe, impreſſus Coloniæ, in fol. anno* 1598. *Libro* I. *cap.* 16. *&* 19.
g *Idem Quentelius Libro* I.
h *Idem Libro* 3. Ad *tabulam Americanam* 14.
i *Quentelius, ad Tabulam inſulæ Margaritæ, & Cubagiæ.*
k *Idem, ad tabulam* 14. Libro 3. *deſcriptionum Americanarum.*

LIBRI II.

Auctores

a *Arnoldus Agrippinas, Americanarum deſcriptionum, Germanice editarum, Libro* 3. *Tabula* 13.
b *Idem,* Libro 3. *Tabul.* 13. *Et Ioannes de La-*

Late , in deſcriptione Hiſpania pag. 221.

c *Agrippinas Libro* 2. *cap* 6. *& ante eum Ioſephus A Coſta. l.* 2.

d *Quentelius Colonienſ. Libro* 3. *Tabul.* 13. *Americana Thalaſſographia.*

e *Idem , Libro* 3. *Tabula* 11. *annotationibus.*

f *Metellus Sequanus , epiſtola de mirabb. Indicis.*

g *Iodoc. Hondius , in Geograph. Hiſpaniolæ.*

h *Agrippinas , Libro* 3. *Ad tabulam* 20. *princip.*

LIBRI III.

Auctores.

a *Abbreviator Hugonis Linſchottani , germanicè editus per Theodoricum de Bry. Libro* 1. *cap.* 21 *& Ioſeph à Coſta, de* Novo *Orbe.*

b Quentelius *Colonienſ. Libro* 3. *in* Tabulam Quivira.

c *Acoſta de Novo Orbe. & ex eo Hugo Linſch. Libro* 1. *de natura Novi Orbis. Ioannes de Late pag* 435. Quentelius *Colonienſ. Libro* 3. *in tabulam* 20.

d *Abbreviator Linſchotti , de natura Americæ l.* 1.

e *Arnold Agrippinas Libro* 3. *Geographia Ameriana , tabula ult.*

f *Iod. Hondius , in tabulam Moluccarum.*

LIBRI V.

Auctores.

a *Hieronymus Benzo , Mediolanenſis. Item Theodoricus de Bry. Libro* 4. *de Orbe novo.*

LIBRI VIII.

a Felix Fabri, *in Itinerario ſuo Arabico , ad montem Sinai , & Sepulcrum Divæ Catharinæ.*

LIBRI

LIBRI IX.

a *Theodoricus de Bry, Parte 8 Occidentalis India. Incidit autem mors Draci in annum 1596. diem 28. Ianuarii.*

LIBRI X.

a *Quentelius Coloniens. in Geographia Americana, Libro 3. Tabula 11.*

LIBRI XII.

Auctores.

a *Commentator, in Libros de Novo Orbe, Hieronymi Benzonis Mediolanenſis, Libro 4 cap. 24.*

b *Ioannes Paullus Augſpurgerus, Itinerario primo, Germanicè edito; de profectione ſuà è Batavis in Braſiliam.*

c *Abbreviator Hugonis Linſchottani, apud Theodoricum de Bry. & Agrippinas Libro 1. de natura Novi Orbis pag. 44.*

d *Philippus Cluverius Libro 6. Introduct. cap. 10. de Peruvio. Theodoric. de Bry Tabula 3. Americanarum imaginum.*

e *Theodoricus de Bry, Libro de Peruvio*

f *Hugo Linſchottanus, apud Theodor. Bry; Libro 1. pag. 17. ex Ioſeph à Coſta.*

g *Arnoldus Agrippinas, Libro 3 Geographia Americana, in Tabulam de Potoſio.*

h *Theodoricus de Bry, Tabula 3 de Potoſio.*

i *Abbreviator Linſchotti Germanicus: de natura Novi Orbis, Libro 1 pag. 18.*

k *Idem; Libro eodem, pag. 29.*

l *Quentelius Colonienſis: Libro 3. Geographia Americana, in Tabulam 4.*

m *Ioſeph. à Coſta de Novo Orbe: & Abbreviator Hug. Linſchotti, Libro 1. de natura Novi Orbis, cap. 19.*

n *Agrippinas, Tabula 10. Geographia Americana.*

o Quen-

o *Quentelius Colonienſis*, *in deſcriptione Novæ* Hiſpaniæ. *Licet his contraria ſcribat Philippus Cluverius*, Libro 1. *Introduct. Geograph. Capite de* 4 *Circulis minoribus*, *& de Zonis. Sed ab aliis conſenſu refutatur.*

p *Idem Quentelius*, Libro 3. *Geogr. Americanæ*, *Tabula* 9.

q *Idem ibidem*, *med. & ante fin.*

r *Metellus Sequanus*, *epiſt. ad Ilerdenſem* Epiſcopum.

LIBRI XIV.
Auctores.

a *Arnoldus Agrippinas*, *in Tabulam* 18 *Libro* 3. *Geograph. Americanæ.*

b *Idem in* Tabulam 18. *à medio*, Libro 3.

c De *Suri abſectis*, *Ioan. Metellus*, *ad Auguſtin. Ilerd.* De *terræ motibus vero*, Quentelius *Tabula Americanæ* Geograph. 18. *Libro* 3.

d *Ioannes Sequanus in epiſt de mirabb. Indicis.*

e *Agrippinas Tabula* 19. *deſcriptionum Americ.*

f *Vide* Tabulam *Americæ Meridionalis Iod. Hondii.*

g *Agrippinas in deſcriptione* Peruvii, *Libro* 3. *Americ.* Geograph.

h *Ioannes* Sequanus, *epiſt. ad Auguſtin. Ilerdenſem.*

i *Ioannes* Lerius, *Burgundus*, *in navigatione ſua Americana*, *Capite* XI.

k *Quentelius Colonenſ. in Tabul.* 15. *deſcriptionum Americanarum.*

l Hieronymus *Benzo*, *Mediolanenſis*, *Libro* 3. *de Novo Orbe*, *cap.* 20.

m *Abbreviator Hugonis Linſchottani*, *de natura Novi Orbis*, *libro* 1. *pag.* 17. *&* 33.

n *Ælius Spartianus*, *in vita* Antonini *Caracalli.*

o *Hugo Linſchottanus*: *& interpres illius Germani-*

manicus. Ioann. Humbergerus Wetteravius. libro 6. *de morali hiſtoria Indiæ Occidentalis. cap.* 19. *Item, Hieronym. Benzo. l.* 3. *de Novo Orbe. capite* 20.

p *Ioannes Metellus in epiſtola ad Auguſtin. Ilerdenſem. cit.*

q *Hugo Linſchottanus Libro* 6. *de morali Hiſtoria Indiæ Occident. cap.* 12.

r *Hieronym. Benzo* Mediolan. *Libro* 3. *de Novo Orbe, c.* 5.

s *Idem Benzo ibidem, cap. eod.*

t *Hugo Linſchottanus Libro* 6. *moralis Hiſtoriæ de Ind. Occid. cap* 23.

u *Idem Libro eodem, cap.* 23. *& R. P. Iacobus Vaſquezius* S. I. *in epiſtola, data ex urbe Iulenſi, anno* 1601.

LIBRI XV.
Auctores.

a *Thomas Harlottus, Britannus, in deſcriptione Virginiæ, tabula* 42.

b *Ioann: Sequanus, epiſt. ad Ilerdenſem, de mirabilib. Indicis, & Benzo Libro* 4. *c.* 12.

c *Theodoricus de Bry, Commentario in librum* 4. *Hieronymi Benzonis, Tabula* 20.

d Hieronymus *Benzo, Libro* 4. *de Novo Orbe, capite* 25.

e *Annotator in opera Hieron Benzon. in Librum* 4. *cap.* 12.

f *Quentelius, Deſcriptionum Geographicarum Americæ, Libro* 3 *in fine.*

g *Oſëas Halenius, Libro de expeditionibus tribus maritimis.*

h *Arnold. Agrippinas Geograph. Americana Libro* 3, *in Tabulam,* 4. 7. 18 *&* 20.

i *Idem, ibidem, in Tabulam* 20.

k Ioannes *Benzo, Parte* 2. *Americanarum rerum.*

l *Idem Ioannes Benzo, ibid. tabula 19.*

m *Commentator Ioannes Benzonis, in Partis 2 Librum 3 cap. 5.*

n *Hieronymus Benzo, Libro 4. cap. 22. vel in eum potiùs, Gloſſa illius, ſeu Commentator.*

o *Ioannes Benzo Parte 2. l. 3. cap. 7. rerum Americanarum.*

p *Idem ibidem.*

q *Hieronym. Benzo, de Novo Orbe Libro 4. cap. 19.*

r *Idem Libro 3. cap. 8. Tabula 15. apud Theodoricum à Bry.*

ſ *Commentator in Libros 4 Hieronymi Benzonis, cap. 27. ubi memoratur, annis 14. moratus in America.*

t *Theodoricus de Bry, Leodienſis, Tabula 8. America, in Librum 3. Hieronymi Benzonis, & ipſe Benzo Libro 3. de Novo Orbe, capite 6.*

u *Ioannes Metellus Sequanus, epiſt. ad Auguſtinum Ilerdenſ. de mirabilib. Indicis.*

R.P.

R. P. PHILIPPI ALEGAMbe Bruxellenſis, è Societate Jesu,

In Bibliotheca *Scriptorum ejuſdem Societatis*,

Testimonium,

De Commentariolo Petri *de* Victoria.

Petrus Goveus de Victoria, natione, ut equidem exiſtimo, Hiſpanus: qui, cùm é naufragio, quod in Peruano mari fecit, evaſiſſet incolumis; circa Annum Salutis M. D C. X. Societati ſe noſtræ addixit. Scripſit, linguâ Hiſpanicà, Navigationem & naufragium ſuum, in littore Peruano, &c.

Facul-

Facultas R. P.

PROVINCIALIS.

L*ibros XV.* ARGONAUTICÔN *Americanorum*, *ſive*, *Hiſtoriam Periculorum* PETRI *de* VICTORIA, *ab* JOANNE BISSELIO, *Societatis* JESU *Sacerdote conſcriptam*, & *à deſignatis cenſoribus perlectam approbatamque*; *Ego* LAURENTIUS KEPPLER, *ejuſdem Societatis per Superiorem Germaniam Præpoſitus Provincialis*, *juxta factam mihi poteſtatem ab Admodum R.P. N. Generali*, VINCENTIO CARRAFA, *luci publicæ typiſque permitti concedo. Conceſſionis vero hujus fidem mea manu*, *conſuetoque muneris mei Sigillo*, *facio. Eberſpergæ* Bojorum, 22. *die Martii*, *Anno Chriſti* M.DC. XLVII.

LAURENTIUS
KEPPLER.

SÆculi noſtri, quotidie delicatiori cupidine *pragnantis*, *pica* iam vulgaris eſt, ut Operis cujuſcunque *Syllabum* appetat, & Elenchum: nec ullos faciłe *Partus* ingeniorum, ſe publico committat, quin continuo clametur, UBI nomenclator, & INDEX eſt? Non reperto, cum nauſea, Liber vadere foras jubetur. Id adeo non vitio magis, quàm jure ſuo, facere ſibi vulgus videtur: &, per me, ſane faciat! Sed certe, ſervandum ſaltem Brevitatis temperamentum, ſciat. Nam Operi quidem exiguo, magnam Indaginem apponere; quid eſt id aliud, quàm pumilo nares, ac (quæ vocant) PERSPICILIA dare, TOTI corpori paria? Vel Statuis compitalibus, itinera monſtrantibus, tam longum, quàm ipſa via ſit, digitum induere? vel, per tenebras dirigendæ Naviculæ, non Lampada facémve, ſed totam Pharon & littus, accendere. Denique, clariùs ut dicam, NON INDICEM IN LIBRO, SED LIBRUM IN INDICE téxere? Quare, ſalvum quidem eſto ſuum cuique judicium? Equidem Argonauticis meis faculam addam curtiſſimam, quadrigemina Synopſi digeſtam: ad quam, qui volent, aſpiciant intuitu brevi, MEMORABILIORA, NARRATIONES, DESCRIPTIONES, ORATIONES. His, ſi libet, acquieſcant, ac fruantur. Quod ſi quis, ſuper hæc, nihilominus adhuc Copioſiſſimum, & OMNIA complexum, Catalogum efflagitaverit, & in hoc Solo tali Syllabo totus fuerit: is aut petaciorem ſe, quàm ſtudioſiorum, aut herclè præpoſterum, oſtendet, ut, qui Libri mei lectionem à PEDIBUS ordiri, quàm à CAPITE, malit.

ARGO-

ARGONAUTICôN AMERICANORUM INDEX.

MEMRABILIORA.

A.

ADULTERI milites, à Barbaris oppreſſi, pag. 390.
Alfingeri, fratres Auguſtani, in America occiſi. 381.
Alpium Peruvii altitudo immenſa. 361.
Amazones in America, novæ, 42.
Anglicanæ naves, Hiſpanam inſequuntur, 150.151.
Anglorum Piratarum audacia, 152, 153.
Aranei grandiſſimi, 360.
Arbor roſcida in Inſula Ferra, 12.
Arborum in ramis habitantes, ac bellantes. 355.
Arundines Americanæ, Vexuri dictæ. 90. & alibi ſæpe.
Arundines Americanæ, alterius generis, ad pocula aptæ. 302.
Atabalibæ, Regis Peruani, in fratrem rebellio. 369. Ejus inceſtus & ſævitia. 370. Clades & captivitas. 371. Lytrum, pro eo comportatum. ibid Accuſatio de proditione, occaſione Concubinæ, 372. Mors indigna. ibid.
Auguſti Cæſaris in nummo effigies, 53.
Avicula minima, pulcherrimorum colorum. 360.
Avicula minima coloris candidi, & canora, 360.
Aurea ædificia. 368.
Auro necati. 380. 381.

B. BAL-

B.

BALBOAS, unus è Victoriæ Sociis, 115. & ſeq. Ejus mors & interitus, 116 117. Ejuſdem mali mores, 117. 118.

Bezuares lapis unde? & quomodo inventus ab Hiſpanis, 362.

Bufonum pluviæ; & ex his dapes, 360.

C.

CASTELLUM Aureum, 57. 58.

Cedrinæ trabes ingentes, 343

Cervical dormientis funeſtum, 195

Chriſtianus fit, nepos Regum Peruanorum, 374.

Panchiacus, Regulus, 56.

Cibus, è Cancris crudis, 110. 211. E Cancris & limacibus crudis. 144. E ſerpentibus grandibus, 347. 360. E colubro grandi (ſuper quo contentio) 274. uſque ad 279.

Clypeus ſuper caſulam nemoralem. 90

Columborum fratrum indigna Captivitas, & periculum. 385 & 386

Concubina, Regi Peruano fit occaſio mortis, 372.

Cornu caprinum, pro vomere, 11

Crocodili comeſtiles, 343

Crocodili pelle, contecta caſula 90. 91.

D.

DEVORANTES ſua membra. 354

Didaci Niqueſæ, & militum ejus, interitus luctuoſus, 387. & 388.

E.

EXERCITûS libidinoſi, deterrimus ſucceſſus, 390 391. 392.

F.

FERTILITAS miranda tritici & ſiliginis, 52. 53.

Fertilitas jactæ cujuſcunque ſementis, mira, 357.

Fœminarum ingens multitudo, in lavacro capta, & oppreſſa, 390. 391.

Formicæ prægrandes, 239. 240.

Frigus aſperrimum & paradoxum, 352. Milites congelat, 352. 353. 354.

Fru-

Fructus arborum, inſtar clypei; & eorum cortices, ſitim quomodo pepulerint? 214. 215.

G.

GIGANTUM Puteus. 340. Eorundem libidinis pœna. 341.

Granum Auri, pretii maximi, naufragio merſum. 381

Gryphes, ubi? 388.

Guanacaxæ, Regis Peruani potentia, magnificentia, opes, & aurea ædificia, 368. 369. Ejuſdem funus ſuperſtitioſum, & ſepultura aurea, 369.

Guaſcaris, Peruani Regis, clades, captivitas, mors 370.

H.

HISPANIOLÆ fertilitàs mira. 52.

I.

INCESTUS in matrimonia verſus. 366. 367.

Ingarum, Regum Peruvii, origo, & tyrannis, ac mores fœdi, à pag. 365-368.

M.

MEXICVM, urbs omnium maxima. 343. Quot domuum? & quot olim urbibus incincta? 343. à Tlaſcalanis Civibus æmulis, atque ab Hiſpanis, expugnata everſaque. 344. 345.

Mexicani victi, theſauros demergunt. 350.

Monoceros animal. 69.

Mortes variæ variorum, Alſingerorum fratrum. 382. Alphonſi Hoiedi. 388. Conſalvi Pizarri cædes ignominioſa. 386. Didaci Niqueſæ Prætoris. 386. 387. Franciſci Bombadillæ. 380. Franciſci Draci Angli. 251. Franciſci Pizarri. 389. Joannis Ribaudi, Galli, 385. &c.

N.

NAUFRAGIVM Bombadillæ & Sociorum, cum omnibus opibus. 380. 381.

Navium Europæarum conſpectus primus, conſternat Americanos. 67.

O.

OPES regni Peruani, & Americæ meridionalis, quis primus Hiſpanis retexerit? 57.

Ova

Ova & pulli ſub ſarmento, ſubſidium famis. 173.
Oves Indicæ. 334.

P.

PANCHIACI, Reguli Americani, in reprehendendis avaris libertas. 56. 57.
Paradiſus Mahometis. 339. Paradiſus Vallis. 52.
Paſſerum copia. 172. 173.
Paſſeres, ad Ignis viciniam degentes, 395.
Patellæ Malacaicæ, margaritis permutatæ. 20.
Philippellus, neophytus libidinoſus & perfidus ſui Regis delator. 372.
Philippinæ Inſulæ. 71. Earum Inventores. 71. 72. Earundem opulentia & margaritæ. 72.
Plumarii operis, apud Peruanos, ſollertia, ac præſtantia. 361.
Proceritas Quiquenſium, ſeu Chicenſium: & eorum celeritas, vox, &c. 356.
Proceritas Patagónum populorum. 357.
Proditorum præmia, 137. de meretrice, & de puero. 362.
Pulices magni, numeroſi, importuniſſimi, 236. 237.
Puteus Gigantum. 340.

R.

RADICES arborum, cibus ac potus fiunt. 201.
Raptus Alienæ conjugis, cauſſa mortis. 388.
Regia Tatarraxi, regis Quiviræ, ejuſque opes & gloria. 68.
Rupes, Maſſaja nomine, flammivoma. 341. & 394. Ejuſque comparatio nonnulla cum Inferno. 395.
Rupes & ſcopuli ferrati: eorumque transſiliendorum neceſſitas, ac grande periculum. 135.

S

SACCHARI Cannæ in Hiſpaniola Inſula, ponderoſiores. 52.
Scalæ, labor, molritudo, &c. effodientium metallum in monte Potoſſino. 326. 327.
Scopæ dactylinæ. 351.
Scotorum piratarum fortitudo. 39.

Sepulcrum, & ſandapila, aurea. 362.

Serpentes grandes, Guabiniquinci, qui devorant quadrupedes. 276.

Serrati ſcopuli plurimi. V. Rupes & ſcopuli.

Siliquæ venenoſæ, & viatoribus Hiſpanis mortiferæ, 126. 127. 128. 129.

Smaragdifodinæ 345.

Socii Petri de Victoria, variè extincti. 212.

Socii Victoriæ Novem, ab reliquis divulſi. 212. Quo exitu? 305. uſque ad 308.

Spinæ Americanæ. 285. Vulnera per eas atrocia. ibid. & pag. 203. 204. Magnitudo earum. 208 Medicamen vulneris illius geminum 208. 209.

Stagnum in ſummo monte, admirandum. 53. 54.

T.

TEMPLUM Deiparæ, ab Argonautis erectum & dedicatum. 225.

Terræ motus horribiles. 354.

Theſaurorum Mexici Sepultura. 350.

V.

VALLIS, & in ea lacus Cajona, formidabilis & mirandus. 54.

Vallis lapidum rotundiſſimorum. 347.

Venetovela, ſeu Valentiola, munitio in rupe excelſa. 43. 44.

Vexuri, genus arundinum. 90. & ſæpe alibi. V. Arund.

Via prorſos invia, facta pervia. 324. 325.

Viæ Duæ ſtratæ, urbis Cuſci, admirandæ. 364. 365.

VICTORIA ſolvit ex Hiſpania in Americam. 6. Intereſt pugnæ Navali contra Scotos. 38. Delabitur è ſcopulis ſerratis, in voraginem aquoſam & profundam. 160. In periculoſo flumine ſervatur a Deo, patrocinio Deiparæ. 223. 224. Volucribus tabo reſolutis veſcitur. 274. 275. Colubrum grandem opprimit; & cum Sociis partitur, ac devorat. 274 279. Sepulcrum ſibi conchylio effodit 283. 284. Et effoſſum ſubit. 285. Religionem ingreditur. 395.

Vicunnæ, ſeu Guanaci quadrupedes ſylveſtres: ex quibus lapis, ſeu Gemma Bezoaris 362.
Vultures maximi, boophagi. 360.

W.

WELSERORUM hypotheca in America: ejuſque Procuratores. 43. 44 & 382.

NARRATIONES.

De ALMAGRO Didaco in Chilam penetrante: ejuſque militia frigore deleta. 353. De ejus morte. 388. De Americæ primo ac genuino Inventore. 330 Americo Veſputio. 331.
De Apro Americano interfecto, & conſumpto. 147. 148. 149. 150.
De Apoſtata Mauro-Hiſpano, Regulo, 303. uſque 310. De ejuſdem Filio, ejuſque comitibus, prædonibus nefariis: & Hiſpanorum ſpoliatione, 295. uſque ad 304.
De Aquatoribus Tribus, interceptis & mactatis per Anthropophagos. 270. 271.
De Aria forti & induſtrio; Crudeli tamen, in nece generi ſui. 318. & 319.
De Atabaliba, Rege Peruano: ejuſque genere, vita, moribus, captivitate, interitu, à pag. 369. uſque ad pag. 372. BREVES Narratiunculæ complures à pag. 380. uſque ad Cap. 6. libri 15.
De CHRISTOPHORO Colombo, repertaque Inſula Cubagua, margaritifera, à p. 19 uſque ad p 24.
De eodem Columbo. 330. 331.
De Companeroſæ, Juvenis optimi, moribus, vita, morbo ſupremo, exceſſu, & ſepultura, à pag. 177. uſque ad pag. 198.
De FERRA, ſeu Ferrea Inſula, una ex Fortunatis: ejuſque Roſcida Arbore. De Inſulæ Proditione, Hiſpanis facta. 12. 13.
De Flumine difficillimo, ſuperato ope Beatiſſimæ Virginis: poſt amiſſos digreſſu nemorali ſocios, à pag. 216. uſque ad 224.

 De

De INGIS, Peruvii Monarchis, à pag. 366. uſque ad fin. lib. 14.
De MANGO, Rege Peruvii, ejuſque victoriis, & clade 372. 373.
De Militum libidine, & ejus peccati pœnis. 390. 391. 392.
De NAVIUM, in vaſto mari dirigendarum, variis modis, 14. 15.
De PANAMÆ urbis origine, & primo ejus conditore, Vaſco Nunnio Valboa, 54. 55. 56. 57. ubi ſimul,
De Panchiaco, Regulo Americano. Ibid.
De Piſcatoribus Quattuor Americanis, captis, & libertati reſtitutis, à pag. 251. uſque ad 258.
De Pomis venenatis, in nemore repertis; & incautè, cum damno, devoratis. 93.
De Pugna inter Piratas Anglos, & navim Hiſpanorum Panamæam. 260. 261.
De Peruvii motibus; & duobus fratribus, de Monarchiæ poſſeſſione dimicantibus. 369.
De Pugna navali, inter Scotos & Hiſpanos; deque incitamentis, & præparatione ad eam, à pag. 25. uſque ad 41.

DESCRIPTIONES.

AMERICÆ generatim. 327. uſque ad 335.
Americæ Meridionalis 349. per totum lib. 14.
Americæ Septentrionalis. 337 per totum lib. 13.
Arborum, in modum tabernaculorum. pag. 179.
CANIBALUM, gentis ferociſſimæ. 41.
Conſeſſûs & colloquii ad amœnum rivum 146. 147.
DESCENSûS difficillimi, proni & ſpinoſi. 202, 203.
ELUVIONIS ſeu Inundationis. 240. 262.
FICTI Pontificis. 300, 301
Fluminis Bætis, & ſitûs ei adjacentis. 6.
Fluminis, diſtincti glebis herbidis, & periculoſi. 124. 125. 126. &c.

Fluminis, cognomento Grandis, ſeu Amazonici; ejuſque oſtii ingentis. 44.
Fluminis vaſti & periculoſiſſimi 211. 212.
Fluminis, prætexti vaſtiſſimis ſcopulis & virgultis præveſtiti. 228. 229 230.
Fluminis, cujus ripæ, & ora amœniſſima: cum nemore & fructibus peregrinis 214. 215.
Fontis limpidi. 96.
Fontis fœdi & limoſi 268. 269.
INSOMNIAE pertinacis. 195 196. 197.
INSULARUM ſequentium,
Cubæ. 446. 447.
Cubaguæ. 17. 18.
Ferræ. 11.
Fortunatarum. 10. 11.
Hiſpaniolæ. 52. 53. 54.
Jamaicæ. 52. 447. 448.
Margaritarum Inſ. 17. 18.
Itineris per altiſſimas Alpes, 175. 176.
Per arbuſtum Spinoſum. 265. 266.
Per Alpes & valles. 145. 146.
Itineris amœni. 100. 101.
Itineris difficilis, 94. 95. & pag. 103. 104.
Itineris difficillimi, per arenas, coticulis inſtratas, & ſupra rupium vertices, ſaltu ſuperandos. 157. 158. 159.
LACUUM duorum. 352.
Lætitiæ inſolitæ famelicorum, repertis alimentis: & eorum voracitatis. 173. 174.
MARIS Atlantici, ſpeciei & intuitûs. 9.
Mexici (maximè Veteris) 342. 343.
Mexici Novi. 345. 346.
Miſeri, & malis undique circumſeſſi hominis. 204.
Montis Potoſſi, & fodinarum ejus. 328. & ſeqq.
NAVIS inutilis & ineptæ. 66.
PRÆPARATIONIS ad pugnam. 26. 27.
Pugnæ cum apro. 149. 150.

Pugnæ navalis inter Scotos & Hiſpanos, à pag. 34. uſque ad pag. 41.
REGIONUM diverſarum. ut
Chicæ Regionis, ſeu Quiquæ. 354. 355.
Chilæ. 354.
Darienæ. 352. 353.
Hiſpaniæ Novæ. 341. 342.
Peruvii, generatim. 356. 357.
Peruvii Montani. 359.
Peruvii Tramontani. 359. 360.
Rupis Maſſajæ, ſemper ardentis. 340. 394. 395.
SACERDOTIS optimi & feſtivi. 234. 235. & ſæpe alibi.
Solitudinis nocturnæ, in voragine; in quam illapſus Victoria. 163. 164.
Speluncæ horridæ, in ſolitudine, 285.
TEMPESTATIS maritimæ. 22. 73.
Tranſitûs difficillimi, per adverſum flumen, ſuſpenſis ab arbuſto corporibus peracti. 231. 232. 233.
VESTITûS barbarici Reguli 294 295.
Veſtitûs pediſequorum & pediſequarum Americanarum. 295. 296.
Viarum ſtratarum (quarum unius maxima elegantia & amœnitas. 364. 365.
Urbis Cuſci. 361.
Urbis Limæ. 420. 421. 422.
Urbium Panamæ & Nombrecioſæ. 49. 50. 51.

ORATIONES.

ADHORTARIA, Ad Inſcium natationis; ut periculoſiſſimo flumini ſe committat, ſine adminiculis, 219 220.
Adhortatoria & Animatoria, cum conſolatione; ne animus deſpondeatur in doloribus, 206. 207. & pag. 309.
Adhortatoria & Animatoria (ad mortem fortiter ac piè excipiendam) in ipſa mortis vicinia & lucta. pag. 191. 192.

Ad-

Adhortatiuncula ſui ipſius, ad crebram & ſeriam Inferni meditationem. 3. 5.

Adhortatoria Sacerdotis ad Socios profanos: ut ſibi venerationem inſolitam exhibeant 299.

CONSULTATIO, ſeu Deliberatio, ſuper vitæ ſtatu meliore, & ſecuriore, deligendo, à pag. 378. uſque ad pag. 389.

Conſultatio, qua deliberat ſecum Victoria, num cum Pedioſa Socio & amico, defatigato, in ſolitudine permaneat? 140. 141.

DEFENSORIA ſui, ſeu Apologeticus brevis; Cur Digreſſio fuſior in Hiſtoria facta? 376. 377

Dehortatoria ab itinere difficili & Spinis implexo. 266.

Dehortatoria; Ne Adoleſcenti nobili & generoſo mandetur gynæcei cuſtodia 31. 32, 33.

Deprecatoria, Petri Victoriæ ad Laurentium Roam avunculum, ne is ſe a profectione Peruana cupiat impeditum. 47. 48.

Diſſertatio Problematica, cur Quieſcentibus, Ambulatio repetita difficilior accidat? 111. 112.

Diſſertatio, Quomodo primùm Cibi ſalutares à noxiis diſtingui ſint cœpti? 129. 130. 131.

Diſſertatiuncula; cur Somnus, quamvis maximè cupientibus, & indigis, non ſuccedat? 196.

Diſſuaſoria ad Adoleſcentulum tenerum ac nobilem; ne ad tranſmarinas regiones naviget. 41.

Diſſuaſoria ad Socios, itineris pedeſtris pertæſos; ne dimiſſam (ut voluerant) navim repetant: ſed terrâ pergant. 108. 109.

EXHORTATORIA, per Epiſtolam, ad Hiſpanos; ut perſequantur Scoticos piratas; certamine navali commiſſo. 25. 26.

Exhortatoria, ad adoleſcentem; ut declinato prælio, gynæceum Hiſpanorum cuſtodiat. 30 31.

Exhortatoria Pedioſæ ad Petrum Victoriam. cum petitione importuna & invidioſa; ut ſecum in loco ſolitario permaneat; nec ſe deſtituat. 136. 137. 138. 139.

 Exhor-

Exhortatoria, ad Patientiæ perſeverantiam. 141. 142.

Exhortatoria, ad mortem fortiter ab adoleſcente excipiendam; unà cum mortis denunciatione 62.

Exhortatio & excitatio ſui Ipſius ad alacritatem animi, & malorum tolerantiam. 98. 99. 100.

INVECTIVA, in Avaritiam, & Auri Idololatriam. 56. 57.

Invectiva, in profane viventium mores, generatim, 378. 379

Invectiva in ſtudium nimium Divitiarum, à pag. 378. uſque ad pag. 389.

Invectiva in Ambitionem Honorum. 389. uſque ad pag. 392.

Invectiva, in Studium Voluptatum (maximè inhoneſtarum,) à pag. 387. uſque ad p. 394.

Invectiva, in perfidum navis gubernatorem, & ejus conſilia, de comportando commeatu. 77. 78.

Invectiva in magiſtratus libidine perditos. 389. 390.

Invectiva, in Milites, & alios privatos, Veneri obnoxios, 391. uſque ad 394.

Invectiva in Proditores. 13.

Invocatio Deiparæ, per votum; ut ſibi in fluminis periculoſiſſimi tranſitu præſto ſit. 221. 222. 223.

PETITORIA ægrotantis & moribundi Companeroſæ, ad Victoriam, Sodalem ſuum: ut ſibi præſto ſit. 180. &c. Ejuſdem ad eundem preces, ut Sacerdotem accerſat. 181.

SUASORIA ad tranſeundum flumen periculoſiſſimum, cum ejuſdem Suaſoriæ Diſſuaſoria, 230. 231.

Suaſoria, ad iter difficillimum, periculoſiſſimumque, de integro relegendum. 254.

Suaſoria Laurentii Roæ, ad Victoriam, Sororis filium; ut, omiſſa profectione Peruana, ſecum Carthagenæ maneat. 46. 47. Cujus Diſſuaſoria mox ſubjungitur. 47. 48.

Suaſoria naucleri Panamæi fraudulenta, ad Vectores; ut commeatum & annonam omnem comportent,

rent, ſvæque ſoliùs fidei committant 74. 75. 76.
Suaſoria ejuſdem Panamæi naucleri, ad Vectores ſuos; ut eorum dimidium, relicta navi, terra pergant: & ignotum oppidulum quærant. 82. 83.
Suaſoria Navarchi Hiſpani, viri boni, & captivi, ad captivos Piſcatores Americanos; ut ſeipſos ſervituti Anglorum eripiant 254. 255. Ejuſdem Suaſoriæ Refutatio per captivos ſubjungitur. 255 Mox & Refutationis Refutatio adnectitur. 256. 257.
Suaſoria, ad Socios defatigatos: ut, omiſſo tandem itineri pedeſtri, in navim dimiſſam ſeſe recipiant. 107. 108. Cujus Diſſuaſoria mox ſubnectitur. 108. 109.
Suaſoria, ad veſtes ponendas, in ſummo licet gelu nocturno, & ſub ipſo dio, 235.
Suaſoria ad reſumendas veſtes, verecundiæ cauſsâ, 241.
VALEDICTORIA morientis Companeroſæ, ad Petrum Victoriam, Sodalem & Amiciſſimum ſuum, à pag. 185. uſque ad pag. 190.

Ad ORATIONES *porro reducuntur etiam*,

ΠΑΘΗ,

Seu, AFFECTUS; *velut Orationum Anima.*

AFFECTUS, ſeu PATHOS, Animam jam agentis, & Judicem Deum formidantis. 284. 85.
Complorationis miſeriæ viatorum, & eorundem interitus. 156. 157.
Complorationis pereuntium in aſpectu ſuo, Sociorum naufragorum 196.
Deliberationis apud ſe, Num, inſcius omnis natationis, periculoſo flumini profundoque, ſeſe committat? 120. 221.
Deplorantis ſeipſum in grandi vulnerum dolore ſenſuque. & agmine variorum malorum 204.
Deplorantis præmaturum ſuum obitum; deque

vitæ præteritis erroribus dolentis: ac Judicium futurum metuentis. 63. 64.
Deplorantis Solitudinem ſuam, & ſibimet indignantis, ob amiſſos culpa ſua Socios, ad Ratem, 218. 219.
Dolentis, conquerentis, ac pæne deſperantis, ob vulneratum atrocibus ſpinis corpus. 205. 206.
Faſtidientis vitam. 282.
Lætitiæ affectus, ex conſpectû Cruce, Catholici Chriſtianiſmi ſymbolo. 312.
Pœnitudinis, ob deſertam Matrem. 190.
Pœnitudinis, ob relictum avunculum, ejuſque preces repudiatas. 63.
Pœnitudinis, de relictâ Patriâ, terriſque peregrinis quæſitis. 97. 98.
Sollicitudinis, pro navi, & vectoribus Hiſpanis; qui periclitabantur à Piratis Anglicis. 143. Et Solatii interim, ex propria ſua ſecuritate. 144.
Terroris & conſternationis, ac mœroris in Solitudine, apud Cadaver Socii, modò extincti. 193. 194. 195. 196.
Triſtitiæ, ob Patrem & matrem relictam, identidem animo recurſantis. 7. 8.
Triſtitiæ, in voragine aquoſa; in quam delapſus Victoria. 163. 164.

NO-

NOMINA
In Argonauticis celebriora.

Acugnias, Dux militum Hiſpanus, in pugna contra Scotos.

Andaluſia, regio Hiſpaniæ meridionalis, pars Beticæ, al. Andaluzia, & olim Wandalia.

Atabaliba, Rex Peruvii, filius Guanacaxæ regis.

Batica, regio Hiſpaniæ meridionalis, al. Granatæ regnum.

Balbeas, Juvenis Hiſpanus: unus è Sociis Petri Victoriæ.

Caſtilia, vel *Caſtella Aurea*, & *Aurifera*: regio Americæ, ad littus meridionale maris Atlantici.

Companeroſa, unus è Sociis Petri Victoriæ.

Cumanas, Regulus Inſulæ Cubaguæ.

Dariena, Provinciæ Americæ meridionalis, ad mare Atlanticum.

Franciſcus Pizarrus, Marchio, & Prorex Limæ in America.

Guanacaxa Rex ditiſſimus Peruvii; in America.

Guaſcar, Rex Peruvii, filius Guanacaxæ, frater regis Atabalibæ.

Hiſpalis, urbs primaria, in Hiſpania Bætica, ſeu Andaluzia, hodie, *Sevilla, Sevilia*, *Sivilia*, & *Sibilia*.

Hiſpania Nova, regio ampliſſima, in America Septentrionali.

Hiſpaniola, Inſula Americæ Septentrionalis, in mare Atlantico.

Jamaica, Inſula Americæ Septentrionalis, in mari Atlantico.

Inga, nomen eſt certæ cujuſdam proſapiæ: ex qua continenti ſucceſſione regnatum eſt in Peruvio, uſque ad Hiſpanorum adventum.

Lima, urbs Peruvii, ad littus Orientale maris Zurii.

Manta, portus & urbecula Americæ Septentrionalis ad littus Septentrionale maris Zurii.

Margarita, Inſula Americæ Septentrionalis, in mari Atlantico.

Mati-

Matilina, al. *Matalina*: & *Matinina*, Inſula Americæ Septentrionalis, in mari Atlamico.

Marrocchium, urbs & regnum Africæ Occident.

Matera, Inſula maris Atlantici, ſupra Fortunatas, ad Septentrionem.

Mexicum, urbs & regnum Americæ Septentrion.

Neſtor, unus è comitibus navigationis Victorianæ, Senex.

Nicaragua, regio Hiſpaniæ Novæ, in America Septentrionali, ad mare Zurium.

Nombredioſa, urbs & portus Americæ Septent. ad littus meridionale maris Atlantici.

Pânama, urbs & portus Americæ meridionalis, ad littus Septentrionale maris Zurii.

Panchiacus, regulus provinciæ Darienæ, in America meridionali.

Pedioſa, unus ex Sociis & cognatis Victoriæ.

Peruvium, regnum Americæ meridionalis.

Portus Vetus, oppidulum & portus Americæ Septent. ad littus Boreale maris Zurii.

Potoßium, urbs, & mons argentifodinis, celeberrimus, in America meridionali, & regno Peruvii.

Quivira, regnum Americæ Septentrionalis.

Quiſquizius, Dux militiæ ſupremus regis Peruani, Atabalibæ.

Roas, avunculus Petri de Victoria, nobilis Hiſpanus, & militum Ductor.

Sevilia, urbs Hiſpaniæ Bæticæ, olim Hiſpalis.

Tatarraxus, rex Quiviræ, in America Septent.

Thalaſſia, urbecula, à Victorianis quæſita; nec inventa.

Valboa, Dux Hiſpanæ militiæ in America.

Zurium mare, vulgò *de Zur*, vel *Sur*, & *Pacificum*, in America ad Occidentem.

AO1 /47521